

Digitized by the Internet Archive
in 2011 with funding from
University of Toronto

Kauldas anshay, 1971

Khila

100
 101
 102
 103
 104
 105
 106
 107
 108
 109
 110
 111
 112
 113
 114
 115
 116
 117
 118
 119
 120
 121
 122
 123
 124
 125
 126
 127
 128
 129
 130
 131
 132
 133
 134
 135
 136
 137
 138
 139
 140
 141
 142
 143
 144
 145
 146
 147
 148
 149
 150
 151
 152
 153
 154
 155
 156
 157
 158
 159
 160
 161
 162
 163
 164
 165
 166
 167
 168
 169
 170
 171
 172
 173
 174
 175
 176
 177
 178
 179
 180
 181
 182
 183
 184
 185
 186
 187
 188
 189
 190
 191
 192
 193
 194
 195
 196
 197
 198
 199
 200

p. 96.

f. 101.

ארבעה עשר יום, ויום ראשון י"ג אדר א' תשס"ו.
 ה' אדר א' תשס"ו : יום שבת, י"ג אדר א'
 ה' אדר ב' תשס"ו : יום שבת, י"ג אדר ב'
 ה' אדר ג' תשס"ו : יום שבת, י"ג אדר ג'
 ה' אדר ד' תשס"ו : יום שבת, י"ג אדר ד'
 ה' אדר ה' תשס"ו : יום שבת, י"ג אדר ה'
 ה' אדר ו' תשס"ו : יום שבת, י"ג אדר ו'
 ה' אדר ז' תשס"ו : יום שבת, י"ג אדר ז'
 ה' אדר ח' תשס"ו : יום שבת, י"ג אדר ח'
 ה' אדר ט' תשס"ו : יום שבת, י"ג אדר ט'
 ה' אדר י' תשס"ו : יום שבת, י"ג אדר י'
 ה' אדר י"א תשס"ו : יום שבת, י"ג אדר י"א
 ה' אדר י"ב תשס"ו : יום שבת, י"ג אדר י"ב
 ה' אדר י"ג תשס"ו : יום שבת, י"ג אדר י"ג
 ה' אדר י"ד תשס"ו : יום שבת, י"ג אדר י"ד
 ה' אדר י"ה תשס"ו : יום שבת, י"ג אדר י"ה
 ה' אדר י"ו תשס"ו : יום שבת, י"ג אדר י"ו
 ה' אדר י"ז תשס"ו : יום שבת, י"ג אדר י"ז
 ה' אדר י"ח תשס"ו : יום שבת, י"ג אדר י"ח
 ה' אדר י"ט תשס"ו : יום שבת, י"ג אדר י"ט
 ה' אדר כ' תשס"ו : יום שבת, י"ג אדר כ'
 ה' אדר כ"א תשס"ו : יום שבת, י"ג אדר כ"א
 ה' אדר כ"ב תשס"ו : יום שבת, י"ג אדר כ"ב
 ה' אדר כ"ג תשס"ו : יום שבת, י"ג אדר כ"ג
 ה' אדר כ"ד תשס"ו : יום שבת, י"ג אדר כ"ד
 ה' אדר כ"ה תשס"ו : יום שבת, י"ג אדר כ"ה
 ה' אדר כ"ו תשס"ו : יום שבת, י"ג אדר כ"ו
 ה' אדר כ"ז תשס"ו : יום שבת, י"ג אדר כ"ז
 ה' אדר כ"ח תשס"ו : יום שבת, י"ג אדר כ"ח
 ה' אדר כ"ט תשס"ו : יום שבת, י"ג אדר כ"ט
 ה' אדר ל' תשס"ו : יום שבת, י"ג אדר ל'

p. 277.

f. 301.

1. 178. ¹ p. 78. ² p. 78. ³ p. 78. ⁴ p. 78. ⁵ p. 78. ⁶ p. 78. ⁷ p. 78. ⁸ p. 78. ⁹ p. 78. ¹⁰ p. 78. ¹¹ p. 78. ¹² p. 78. ¹³ p. 78. ¹⁴ p. 78. ¹⁵ p. 78. ¹⁶ p. 78. ¹⁷ p. 78. ¹⁸ p. 78. ¹⁹ p. 78. ²⁰ p. 78. ²¹ p. 78. ²² p. 78. ²³ p. 78. ²⁴ p. 78. ²⁵ p. 78. ²⁶ p. 78. ²⁷ p. 78. ²⁸ p. 78. ²⁹ p. 78. ³⁰ p. 78. ³¹ p. 78. ³² p. 78. ³³ p. 78. ³⁴ p. 78. ³⁵ p. 78. ³⁶ p. 78. ³⁷ p. 78. ³⁸ p. 78. ³⁹ p. 78. ⁴⁰ p. 78. ⁴¹ p. 78. ⁴² p. 78. ⁴³ p. 78. ⁴⁴ p. 78. ⁴⁵ p. 78. ⁴⁶ p. 78. ⁴⁷ p. 78. ⁴⁸ p. 78. ⁴⁹ p. 78. ⁵⁰ p. 78. ⁵¹ p. 78. ⁵² p. 78. ⁵³ p. 78. ⁵⁴ p. 78. ⁵⁵ p. 78. ⁵⁶ p. 78. ⁵⁷ p. 78. ⁵⁸ p. 78. ⁵⁹ p. 78. ⁶⁰ p. 78. ⁶¹ p. 78. ⁶² p. 78. ⁶³ p. 78. ⁶⁴ p. 78. ⁶⁵ p. 78. ⁶⁶ p. 78. ⁶⁷ p. 78. ⁶⁸ p. 78. ⁶⁹ p. 78. ⁷⁰ p. 78. ⁷¹ p. 78. ⁷² p. 78. ⁷³ p. 78. ⁷⁴ p. 78. ⁷⁵ p. 78. ⁷⁶ p. 78. ⁷⁷ p. 78. ⁷⁸ p. 78. ⁷⁹ p. 78. ⁸⁰ p. 78. ⁸¹ p. 78. ⁸² p. 78. ⁸³ p. 78. ⁸⁴ p. 78. ⁸⁵ p. 78. ⁸⁶ p. 78. ⁸⁷ p. 78. ⁸⁸ p. 78. ⁸⁹ p. 78. ⁹⁰ p. 78. ⁹¹ p. 78. ⁹² p. 78. ⁹³ p. 78. ⁹⁴ p. 78. ⁹⁵ p. 78. ⁹⁶ p. 78. ⁹⁷ p. 78. ⁹⁸ p. 78. ⁹⁹ p. 78. ¹⁰⁰ p. 78.

1. ארץ ישראל היא ארץ זבת חלב וסוכה. וכל יום שבתון יצאתה לארץ. וכל יום שבתון יצאתה לארץ. וכל יום שבתון יצאתה לארץ.

2. וכל יום שבתון יצאתה לארץ. וכל יום שבתון יצאתה לארץ. וכל יום שבתון יצאתה לארץ.

3. וכל יום שבתון יצאתה לארץ. וכל יום שבתון יצאתה לארץ. וכל יום שבתון יצאתה לארץ.

4. וכל יום שבתון יצאתה לארץ. וכל יום שבתון יצאתה לארץ. וכל יום שבתון יצאתה לארץ.

5. וכל יום שבתון יצאתה לארץ. וכל יום שבתון יצאתה לארץ. וכל יום שבתון יצאתה לארץ.

6. וכל יום שבתון יצאתה לארץ. וכל יום שבתון יצאתה לארץ. וכל יום שבתון יצאתה לארץ.

7. וכל יום שבתון יצאתה לארץ. וכל יום שבתון יצאתה לארץ. וכל יום שבתון יצאתה לארץ.

8. וכל יום שבתון יצאתה לארץ. וכל יום שבתון יצאתה לארץ. וכל יום שבתון יצאתה לארץ.

9. וכל יום שבתון יצאתה לארץ. וכל יום שבתון יצאתה לארץ. וכל יום שבתון יצאתה לארץ.

10. וכל יום שבתון יצאתה לארץ. וכל יום שבתון יצאתה לארץ. וכל יום שבתון יצאתה לארץ.

30
 31
 32
 33
 34
 35
 36
 37
 38
 39
 40
 41
 42
 43
 44
 45
 46
 47
 48
 49
 50

700. *700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000.*

p. 366. האל קהילתו של כל ישראל

...:: ואלו הן השמות

קדושים אשר קראו להם יישיבות. ואלו הן השמות
הקדושים אשר קראו להם יישיבות.

...:: ואלו הן השמות

הקדושים אשר קראו להם יישיבות. ואלו הן השמות
הקדושים אשר קראו להם יישיבות.

...:: ואלו הן השמות

הקדושים אשר קראו להם יישיבות. ואלו הן השמות
הקדושים אשר קראו להם יישיבות.

...:: ואלו הן השמות

הקדושים אשר קראו להם יישיבות. ואלו הן השמות
הקדושים אשר קראו להם יישיבות.

1 Hic in R sequitur disputatio habita cum al Mahiti. quam cum

C in finem pontinus.

25
 30
 35
 40
 45
 50
 55
 60
 65
 70
 75
 80
 85
 90
 95
 100
 105
 110
 115
 120
 125
 130
 135
 140
 145
 150
 155
 160
 165
 170
 175
 180
 185
 190
 195
 200
 205
 210
 215
 220
 225
 230
 235
 240
 245
 250
 255
 260
 265
 270
 275
 280
 285
 290
 295
 300
 305
 310
 315
 320
 325
 330
 335
 340
 345
 350
 355
 360
 365
 370
 375
 380
 385
 390
 395
 400
 405
 410
 415
 420
 425
 430
 435
 440
 445
 450
 455
 460
 465
 470
 475
 480
 485
 490
 495
 500
 505
 510
 515
 520
 525
 530
 535
 540
 545
 550
 555
 560
 565
 570
 575
 580
 585
 590
 595
 600
 605
 610
 615
 620
 625
 630
 635
 640
 645
 650
 655
 660
 665
 670
 675
 680
 685
 690
 695
 700
 705
 710
 715
 720
 725
 730
 735
 740
 745
 750
 755
 760
 765
 770
 775
 780
 785
 790
 795
 800
 805
 810
 815
 820
 825
 830
 835
 840
 845
 850
 855
 860
 865
 870
 875
 880
 885
 890
 895
 900
 905
 910
 915
 920
 925
 930
 935
 940
 945
 950
 955
 960
 965
 970
 975
 980
 985
 990
 995
 1000

* f. 95 v

30 זכרתי את כל אשר עשה לי ה' ואלה הן: כתיבתי
 31 ואלה הן: כתיבתי את כל אשר עשה לי ה' ואלה הן:
 32 ואלה הן: כתיבתי את כל אשר עשה לי ה' ואלה הן:
 33 ואלה הן: כתיבתי את כל אשר עשה לי ה' ואלה הן:
 34 ואלה הן: כתיבתי את כל אשר עשה לי ה' ואלה הן:
 35 ואלה הן: כתיבתי את כל אשר עשה לי ה' ואלה הן:
 36 ואלה הן: כתיבתי את כל אשר עשה לי ה' ואלה הן:
 37 ואלה הן: כתיבתי את כל אשר עשה לי ה' ואלה הן:
 38 ואלה הן: כתיבתי את כל אשר עשה לי ה' ואלה הן:
 39 ואלה הן: כתיבתי את כל אשר עשה לי ה' ואלה הן:
 40 ואלה הן: כתיבתי את כל אשר עשה לי ה' ואלה הן:
 41 ואלה הן: כתיבתי את כל אשר עשה לי ה' ואלה הן:
 42 ואלה הן: כתיבתי את כל אשר עשה לי ה' ואלה הן:
 43 ואלה הן: כתיבתי את כל אשר עשה לי ה' ואלה הן:
 44 ואלה הן: כתיבתי את כל אשר עשה לי ה' ואלה הן:
 45 ואלה הן: כתיבתי את כל אשר עשה לי ה' ואלה הן:
 46 ואלה הן: כתיבתי את כל אשר עשה לי ה' ואלה הן:
 47 ואלה הן: כתיבתי את כל אשר עשה לי ה' ואלה הן:
 48 ואלה הן: כתיבתי את כל אשר עשה לי ה' ואלה הן:
 49 ואלה הן: כתיבתי את כל אשר עשה לי ה' ואלה הן:
 50 ואלה הן: כתיבתי את כל אשר עשה לי ה' ואלה הן:

f. 196 v.
 p. 543.

f. 196 r.

תו::

מכאן נראה כי המילה "תו" היא
המילה "תו" המופיעה בפרק
השני.

אלה המילים הן:

- 25. תו::
- 26. תו::
- 27. תו::
- 28. תו::
- 29. תו::
- 30. תו::
- 31. תו::
- 32. תו::
- 33. תו::
- 34. תו::
- 35. תו::
- 36. תו::
- 37. תו::
- 38. תו::
- 39. תו::
- 40. תו::
- 41. תו::
- 42. תו::
- 43. תו::
- 44. תו::
- 45. תו::
- 46. תו::
- 47. תו::
- 48. תו::
- 49. תו::
- 50. תו::
- 51. תו::
- 52. תו::
- 53. תו::
- 54. תו::
- 55. תו::
- 56. תו::
- 57. תו::
- 58. תו::
- 59. תו::
- 60. תו::
- 61. תו::
- 62. תו::
- 63. תו::
- 64. תו::
- 65. תו::
- 66. תו::
- 67. תו::
- 68. תו::
- 69. תו::
- 70. תו::
- 71. תו::
- 72. תו::
- 73. תו::
- 74. תו::
- 75. תו::
- 76. תו::
- 77. תו::
- 78. תו::
- 79. תו::
- 80. תו::
- 81. תו::
- 82. תו::
- 83. תו::
- 84. תו::
- 85. תו::
- 86. תו::
- 87. תו::
- 88. תו::
- 89. תו::
- 90. תו::
- 91. תו::
- 92. תו::
- 93. תו::
- 94. תו::
- 95. תו::
- 96. תו::
- 97. תו::
- 98. תו::
- 99. תו::
- 100. תו::

EMENDANDA.

- P. 86, l. 21, pro **קאָרען**, lege **קאָרען**.
P. 145, l. 29, vox **קל** delenda videtur.
P. 154, l. 26, pro **קלאַרען**, fortasse legendum **קלאַרען**.
P. 158, l. 6, ante **קאָרען**, suppleas **קאָרען**.
P. 216, l. 2, pro **קאָרען**, lege cum codd. **קאָרען**.
P. 221, l. 26, pro **קאָרען** (codd.), legendum videtur **קאָרען**, ut
l. 27, 30.
P. 246, l. 30, pro **קאָרען** lege **קאָרען**.
P. 272, l. 14, pro **קאָרען** (C), habet H **קאָרען**.

103 :: לילית :: כ
101 :: בליל "גזיל" :: כ
100 :: ליל :: כ
91 :: בליל "גזיל" :: כ
87 :: ליל :: כ
86 :: בליל :: כ
84 :: בליל "גזיל" :: כ
83 :: בליל "גזיל" :: כ
78 :: ליל :: כ
75 :: בליל :: כ
58 :: כ
56 :: כ
52 :: כ
50 :: כ
49 :: כ
45 :: כ
42 :: כ
35 :: כ
33 :: כ
30 :: כ
3 :: כ

בליל "גזיל" :: כ

בליל "גזיל" :: כ

לל	272
למ	265
לנ	264
לס	238
לפ	202
לץ	156
לכ	156
לד	155
לה	154
לו	153
לז	152
לח	151
לט	150
לץ	149
לכ	139
לד	137
לה	135
לו	133
לז	131
לח	130
לט	126
לף	125
לץ	120
לכ	119
לד	118
לה	109
לו	106

ratus visus est, variis lectionibus et coniecturis meis imo margine adnotatis.

III. Ex Epistulis quas priori tomo damus iam meis curis in lucem prodierunt quatuor, nempe: Epistula ad Mar Peshion (p. 91)¹; tres epistulae ad Mar Sergium (p. 118, 119, 120)². Praeterea, excerptum aliud epistulae ad eundem Sergium (p. 126) reclaravit H. Pognon³; excerptum epistulae ad Manazeka (p. 142) vulgavit G. E. Khayyath⁴, necnon excerptum epistulae ad Sergium (p. 150)⁵. Reliquae quantum seimus ineditae sunt.

O. B.

¹ *Oriens Christianus*, t. II [1903], p. 11 et seq. — ² *Op. cit.*, t. III, [1903], p. 1 et seq. — ³ *Une version syriaque des Aphorismes d'Hippocrate*, Leipzig, 1903, praef. — ⁴ *Syri Orientales . . . et Romanorum Pontificum primum*, p. 37 (Romae, 1870). — ⁵ *Éléments de lecture*, p. 152 (Mossoul, 1869).

PRAEFATIO.

I. Timotheus Nestorianorum patriarcha, huius nominis primus, anno D. 823 vita functus est. Inter scriptores syros locum non solum tenet. Eius notitia operumque tractatus canonici in prima serie edendis praeponeatur. De eo fusius scripsit H. Labourt¹, et de Epistulis quas nunc vulgandas suscepi ipse peculiariter modo olim deservit².

II. In editione adornanda, duobus codicibus usus sum :
Alter est codex olim Musaei Borgiani K. VI. 3, modo in Bibliothecam Vaticanam translatus et ibi *Borgiano sirvaco* 81 notatus³. Scriptus est curis Iosephi David qui illum secum Romanam detulit anno 1869.

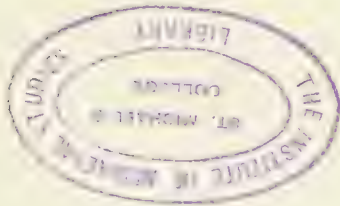
Alter est codex scriptus in pago Aiqos, prope Mosulem, manu Iosephi diaconi, filii Ionaë, A. D. 1899, et dein liberaltate Iacobi Mana, episcopi chaldei, in possessionem I.-B. Chabot traditus.

Sed ambo codices ad idem archetypum Mosulense, incertae aetatis, excerpti sunt⁴; et idcirco modica tantum discrimina prae se ferunt, quae amanuensium negligentiae adscribenda sunt, aut etiam solertiae : nam hic illuc verba in archetypo fere deleta, quae alter legere non valuit, alter aut descripsit aut fortasse tacta coniectura supplevit.

Priorem codicem littera R, posteriorem littera C designavi : numerum huius foliorum, istius paginarum notavi.
Textum vero ad fidem codicis C expressi, qui maiori cura exa-

¹ *De Timotheo I, Nestorianorum patriarcha*, Parisiis, 1904. — ² *Der Katholikos Timotheos I und seine Briefe*, in ephemeride quae *Orrens (Jahrbuch für Assyriologie*, t. IX, p. 361). — ³ De hoc codice vide Addat Scher, P. GERSOV, *Les manuscrits orientaux de Mrs David au Musée Borgin* (*Zeitschr. nus* inscribitur, anno I [1901], p. 147. — ⁴ Codicis notitiam videas apud de Notre-Dame-des-Sciences, Cod. 90 (I. 4., 1906, p. 55).

JUN 5 - 1944

TIMOTHEI PATRIARCHAE I

EPISTULAE

EDIDIT

OSCAR BRAUN

I

PARISIIS

E TYPOGRAPHICO REIPUBLICAE

LIPSIÆ
O. HARRASSOWITZ
GÄSENSTRASSE, 14

PARISIIS
J. GABALDA
RUE BOULEVARD, 90

MDCCCXCIV

PARISIIS MDCCGCXIV

TEXTUS

TOMUS LXVII

SERIES SECUNDA

SCRIPTORES SYRI

I-B. CHABOT, I. FORGET, I. GUIDI, H. HUYERNAET

CURANTIBUS

UNIVERSITATIS CATHOLICAE LOVANIENSIS

ET

UNIVERSITATIS CATHOLICAE AMERICAE

EDITUM CONSILIO

ORIENTALIIUM

SCRIPTORUM CHRISTIANORUM

CORPUS

I

EPISTOLAE

TIMOTHEI PATRARCHAE I

SERIES SECUNDA — TOMUS LXVII

SCRIPTORES SYRI

84	par.	XIX. Ad Sergium, doctorem.
87	»	XX. Ad eundem
87	»	XXI. Ad Sergium metrop. Tlani
89	»	XXII. Ad eundem
91	»	XXIII. Ad eundem
92	»	XXIII. Ad eundem
94	»	XXV. Ad eundem
96	»	XXVI. Ad Maranzekā episc. Nihewē
102	»	XXVII. Ad Rabban Sergium
102	»	XXVIII. Ad Sergium
103	»	XXVIII. Ad Sergium
104	»	XXX. Ad eundem Sergium
104	»	XXXI. Ad eundem
105	»	XXXII. Ad eundem Sergium
106	»	XXXIII. Ad eundem Sergium
106	»	XXXIII. Ad sacerdotes et fideles qui Basra et Habbalat sunt: de incarnatione Dei Verbi, etc.
106	»	XXXV. Ad Kaṣr fidelem: quod Christus non sit servus
110	»	XXXXV. Ad Kaṣr: epistula altera
164	»	XXXXVI. Ad Kaṣr: epistula altera
183	»	XXXXVII. Ad Sergium
184	»	XXXXVIII. Ad eundem Sergium
189	»	XXXXVIII. Ad eundem Sergium

INDEX TOMI LXVII.

EPISTOLAE TIMOTHEI PATRIARCHAE I.

I. Epistula ad Salomonem, ep. Ichedata: de Baptismo, par. 1	Questions de Baptismo collectae ex epistolis, p. 18. — Ordo Reconciliationis, p. 20.
» 21	Cap. I. Qualis et cur anima sit? p. 26.— II. Ubi sit anima? p. 28; IV. Quae sententiae maneant et post migrationem? p. 32. — V. Num post migrationem sentiat et sciat quae facta sunt in corpore? p. 33. — VI. Num sit et commoetur ab oblationibus? p. 36. — VII. Utrum anima ex mandato certo e corpore migret in casu et morbo? p. 36.
» 18	III. Ad Sergium, metropolitam Eliam
» 30	IV. Ad Eliamitas
» 33	V. Ad Sergium, metropolitam Eliam
» 34	VI. Ad eundem
» 35	VII. Ad eundem
» 36	VIII. Ad Sergium
» 39	VIII. Ad Rabban Petion
» 55	X. Ad Eliamitas
» 55	XI. Ad Sergium
» 57	XII. Ad Eliamitas
» 59	XIII. Ad Sergium
» 72	XIII. [Ad Sergium] (<i>deest initium</i>)
» 78	XV. Ad Sergium sacerdotem et doctorem monasterii Barabrahæ Interpretis
» 79	XVI. Ad Sergium
» 80	XVII. Ad Sergium
» 82	XVIII. Ad Sergium, doctorem

est propter unionem ita¹ dicitur. — His quidem testis, non
 autem adversarius, beati Nestorii est sanctus Gregorius Theo-
 logus. Caput illud ergo in duas partes dividendum est. Prior
sumenda est adversus eos, qui salvatorem merum hominem,
 et non etiam naturaliter Deum, praedicant, qui sunt asseclae
 Pauli, Marcelli et Photini. Hi enim dicunt, salvatorem, sicut
 omnes homines, ex operibus institutum esse, et ex baptismo, et
 resurrectione adoptionis dignum factum esse. Posterior
 autem: « Is qui virtute coepit, et progressus est, et perfectus
 est » sumenda est adversus asseclas Ariti, et Eunomii et Apo-
 linari: qui negabant assumptionem carnis et animae et mentis,
 contebantur vero assumptionem corporis; et *qui* Verbum
 Deum creaturam et facturam dicebant. Is enim qui virtute
 coepit, et progressus est et perfectus est, si Deus est, non factus
 est, nec locum mentis in homine explet; sin autem factus est
 illud vero Arius et Eunomius blasphemiam dicunt, — non secun-
 dum naturam Deus est, etsi propter apparentiam progressivam
 ita dicitur, sed natura humana est in qua, propter nostram re-
 demptionem, Verbum Deus homo factum est.
 Sumendum est ergo caput *illud*, disjunctive simul et iunctim
 adversus utroque, sicut dictum est. Pars prior tollit quidem
 expresso verbo hominem merum, affirmat autem implicititer
 mentem esse homini in Virgine deificato. Haec mihi ita esse
 videntur. Sin autem quis quid rectius invenit, illi magis
 quam his assensum dare deceat. Mane nobis sanus mente et
 corpore. Amen.

O Christicola, domine, quaere in Beit Mattai tractatum apo-
 logeticum quem fecit Athanasius de fuga sua; et homiliam
 sancti Gregorii Nysseni in sepulchram Macrinae sororis. Quaere
 etiam opus Eustathii magni adversus Arianos, quod nescio
 quaeerantur.

¹ In textu legendum videtur 209, pro 209.

Non solum nulla contradictio est inter testimonia sancti Gregorii et beatissimi Nestorii, sed omnimoda paritas et identitas. Ecce enim aperte et sine velamento Gregorius eos anathematizat, qui dicunt, Verbum Deum ex operibus perfectum esse, aut post baptismum et resurrectionem adoptionis filiorum naturaliter dignum factum esse, sicut pagani adscriptitios *sensus* introducunt, et dicit: Is qui virtute operum coepit, qui progressus est et perfectus est, secundum evangelium, non est Deus Verbum, sed potius caro Filii, quae non ex natura, sed potius ex deificatione, et eo quod paullatim splendebat, illustratur et secundum manifestationem refulgebat, dicitur deus.

Sed si fortasse vim verbo facit Cyrillus, et non decreverit sed interrogative illud legit, hoc modo elevabit tonum¹ et profereat. Quomodo? Is enim qui coepit virtute, aut progressus est, aut perfectus est, non est Deus, etsi propter manifestat-ionem successivam ita dicitur? Quasi diceret: Nomen Deum agnoscat et confitearis, eum qui coepit, progressus est, perfectus est et completus est? Ecce nunquam renuit beatissimus Nestorius deum dicere secundum unionem, hominem Domini nostri. Sed non adversus Nestorium, immo pro Nestorio et cum Nestorio, testimonium adduxit mirabilis Cyrillus, sive illud: «Naturae quidem duae²...», sive illud: «Qui coepit et progressus est, et perfectus est, non deus est, etsi propter progressivam manifestationem ita dicitur». Eiusdem modi sunt quae ex Ambrosio et Athanasio *recitantur*³.

Ut brevi dicam: Scopus capitis huius septimi adversus eos est, qui Christum hominem meram esse dicunt, et divinitatem eius naturalem negant; et dicunt, eum esse hominem tantum, qui ex operibus auctus est, sicut omnes homines, ex gratia in baptismo et resurrectione adoptionis filiorum dignus factus est. Et quia filius Dei haec non in divinitate sua sed in incarnatione sua suscepit, pater noster Theologus, post «anathema», hoc elucida et declarat, dicens: Is enim qui virtute coepit, progressus est et perficitur, non Deus, sed homo est,

¹ « τὸν τοῦ » — ² Ex eadem epistula Gregorii Naz., in eodem excerpto Ephesi recitato. — ³ Alludit ad excerpta recitata Ephesi cum excerpto Gregoriano. Cf. Mansi, t. IV, col. 1189 (Ambrosius) et 1185 (Athanasius).

confitebantur. Nestorius autem et Deum verum natura, et hominem verum natura confitetur redemptorem, eundemque unum in filiatione et inseparabilem agnoscit. Qui vero Christum ita confitentur, orthodoxi¹ sunt. Alqui orthodoxi nullo modo anathematizari debent. Ergo Nestorius anathematizari non debet: orthodoxus enim est. * Arius quidem et Eunomius Verbum Deum fitebantur, Ariani autem et Eunomiani propter hoc anathematizati sunt; ergo et Cyrillus anathematizatus est. Sicut Ariani enim, et sicut Eunomius praedicat.

Sed haec ita. Quod autem mihi verum videtur respondendum *id est*: Hoc testimonium² a Cyrillo alexandrino et sociis eius frustra et sine ratione beatissimum patriarcham Nestorium prolatum esse. Quomodo? Dicam. Si in hoc testimonio patris nostri Theologi non esset distinctio conservationis et praedicata substantialia, non sine ratione et utilitate ab eis addiceretur. Sed id testimonium accurate proferri praedicata substantialia post unionem: illum qui ex operibus perfectus est; et hunc qui secundum naturam et naturaliter: — illum qui post baptismum aut post resurrectionem, et ab initio: « Dominus enim dixit mihi: Filius meus es tu, et ego hodie genui te³ »; et: « Natus est vobis hodie salvator⁴ »; et: « Cognitus est Filius Dei virtute et Spiritu sancto, qui surrexit e mortuis Iesus Christus Dominus noster⁵ »; et illum qui non ex tempore: ab aeterno enim et supra tempora est Filius: « Ab initio te, puer, genui⁶ »; — illum qui crescebat sicut statura, ita et sapientia atque gratia; et illum qui supra haec omnia, in completa perfectione est; — illum qui secundum unionem, et illum qui secundum naturam deus est et dicitur; — illum qui incipit, progreditur et perficitur, et illum qui supra omnes passiones aeternaliter est perfectus; quemadmodum^{**} ab isponnet testimonio patris nostri Gregorii discimus, ita ut simile sit verbis sanctis Nestorii in omnibus, non tantum mente sed ipsismet verbis et nominibus; *si ita est, inquam*, quomodo non pro Nestorio contra seipsum proferri Cyrillus testimonium, et pro-

p. 276.

p. 277.

¹ « ὀρθόδοξοι ». — ² « Χριστός ». — ³ Ps. II, 7. — ⁴ Lcc., II, 11. — ⁵ Rom., I, 4. — ⁶ Ps. CIX, 3.

contra Marcellum, Paulum *samosatenum* et Phoetium, qui negabant naturam Christi Domini, et dicebant eum esse merum hominem, qui ex operibus virtutis iustificatus est, gradatim profecti, perfectus est et completus est. Dicit Gregorius 1: « Qui dicit, eum ex operibus perfectum esse, vel post baptismum aut post resurrectionem dignum adoptionis filiorum factum esse, iuxta *sensus* quos pagani adscitios introducunt, et non potius connaturalem, et filiationem naturam habentem, filium Dei confitetur, anathema sit ». Et quia haec in scriptura de filio Dei scripta sunt, doctor prosequitur naturas theoretice separans: « Is enim qui coepit virtute, aut progressus est aut profectus, non Deus est, etsi propter apparentiam progressivam ita dicitur ». Ea autem quae antea eodem capite dicta sunt, quae divinitatem naturalem et filiationem filii Dei confirmant, minime commemoravit Cyrillus, in suis *scriptis* adversus Nestorium. Tandem Ephesi arte et dolo usus est. *Sumpsit ea p. 275. quae dicta sunt de humanitate Filii a doctoribus, cum vellet demonstrare Nestorium doctoribus contrarium esse. Non sentit homo mirandus, contra se ipsum, potius quam contra *hunc* doctorem arcum tendere et gladium acere. Eadem enim distinctio apud utrumque patrem videri potest, et in eodem Spiritu, iidemque vestigiis apostolicis incesseverunt. Nulla ergo est contrahitio inter verba sancti Theologi et verba beati Nestorii. Uterque enim pariter praedicat Verbum elevatum esse supra passiones, augmentum et perfectionem, carnem autem Verbi crescere, profectum et perfectum, in unione Deum esse et dici. Ergo Cyrillus in proprium gladium cadit, transfigitur, et hic mortitur, sicut Saul. Ita autem accusationem adversus Nestorium profert Cyrillus: Phoetius quidem dicit Christum ex operibus perfectum et consummatum esse; Nestorius autem dicit, Christum paulatim profecti, profecti et crescere. Alqui Phoetius et Paulus propter hanc sententiam anathematizati sunt. Ergo et Nestorius propter hanc sententiam anathematizatus est. Sed potest respondere aliquis eorum, qui trinita intellectus verba ponderant: (1) omnium Phoetii, merum hominem tantum, non vero etiam Deum naturam

1 Cfr. supra p. 184. Reclitatus est textus, auctore Cyrillo, in actione sexta Concilii Ephesini. Vide Mansi, t. IV, col. 1194.

substantiarum venit. Voces quae propter oeconomiam in carne humilia autem carni Verbi adindicabat, ut inde Verbo quidem aequalitatem naturae cum Patre, carni autem inaequalitatem naturae cum Verbo esse monstraret. Et de illo dicebat Nestorius; 5 et « quia missus est praedicare captivis remissionem ¹ », apostolum affert et dicit: Hic est summus sacerdos fidelis Deo ²; « factus est », non autem erat ab aeterno et antea, is qui paulatim ad honorem sacerdotii promotus est, o haeretice; audi vocem clare tibi de hac re clamantem ³: « in diebus carnis 10 suae petitionem et supplicationem » et caetera. Ille perficitur, qui paulatim promovetur, o haeretice, de quo etiam Lucas in evangelio clamat ⁴: « Iesus crescebat statura, sapientia et gratia »; quibus etiam Paulus assentiens dicit ⁵: « et perfectus est » et caetera. Quid ergo contra Paulum exponis, 15 cum Deum Verbum impassibilem in similitudine terrestri mimiscas et summum sacerdotem passibilem facias? ⁶ Huiusmodi verbis beatus Nestorius contra blasphemias Arii alexandrinimitur et monstrat Verbum esse Deum aeternum, impassibilem, connaturalem Patri, carnem autem Verbi esse factam, passibilem et summum sacerdotem Dei. Non enim, ait, Verbum Deus, illud coessentialiter et participiter regni cum Patre, sed caro Verbi Dei est summus pontifex: illa est quae facta est 20 cum non esset, illa est quae crescebat statura sapientia et gratia, illa est quae facta est summus sacerdos, illa est quae obtulit orationem cum clamore valido et lacrimis ad eum qui poterat eum a morte vivificare, illa est quae exaudita est et perfecta est, non Verbum Deus qui aequaliter aeternitate et natura Patri est. Cyrillus autem ille aegyptius, non tamquam demonstrator, sed tamquam sophista ⁷ verbis utens, non scopum doctoris respiciens, sed sicut accusator acerbus, eum maligne accusat et haereticum esse demonstrat ex verbis sancti Gregorii in capite septimo epistulae secundae ad Calcedonium dictis

p. 274.

¹ Luc., IV, 19. — ² Cf. *Hebr.*, II, 17. — ³ *Hebr.*, V, 7. — ⁴ *Luc.*, II, 52. — ⁵ *Hebr.*, V, 9. — ⁶ Explicit excerptum Nestorii, e *serm.* VI (*Patr. Lat.*, t. XLVIII, col. 788). Recitatum est etiam in concilio Ephesino, act. sexta (Mansi, t. IV, col. 1204) adhibetur a Cyrillo, *Adversus Nestorium*, lib. III, c. IV (*Patr. Gr.*, t. LXXVI, col. 148). Cf. Loofs, *Nestorianus*, p. 235. — ⁷ « *σοφιστής* ».

humana agnoscenda est. Et si Iesus nullum incrementum accepit, quod autem nullum incrementum et augmentum accipit, natura divina est; ergo in Iesu et naturam divinam videmus. Idem ergo Iesus Deus simul et homo est, et ambo *utrumque

p. 272.

et sunt et dicuntur, non secundum naturam sed secundum unionem.

Haec secundum opinionem, non secundum scientiam accuratam scripsi ¹. Per veritatem Domini nostri, quia plus minus singuli versus ter interrumpebantur ex molestia et conversatione hominum qui me molestant, nunquam habui cognitionem perfectam alicuius rei, non tantum librorum difficultium quales hi sunt, sed nec eorum, qui facilliores sunt. Et si habuissem, perisset, dissipata esset et abisset propter longitudinem temporis et multas tribulationes atque moerores. Legi, lacera et dimittite vento; et ora pro me, ne damnarer coram tribunali Domini nostri.

XXXVIII. — EPISTOLAE AD SERGIUM.

Rabban Sergio, presbytero et doctori: Timotheus in Domino nostro caritatem tuam salutat ².

Angelus ille lucis, Nestorius patriarcha, verbis suis disputabat contra blasphemias Arij, qui dicebat non esse Filium connaturalem Patri, et eum esse creaturam, servum et instrumentum ³ Patris. Et quia Arius ex oeconomia Dei Verbi in carne dissimilitudinem naturae et inaequalitatem substantiae Verbi cum Patre concludebat, — is enim, ait, qui natus est ex Virgine non est aequalis in natura ei, qui non ex Virgine natus est; et is, qui statura, sapientia et gratia crescebat non est consubstantialis Patri, cui haec non acciderunt; et is, qui summus sacerdos fuit, qui oboedivit et perfectionem accepit, non est consubstantialis ei qui ab aeterno perfectus est, — cum ergo Arius ex his concluderet, Filium non esse consubstantialem Patri, quia ea, quae propter incarnationem in scripturis de filio Dei dicta sunt, imple in divinitatem Verbi transferbat; ideo *beatus Nestorius, cum verbis contra impietatem blasphemiarum Arii disputaret, ad rationem divisionis naturarum et

p. 273.

¹ De eodem argumento in epistula sequenti fuse tractat. — ² R:

« le salutai ». — ³ « οργανον ». — ⁴ « οβρια ».

dicit: « Is, qui coepit virtute, progressus et perfectus est, » sive Verbum Deus est, secundum Avium, sive homo simplex est, qui elevatus est, secundum Paulum et Phiotum, natura et veritate « non Deus est, etsi propter res paulatim *gestas* ita dicitur ».

Per modum consequentiae et secundum [consequentiam] sanctus Nestorius loquitur; et sive unus, sive alter *sensus* recipi potest: omni modo enim distinctio accurata naturarum servatur. Is enim, qui incipit, progreditur et perhicitur non naturaliter Deus est, etsi ita dicitur ratione unionis. Et is, qui naturaliter Deus est, nunquam incipit, progreditur aut perhicitur, etsi propter unionem ita dicitur. Et enim cum eis quae ab eo tollenda sunt et anathematizanda, alia veniunt quae asserenda sunt et profitenda. Quomodo? Si non ex operibus ²¹ secundum naturam perfectus est, ergo filius et Deus est. Et si non in tempore adoptione filiorum dignus factus est, ergo aeternaliter et a saeculo Filius est. Sed illa actualiter tollit, haec virtualiter tantum affirmat; et ostendit illa quae tollit et anathematizat pagana esse, et quae illis contraria sunt, orthodoxa esse. Et idcirco consequenter illis prioribus subdit: Qui enim coepit virtute et perfectus est, non est Deus, etiam si ita dicebatur. Est enim hoc additamentum temporis ² in versione Pauli et correctione Athanasii, et aperte hoc ad humanitatem Domini nostri spectat. Quia Aviani verba de incarnatione dicta in naturam divinam filii Dei referant et inde deducebant creaturam esse Verbum Deum, idcirco Theologus necessario ad verba de humanitate Domini nostri accessit. Dicit enim: « Quod dicitur: « Iesus crescebat statura, sapientia et gratia », illud « crescebat, progrediebatur et perhicebatur », non ad naturam divinam, sed ad humanam pertinet, etsi propter unionem Deus est et dicitur; illud autem « sapientia et gratia » non ad humanam naturam, sed ad divinam pertinet, et gratia » non ad humanam naturam, sed ad divinam pertinet, etsi propter unionem et incarnationem de illa dicuntur. Si Iesus statura, sapientia et gratia crescebat; id autem, quod in his incrementum accipit, natura humana est; ergo in Iesu natura

¹ In textu cod. B lacunam unius vocis praebet; cod. C: *Non* *sed* quod sensu caret; continens *Non* (L. B. Gr.). — ² L. e., « dicebatur », loco *sed* « dicitur », quod supra recitavit.

p. 271.

nam, tunc non proscribendae nec inaeceptabiles sunt lectiones istae; primum propter naturam humanam, deinde propter rationem unionis.

5 Haec ratione et hac mente etiam sanctus patriarcha Nestorius, praedicto testimonio utilis adversus alexandrinum et aegyptium

Cyrium: nam non tantum secundum filiationem, sed seorsim, attributa substantia respiciens, loquitur. Ipse quoque Pater noster Theologus aperte docet et monstrat, se in corpore *Christi* augmentum et progressum, in divinitate autem eius, 10 secundum naturam, nihil horum scire, ubi dicit: « crescebat sicut statura ita etiam scientia et gratia; non quod haec incrementum sumpserint: sed quod divina panllatim apparuerint et revelata sint ». Ecce cum evangelio dicit, carnem Domini panllatim crevisse et radios divinitatis panllatim effluisse et 15 apparuisse; non per additionem et incrementum: quid enim ei, qui perfectissimus et absolutissimus est, addatur? sed per apparenham et revelationem, sicut ipse dixit: « per ostensionem panllatim », et « quod haec panllatim apparuerint, et revelata sint », ait.

20 Potest autem sermo et aliter intelligi. Quomodo? « Si quis

ex operibus eum perfectum esse dixerit, » sicut Arius: ita enim contra Verbum Deum is peccat; « aut post baptismum aut post resurrectionem ex mortuis eum adoptionis filiorum dignum factum esse » *Alexrit*, sicut Photinus et Paulus samosatenus: 25 ita enim hi humanitatem blasphemant, dum divinitatem eius secundum naturam negant; ambo enim, Ariani et hi, « sicut pagani adscriptitios *sensus* introducunt » in divinitatem * et

p. 270.

30 in humanitatem Domini nostri, illis Verbum Deum creatum dicentibus, his filium Dei hominem simplicem effingentibus: « anathema sit. Quod enim, virtute coepit, aut progressum est aut perficitur », id est natura Christi humana, « non est Deus » Verbum Patri connaturale, « etsi propter ostensionem progressivam ita dicitur ». Natura Christi humana est, quae coepit, progressa et perfecta est, non Deus qui natura consubstantialis 35 Patri est, etsi natura divina in eo panllatim revelata est et cognita est, et ex ea, ratione unionis, deus dicebatur et erat. Potest hic sermo et aliter accipi, id est communiter, tum de Verbo Deo, secundum mentem Avri, tum de homine simplici, secundum mentem Pauli et Photini. Respiciens enim hos duos

crescebat sicut statura etiam sapientia et gratia¹; non quod
 haec incrementum sumerent, quid enim eo, quod ab initio
 perfectum est perfectius esse potest? sed eo quod paulatim
 haec manifestarentur et revelarentur». Ipse ergo salvator,
 dum nobiscum factus est, conformatus est secundum divi-
 nitatem suam ad humanitatem suam, et secundum humani-
 tatem suam ad divinitatem suam; nam Deus quidem factus
 est homo * noster et sicut nos, homo autem unione Deus factus
 est, ita ut deus homo fieret et homo deus fieret in virgine;
 statura corporali seu humanitate sua crescebat, sapientia autem
 divina et gratia, id est secundum naturam divinitatis, nullum
 augmentum aut incrementum accipiebat; — quodnam enim
 incrementum et augmentum acciperet ille natura aeternus?
 qui enim incipit, progreditur et perficitur, non natura Deus
 est; — dicitur tamen *crevisse*, et quidem bene hoc sensu:
 secundum eius divinitatem, in his quae ad humanitatem eius
 pertinebant propter corpus, in quo splendor et radii naturae
 divinae, ratione incrementi staturae corporalis, respicendebant;
 secundum autem eius humanitatem, in his quae supra *erant*
 propter divinitatem eius, qua nihil unquam amplius vel aequa-
 liter perfectum est aut erit.

Quemadmodum hic, in dictis de magno Basilio, ita etiam illic,
 in epistula ad Cleodonium, *docet*: idem filius Dei et salvator
 virtute incipit, progreditur et perficitur secundum carnem, non
 autem quatenus Deus est, secundum naturam incipit aut per-
 ficitur. Et e converso, incipit, progreditur et perficitur qua-
 tenus Deus est, in incarnatione, non autem incipit neque per-
 ficitur secundum carnem in deificatione. Non enim absolute
 et simpliciter illud « ex operibus » et « post baptismum » et
 « post resurrectionem », et neque initium, progressum et per-
 fectionem denuntiat et reprobatur noster Theologus, sed
tantum si dicantur de divinitate Filii sine humanitate, aut de
 humanitate Filii sine divinitate, secundum *sensus* adscriptitios
 quos pagani introducebant. Sin autem is, qui natura et ab aeterno
 filius Dei est, in « initio », in « progressu », in « perfectione », 35
 aut « ex operibus » aut « post baptismum » aut « post re-
 surrectionem », dicitur ratione unionis et propter incarnatio-

¹ Luc., II, 52. — ² Codd. male *1822*.

p. 269.

p. 268.

non potius dixerit, Filium Dei ab aeterno et a saeculis esse, «anathema sit. Is enim¹ qui virtute coepit, aut progressus est, aut perficitur, non » in natura « Deus est, etsi propter ostensionem successivem ita dicitur ». Is autem, qui virtute nunquam coepit aut perfectus est, in natura non est homo, etsi propter incarnationem et inhumanationem talis dicitur.

Haec omnia addenda sunt, ut sensus doctoris accurate intel- ligatur. More enim rhetoricum et breviter loquitur, praecipue cum contra Apollinarium degerat, qui in huiusmodi *verbis* famo- sus et eloquentissimus erat. Exemplum huius rei, prope adstantis est in fine capituli quarti, ubi sermonem quidem incipit, apo- dosin autem omittit, dicens²: « Illuc, in theologia³, alius et alius, ne hypostasas miscueamus. Non autem aliud et aliud », substantia⁴ et natura; « unum enim *sunt* tria⁵, et eadem divi- nitas ». Hic autem, in incarnatione, e converso, aliud et aliud, substantia et hypostasas, *ita ut has non misceamus, neque con-

p. 207.

fundamus. Non autem alius Filius et alius Deus. Unus enim Filius utrumque est et hoc ipsum per unionem. — Omnem hanc apo- dosin omisit, quae e comparatione ad *verba*: « Illuc, in theo- logia, » subaudienda erat. Quenamodum errenda erat apodosis [ex] illis quae praemisit, ita et in fine capituli huius septimi fecit.

Protasin quidem de humanitate salvatoris genuitavit, apodosim autem de divinitate eius omisit; propter duo: tamquam rhetor breviter amans, et quia initio capituli eam virtualiter pro-

25 tulerat. Totus enim scopus huius capituli est adversus eos, qui naturam eius humanam negant. Item de capite septimo naturam divinam unigeniti negant: octavi autem est adversus eos, qui naturam eius humanam negant. Item de capite septimo se habere sicut diximus, ipse pater noster Theologus in homilia de sepultura magni Basilii docet. Dicit enim⁶: « Quod apud

30 salvatorem video ego — et, opinor, omnes quoque sapientiores, — dum nobiscum fuit et formatus est secundum id quod supra nos et nostrum *erat*, id etiam hic accidisse video: Ipse enim

¹ Pro « Is qui... », vertere licet, collato graeco textu (το τὸν ἕρπε- τήν), « Quod virtute coepit, aut progressum est... »; pronomen enim demonstr. syriacum masculinum non raro neutrum graecorum vertit. Quod semel animadvertisse satis est (J. B. CH.). — ² *Patr. Gr.*, l. XXXVII, col. 180. — ³ Θεολογία. In textu graeco (*loc. cit.*) ἐστὶ τῆς Τριζόης. Et supra, hic verba interpretativa textui germano inserit Timotheus, — ⁴ « εὐδα » — ⁵ τὰ τρία ἀπόδομα. — ⁶ *P. Gr.*, l. XXXVI, col. 548.

tractatum de una voluntate et de honore martyrum. Non enim habemus ullum eius exemplar. Molestari autem quotidie rebus manibus neque possunt, neque tempus habent. Sed mitte festinantur epistolam illam aut apographum eius. Si apographum mittitur, corrigere *illud*. Mitte nobis textum Dionysii, versionem Athanasii aut Phœacæ, quem uno mense exscripturi et remissuri sumus. Pete eam tibi ad legendum. Nemo sciat eam mittendam. Eam velotiter exscripturi sumus et remissuri tibi. Mitte eam per virum tibi fidum, ne quid ei accidat. Nuntia nobis conditionem tuam. Vale, prospera et gaude in Domino nostro. Ora pro 10 nobis, dilecte, dilecte, theophile.

XXXVIII. — EPISTOLÆ AD SERGIUM.

Deum amanti Rabban Mar Sergio, presbytero et doctori: Timotheus peccator te salutet et castitatem tuam veneratur:

Epistula ¹ magnæ sapientiæ tuæ, in qua dubium et quæ-
 15 sionem de capite septimo ² epistolæ sancti Gregorii Theologi ad Theodotium proposisti, ad nos cum aliis communicationibus tuis, o Christicola, pervenit et confessi sumus pro rebus tuis illi, qui creationi causa omnium bonorum est. Accepimus etiam pulchrum animum, quem in nos habes, *scilicet* nos res huius-
 20 modi alta virtute examinare et explanare posse. Ut sententiâ, quam ³ de nobis habes, referatur et ut appareat, quales *re veri* sumus, non quales a te aut ab aliis habemur, summa brevitate loquemur; primum caput ipsum *Gregorii* referemus, cum additamento explicativo eorum quæ necessario requiruntur,
 25 deinde pauca de sensu eius dicemus.

« Si quis dixerit ³, eum ex operibus perfectum esse, et non potius in natura et naturaliter filium Dei esse, » aut *dixerit*, eum post baptismum aut post resurrectionem ex mortuis adoptio-
 nis filiorum dignum factum esse, secundum illos paganos, » et
 30 videlicet Arianos, » adscriptitios *sensus* introducentes » ⁴; et

¹ « Χρῆμα ». — ² « Caput » hic significat non divisiones totius epistolæ sed ordinem anathematismorum in ea prolatorum (I. B. Chr.).
³ Textum graecum vide *P. Gr.*, t. XXXVII, col. 180. — ⁴ In graeco: καὶ πρὸς τοὺς Ἐλάγιους ἀπερρηκτικῶς εἰσαχθῶσαν. Sed non sibi constat textus syriacus, hic *Leia qor qil*; p. 269^m, 277ⁿ, *Leia qil*; p. 268^m, et 274^m *Leia qor qil*, quod melius graeco res-
 pondet (I. B. Chr.).

Patres quoque nostri in suis canonibus synodalibus studiose

p. 264.

ita constituunt de honore corporum sanctorum et martyrum.
 *Canon vicesimus synodi, quae tangere post Nicaenam congre-
 gata fuit. x. 1. « Si quis cogitatione superbiae usus, congrega-
 tionem ² *in aedibus* martyrum vituperet aut reiciat, aut officia
 quae pro eis *funt*, aut sepulcra eorum ³ despiciat, anathema

sit. » — Canon nicaenus lxxiii. « Placuit synodo oecume-
 nicae, ut ossa eorum, qui pro Christo testimonio fidei verae

coronati sunt, in ecclesiis et coenobis reponantur, ut egenibus
 auxilium praebant. Et memoria eorum quotannis a tota com-
 munitate diligenter peragatur. Non enim sicut ceteri mortui

reputandi sunt, sed honor amplior fiat eis, quia corona eccle-
 stiae inter omnes gentes sunt, et sanguine eorum sancto cornu
 ecclesiae elevatum est. Hoc distinguimur ab infidelibus et ab
 aliis, qui ab ecclesia discesserunt, quod hi, martyres sanctos,

in quibus Deus virtus inhabitat, impuros habent, et nonnulli
 etiam resurrectionem mortuorum negant. Qui non honorat
 depositionem ossium sanctorum, socius et consors eorum est,

qui eos reiciant et contemnunt. Haec secundum canones apo-
 stolorum constitutum. Qui haec transgreditur, sub anathemate
 synodi universalis conclusus est » ⁴.

Honor ergo corporum sanctorum honor Christi domini
 nostri est, et honor Christi domini honor Patris est.

Ergo honor corporum sanctorum honor est Dei Patris.

Finis epistularum ad Nasr.

XXXVII. — EIUDEM AD SERGIUM.

Christum amanti Rabban Mar Sergio, presbytero et doctori:
 Timotheus peccator, fraternitatem tuam in caritate Domini

nostri salutat.

30 *Placet tibi, domine, fasciculos illos epistularum mittere. p. 265.

Tibi enim non sunt utiles; a me autem semper eos quaerunt.
 Si autem fieri non potest, et tibi necessarii sunt, exscribe et
 mitte mihi exemplar epistulae secundae ad Nasr, quae continet

¹ Sic Miss. — ² ὁμολογίας. — ³ « Aut officia (ἁγιογραφία) ibi habita et
 memorias (ἁγίων) eorum ». Mansi, *Ampb. Coll.*, t. II, col. 1104. —
⁴ Vide textum breviorum huius canonis apud BRAUN, *De S. Nicaena
 synodo* (Münster, 1878), p. 102.

sitionis sermonis, generaliter seu indivisibiliter intelligenda et accipienda sunt; ergo et quod est eis simile, eodem modo, unice seu singulariter et peculiariter intelligendum est. Ergo una est voluntas et una operatio Verbi et carnis eius, sicut unus est motus et una modulatio musici et instrumenti eius. Et haec ita.

De honore corporum sanctorum haec sentire debemus. Si animae iustorum, sicut Dominus noster docuit¹ et ecclesia tenet, post discessum e corpore in paradiso sunt, paradisis autem locus est praë omnibus locis praëclarus et honoratus: ergo et corpora sanctorum martyrumque in locis distinctis et honorificis reponenda sunt. Turpissimum enim est, Deum animas servorum suorum honorare, etsi sine corporibus suis honorem non sentiunt, nos autem corpora servorum Dei spernere et contemnere; adversus Deum enim per hoc insurgimus. Non quod corpora sanctorum honoribus nostris honorantur, aut ignominis nostris afficiuntur: sed nos honoribus eorum honoramur et nos ignominis eorum afficiuntur. Ipsorum honor omnis a Deo est, et cum honorem servus Dei tribuitus, Deum honoramus, cum ipsos spernimus, Deum contemnimus, id est, nos ipsos despiciamus; si quidem et verum est verbum Domini nostri: « Qui me contemnit, contemnit eum qui misit me ». Si enim anima et corpus aequaliter et merito laboraverunt; eorum autem quorum pars est ministerium et labor, eorum etiam simul merces, et coronas haud inaequales habent; ergo anima simul et corpus, easdem mercedes easdemque coronas habent, quae-cumque et quandocumque sint, sive bonae sive malae. Et si iusti in anima, inquam, et in corpore certamina pro virtute pugnaverunt, et si animabus alicuius paradisi, tanquam typus, pro regno caelorum in habitationem datus est, etsi sine sensu et sine scientia usque ad resurrectionem corporum ibi commorantur; ergo et corporibus sanctorum, tanquam typus paradisi, habitatio eximita in locis paradiso ecclesiae² vicinis assignanda est, etsi omnino sine sensu et sine vita sunt, usque in diem, quo virgines suscitabuntur, resurgent et lam-

¹ Luc., xxiii, 43. — ² Paradisus ecclesiae est absis; cfr. *Exposit. officiorum*; Seripl. Syr., Ser. II, t. XCI, versio, p. 90, 91, etc.

simul et Patris, qui me misit: illa autem *secunda sententia* non se fide indignum, Patrem autem fide dignum monstrare vult, sed docere vult, unam esse fidem in se et in Patrem, *quasi diceret*: Qui in me credit, non in me solum et seorsum credit, sed in me simul et in eum, qui me misit. Per illud autem: 5 « Pater neminem iudicat; sed omne iudicium dedit *Filio », non docet se esse solum iudicem et Patrem omnino non iudicatum, — unus enim et idem iudex divinus in hypostasi nostra humana est, — sed hoc dicit: Pater neminem iudicaturus est solus sine Filio, sed omne iudicium erit simul a Patre, Filio 10 et Spiritu sancto, in imagine visibili humanitatis Filii. Ipse enim est iudex mortuorum et vivorum, et constituit diem, quo iudicaturus est totam terram per virum quem secrevit, et omnes stabimus coram tribunalii Christi. Per aliud, non Patrem 15 quidem bonum, se ipsum autem contraria distinctione malum esse docet; sed ipse et Patris unam eandemque bonitatem esse docet. Si enim non est bonus nisi unus Deus, unus autem Deus Pater, Filius et Spiritus sanctus est, ergo non est bonus nisi Pater, Filius et Spiritus sanctus, reversum, per illud « diem 20 et horam », non Patrem scientem, seipsum autem scientia privatum monstrat, — unde enim sciret se nescire, si omnino scientia careret et ignorantia laboraret? — sed unam eandemque scientiam sui et Patris esse dicit; et si ¹ de Patre affirmatone per cataphasin, de se ipso autem negatione per apophasin 25 uttur: Omnia, quae Patris sunt, mea sunt, et mea, inquit, viciissim Patris sunt. Pariter, quando dicit ²: « Non mea voluntas, sed tua fiat », non duas voluntates, sed potius unam esse *sibi* cum Patre nos docet. Si omnia haec supra proposita de 30 dualitate et divisione intelliguntur, ita ut sint duo verba, duae fides, duo iudices, duo adversarii, bonus et malus, duo denique, quorum unus intelligens sit, alter sine mente et sine scientia, unus Pater, alter Filius, tunc concedendum est, et illud: « Non mea voluntas, sed tua fiat » dupliciter accipiendum et intelligendum esse, et duas voluntates in Christo esse, unam Dei, alteram humanitatis. Si autem omnia haec verba et eis similia, quae 35 eadem affirmative et negative dicuntur, id est ³, ratione compositae ante: « Omnia quae Patris etc. », — ² Luc, xxii, 42. — ³ Loge 639.

p. 261.

p. 260.

tum, ita etiam unus et idem Christus filius Dei contra seipsum in oppositione voluntatis perturbatur et dimicat. Non enim eadem unio est in Christo et in homine communi. In Christo enim non est voluntas et voluntas, neque cogitatio et cogitatio, neque virtus et virtus, neque operatio et operatio; sed omnia in unam unionem ineffabilem collecta sunt. « Non mea voluntas fiat »; neque enim voluntatem habeo a tua diversam; sed illa una et communis tua et mea esto, quae est vita et redemptio omnium. « Et descendi¹ de caelo non ut faciam voluntatem meam » separatum, neque habeo voluntatem singulararem et separatam; « sed ut faciam voluntatem eius, qui me misit »: una enim est eius et mei voluntas, propter quam assumpsi ut homo fieri, ut patiar, ut moriar pro redemptione et vita omnium. Et quemadmodum cum dicit²: « Cum venerit Spiritus veritatis, introducet vos in omnem veritatem: non enim ex sua sententia loquetur, sed omnia, quae audiet, loquetur », p. 259. priori *sententia* non affirmat Spiritui esse doctrinam veritatis, sibi vero *doctrinam* hinc oppositam; posteriori autem non vult aut Patrem in cathedra doctorum constituere et Spiritum sanctum sicut discipulum non probatum producere; sed priori *sententia* unam eandemque doctrinam veritatis, posteriori autem unam eandemque mentem et cogitationem esse sui ipsius et Spiritus sancti docere vult: ita etiam ubi dicit³: « Non mea voluntas sed tua fiat et firmetur », non duas voluntates, sed unam eandemque duobus esse docet. Et quemadmodum ubi Dominus noster dicit modo⁴: « Hoc verbum, quod auditis non meum est, sed Patris, qui me misit »; et modo⁵: « Qui in me credit, non in me credit, sed in eum, qui me misit », et rursum⁶: « Pater neminem iudicat, sed omne iudicium Filio dedit », et⁷: « Quid me bonum dicitis; non est bonus nisi unus Deus », et⁸: « Illum diem nemo novit, neque angeli caeli, neque filius, nisi Pater »; illa *prima sententia* non se ipsum rationis experitem, Patrem autem rationabilem esse monstrare vult, sed unam eandemque rationem sibi et Patri esse, nos docere vult; ac si diceret: Verbum, quod auditis, non est mei solius, sed mei

1 Iohann., vi, 38. — 2 Iohann., xvi, 13. — 3 Luc., xxii, 42. — 4 Iohann., xiv, 14. — 5 Iohann., xii, 44. — 6 Iohann., v, 22. — 7 Marc., x, 18. — 8 Matth., xiii, 32.

erant ad eruditionem. Sicut enim pro natura communi mortu-
 rus erat, ita et pro natura communi loquebatur, dum figu-
 ram eius portat. Deinde *respondens*, sicut Dominus Christus
 cum dicit ¹: « Pater meus hucusque operatur, et ego quoque
 operor », et rursum ²: « Sicut Pater mortuos resuscitat et
 vivificat, ita et Filius, quos vult, vivificat », non duas virtutes,
 aut *duo* opera, aut *duas* operationes, neque duas resurre-
 ctiones, quorum alia Patris, alia Filii essent, pronuntiat et
 docet, — non enim inter se divisi et scissi sunt, ita ut altera
 opera Patris, altera Filii sint, et contingat Patri ut hos ex
 mortuis, Filio ut illos resuscitet; sed una est virtus et operatio
 tribus hypostasibus; — ita et Christus dominus noster cum
 dicit ³: « Descendi de caelo, non ut faciam voluntatem meam,
 sed ut faciam voluntatem eius, qui misit me », et ⁴: « Non
 mea voluntas, sed tua fiat », non duas voluntates, sed potius
 unam ipsius et Patris docet. Et sicut quando ⁵ dicit ⁶: « Nunc
 clarifica me, tu, Pater, apud te, illa claritate quam habui
 apud te, antequam mundus fuerit », non duas glorias docet,
 unam Patris, alteram ipsius, sed unam gloriam consubstantia-
 litatis, regni et divinitatis, ipsius simul et Patris; quamquam
 hoc modo variatus est sermo, ita et cum dicit: « Non mea
 voluntas, sed tua fiat », non duas voluntates docet, unam ipsius,
 alteram Patris, sed unam eandemque duobus esse dicit, etsi
 sub speciebus divisionis et distinctionis dictus est sermo. Is enim
 qui dicit ⁷: « Non mea voluntas, sed tua fiat », ipse est qui
 dixit ⁸: « Potestatem habeo in animam meam ponere eam, et
 potestatem habeo iterum sumere eam. Nemo sumit eam a me,
 sed ego pono eam voluntarie ». Et rursum quid dicit? « Pater
 salva me ex hac hora. Sed propterea veni in hanc horam » ⁹.
 Ecce clare demonstrat, unam esse suam cum Patris voluntate.
 Ergo etiam ubi hoc verbum dicit per modum quemdam affir-
 mationis et negationis, unam voluntatem duorum manifestat.
 Non enim quemadmodum homo unus et idem sibi contradicens
 et contra se ipsum dimicans dicit: Non quod volo, facio, sed
 quod volo facio ¹⁰, propter oppositionem naturarum et volunta-
 1 JOHANN., V, 17. — 2 JOHANN., V, 21. — 3 JOHANN., VI, 38. — 4 LUC.,
 XII, 42. — 5 In textu pro lectione cod. *Non* legendum est *Non*.
 — 6 JOHANN., XVII, 5. — 7 LUC., XXII, 42. — 8 JOHANN., X, 18. —
 9 JOHANN., XII, 27. — 10 Clf. Rom., VII, 15.

37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100

initio dominationem, filiationem et regnum super omnia possidet. Neque dicimus duas voluntates, neque duas proprietates aut operationes. Unio enim ineffabilis unam voluntatem et virtutem et unam operationem et unam proprietatem perficit. Praeter nomina enim hypostatice et naturalia nullibi in Christo duplicitas apparet. Si enim *Christus dominus noster per filiationem filius Patris est, filiatio autem una proprietates est, ergo et Christus unam proprietatem possidet, filiationem scilicet, ex qua et in qua filius dicitur et est. Et si Pater et filius unam virtutem habent; ii autem, qui unam virtutem, etiam unam operationem habent; ergo Pater, et Filius et Spiritus unam operationem habent. Atqui, qui unam operationem, etiam unam virtutem habent, et qui unam virtutem, etiam unam voluntatem habent; ergo quorum una operatio est, de eis etiam una voluntas praedicanda est. Et si in Christo una est virtus, eius autem qui unam virtutem *habet*, etiam una est operatio, eius autem qui unam operationem *habet*, una voluntas praedicanda est. Absurdum enim est cogitare aut dicere, Deum omnia in omnibus futurum esse, — non quidem natura, sed voluntate, motu et opere, — et dum omnium voluntas erit in mutatione illa excellenti resurrectionis ex mortuis, Christum solum ex omnibus, oppositione voluntatum, operationum et facultatum erga Patrem, erga seipsum et erga omnia laboraturum et pugnaturum. Itaque ergo ab omnibus cessabit oppositio et divisio voluntatum, ab angelis et ab hominibus, et in Christo solo in aeternum manebit? Sententia in aeterna exteriora relictenda est, cum ne Mani quidem, in omni sua insaniam, in mundo futuro oppositioni locum dederit.

Sed fortasse dicit aliquis: Quomodo ergo dixit Christus ¹: « Descendi de caelo, non ut faciam voluntatem meam, sed voluntatem eius, qui misit me »; et ²: « Non voluntas mea, sed tua fiat ». Respondemus ad objectionem oppositam et instantham ³ primum sic: quemadmodum passio, *cruis et p. 257. mors non ipsius quidem seorsim sunt, sed potius naturae communis, ita etiam verba de passione et cruce plerumque locutus est, non ea quae ipsi congruebant, sed ea quae post-simum toti naturae *congruebant*, et magis discipulis apta

¹ JOHANN., VI, 38. — ² LUC., XXII, 42. — ³ « *avoxovras* ».

morem naturae nostrae, ita ut sudor eius fieret sicut guttae sanguinis, neque quia ab angelo confortatus est, ut nos auxiliimur Dei deceret, quod tempore orationis per angelos conce- ditur. Etenim, quia apparuit Adamo et Abrahamo in forma humana, et Moysi in igne et in nube, non dicimus eum esse mortalem, corruptibilem, compositum, finitum, factum, propter formam humanam in qua apparuit, neque dicimus esse non vivum et irrationalem propter formas corporales nubes aut ignis in quibus apparuit. Neque rursum imagines aut similitudines, in quibus apparuit, consideramus secundum naturas carum, id est, sicut simplicem imaginem hominis aut sicut nubem; sed consideramus similitudines ut Deum: ita enim loquebatur Abraham ac si loqueretur cum Deo; honorabatur enim imago in archetypo et sicut archetypus; archetypus autem nunquam contemnebatur aut despiciebatur in imagine. Et cum apparuerit non in typis et similitudinibus, sed in propria carne, ne despiciatur Deus, honoretur caro sicut Deus qui in ea apparuit. Et sicut in carne visibilis Deus dicitur, « apparuit in carne » ait Paulus¹, ita in Deo dominus et Deus sit homo. Si enim Verbum carni, quae factum est, dominationem, glia- tionem et regnum servare non potuit, quae erit mihi expectatio adoptionis, quae mihi invenietur spes regni, quae mihi cogi- tatio participationis dominationis et imperii supererit? Audio Patrum dicentem et confortantem ordines et duces² exercituum regni caelestis³: « Si cum ipso patemur, cum ipso glorifica- bimur. Et si tolerabimus, et cum ipso regnabimus ». Sin autem is, qui in carne generis mei est, in carne magnam gloriam, dominationem, et regnum super omnia habet, non sine fidelis argumento sum et ego. Quod enim principio naturae nostrae totaliter datum est, hoc et nos per gratiam ex parte nobis futurum esse credimus. Non enim per virtutem ad dominatio- nem, divinitatem et imperium gradatim ascendit. Antecessit enim virtutem unio, et crucem liberationemque humanitatis adhaesio et participatio cum Deo. Et idcirco non argumento mortum et voluntatis, sed potius unioi dominationem tribuimus. Si quidem caro ab initio Verbo unita fuit; ex unione autem dominatio, filio et regnum super omnia *ortur*: ergo caro ab

¹ Tit., III, 4. — ² « *οραταις* », — ³ Gal. Rom., VIII, 17; II Tim., II, 12.

« tu, *terra, non fuisti pura »; et rursum 1: « Audi, caelum, et p. 253. intende, terra », — *quemadmodum* ergo, quando haec audimus, non de terra et de caelo, sed de terrenis et caelestibus intelligentibus, angelis autem et homines ratione et sensu praediti sunt, et illi quidem caelestes propter locum conversationis, hi autem terreni dicuntur propter naturam aut locum; ita etiam in Christo domino nostro nomina « dominus » et « filius » de hypostasibus, nomina « servus, peccatum, maledictum » de natura eius potissimum intelligenda sunt. Sicut enim homines terra et pulvis vocantur: non quidem proprie, sed metaphorice et sensu translato, ita vocatur Dominus noster « servus » non proprie, sed metaphorice et sensu translato, secundum naturam communem. Non ergo ignominia servitutis naturae nostrae in hypostasi humanitatis Domini nostri videnda est; sed e contra magnitudo gloriae et dominatio hypostasios humanitatis 2 Domini nostri in natura nostra despecta, pauperi et servili videntur est. Servitus enim nostra in libertate eius liberata est. Paupertas nostra in magnitudine eius gravit. Paupertas nostra in divitiis eius dives facta est. Despectio nostra in glorificatione eius glorificata est. Mortalitas nostra in vita eius resuscitata est. Non quaeramus nostra in ipso, frater, sed quaeramus ea, quae ipsius sunt, in nobis. Quamquam enim Christum in carne cognovimus, tamen adhuc non novimus. Non quaeramus vitium cum mortuis. Quomodo aut quando erit et dicetur servus ille, qui a primo motu existentiae suae, quae *fit* in Verbo, in utero deflatus est, et ab initio, in efformatione per Spiritum sanctum sanctificatus est? Non audemus, Dominum, qui nobis in forma servi et ministri apparuit, servum dicere, quia peccata nostra tulit * et in corpore suo in cruce ascendere fecit, p. 254.

neque quia propter nos et pro nobis passus, mortuus et sepultus est, neque quia lavit pedes discipulorum, ut nos humilitatem et demissionem doceret, neque quia a Iohanne in Jordane baptizatus est, ut resurrectionem nobis repraesentaret et aquas nobis in baptismo suo sanctificaret, neque quia triginta annos legi et observantis eius obediit, neque quia ieiunavit et oravit pro nobis, neque quia assumpsit omnem timorem et tre-

naturas unam personam indivisibilem perfecit, ideo et utramque una eademque appellatione vocat. Id quod et Paulus apostolus in epistula ad Hebraeos et in illa ad Colossenses facit. Dicit enim ad Hebraeos 1: « Nobiscum locutus est in filio suo, quem posuit haereditatem omnium, et in quo fecit saecula ». Non secum congruunt illae praepositiones? « quem » et « in quo », neque illud « positus est haeres » cum illo « factor saeculorum ». Sed lectionem « in filio suo » singulariter simul et generaliter posuit. Singulariter ad significandam unam personam filiationis; generaliter ad indicandam qualitatem substantiarum et hypostasium. Ad Colossenses *scribit* 3: « Liberavit nos e potestate tenebrarum, et adduxit nos in regnum filii sui dilecti, in quo est nobis redemptio et remissio peccatorum, qui est imago Dei invisibilis et primogenitus omnium creaturarum, et in quo creata sunt omnia, quae in caelis et quae in terra, omnia visibilia et omnia invisibilia, sive throni, sive dominationes, sive principatus, sive potestates. Omnia per ipsum et in ipso creata sunt. Ipse est ante omnia, et omnia in ipso consistunt ». Hic quoque idem videre possumus. Illud: « Ipse est imago Dei invisibilis », non idem est ac illud: « primogenitus p. 251. omnium creaturarum »; neque praepositio 4 illa « per ipsum » eadem est ac illa « in ipso ». Sed etsi omnino ab invicem differant lectiones 5 actionum significativae et praepositiones, attamen posuit illud « filii sui dilecti » singulariter et indivisibiliter. Et non solum nomen personae significativum, sed et pronomina illa quasi digito demonstrata, qualia sunt: ille, ipse, hic, ego, et alia huiusmodi pronominalia vocabula, specialiter, singulariter et individualiter hic et aliis locis ponit. Et cum vim significationis hypostasionem et substantiarum proprie ex natura rerum demonstraret, tamen nomina characteristica personae, virtutis et operationis singulariter ponit. Exempla gratia: « de filio suo, qui natus est in carne ex semine familiae David 6 ». Non enim dicit: ille quidem filius in carne natus est, ille autem in Spiritu ex Patre. Sed illud « filio suo » et « qui » simpliciter, absolute et sine divisione posuit; illud vero « natus est in carne » non quidem simpliciter, sed

1 *Hebr.*, 1, 2. — 2 « *πρόθετος* ». — 3 *Col.*, 1, 13-17. — 4 « *πρόθετος* ». — 5 « *λέγει* ». — 6 *Rom.*, 1, 3.

est: Deus deorum autem ab omnibus cognoscetur et adorabitur, quando « venit super nubes caeli cum virtute magna et gloria angelorum suorum ¹ », quando revelabitur de caelo. Deus mater et vivificator noster Iesus Christus ². Eadem ratione beatus David in psalmo octavo, divinitatem eius et simul humanitatem eius sine discretionem dominationem vocat ³. « Domine, dominus noster, quam praeclarum est nomen tuum in tota terra. Qui dedisti gloriam tuam super caelum ». Aut, sicut dicit graecus: « Elevata est magnificentia tua super caelos ». Id est: Eo quod caelestis et divinus es, et eo quod homo et de terra es, unum eundemque splendorem magnae gloriae et dominationis possides, cuius radii lucis et gloriae iam totam terram tegunt. Exaltata est magnificentia coruscationis eius ⁴ super caelos. Testimonium accipis a caelo et terra, te esse creatorem et dominum omnium. « Ex ore juvenum et puerorum constituitis laudem tuam ». Ut doceat unum eundemque dominum esse in divinitate simul et humanitate, tamquam de una persona directe loqui prosequitur. Et ut moneat, in utrisque formis ab invicem diversis unam eandemque imaginem dominationis apparere, utramque iunctim et mixtim commemorat. Idcirco, in illo: « ex ore juvenum et puerorum », humanitatem, non tamen sine divinitate, et in illo: « viderunt caeli tui opus digitorum tuorum: lunam et stellas constituitis ⁵ », divinitatem, non tamen sine humanitate, memorat. Partem et in sequentibus, utramque *naturam* inseparabiliter innuit, profertis commemorandum et commendandum, subiectum et praecipientem, humilitatem et humiliantem, honorabilem et honorantem, laudabilem et laudantem eum, coronandum et coronantem, potestate praeditum et qui ei potestatem dat. Et post omnia, reponit in fine quae erant initio: « Domine, dominus noster, quam praeclarum est nomen tuum in tota terra ». Admirandum et stupendum est, quomodo una appellatione, *scilicet* « Domine, dominus noster », Deum et hominem, factorem et factum, commemorantem et commemorandum, praecipientem et subiectum, honorantem et honorabilem, laudatum et laudabilem, coronantem et coronandum designat et nominat. Quia enim unio ineffabilis

¹ Cf. MATTH. XXIV, 30. — ² Cf. *Trin.*, II, 13. — ³ Ps. VIII, 1 sqq. — ⁴ Fortasse legendum « coruscationis tuae ». — ⁵ Ps. « quas constituitis ».

homo, qui e nostro genere est, Filius et genitus est Patris. Sed per unionem nomina transferuntur ad naturas: deus homo, homo deus fit et dicitur. Si enim Christus dominationem naturabiliter et per unionem habet, naturaliter qua Verbum, per unionem qua homo nobis equalis, tunc humiliantur Verbum 5
 Deus per assumptionem carnis, caro autem per oboedientiam usque ad mortem crucis. Si ergo non in utraque, in divinitate simul et humanitate sua, dominus est, quomodo in utraque demittitur et humiliatur? Sicut eo quod Deus erat, poterat omnino non incarnari, ita eo quod homo factus est, mortem crucis 10
 omni non morti poterat. Et sicut voluntarie in humilitate incorporatus est et homo factus est, ita et voluntarie qua homo passus et mortuus est. « Potens sum in animam meam, ponere 15
 eam, et potens sum eam iterum assumere ¹ ». Si ergo Dominus est, *qui humiliatus est; humiliatus autem est Dominus noster p. 248.

in humanitate sua usque ad mortem crucis; ergo dominus est Iesus Christus et in humanitate sua. Sin autem in humanitate sua servus est, quomodo humiliatus est usque ad mortem crucis? Proprium enim naturae eius mors fuit, sed non humiliatio. Sin autem humiliatus est usque ad mortem crucis, quomodo non Dominus est? Poterat enim non mori, et in humiliatione 20
 mori accepit. « Propterea ² et Deus valde exaltavit eum et dedit ei nomen, quod praestantius est omnibus nominibus ». Attendamus verbis; non dicit: Deus exaltavit eum, neque: dedit ei nomen, quod praestantius est omnibus nominibus » 25
 et nomen praestans; sed cum additamento « valde exaltavit eum » et « nomen, quod praestantius est omnibus nominibus » dedit ei. Habebat enim dominationem per unionem iam ex utero et possidebat nomen dominationis et divinitatis e ventre 30
maris; sed *id* non manifestum neque evidens erat omnibus: cognitum est, ex parte quidem, in resurrectione eius ex mortuis; cognosceatur vero totaliter in resurrectione et renovatione generali. Itaque *apostolus* de manifestatione et revelatione non de progressu et gradu magnitudinis gloriae eius loquitur. Dominus enim erat, et est, ab utero et conceptione, sicut dixi; 35
 in resurrectione autem apparebit et videbitur Dominus dominorum. Exaltatus erat a motu *primò* existentiae; altissimus autem cognosceatur in revelatione sua e caelo. Deus erat et

¹ Iohann., x, 18. — ² Phil., ii, 9.

humanitatis, quae ex Adamo est, praestantior et honoratior est Adamo et omnibus creaturis. Si enim Adam ex terra, Christus autem ex Maria natus est, et si terra sine vita et ratione, Maria autem viva et rationalis est, vivum autem non vivo praestantius est et rationale irrationali, ergo et quoad causas primas Christus praestantior est Adamo. Adamus autem Christo inferior est. Si Christus, Verbum quidem ex Patre, homo autem ex Maria est, et si Pater secundum naturam Deus, nomen autem Mariae a maria (*dominus*) deductum est, — Mariam enim a maria tanquam ab attributo participari *deductur*: ita enim in libro scriptum est; — ergo Christus, noster dominus et Deus est secundum naturam ex Patre, et dominus rursus est ex Maria, quae eum genuit. Non enim Maria est amilla generatrix eius, sed maria (*sublimis*) et maria (*domina*) a voce maria (*dominus*). Dominus ergo Christus est, etiam propter nomen generatricis. Domina enim dominum gignit; sublimis et altissima altissimum simul et sublimem gignit. Cuius enim generatio a generatione regum est, cum patres eius circa mille annos regnaverint, et nomen eius nomen dominationis sit; quae in templo Dei sub tutela Zachariae sacerdotis educata est: quam Deus in volum a matre accepit et pulchre crescere fecit; quae a tali erat quemnam mundo gignere debuit? Numquid servum? Et quare ergo non ex commixtione viri factus est sicut omnes homines? Cur? Verbum e membris eius caro *factum est*, et cur Spiritus sanctus formationi *adfuit*? *Ex omnibus evidens

est eum qui e Maria virgine natus est, dominum esse, non servum. Et ipsum appellavit David Dominum a dextris Patris sedentem, donec omnes inimici eius scabellum sub pedes eius ponerentur. Ipse dicitur natus in splendoribus sanctuarii ex utero, et ipse rursus dicitur natus aeternaliter ex Patre, quia Verbum est. Eundem enim filium Dei, conaturalem Patri et sacerdotem in aeternum *David* novit, illud tanquam Deum, hoc tanquam hominem. Quemadmodum enim genitum est in carne a Patre secundum unionem, ita etiam est sacerdos Verbum secundum unionem. Homo enim secundum substantiam, non autem Verbum, quod e Patre *est*, sacerdos *fuit*: neque

1. e. ab altare Dei. — 2 Pro *hinc* in R scriptum est *hinc* 220.

Surgunt adversarii dicentes: Mirabile quidem est, quod e Virgine natus est sine semine et amplexu virili: mirabilis autem et magis mirandum est, quod Adam e terra natus est, ipse animatus, mobilis et vivus ex illa inanimata, immobili et non viva. Et si hic illo mirabilior est, aut neutrum Deum et dominum confitebimur, aut si ille, cuius nativitas mirabilis est, Deus et dominus est, hunc quoque, cuius nativitas mirabilior et magis miranda est, potissimum Deum et dominum confiteri debemus. Respondemus ad propositum dubium: Generatio e terra non solum ad Adam pertinet, sed etiam ad equos, tauros et omnes reliquas bestias et pecora. Sicut enim Deus Adam primum e terra creavit, ita et omnes bestias e terra creavit. Generatio autem e virgine sine viro* nemini unquam facta est. Atqui, quod solum et singulare in suo genere est, hoc mirabilius et laudabilius et laude et gloriatione maxime dignum est. Ergo generatio e Maria virgine praeclatior, mirabilior, et Deo similior et dignior est, et ideo qui omnino solus e virgine natus est, dominus et deus praedicandus et adorandus est, sive propter dominationem et divinitatem, quas e natura et unione possidet, sive propter discrimen ab omnibus in nativitate secundum carnem. Si ergo generatio Adam e terra mirabilis est, et generatio omnium animalium e terra pariter admirabilis est, num erunt Adam et omnia animalia irrationalia eiusdem stantior inventur? Sed quoad generationem et formationem e terra Adam quidem et omnia animalia irrationalia pares sunt. E terra enim et opus Dei omnia sunt. Quoad honorem autem et rationem, nullum eorum Adamo par est. Hic enim imago et similitudo Dei est, non autem animalia. Et hic dominus et princeps in ea, illa autem servi et ei subiecta sunt. Dominus autem noster et salvator noster Iesus Christus neque quoad generationem, neque quoad dominationem et potestatem par est Adamo. Quomodo ergo comparabuntur inter se Dominus cum servo, cum imagine Dei naturali et similitudine per unionem, is, qui in forma et similitudine huius factus est, caelestis cum terrestri, spiritalis cum terreno? Sicut praestantior est margarita concha, fructus arbore, homo pulvere aut semine, ex quo formatus est, ita et potiori modo*(Christus, p. 246. salvator noster, dominus noster et deus noster in natura suae

utero ab initio te, puer, genui »; aut sicut dicit graecus: « e
 ventre ante stellam matutinam genui te »; et eo ostendit nobis
 aeternitatem generationis eius divinae, secundum illud 1: « Ante
 solem est nomen eius ». Ex parte enim totum ostendit, secundum
 illud: « qui est ante saecula 2 ». Loco dicendi: Aeternaliter ante
 omnes creaturas genui te; dicit: « E ventre ante stellam matu-
 tinam genui te ». Quia stella matutina, id est sol, denotat tem-
 pora, — « Sint in signa et tempora » dicit Dominus 3, — *et quia*
 supra omnia tempora et momenta gentium est Verbum aeterna-
 liter a Patre, idcirco recte dicitur: « E ventre ante stellam ma-
 tutinam genui te ». Si enim omnes motus et omnia tempora e
 motione stellarum sunt: atqui supra omnem motionem solis et
 stellarum est generatio Verbi a Patre; merito ergo dicitur:
 « ante stellam matutinam genui te ». Etiam, secundum condi-
 tionem 4 et lectionem syri, non de Verbo Deo et generatione
 aeterna singulariter, sed communiter et de generatione aeterna
 et de illa Filii Dei in carne, accipi potest *testimonium*. Quomodo?
 Concedendum est hoc: « in splendoribus Sanctitatis ex utero »
 generationem carnalem e virgine sancta *significare*, illud
 autem: « ab initio te, puer, genui » generationem aeternam ante
 omnia saecula a Patre. Insignis enim est, et splendens et glo-
 riosa et sancta generatio tua: sive illa e virgine sancta, quia sine
 semine et sine violatione virginitatis fuit: sive illa e Patre, quae
 aeternaliter absque initio perfecta est, sine motu enim et sine
 tempore respicitur. Ita ut sit idem elementum significativum
 25 *utriusque generationis Filii Dei: illius aeternae, e Patre, per
 illud: « ab initio, te, puer »; et illius temporalis, e matre, per
 illud: « in splendoribus Sanctitatis ex utero genui te ». Et
 idcirco de generatione illa divina hoc: « ab initio, te, puer,
 genui »; dixit, id est, aeternaliter, ante omnia tempora; de
 illa autem carnali illud « in splendoribus sanctitatis » addidit.
 Et per commemorationem splendoris et sanctitatis, ab omni
 immoditie et sordibus carnalibus mentem averit et elevat,
 ut intelligamus e sublimitate generationis carnalis sublimita-
 tem generationis aeternae. Cuius enim generatio carnalis splen-
 35 dens simul et sancta est, quanto magis generationem eius divi-
 nam splendidissimam et sanctissimam esse, agnoscere debemus?

p. 244.

1 Ps. LXXI, 16. — 2 Ps. LIV, 19. — 3 Gen., I, 14. — 4 « κατάστασις ».

mino meo » assignaverunt, certantes magis contra se ipsos quam contra veritatem. Quid enim facient de hoc quod dictum est in lege¹: « Descendere fecit Dominus ignem et sulphur ex ante Dominum de caelo »; et²: « Die, quo creavit Deus Adam, in imagine Dei creavit eum ». Et, quod in *psalmis* Davidis dicitur³: « Sedes tua, Deus, in saeculum saeculorum », et paulo post: « Propterea unxit te Deus, deus tuus ». Ecce idem Ithi, p. 242. qui et thronum ab aeterno possidet et unctiorem accipit.

Haec dixi, ut demonstrarem, vel in hebraeo, nam eandemque dominationem in carne et in Verbo apparere, in illa per uncti-
 10 nem et regnum, in hoc per naturam et substantiam, non per gradus aut progressus, sed naturaliter et unitive a *primo* motu existentiae et incarnationis. Et cum vellet exponere, de quo prae-
 15 dicetur paritas gloriae, utrum de eo, qui secundum substantiam et naturam dominus est, an de ea *carne*, quae per unionem
 20 et osores, natura divina an humana? Atqui natura Dei sine ad- versario est. Si ergo non in sententiam Marcionitarum et Mani-
 25 chaeorum hectimur, quae dono et malo in oppositione entium et
 30 agentium, aeternam aeternitatem devertit, restat *ut sit* natura humana, quae diabolos et daemones habet inimicos, quae eos in resurrectione mortuorum subiciet, quando omnis princeps et omnis potestas et omnes virtutes transibunt, et
 35 ultimus inimicus, mors, destruetur. « Virgam fortitudinis mittet Dominus ex Sion, et dominabitur super inimicos tuos ». Ecce et hic « virgam » hypostasim humanitatis, « fortitudinis » autem hypostasim divinitatis Domini nostri vocat: sicut et alius pro-
 40 pheta dicit⁷: « Exibit virga de trunco Iesse, et germinabit surculus e radice eius ». « Populus tuus praeclarus est in die virtutis in splendore Sanctitatis »⁸. Et id simile est illi
 45 Danielis prophetae⁹: « Tunc iusti fulgebunt sicut sol in regno Dei ». Omnes enim qui passi sunt cum eo, cum eo glorifica- buntur, et qui cum eo sustinuerunt, cum eo regnabunt¹⁰. « Ex p. 243.

¹ Gen., XIX, 24. — ² Gen., V, 1. — ³ Ps. XLIV, 7, 8. — ⁴ Ad III.: « in fieri ». — ⁵ Ps. CIX, 1 sqq. — ⁶ R habet *142:10* « principiorum ». — ⁷ Is., XI, 1. — ⁸ Ps. CIX, 3. — ⁹ Recitatur MARTIN, XIII, 43. Cf. DAN., XII, 3. — ¹⁰ Cf. Rom., VIII, 17; II Tim., II, 12.

enim nihil differt alah, ab alaha, et meleka a malka et salit a salita¹, ita neque « dominus » a « dominus meus ». Et si est aliqua differentia, eam in exaltatione, non in deminutione agnoscimus, verbi gratia²: « Deus deorum, dominus locutus est », et³ « Dominus dominorum locutus est, quis non timebit? » et¹ « Non est Deus alius, sed unus est », et⁵ « Rex regum et potens potentium ». Pariter et illud « dominus meus » in exaltatione, non in deminutione agnoscendum est. Ecce et in lingua hebraica⁶, in qua haec primum scripta sunt, idem nomen⁷ et eadem litteras, naturalis locutionis et pun-

ctis, legitur « dominus » quidem ad dñi⁷ declinationem nominis per illud nai operantes; sed « dominus meus » ad dñi⁸ dum declinationem nominis non per nai sicut in primo casu, sed per mēm aut nū⁹ operantur, coarctando et comprimendo illud nai faucibus; et in hoc non quidem veritatem, sed eorum

violentiam ostendunt. Textus enim primigenius a spiritu datus litteris ih ih et « dominum » et « dominum meum » significavit¹⁰; sed ipsi, imicitia et amimi acerbitate, ih de « domino » et ad dñi de « domino meo » sumpserunt, dum volunt, in sua ignorantia et crassitudine, per illud magnum honorem naturae

divinae, et per istud minorem gloriam Christo assignare, aut cuilibet personae alii de qua psalmum interpretantur. Crediderunt enim et credunt, vocem illam ih de persona dici non posse. Item enim secundum sententiam iudaeam, in unitate naturae simul et in unitate hypostasios intelligunt. Inde *ad id* pervenerunt, ut scripturas sacras corrigere, et ad « dominum » illud ih, ad « dominum meum » illud ad dñi tamquam per sortes revertent; non intellectum suum versus spiritum, sed spiritum versus intellectum trahentes et ducentes. Illud enim ih quasi

per sortem litterarum « domino » tribuerunt, ad dñi autem « domino » per sortem intellectum trahentes et ducentes. Illud enim ih quasi

¹ « Deus », « rex », « potens », « dominus ». Discrimen est in usu grammaticali quod latine accurate reddi nequit; fore idem est ac si dicas: Θεός vel ὁ Θεός etc. — ² Ps. XLIX, 1. — ³ Αἰώς, III, 8. — ⁴ Cfr. Deut., VI, 4. — ⁵ I Trm., VI, 15. — ⁶ Quae habet auctor in hac pericope non omnino clara sunt, fortasse ex imperitia sua linguae hebraicae. Probare intendit eandem vocem sine fundamento legi modo *ad dñi* modo *ad dñi* modo *ad dñi*; praeterea videtur accusare Iudaeos quod in psalmo substituerint voci *Iahveh* vocem *Adonai*. — ⁷ אֱלֹהִים. — ⁸ אֱלֹהֵינוּ. — ⁹ אֱלֹהֵינוּ. — ¹⁰ Textus palam habet אֱלֹהֵינוּ אֱלֹהֵינוּ.

a primo motu et a delineatione ordinatis existentiae. Caro enim ipsi Verbo Dei inbixa est, et in Spiritu sancto et a Spiritu efformata est. Et sicut caro nunquam sine filiatione Verbi appareret, ita neque sine dominatione Verbi appareret, etsi Verbum Deus omnium creator est. « Omnia enim per ipsum facta sunt et sine ipso nihil factum est ¹ », sicut scriptura divina dicit. Sed ibi et in sermone de incarnatione non dicitur, Verbum car-nem creasse et fecisse, sed scriptum est, factum esse: « Et Verbum caro factum est ² ». Non dicit: Verbum carnem fecit, sed « Verbum caro factum est », ut nos doceat, statim et ab initio existentiae unionem sublimem *factam esse*. Si ergo esse carnis Verbi est, et magnitudinem gloriae Verbi carnis esse affirmandum est. Si enim illud quidem « factum est » ad car-nem pertinet secundum naturam; caro autem est Verbi per-unionem: ergo et illud « factum est » ad Verbum pertinet, non quidem secundum naturam, — non factum est ipsum Ver-bum secundum naturam, — sed secundum unionem: homo enim factum est sine mutatione, propter renovationem omnium.

Rursum, si *magnitudo gloriae et dominatio Verbi secundum p. 240. naturam est, Verbum autem caro factum est et incorporatum est, ergo magnitudo gloriae et dominatio sunt carnis, non se-cundum naturam, — *caro* enim servus peccati et mortis est, — sed secundum hypostasim et unionem. Deus enim et rex facta est ex utero per dominationem quae est Verbi secundum naturam.

Haec igitur et Spiritus sanctus per David docuit ³: « Dixit Dominus domino meo, sede a dextris meis ». Evidens et mani-festum est, hoc non de Deo, sed de homine homini nostri dictum esse. Non enim de Verbo Deo, quod est Patri consubstantiale et connaturale, quod omnia *attributa* magnitudinis gloriae eius sicut ipse aeternae possidet, dicebat: « Sede nunc a dextris meis », sed de humanitate Domini nostri sermonem habebat propheta, quae, cum e natura terrena facta sit secundum substantiam, in altitudinem magnam et immensurabilem throni Dei perve-nit. Ideo una eademque appellatione utramque naturam, Deum simul et hominem, honorat, hoc scilicet nomine « domini ». Nihil enim differt illud « dominus », ab illo « dominus meus ». Sicut

¹ IOHANN., I, 3. — ² IOHANN., I, 14. — ³ Ps. CIX, 1.

aut, si placet, et homines, qui spiritus adoptionis participes facti sunt, non secundum carnem neque carnales sed secundum spiritum spirituales esse dicuntur, prout placet Christo, qui in Paulo loquitur ¹, quanto magis homo Domini nostri non secundum naturam eius mortalem, terrenam et humilitatem, sed potius secundum nomina personam Dei Verbi significantia, filius, inquam, Dominus, rex et Deus super omnia vocandus est. Haec, o frater, magnae sapientiae tuae, — edoctus a Deo enim es et eris, — sed magis in institutionem mentis aliorum scripsi, et scopus epistolae ad te quidem *datae*, cum sis mysteriorum regni superni participes, ad alios potissimum spectat, qui a vita Dei abhorrent, quorum Deus ventus ², quorum gloria in ignominia eorum, et quorum cultus in terra est, cultus autem noster in caelo est; et inde expectamus revelationem Domini nostri Iesus Christi, qui transformabit corpus humilitatis nostrae, ut faciat illud consimile corpori gloriae suae.

XXXVI. — EIUDEM EPISTULA SECUNDA AD NAÏR FIDELIEM.

Christum amanti Mar Naïr, fidei: Timotheus peccator, salutem in Domino.

Primum volo, ut magna sapientia tua sciat, ea, quae in ²⁰ textu epistularum antea scriptarum dicta sunt, non fidei tuae pulchrae *dicta esse*. Quomodo enim hoc fieri et dici posset tibi, qui in natura confiteris dominationem Christo, et communitate et consubstantiali Patri praedicas Verbum Deum, et hanc ipsam dominationem, quae est in natura et in carne vides, ²⁵ et quasi gloriam unigeniti etiam gloriam, quae est in carne eius, vides et credis propter unitatem filiationis et singularitatem regni et gloriae. Sed adversus opinionem quae debilitat maiestatem Christi Domini nostri, et ad servitum naturae communis eum reclinat, data sunt ea, quae verbis epistularum ³⁰ data sunt, quae sive ad te sive ad universam communitatem fideliū dicta sunt.

Deinde persuasum est magnae sapientiae tuae, tanquam familiaritari cum verbis divinis, sicut ex utero una filiatio Verbo et ³⁵ carni eius est, ita et unam dominationem Verbo et carni eius esse

¹ Cf. Rom., viii, 15. — ² Cf. Phil., iii, 19-21.

nomine hypostasis eius margaritam, non nomine naturae eius
 concham, hanc vero nomine hypostasis purpuram, non nomine
 naturae lanam vocamus, — nemo enim nomine naturae pro-
 prie margaritam concham, aut purpuram lanam dicit; — ita
 5 et margarita seu purpura hominis Domini nostri, non e nomine
 conchae, quae eam genuit, sed potius e nomine proprio eius
 id est margaritae, et non e nomine lanae, naturae eius, sed
 potius e nomine hypostasis eius, id est purpurae regis regnum
 caelestis dicenda est. Haec est enim margarita illa evange-
 10 lica¹ magni pretii, immo inaestimabilis pretii, quam cum in-
 venerit mercator quaerens margaritas, abiit et vendidit omnia
 quae habebat et emit eam. Haec est stola et vestimentum
 illud, quod in vino et sanguine utarum in cruce dealbatum
 15 est², postquam antea^{**} in Virgine per adventum Spiritus
 sancti et virtutem Altissimi constitutum et purpureum factum
 est. Si enim aurum, postquam effigies regia et impressa est,
 non nomine naturae aurum, sed nomine hypostasis eius signi-
 ficante denarius vocatur, quanto magis hypostasis hominis Do-
 20 mini nostri, cui imago naturalis et effigies filii Dei impressa
 est, non servus propter sordes naturae, sed filius et Deus, qui
 est super omnia, erit et dicenda est. Et si semen, quod ma-
 teria in constitutionem naturae nostrae est, post perfectionem
 imaginis et creationem animae in eo, non semen proprie, sed
 homo dicendum est; aut, si placet, si granum tritici, postquam
 25 in maturitatem bonam crevit, non nomine naturae suae gra-
 num, sed potius nomine hypostasis suae spica dicitur, quanto
 magis homo Domini nostri non servus et subiectus nomine
 naturae eius, sed potius filius, dominus et Deus, et alius huius-
 30 modi qualitibus et nominibus hypostasis eius significandus,
 vocandus est. Plenum in dominationem, in regnum, in illi-
 tionem, et ut fiat Deus super omnia ab aeterno et ante omnia
 saecula destinatus erat per scientiam illam accurate omnia
 videntem, non autem in servitum et subiectionem, neque sicut
 35 illi, qui modo servi, modo per gratiam Dei eis datam liberi sunt.
 Si enim templa, quae super terram aedificantur, etsi secun-
 dum naturam parva ceteris aedificis sunt, non nomine partium
 naturae eorum aedificata, sed templa aut sanctuaria dicuntur:

p. 227.

lasse per novem menses in utero servus erat et postea liberatus est? Aut fortasse triginta annos erat servus, et post baptismum liberatus est? Aut fortasse ante passionem et crucem servus erat, et post resurrectionem ex mortuis liberatus est? Sin autem haec omnia impia sunt, et si ex die, quo Spiritus eum in utero sine commixtione formavit, dominus, haeres et dominator simul superiorum et inferiorum est, restat ergo necessarie, ut illud « servus » naturae humanitatis eius et illud « dominus » hypostasi humanitatis Domini nostri Iungas, sicut doctor magnus dicit. Sicut enim hypostasis humanitatis Domini nostri nunquam sine filiatione naturali Verbi Dei videtur, ita nunquam hypostasis humanitatis eius videtur sine dominatione naturali Verbi Dei. Hoc sensu verba scripturae et illa doctorum probatorum sumenda sunt. Vera est ergo utraque sententia doctoris de eodem filio Dei, sed non eodem sensu. Vera est vox « servus » de natura eius, vox autem « dominus » de hypostasi eius humana.

Nemo dicat: « si vox » servus « in naturam eius transiit, ergo et in hypostasim eius venit, cum naturae eius subiecta hypostasis oritur. Servitus enim in Adam non naturaliter sed voluntarie fuit, sicut etiam Rabban *Avrose* alicubi metro suo consueto dicit: « Peccatum transgressionis mandati Adamum servituti iunxit; servitus non est naturae, sed liberae voluntatis est ». Non enim sicut *notto vivi*, rationalis, mortalis, ita et haec servi in natura est, ita ut *e natura in hypostasim transire debeat. Servitus enim passio voluntatis est. Talibus autem passionibus hypostasis humanitatis Domini nostri immunitis est. Effusa est enim existentia¹ eius in regione² filiationis et dominationis naturalis Verbi, et ab ipso utero inget radius lucidis filiationis et dominationis naturalis Verbi, nec ullus locus est servituti in Christo. Et sicut passio et mors destructae sunt in resurrectione, ita et servitus et servus destructae sunt in unione cum Verbo. Et quidem passio et mors pariter fuerunt in hypostasi humanitatis Domini nostri, et destructae sunt; servitus sicut enim margarita in concha et ex concha nascitur, et pura pura regia in lana et ex lana texta et necta est; et illam

nomine « similitudinis servi », sed non nomine « servi » designant. Valde miratus sum prudentiam tuam, quod demonstrationem de Domino nostro proferre voluit ex nomine haeretico et anathematizato, ex Hannana, inquam, Adiabeno. Nomen ⁵ audivisti, eum in synodo a Mar Sabriso^o, catholico, patriarcha, anathematizatum esse? Quomodo ergo transferretis constitutiones patrum saecularis, dum vitam anathematizatum et expulsum legis? Si Hannanae Adiabeno assentimur, dicemus prout in expositione Lucae evangelistae scripsit: « Si quis interrogaverit, quid Deum Verbum coegerit a Iohanne baptizari; dicimus: Eadem causa, quae Deum coegit nasci e Virgine, et pati, et crucifigi et sepeliri, eum coegit et a Iohanne baptizari? Sed elicimus Hannanam ex aulis ecclesiae in ea loca, quae Dominus non intueatur. Unguntur expositiones eius aromatibus ¹⁵ *simul* cum legibus illis Platonicis, cinguntur purpura laeae, et mittantur cum hirundinibus in cistam (?) Sergii¹. Attulisti autem et testimonium magni doctoris Mar Narse, qui dicit: « Ab ipso didici dicere eum dominum et servum »; miror, quod non audivisti² et illud alterum: « Ex die, quo Spiritus eum in utero, sine commixtione, formavit, dominus, haeres et dominator simul superorum et inferorum est ». Cum autem idem doctor eundem hominem Domini nostri dominum simul et servum dicat, quaeramus, quomodo haec duo inter se concordent. Aut enim utrumque verum est, aut utrumque falsum, aut unum verum, alterum falsum. Sed utrumque eadem ratione ²⁵ de eodem verum esse impossibile est. Si enim Dominus est, non servus est, et si servus est, non Dominus est. Sin autem dicit, hominem Domini nostri servum quidem fuisse, sed postea liberatum esse, quaerimus, quandonam servus fuerit et quando ³⁰ a servitute liberatus sit. Utrum ante unionem, an post unionem cum Verbo? Si servus erat antequam Verbo unitus sit, non existebat quidem secundum hypostasim, sed secundum naturam, sicut Levi in lumbis Abraham *erat*. Ergo secundum naturam suam servus erat, sicut dixeram, non secundum hypostasim suam humanam. Sin autem dicit, post unionem cum Verbo eum servum fuisse, postea autem liberatum esse: quando ³⁵ et quantum temporis servus fuit et quando liberatus est? For-

¹ Locutio nobis obscura. — ² Codd. « audivit ».

dinem servi factus, propter passiones naturales et irreprehensibiles, quas propter nos tulit. Non autem dicitur eum hypostaticè servum factum esse. Sicut enim mortem voluntarie tulit, cum omnino non mori posset: « Potens sum iterum assumere eam: nemo tollit eam à me, nere et potens sum iterum assumere eam: nemo tollit eam à me, sed ego pono eam voluntarie ¹ »; ita etiam omnes passiones naturales et irreprehensibiles voluntarie pro nobis tulit salvator noster, ut passiones nostras in sua passione et mortem nostram in sua morte solveret et destrueret. Si quis autem aliter cogitaverit, et dixerit eum apparentiam *centum* passionum monstrasse, in carne autem secundum naturam supra passiones fuisse, hæc sententia Marcionitarum et Manichæorum est. Ecclesia autem Dei vivi, sicut in natura agnoscit divinitatem Christi et eius sublimitatem, ita in natura agnoscit humanitatem Christi et eius humilitatem, et ambas congregat unione in unam personam ² filiativam eius. Illud « servus » (Christo, non autem ³ Verbo consubstantiali Patri inhaeret: connaturale enim divinitati eius et splendor gloriae eius est; neque corpori, *quod est* generis nostri. Non enim in servitute, sed in filiationem assumptum est. « Hic ³ est filius meus dilectus, in quo mihi complacui »; hoc humanitatem eius, non eius divinitatem, significat et illum filium, qui in carne natus est et sanctus et filius altissimi dicendus est. Et ⁴: « Natus est vobis hodie salvator, qui est dominus Christus », et non « servus ». Et ⁵: « Dominus tecum, benedicta tu in mulieribus ». Et ⁶: « Puer natus est nobis et filius datus est nobis » et cetera. Et ⁷: « Ecce virgo concipiet et pariet filium ».

Demonstrationes autem, quas ex doctoribus attulisti, e beato Theodoro et e sancto Nestorio, omnes de natura eius humana, non autem de hypostasi Filii, sumendae sunt. Differt enim natura eius ab hypostasi eius, sicut differt singulare ab universalis. Applicata diligenter mentem tuam verbis Patrum et inventes eos, sicut scripturam Spiritus, ita appellatorem servitatis eius servum vocant; hypostasin autem humanitatis eius

¹ IOHANN., X, 18. — ² πρῶτον. — ³ ΜΑΤΘ., III, 17. — ⁴ ΛΟΚ., II, 11. — ⁵ ΛΟΚ., I, 28. — ⁶ ΙΣ., IX, 6. — ⁷ ΙΣ., VII, 4.

p. 233.

Quod autem scripsit mihi castitas tua, *nempe* quosdam di-
 xisse quod *Christus* non revera manducavit aut bibit, nec vere
 esurivit, sitiit, fatigatus est, dormivit, ieiunavit, oravit, et re-
 liqua huiusmodi, opinio est culpabilis non minus quam prior.
 5 Aequum est enim, eum, qui a Deo segregatus est index mor-
 tuorum et vivorum, cum dominus mortuorum et vivorum sit,
 nomine servitūtis ignominiose afficeret, aut dicere eum supra
 passiones naturales et irreprehensibiles fuisse. Ita nobis ratio-
 cinandum est: Sicut propter unionem suam cum Verbo Deo
 10 potestatem habebat, si vellet, non patendi et non moriendi, —
 is enim, qui alios a morte salvaturus erat, maxime se ipsum
 a morte liberare poterat; tulit tamen passionem, crucem et
 mortem propter commodum nostrum, et ut monstraret, se vere
 naturam nostram induisse, non phantasiam, similitudinem et
 15 apparentiam, sicut Manichaei dicunt, — ita propter unio-
 nem cum Verbo Deo, qui omnium necessitates explet, poterat,
 si voluisset, seipsum sine cibo servare, et immortaliam vitam vi-
 vere. Id autem non fecit, ne ordinem rerum dispensationis per-
 turbaret, neque haeresibus futuris manum praestaret. Si enim,
 20 postquam e Virgine post novem menses natus est, postquam
 ubera suxit, super genua portatus et educatus est, postquam
 manducavit et bibit, postquam triginta annos sub lege fuit, post-
 quam fatigatus est, esurivit, sitiit, passus, crucifixus, mortuus
 et sepultus est, si, *ingenuam*, postquam haec omnia fecit et tulit
 25 secundum naturam, quidam incarnationem filii Dei negant,
 quanto magis si quid huiusmodi non ostendisset, locus fuisse
 falsis doctrinis spem naturae humanae amputandi et oecono-
 miam divinam blasphemandi. Ideo omnes passiones naturales
 30 et irreprehensibiles, praeter peccatum, tulit, et quia passiones
 naturales et irreprehensibiles tulit, sed sine peccato, quod est
 imago vera servitūtis, ideo in similitudine servi, non autem
 servus dicitur. Et sicut dicitur in similitudinem hominum factus,
 non autem homines factus est, — unus enim ex hominibus, non
 35 omnis homo factus est; — et *sicut est* aequalis eis in similitu-
 dine naturae, non autem eis aequalis in hypostasibus, cum illi
 nulli sitit, ipse autem sine his conceptus et natus sit; illi ex
 et concubitu, ipse autem sine his conceptus et natus sit; illi ex
 copula parentum, ipse autem ex adventu Spiritus et virtute
 altissimi conceptus et natus sit; ita etiam dicitur in similitu-

p. 232.

una natura sunt ambo, non autem sunt una hypostas. Patres et
 Adam in similitudinem et secundam inaginem suam generasse
 dicitur. Ille quoque unam similitudinem naturalem hypostasis
 Adam et Sethi tribuit. Unum enim idemque vivum, rationale,
 mortale est et Adam et Sethi: non autem ipsa hypostasis Adami
 Seth est, etsi in similitudine illius est. — Secundum autem ea,
 quae praeter naturam sunt, similitudo dicitur, quomodo modum
 dicitur rhetor similis rhetori, musicus musicus, aliquo modo
 vel arte, aut quomodo modum similis est homo in effigie, et qui
 in natura est. Dicimus ergo similitudinem secundum natu-
 ram in Christo Domino *duplitcher seu duplici modo.
 Dicitur enim Christus Dominus noster similis esse et Patri suo
 simul et nobis: at non eo quod similis est nobis, similis est
 Patri, nec eo quod similis est Patri, similis est nobis. Sed si-
 milis est Patri in hypostasi divinitatis suae, similis autem est
 nobis in hypostasi humanitatis suae. Si enim Christus non esset
 duae hypostases, omnino non posset habere similitudinem et pa-
 ritatem naturae simul nobiscum et cum Patre suo. Una enim
 hypostasis duas similitudines naturaliter habere non potest.
 Hic autem, cum duae hypostases sit in hypostasi divinitatis suae
 habet similitudinem cum Patre suo, eo quod Deus est; in hypo-
 stasi vero humanitatis suae habet nobiscum similitudinem, eo
 quod homo est. Quomodo modum Christus similis est in hypo-
 stasi divinitatis suae Patri, et tamen hypostasis eius non est
 Pater, etsi eo quod Deus est in huius similitudine est; ita et
 Christus in carne, in hypostasi suae humanitatis servo similis
 est, non autem hypostasi sua servus est, etsi in similitudine
 servi est. Et sicut Seth in similitudine Adami est, non autem
 hypostasis Adami est, ita et Dominus noster est in similitudine
 servi, non hypostasi sua servus est. Dominum, similitudine
 servi indutum, comparat cum servis veris secundum naturam
 servi, qui secundum naturam aequales sunt, secundum
 et libertatem, qui secundum naturam aequales sunt, secundum
 hypostasin non sunt *aeguales*. Hi servi sunt et dicuntur: ipse
 servus quidem dicitur, non autem sensu stricto. Similitudo
 servi vocatur quidem, metaphorice tamen; sensu autem vero
 et stricto dominus est et Filius Dei super omnia, prout Pater
 per prophetas et apostolos testatus est, et « venturus est de
 caelo » et « adorandus et confiteendus est ab omnibus Dominus
 Deus in gloria *Patris ». Et haec quidem ita.

involutus erat, sed potius eius personam¹ respiceret et intue-
 retur: filii autem Candactis, e contrario, speciem tantum servi
 et militis, non vero personam¹ regis considerabant². Ita et
 hic Hypostasus incarnata Christi, quae libera est et domina,
 5 in similitudine³ servi³ apparebat: non autem omnibus nota
 erat: sed filii speciem tantum et similitudinem servi
 intuebantur, Pater autem eum, quis revera esset, revelabat et
 ostendebat: « Hic est filius meus dilectus »⁴: neque ipse Iohan-
 nes Baptista eum cognoscebat: Spiritus quidem edocuit eum et
 10 ipsi revelavit de eo.
 Illud « servus », quod in veteri testamento *adhibetur*, ad
 personas rectorum mundi spectabat, qui mysterium et typum
 Filii Dei gerebant. Et quasi servi, eis qui perfricebant myste-
 15 rium maxime congruit illud « servus »: modo Zorobabel, modo
 Iesu bar Iozedeg, modo Machabaeis aut aliis: servi revera,
 non autem in similitudine servorum, erant. Illud vero « simi-
 litudo servi » ad humanitatem Domini nostri spectat, quae
 similitudo servi, sed non servus, erat. Effigies enim fuit liber-
 20 tatis * Adami, non vero eius servitus: imago fuit et similitudo
 Dei, quae in eo ab initio depicta et facta est, non similitudo
 adversarii et calumniatoris.
 Consideremus quod natura sibi nunquam similis esse dici-
 tur. Si enim natura quid singulare est, singulare autem sibi
 25 non simile est, ergo et natura sibi nunquam similis esse
 dicitur. Ergo alius alii similis dicitur. Alius alii similis esse
 dicitur aliquando natura, aliquando his quae praeter naturam
 sunt. Secundum naturam aliquid simile dicitur sicut di-
 30 citur de Filio, eum esse in forma Dei, Filium enim *scriptura*
 Patri similem dicit secundum naturam, id est unam eandemque
 in duabus hypostasibus, in Patre nempe et in Filio, *esse* naturam:
 etenim quoad divinitatem seu naturam, eadem forma est in
 duabus illis hypostasibus, non autem quoad personas⁵: eo quod
 35 ille quidem Pater, is autem Filius est. Hypostasus hypostasi
 comparatur in eadem forma naturali et in imagine; et ideo

¹ « ὑπόστασις », — ² Cf. *The History of Alexander the Great* (ed. BUDGE), text., p. 220. — ³ In codd.: « domini ». — ⁴ MATTH., III, 17. — ⁵ « πρόσωπα ».

ille terrenus, ideo et cum similitudinem hominis caelestis in-
 duerimus, quia homo secundus dominus de caelo est, sicut
 Paulus dixit, necessarie caelestes, domini et filii hominis. Cum
 canis enim et sicut causae etiam causata *smil*. *Si ergo Adam
 primus servus fuit, et si Adam novissimus servus est, et si
 induimus primum et induimus etiam novissimum, servitum in
 servitum et subiectionem in subiectionem mutavimus. Si au-
 tem id absurdum est, concedatur sors servitus Adamo primo
 pulvero, qui e terra *fuit*, sors autem libertatis et liberorum
 Adamo novissimo et spiritali. Dedit enim nobis potestatem ut,
 ipso mediator, filii Dei famus et vocemur¹. Iam ergo nobis,
 qui filium Dei recepimus, talis et tanta potestas data est ut filii
 Dei simus et vocemur, Filio autem Dei in carne huiusmodi
 potestas nunquam erit, neque vocabitur, neque erit filius Dei,
 sed servus simul et subiectus? Nos quidem e servis liberos
 faciet, et filios Dei pro servis ostendet, ipse autem servus in
 saecula saeculorum manebit, et subiectus in generationes ge-
 nerationum erit et dicetur?
 Subditus ergo et subiectus est Filius Patri, sicut scriptum
 est². Sed observemus, filium esse, qui subiectus est, non autem
 servum et mancipium. Sicut enim anima menti, corpus autem
 animae subiectum est, ita et Filius in carne Patri subiectus est.
 Deinde sciendum et intelligendum est, in veteri testamento
 servum, in novo autem similitudinem servi dici. Non quasi non
 una eademque natura humana in utroque testamento et secun-
 dum utrumque confenda sit. Natura enim una et eadem est
 humana, quae tunc illic et quae nunc hic dicitur. Hypostasis
 autem non una eademque est, illa servi et illa, quae per
 additionem, in similitudine servi dicitur. Eadem est natura,
 sicut *diximus, in servo et similitudine servi. Hic autem est
 hypostasis domini et liberi in similitudine servi, sicut Deus, qui
 prioribus in similitudine hominis revelatus est, aut sicut Ale-
 xander rex, qui cum hypostate dominus et rex esset, simili-
 tudinem servorum, militum et legatorum induebat, cum impi-
 cere vellet regnorum fines et opes; quem tamen Candace
 regina non servum, neque legatum, sed regem et dominum
 agnoscerebat, cum non speciem vestimenti servi et militis, quo

¹ Cfr. IOHANN., 1, 12. — ² Cfr. LUC., 11, 51; 1 Cor., xv, 28.

sunt et vocantur, et Deum omnipotentem iam patrem nominant et vocant; Christus autem solus ex omnibus servus erit et dicetur, ipse liberator omnium a servitute peccati et mortis? Scripsit autem et ad Corinthios ita: ¹ « Si quis ex vobis convertitur ad Dominum, auferetur ab eo velamen. Dominus autem spiritus est, et ubi spiritus Domini, libertas est ». Jam ergo ubi spiritus Domini, libertas est: ubi autem ipse Dominus, servus erit? Et quomodo, si Dominus servus est, spiritus Domini libertatem operabitur? Si ergo spiritus libertatem operatur, spiritus autem Domini est, ergo Dominus per spiritum suum libertatem operatur. At si Dominus est libertatis operator, nemo autem, qui libertatem operatur, servus est, ergo Dominus servus non est. « Nos ² autem omnes cum fiducia gloriam Domini tanquam per speculum videmus. *Et in similitudinem p. 276. ³ *aus transformamur de gloria in gloriam a domino Spiritu* ». Speculum enim saeculi futuri Christus est et in ipso videmus gloriam immortalitatis, incorruptibilitatis, dominationis et regni caelorum. Et expectamus et nos horum participes fieri per Christum dominum nostrum, quasi per mediatorem, transfornati ex eo, quod sumus, in similitudinem redemptoris nostri in carne, e gloria praesenti partiali in gloriam totalem futuri saeculi. Si in Christo regnum caelorum expectamus, Christus autem dominus noster in carne servus est, ergo transformacionem in similitudinem servi expectare debemus. Quomodo dicit: « de gloria in gloriam tanquam a domino Spiritu »? Si enim Spiritus sanctus nos in similitudinem carnis (Christi domini nostri transformat, Christus autem dominus noster in carne dominus et Deus super omnia est, ergo Spiritus sanctus nos in similitudinem carnis Domini nostri transformat, non ut naturaliter dei fiamus, neque ut sicut ipse ab omnibus adoremur, neque ut sicut ipse uniamur in filiatione naturali Verbi, sed ut ex parte in gratia filiationis eius communicemus, et « sicut indimus similitudinem eius qui e pulvere *fuit*, ita similitudinem eius qui de caelis est, induamus ³ ». Si ergo nos, cum similitudinem Adam induerimus, quia Adam servus et subiectus fuit, et ipsi necessarie similitudinem servi et subiecti induimus, et servi et subiecti facti sumus, sicut Adam

lae ex rationalibus, omnino non sunt neque dicuntur « servi », p. 224.
 ut demonstratum est; et Christus in carne, qui Verbo unitus
 est, qui mortalitatem exiit et ad dexteram sicut filius in
 throno¹ sedet, servus erit et dicetur? Uti que Ardashir rex,
 filius Pabeg, e semine Sassan servi veniebat: quid ex duobus?²
 Utrum appellatione proprii imperii rex et dominator appel-
 landus est, an forte, nomine Sassan patris eius, servus? Si ita
 est apud homines, quanto magis apud dominum et regem et
 Deum super omnia. Dominus enim appellatione suae hyposta-
 seos, non autem servus propter naturam e qua sumptus est,
 vocandus est. Nonne ita dixit discipulis suis, quando humilitatem
 eos docebat et concludebat³: « Vos me magistrum nostrum et
 dominum nostrum vocatis, et bene dicitis; sum enim »? Nonne
 aperte Petro dixit, cum census a quibusdam peteretur: « Ergo
 liberi sunt filii »?⁴ Et postquam Petro duos ordines enumeravit,
 15
 unum filiorum regis, alterum alienorum et servorum, cui parti
 se adnumeravit: an illi servorum et subiectorum? Sed minime
 se illi adnumeravit, cum esset liber et filius: « Ergo liberi
 sunt filii ». Verumtamen cum ita sit, quia indutus hic est
 formam servi, et vestitus hic est vestimento subiecti, cen-
 30
 sum humiliter solvit is, cui, per quem et in quo omnes cae-
 lestes et terrestres tributum laudis offerunt. Audio et beatum
 Pantum ad Galatas scribentem et dicentem: ¹ « Cum venisset
 finis temporis, misit Deus filium suum, et factus est ex mu-
 25
 liere, et fuit² sub lege, ut eos, qui sub lege erant, redimeret, et
 (ut) adoptionem filiorum acciperemus. Et cum sitis filii, misit
 Deus spiritum filii sui cordibus vestris clamantem: abba, pater
 noster. Ideo non estis servi, sed filii, et si filii, et haeredes
 Dei per Iesum Christum ». Missus est ergo a Deo et factus est
 30
 ex muliere, non servus eius, sed filius eius; et quidem id non de
 Verbo, sed de homine Verbi dicit, sicut et pater noster Theo-
 dorus interpretes explicat. Filium autem vocat eum secundum
 naturam, quia propter unionem inseparabilem, quam cum Deo
 Verbo, quod ex Patre est, sumpsit, adoptionem praestantius
 quam ceteri homines habuit. Galatae ergo in Christo a ser-
 35
 vilitate iam liberati sunt, et non amplius servi, sed filii Dei

¹ « ἄββας ». — ² IOHANN., XIII, 13. — ³ MATTH., XVII, 25. — ⁴ Galat., IV, 4-7, secundum Festinam.

vocavit. Ita sensu metaphorico et translato et secundum quid ;
 atamen sensu stricto neque vox « creatus » congruit cum voce
 « servus », neque « servus » cum « creatus ». Ecce enim, si
 5 accurate perscrutaris, neque cum voce « servus », neque cum
 voce « homo », unquam congruit vox « servus ». Non enim
 omnis vivus servus est, neque rursus omnis homo servus est.
 Sed quid haec dico? Neque enim nomina « dominus » et
 « servus », quae ad categoriam relationis pertinent, in omni-
 10 bus sibi aequales invenimus. (Quomodo? Omnis servus neces-
 sarie domini servus est, non autem omnis dominus omni casu
 servi dominus est. Est enim aliquis dominus agri, ager tamen
 non ancilla aut servus domini vocatur; et aliquis est dominus
 equi, equus tamen non dicitur servus domini, sed possessio aut
 15 quid aliud simile. Ergo neque apud Deum, neque apud nos voces
 servus et dominus in omnibus sibi congruunt et secum conve-
 niunt. Creaturae enim recte dicuntur omnia, quae voluntate
 Dei e nihilo in existentiam venerunt: facta quidem, ea * quae ex
 20 p. 223.
 elementis constituta sunt: servi autem, omnes qui libertatem,
 voluntatem et liberum arbitrium habent, qui possunt legisla-
 tionem suscipere, eamque possunt observare aut non observare.
 Ita enim est accuratus usus nominum. Ideo et Deus dominus
 25 noster creator non factorum, sed creatorum, factor autem non
 creatorum, sed factorum, dominus vero neque creatorum,
 neque factorum, sed servorum dicitur, sicut et pater non crea-
 torum, neque factorum, neque servorum, sed filiorum est et
 dicitur. Sin autem quis per modum usus Deum patrem ser-
 vorum, dominum filiorum, creatorem factorum et factorem crea-
 30 torum vocare vult, hic usus metaphoricus non necessario
 sensum strictum nominum solvit. Ita et apud Dominum nostrum
 et deum nostrum Iesum Christum voces servus et subiectus,
 despectus et passionibus *obnoxius*, percussus et multis dolori-
 bus *obnoxius*, maledictum et peccatum, lapis et porta, baculum
 et surculus, sol et stella, et si quae sunt alia huiusmodi nomina,
 35 et proprie dicuntur. Si enim de tota creatione per Christum
 dominum nostrum nomen hoc servituti auferendum erat, nomen
 maxime decet ut de Christo auferatur, qui, non ab eo quod est
 natura eius, sed ab eo quod est hypostasius eius, cognominandus
 40 est? Naturae quidem irrationales, et etiam quaedamque *nomini-*

vini, quia voluntate et libertate privati sunt. His autem carnis
 quia rationalitatem non habent. (Qui autem non rationalis est
 *quomodo filius aut servus vocabitur? Ergo non omnis creatus
 servus est et dicendus est. Neque enim domus, quam aliquis
 aedificat, aut illa eius dicitur, neque servus alicuius domus eius
 dicitur. Partes et hic mundus generaliter creatura Dei dicitur,
 servus Dei non dicitur. Et rationalibus ii quidem, qui propter
 timorem mandata eius servare student, servi vocantur, ii autem,
 qui non propter timorem, sed propter amorem Domini man-
 data eius servant, filii vocantur; ii autem, qui propter merce-
 dem et retributionem, mercenarii nominantur. Irrationalia
 autem nullo modo servi Dei nominantur, sed eius creaturae,
 aut possessio, aut opera, nisi forte ea sensu latiore et translato
 quis ita vocet. « Levavi manus meas ad Deum excelsum cuius
 possessio sunt caeli et terra ¹ »; non dixit « cuius servus ». ¹⁵
 Et: « Benedicite omnia opera Domini domino ² ». Alius est
 enim usus translatus nominum, alius usus proprius et non
 translatus. Ita et beatus Theodorus magnus dicit: et animalia
 irrationalia cum angelis et hominibus « servos » nominavit, et
 similiter universalitatem creaturarum; et evidens est eum usu ²⁰
 translato et secundum quid, non sensu stricto locutum esse.
 Quomodo? Si omnes creaturae in Adam iunctae sunt, Adam
 autem imago servi factus est, ergo et omnes creaturae ³ imago
 servi facti sunt. Evidens est et e contrario. Quomodo? Omnes
 creaturae secundum naturam in Adam iunctae erant. Atqui ²⁵
 Adam, ante transgressionem mandati, dominus, rex et princeps
 fuit. Ergo creaturae, ante transgressionem mandati, dominatio-
 nis et regni Adam participes erant. Tamenquam membra enim
 cum capite creaturae omnes cum eo compatiebantur, sive in ³⁰
 rebus honoris, sive in rebus contemptus. Et sicut in Christo
 domino nostro omnis creatura a servitute liberata est, ita et
 in Adam primo omnis creatura servituti peccati et corruptio-
 nis subiecta est. Considerans ergo beatus Theodorus habitum
 virtutis et Adamum, in quo omnes creaturae naturaliter iunctae
 sunt, qui servituti Satanae et peccati subiectus est, angelos, et ³⁵
 homines, et animalia irrationalia et omnes creaturas servos

p. 222.

p. 221.

¹ Gen., XIV, 22. — ² Dan., III, 57. — ³ Lege **ἄνθρωποι**: codd. male **ἄνθρωποι** « homines ».

neque decorem, eumque esse virum dolorum et noscentem pas-
siones; et ipse rursus appellat eum vexatum et percussum. Vo-
cabimus ergo Christum et honorabimus eum his nominibus, vo-
cantes eum despectum, turpem, dolorosum, nullis passionibus
5 obnoxium, vexatum *a daemone* seu daemontiacum, sicut dixit
fuit Iudaei blasphemantes? Erimus et nos socii eorum, et di-
cemus ei 1: « Cur, cum filius hominis sis, te facis Deum », cum
servus sis, te facis dominum, et cum inter creaturas positus sis,
10 te creatori et factori omnium aequalem facis? Haec autem, tra-
ter, impietatis et blasphemiae sunt. Multis enim huiusmodi *no-*
minibus Dominus noster appellatus est, cum de iure et de facto
id non esset. Sicut enim vocatur maledictum et peccatum, cum
hoc de iure non sit, et vocatur despectus et obsessus, cum
15 ipse *lux mundi et persecutor daemoniorum, id non sit, ita et
secundum opinionem Iudaeam servus vocatur, sive propter
naturam communem, e qua sumptus est, sive propter servitu-
tem Iudaeorum, qui tunc Romanis subiecti erant, sive propter
observationem mandatorum legis, sive quia lavit pedes discipulo-
rum, ut nos humilitatem doceret, sive quia propter nos voluntarie
20 passionem crucis, mortem et sepulturam tulit, quae nos, tan-
quam servi, pati maxime digni eramus, sed non ille filius et
dominus gloriae; ita igitur vocatur quidem servus, sed revera
non est servus, ipse liberator omnium a maledicto et peccato;
25 non enim servus est ille, quem Deus mundo in demonstrationem
amoris sui dedit. « Ita 2 enim Deus dilexit mundum, ut filium
suum unicum daret ».

Servi enim *nolito* cum *notione* creati non congruit, neque no-
30 mine, neque virtute nominis. Omnis enim servus creatus est, sed
non omnis creatus servus est. Si enim omnis servus creatus esset,
creatae autem sint naturae inanimatae, et elementae, et omnia
35 animalia irrationalia: ergo et haec omnia servi Dei dicenda
erunt. Quod si servi sunt, omni modo aut boni, aut mali sunt. Si
boni, regnum haereditate obtinebunt, si autem mali, poenam ac-
ternam. Et aqua, et ignis, et taurus, et equus, et asinus, et
40 aquila, et accipiter, et columba, quia servi Dei sunt, singuli mer-
cedem laborum suorum accipient. Atqui nullus eorum mercedem
accipiet; non autem accipient, quia non servant. Non autem ser-

invocabit me, pater meus es tu; et ego quoque factam eum pri-
 mogenitum et exaltabo eum super reges terrae»; et ¹: « Vos
 non male factis »; et propter mysterium Filii, quod in mundo
 perficendum erat, prophetae, sacerdotes et reges sicut stellae
 hunc mundum illustrarunt et illuminarunt; — et si poste-
 rioribus non solum nomen, sed spiritum adoptionis et libertatis
 largitus est, sicut in mysterio verba divina nos docent, —
 « Dedit ² eis potestatem filios Dei fieri », et ³: « Misit Deus in
 corda nostra spiritum filii sui, qui clamat ab a b a, pater noster »;
 et ⁴: « Qui in spiritu Dei ducuntur, hi sunt filii Dei; non enim
 accepistis spiritum servitutis in timorem, sed accepistis spiri-
 tum adoptionis, in quo clamamus ab a b a, pater noster. Et illud
 Spiritus testatur spiritui nostro, nos esse filios Dei, et si filii et
 haeredes Dei et cohaeredes Iesu Christi »; — si itaque prio-
 ribus, qui sub lege *vivebant*, nomen, typum et mysterium, po-
 sterioribus autem, qui sub evangelio, realitatem largitus est
 filiationis, libertatis et haereditatis regni caelorum, cum hos
 exuisset stola et nomine servitutis, quam acceperant per mo-
 dum haereditatis ab Adamo patre eorum, ergo ipse solus ex
 omnibus servus esset et diceretur? Quomodo id fieri possit?
 Si Christus dominus noster servus est, est autem et pater fu-
 turi saeculi ⁵, omnis autem pater filios similes sibi ⁶ generat,
 ergo servi sunt ii, qui digni sunt illo saeculo et resurrectione
 ex mortuis. Sed dixit Dominus noster eos esse filios Dei, quia
 filii resurrectionis facti sunt. Atqui filiorum resurrectionis
 primus, pater, caput et primogenitus Christus dominus noster
 est. Ergo filius Dei, pater et dominus futuri saeculi et primo-
 genitus ex mortuis Iesus Christus est et dicendus est. Pater
 eius quoque in monte Thabor et ad Iordanem filium eum esse
 testatus est ⁶: « Hic est filius meus dilectus, in quo benepla-
 citum habui ». Sin autem servus dicendus est, quia in carne crea-
 tus est, ergo, quia in carne creatus est, et e concubitu *ortus*
 erit? Sed quemadmodum est quidem creatus, sed non in ordine
 omnium infantium creatus est, ita etiam est creatus, sed non
 servus sicut ceteri creati. Qui enim dixit eum esse servum mul-
 torum ⁷, is etiam dixit eum esse despectum, non esse ei aspectum

¹ Cfr. Ps. civ, 15 (Pes., cv), — ² Iohann., i, 12, — ³ Gal., iv, 6, —
⁴ Rom., viii, 14-17, — ⁵ Is., ix, 6, — ⁶ Math., iii, 17; xvii, 5, —
⁷ Cf. Is., liii, 2 sqq.

37
 30
 25
 20
 15
 10
 5

p. 213.

dicitur Adam primus, et *etiam* omnes ex eo *orti*, sicut dicitur apostolus dixit ¹: « Regnavit mors ab Adam usque ad Moysen — etsi lex posita non ²erat, sicut iis, qui a Moysæ usque ad Christum (fuerunt), — et in eos, qui non peccaverunt, in similitudinem transgressionis Adam, qui forma futuri est ». Id est: Et ii, quibus lex non imposita est, ab Adam usque ad Moysen, et ii, quibus lex imposita est, a Moysæ usque ad Christum Dominum nostrum, omnes peccaverunt, etsi non in similitudinem transgressionis Adam. Et in omnes currit servitus peccati, mortis et satanae, usque ad Christum dominum nostrum, qui vere et naturaliter imago et similitudo regni, dominationis et libertatis Dei est. « Quis ² ex vobis arguet me de peccato ? » Et ³: « Venit princeps huius sæculi, et in me non inventi quidquam ». Et ⁴: « Iniquitatem non fecit et non inventus est dolus in labiis eius ». Imaginem enim et similitudinem naturæ et hypostasos, quæ Adam ante peccatum infixaæ erant, Verbum utero virginis ingit. Non enim servo alicui et homini simplici Verbum unitum est; sed e membris virginis ipsum Verbum sibi imaginem præcaram libertatis finxit, et ipsam pigmenta suæ figuræ in Spiritu sancto condidit. « Spiritus ⁵ sanctus venit et virtus altissimi resquiescet super te. Ideo is, qui nascetur ex te, sanctus est, et filius Dei vocabitur ». Si homo Domini nostri de Spiritu sancto conceptus est, conceptio enim a Spiritu sancto esse invenitur, — *secundum illud*: ⁶ « Is, qui natus est in ea, de Spiritu sancto est », et: « Spiritus sanctus venit », — Spiritus autem sanctitatis sanctus et sanctificans est, ergo homo Domini nostri, per Spiritum sanctum tantquam per mediatorum, sanctus simul et sanctificans est. Ergo servus non est. Et si prioribus nomen ⁷« filiationis et filiorum, regni et regum, propter figuram mysteriorum eius, quæ in eis perscienda et repræsentanda erat, largitus est, — « Filius meus primogenitus meus Israel », et: « Mitte filium meum ut serviat mihi ⁷ », et ⁸: « Quia irritaverunt eum filii eius et filia eius »; et ⁹: « Ego dixi, dii estis et filii altissimi omnes »; et ¹⁰: « Ipse

p. 218.

p. 217.

¹ Rom., v, 14. — ² Iohann., vii, 46. — ³ Iohann., xiv, 30. — ⁴ Is., lii, 9; I Petri, ii, 22. — ⁵ Luc., i, 35. — ⁶ Matth., i, 20. — ⁷ Ex., iv, 22, 23. — ⁸ Deut., xxxii, 19. — ⁹ Ps., lxxxii, 6. — ¹⁰ Is., lxxxviii, 27, 28.

servi mali. Dicit Dominus¹: « Alt ei dominus eius: Intra in gradum domini tui ». Et²: « Quando veniet filius hominis in gloria sua et omnes sancti angeli eius cum eo, tunc sedebit in throno gloriae suae, et congregabuntur coram eo omnes populi. Et separabit eos ab invicem, sicut pastor qui separat oves ab ovis hœdis: et constituet oves ad dexteram, hœdos autem ad sinistram suam. Tunc dicit rex eis, qui ad dexteram sunt: « Consideremus, Pontium nostrum tria nomina de se docuisse: filium hominis, pastorem et regem. Si is, qui sedet in throno, homo Domini nostri est, ipse autem homo Domini nostri nos docet se regem et pastorem esse, ergo homo Domini nostri rex et pastor dicens est, non servus. » Venite³, benedicite! Patris mei ». Si servus dominum suum⁴ non vocat patrem, Dominus autem noster Deum, dominum omnium, vocat patrem suum: ergo non servus, sed filius Christi Dominus noster est. Si Dominus noster (Christus iustus in vitam æternam, malos autem in poenam æternam mittit, mittere autem in vitam aut poenam æternam domino, non servo convenit: ergo et dominus noster Christus dominus est, non vero servus.

Adam quidem a Deo secundum naturam dominus, liber et rex factus est, sicut scriptura testatur dicens⁵: « Faciamus hominem ad imaginem nostram et ad similitudinem nostram ». Hanc imaginem et similitudinem Deus explicat dicens: « Dominentur piscibus maris, et avibus caeli et omnibus reptilibus quae reptant super terram ». Si homo omnibus dominatur, is autem qui omnibus dominatur Deus est, ergo homo deus alter est, id est imago et similitudo Dei. Sed hæc formæ, sicut dixi, naturaliter in homine primo a Deo formatae sunt. Forma autem servitutis in eo non a Deo, sed a *propterea* voluntate eius in eo formata et representata est. Cum enim fidem dedisset verbis deceptoris, scilicet Deum ex invidia eum ab arbore arcuisse, et mandatum Dei transgressus esset et de arbore vestita edisset, tunc imaginem et similitudinem regni, dominationis et libertatis Dei sponte dimisit, illademque divinitatis, quod in capite suo effulgabat, abiicit, et servituti subiectionisque peccati et satanae voluntarie se submitisit; et abhinc servus factus esse

¹ MATH., XXV, 21. — ² MATH., XXV, 31 sqq. — ³ MATH., XXV, 34. — ⁴ Lege, cum eodd., *propterea*. — ⁵ Gen., 1 26.

vocat. Ergo, sicut os eius vivificans nos docuit, illum et haeredem, non servum eum vocemus. Pariter et in alia parabola dixit¹: « Assimilatum est regnum caelorum homini regi, qui fecit convivium filio suo. Et misit servos suos, ut vocarent invitatos ad convivium; et non venerunt. Et iterum misit alios servos et dixit: Ecce convivium meum paratum est. Et spreverunt et non venerunt; aut iterum unusquisque secundum suam voluntatem. Ceteri autem tenuerunt servos eius, opprobriis affecerunt et interfecerunt ». Ecce et in hac parabola habet minimum Domini nostri filium dicit, cui convivium paratum est, ceteros prophetas et apostolos autem ubique servos, non filios vocat. Ergo filius, non servus, homo Domini nostri dicendus est. Ita enim de se in evangelio venerabili docuit. Rursus, Dominus noster pharisaeos interrogat et dicit eis²: « Quid dicitis de Christo; cuius filius est? Dicunt ei: Filius David. Dicit eis: Et quomodo David in spiritu eum dominum vocat? Dicit enim: Dixit Dominus domino meo, sede a dextris meis. Si ergo David eum Dominum vocat, quomodo filius eius est? » Si ergo *filius in carne dominus est, sicut David docuit et Dominus declaravit, nullus autem dominus servus est, ergo filius in carne non servus dicendus est, sed dominus est et dicendus est, etsi filius David est. Ipsum Dominus noster et in illa parabola nos docet³: « Quis est servus fidelis et sapiens, quem constituit dominus super familiam suam? » Se ipsum enim dominum, non autem servum, et apostolos servos, non autem filios vocat. Pariter docet nos et in parabola de decem virginitibus⁴: « Domine, domine, aperi nobis ». In parabola quoque de distributione talentorum⁵ se ipsum dominum, apostolos autem suos et nuntios suos servos vocat. « Venit dominus horum servorum ». Et dum unusquisque horum trium talenta sua offerit, dominum suum eum, qui dederat, communititer appellat. Et si Christus dominus noster dominus⁶ est, nullus autem dominus servus est, ergo neque Christus dominus noster servus dicendus est. Christus enim dominus noster seipsum dominum uniuscuiusque eorum vocat, tum servorum illorum bonorum, tum

¹ MATTH., XXII, 2 sqq. — ² MATTH., XXII, 12-15. — ³ MATTH., XXIV, 15. — ⁴ MATTH., XXV, 1. — ⁵ MATTH., XXV, 14 sqq. — ⁶ In codd., manifeste lapsus: « servus ».

das elevaturus est, malos autem in abyssum profundam detru-
 factus et est quoque caput, dominus et Deus super omnia, is qui
 dixit¹: « Vivo ego, dicit Dominus, mihi hiectur omne genu
 et me contitebunt omnis lingua », is cuius exaltationem Deus
 magnam fecit et ei nomen dedit, quod praestantius omnibus
 nominibus est, ut in nomine Iesu omne genu hiectatur, quod in
 caelo, in terra et sub terra, et omnis lingua confiteatur, Iesum
 Christum dominum esse in gloriam Dei Patris²; is ergo, qui
 in omnibus his figuris Dei repraesentatur, vere et accurate
 Dei imago et similitudo est. Nunquam enim homo sic apparuit,
 ne ictu quidem et motu omni mente celeriore, spoliatus, pri-
 vatus et remotus a filiatione naturali Verbi, et a dominatione,
 et a maiestate, et a divinitate, et a regno eius, ut propterea
 eum quis appelleret aut faceret subiectum et servum. *Vox* enim
 « servus » alienum significat; « filius » autem familiarem. Ser-
 vus non est haeres; filius autem haeres est facultatum patris.
 Et si filius in carne haeres omnium constitutus est, haeres
 autem omnium servus non est, ergo filius in carne non est
 servus. Si enim servus esset, haeres omnium Patris non esset.
 Et si haeres omnium Patris est, servus non est. Si enim filius
 est, necessarie et haeres est. Si haeres est, necessarie et filius
 est. Filium autem et haeredem esse, ipse de se testatur dum
 docet et dicit³: « Homo quidam erat pater familias. Et plan-
 tavrat vineam, et paulo post locavit eam operariis et abijt.
 Cum autem *venisset tempus fructuum, misit servos suos ad
 operarios, ut mitterent ipsi de fructibus vineae eius. Et com-
 prehenderunt operarii servos eius et alium ceciderunt, alium
 lapidaverunt, alium interfecerunt. Iterum misit alios servos, et
 similiter fecerunt eis. Postremum, misit ad eos filium suum ali-
 cens: forsitam coram filio meo reverentiam habebunt. Operarii
 autem, cum filium viderent, dixerunt inter se: Hic est haeres;
 venite, occidamus eum, et haereditas nostra erit. Et compre-
 henderunt eduxerunt eum extra vineam et occiderunt eum ».
 Videte, o domine Deum amans, eum ubique humanitatem
 Filii filium aut haeredem nominare, prophetas autem omnes
 servos dicere. Nusquam se ipsum servum, aut prophetas filios

p. 214.

¹ Rom., XIV, 11. — ² Phil., II, 9. — ³ MATTH., XXI, 33 sqq.

factus est in imagine et similitudine hominis, cum surret sibi templum purum e virgine pura et uniretur purus puro ex pura divinitus. Aut, si accuratore modo loquendum est, quod in initio dictum fuit¹: « Faciamus hominem in imagine nostra, secundum similitudinem nostram » ad Adam et de Adam typice et metaphorice dictum fuit, apud Dominum nostrum et in Domino nostro vere, proprie * et archetypice fit et apparet. p. 212.

Dominus enim noster Iesus Christus radius gloriæ Patris et imago hypostasos eius, ipse est imago Dei invisibilis naturaliter simul et unitive. Naturaliter propter Verbum ei connaturale; unitive propter carnem nostri generis, quae in omnibus una est cum Verbo, quod eam induit, praeter praedicata substantialia et constituta, quae nobis clare similitudinem illam divinam et illam humanam repraesentant et effingunt. Adam autem per creationem et per complexionem creaturae, quae in eo erat, Dei imago est et dicitur; per unionem autem imaginis connaturalis Patri et per potestatem Deo competentem, quae ei data est, minime est et dicitur imago Dei. Naturaliter autem et unitive Dei imago et similitudo Iesus Christus est. Hoc testatur verba angeli ad Mariam et prophetia Danielis. « Hic enim, ait, magnus erit, et filius altissimi vocabitur, et dabit ei dominus sedem David patris eius, et regnabit super dominum Iacob in aeternum; et regni eius non erit finis »². Et Daniel dicit³: « Videbam super nubes caeli tamquam filium hominis vententem. Et adduxerunt eum coram antiquo dierum. Et ipsi dedit potestatem et honorem, ut omnes populi terrae ei servirent. Potestas eius est potestas aeternitatis, et regnum eius non praeteribit, neque solvetur ». Et ipse Dominus noster dixit⁴: « Omne, quod Patris mei est, meum est ». Et⁵: « Qui » Data est mihi omnis potestas in caelo et in terra ». Et⁶: « Qui videt me, videt Patrem ». Et⁷: « Pater neminem iudicat, sed omne iudicium Filio tradidit ». Ergo is, qui vere Filius est in unione sua cum Verbo, et is, qui rex est, cuius regnum non praeterit, et is, qui omnia resurgere et vivere facturus est, et is, qui in throno * magno gloriæ suae regali et divino modo regnat et sedet, et is, qui bonos in altitudinem in nubes luc-

1 Gen., I, 26. — 2 Luc., I, 32. — 3 Dan., VII, 13, 14. — 4 Iohann., XVI, 15. — 5 Matth., XXVIII, 18. — 6 Iohann., XIV, 9. — 7 Iohann., V, 22.

1 Gen., I, 26. — 2 Luc., I, 32. — 3 Dan., VII, 13, 14. — 4 Iohann., XVI, 15. — 5 Matth., XXVIII, 18. — 6 Iohann., XIV, 9. — 7 Iohann., V, 22.

neratione, sine Filio, ne nobis similis sit: quod impiissimi-
num est? aut si dicendus est videns, audiens, sciens, habens
verbum et rationem, habens spiritum et spirationem, non qui-
dem sicut nos nec nostro modo, dicitur etiam generans et
producens, non tamen sicut nos nec nostro modo. Si itaque
sordes corporales effugere vis, sordes autem et aerugo corpo-
rales apud Deum nullae sunt; nolite ergo timere, ubi timor non
est. Si igitur Deus nullis nominibus nostris nominatur, sicut
demonstratum est, sordes tamen nostrae eum omnino non at-
tingunt, ergo nec cum nominibus Patris, Filii et Spiritus vo-
catur, eum sordes *humanae* et aerugo corporalis attingunt.
Nominata hypostasos significantia continere, Divina enim sunt,
et prophetarum et apostolorum de eis docent. Quis est ille, qui de-
scendit de caelo et in caelum elevatus est, et in revelatione
sua divina *et in ascensione sua . . . 1. Aeruginem autem cor-
poralem et sordes fuge, per illud « non sicut nos ». Sin autem
et ipsa nomina fugis, manifestum est, te a scriptura seu potius
a Spiritu, qui eam scripsit, fugere, et adversus illum magis
quam adversus nos dimicare. Unus est ergo nobis Deus aeter-
nus, qui in tribus personis adoratur et glorificatur.
20 Unde confitemur, filium Dei e virgine sancta filium homi-
nis factum esse, sicut Iohannes evangelista dicit 2: « Verbum
caro factum est, et habitavit in nobis ». Ideo dicit « caro »,
non homo, « factum est », ut intelligamus unumquemque Verbi
cum carne a primo motu existentiae eius, non autem in per-
fectione corporis et animae factam esse. [Quidam] enim imple-
et corpus perfecta sunt: ut autem hanc blasphemiam vitaremus,
dicit: « Verbum caro factum est ». In principio enim homo factus
est in similitudinem et in imaginem Dei, et constitutus est rex,
30 gubernator et dominus super omnia caelestia et terrena. Sed
non prosperavit in existentia, neque in dominatione et gover-
natione sua profecit. Dominationem enim et gubernationem
suam in servitum Satanae imitavit, similitudinem vero et ima-
ginem Dei in formam imaginis servi rebelis. Iam autem non
homo fuit imago et similitudo Dei; sed Verbum et filius Dei
1 Lacuna alicuius vocum. — 2 Iohann., 1, 14. — 3 Lacuna unius aut
duorum vocum in eod. —

ctus non naturae, sed voluntatis eius sunt. Sicut urbs regia et
 fructus naturae regis, urbs regia autem fructus voluntatis regis
 est; Filius et Spiritus fructus naturae aeternae entis, crea-
 5 turae autem fructus voluntatis eius sunt. Et sicut *urbs regia
 naturae regis nihil addit aut detrahit, ita et creatura visibilibus
 et invisibilibus nihil addit aut minuit naturae entis. Et sicut si
 filius regis nascatur, regi et mundo valde prodest, quia eorum
 10 tur, detrimentum magnum est, quia res naturae, regni et gloriae
 eius sine exemplari rationali manent, ita Verbum et Spiritus san-
 ctus eorum lucida et consubstantialia hypostases, regni, inibi-
 tatis entis sunt, et eius bonitatis et naturae, et omnium quae eius
 15 sunt, sine initio et sine fine, supra tempora. Et sicut is, qui soli
 lucem et vim calefaciendi, animae rationem et mentem detrahit,
 illum, id est solem, facit ut non sit sol: quod enim nec lucidum
 nec calidum est, non est sol; illam vero, id est animam, facit
 ut non sit anima: quomodo enim esset anima sine mente et
 20 sine ratione? ita et is, qui enti Verbum et Spiritum detrahit,
 facit ut non sit ens Deus. Quomodo enim Deus esset, qui sine
 Verbo et Spiritu est? Sin autem quidam a nomine Filii et ge-
 25 niti abhorrent, *thoughts* ne, cum Deus filium haberet, esset sicut
 nos, abhorreant ergo et dicere Deo Verbum et Spiritum esse,
 ne Deus nobis assimilaretur. Nobis enim quoque verbum et spi-
 ritus sunt. Sin autem Deo Verbum et Spiritus sunt, non autem
 30 sicut nobis, et tamen nobis, eo quod Verbum et Spiritus ei sunt,
 sicut nobis, ergo et Filius et genitus et esse potest, non
 autem sicut nobis, sed sicut Deum deceat. Nec timendum quin
 nobis aequalis sit, cum filium habeat. Sicut enim *Deus videt,
 35 non autem sicut nos, et audit, et scit et operatur, non autem
 sicut nos, et bonus est et sapiens et ens, non autem sicut nos
 et modo nostro; ita etiam Filium et Spiritum generat et pro-
 ducit, non autem sicut nos; sed generat et producit aeterna-
 40 liter sicut Deus, nos autem temporalter sicut homines; ipse
 quidem sine concubitu et sine adiutorio alicuius: Deus enim
 omnipotens est, nos vero per commixtionem et concubitum
 cum muliere, et saepe spe frustramur, quia non in omnibus
 45 potentes sumus. Quid ergo? Num dicimus Deum sine Verbo,
 sine Spiritu, sine visu, sine auditu, sine operatione, sine ge-

p. 210.

p. 207.

tia enim ipsa et viva et rationalis est. Ut¹ vivus quidem,
 et spiritus est et habet procedentem aeternitatem: ut rationalis,
 habet Verbum genitum sine tempore; non enim per modum
 compositionis hos possidet: nam incomplexa est et simplex na-
 tura Dei: neque facultates non subsistentes et non hypostatice
 sunt in eo, sicut albedo in nive, verbum in anima. Non enim
 receptiva accidentium est natura Dei, sed id est quod est vivum,
 rationale, bonum, purum, et quaecumque forma quam quis re-
 citabit. Et si ens vivum quidem est, omnis autem vivus spiritus
 est et *spirituum* habet; ergo ens spiritus est et *spirituum*
 habet? *Deus*: non quidem tantquam possessionem, sed tam-
 quam substantiam aut tantquam consubstantialem. Et si per
 sententiam suam est *ens rationale, omnis autem rationalis et
 verbalis est et verbum habet, ergo ens et verbale est et ver-
 bum habet: non quidem accidentaliter, sed substantialiter: non
 quidem per compositionem, sed simpliciter. Si ens non sine
 verbo est, quomodo non rationale est id quod ens est? Et si ens
 non sine spiritu est, quomodo non vivum est id quod ens est?
 Sin autem ens sine verbo est, quomodo omnino rationale
praedicabitur? Et si ens sine spiritu est, quomodo perfecte
 vivum, aut vitae dator aut verbi largitor praedicabitur? Si
 fons quidem verbi et origo vitae est substantialiter, Verbum
 autem et spiritus non sunt hypostatice, ergo ens non est hypo-
 statice spiritus, vita, verbum. Sed si ens est, et natura et hypo-
 stasi, vita, verbum et spiritus; atqui ex ente naturaliter et es-
 sentialiter sunt Verbum et spiritus: ergo Verbum et spiritus
 hypostatice subsistunt. Partes res se habet erga bonum et
 pulcrum. Verbum enim et spiritus eclipa consubstantialia
 archetypi sunt. Si igitur Verbum et vita in tempore sunt, in
 tempore etiam esse ens verbo praeditum et vivum sine tempore
 necesse est; et si ens verbo praeditum et vivum sine tempore
 est, sine tempore etiam est Verbum et spiritus eius.
 Haec est nobis una Trinitas, quae unus Deus est et confi-
 tenda est, in tribus personis praeclaris et adorandis. Illius enim
 et spiritus fructus naturae Patris sunt. Creaturae autem fru-

¹ Pro *¶*, legendum videtur *¶*. — ² In textu, v. 28, lege *Nolo*.
 — ³ Voces « aut verbi largitor », hic, e versu sequenti, restituendae
 videntur.

conversationibus magnae scientiae tuae versor, sive prioribus, sive posterioribus, et video te, non leviter tantum et obiter, sed accurate scrutantem et investigantem,* in scripturis versari, p. 206.

5 et sensus magis quam corporis *litterae* studium habere, quod prioribus gaudeo et laetor. Et confiteor Deo, sicut dixi, quod temporibus privatis et orbatis fructibus scientiae, et divitiibus tantum thesauris stultitiae, invenitur nobis nova inunda sapientiae et fructus maturus dulcissimus scientiae. Magis adhuc gaudeo de humilitate et demissione, quibus ornatus es, cum scientia et sapientia quas possides. Nihil enim aliud quam donum gratiae divinae est, si quis scientia et sapientia ornatus simul demissus et humilis est. Et quamquam sufficienter a Domino divitias scientiae accepisti, quod multi et epistulae tuae mihi *scripturae* testantur et monstrant, tamen castitati tuae brevissime scribam, quia intelligentia tua me rogavit, ut amore scientiae scriberem de quaestione, quae inter vos orta est. Scripsi enim secundum mandatum tuum tibi communitati verbis longioribus¹. Tibi autem, quia ex paucis multa erueret potes, 10 hac de causa paucis potius quam multis scribis. Et hinc sit initium.

Nos christiani, o frater noster, in unum Deum credimus, quem ens simul et aeternum esse cognoscimus; per « ens » essentiam eius, per « aeternum » perpetuam existentiam substantiae eius significamus. Hoc ipse nobis communicavit cum ad Moysen prophetam diceret: « Ego sum, qui est »² a h y h a s r (a) h y h³, id est ens quod est.* Hoc dicit absolute, non cum aliqua enumeratione temporis, veluti fuit, aut esset, aut erit. Illud erit, erit, et similia, quae magis creaturis congruunt quam ipsi, qui non est creatus, non commemoratur. Hoc autem « est », solum commemoratur, sine ullo addito. Is enim, qui aeternus est, est quia est, non quia fuit aut futurus est. Is autem, qui aeternus non est sed temporalis, est quia fuit aut futurus est, non quia est; aut potius quia creatus est, non quia est. Deinde scimus, 25 *Deum*, praeter id, quod sit ens et aeternus, vivum simul et rationalem esse, et utrumque essentialiter et substantialiter. Substan-

¹ Scil. in epistula praecedenti. — ² *Exod.*, III, 14. — ³ Transcriptio hebraicarum litterarum מְהָיָה אֵל מְהָיָה.

30
35
40
45
50

Fidei simul et docto, persecutori et investigatori sententiam Spiritus sancti, domino meo, Mar. Nasr, investigatori verborum scripturarum: Timotheus peccator, minus servorum domini nostri Iesu Christi, Dei super omnia, castitatem tuam veneratur et orationem *tuam* quaerit.

Non tanto gaudio stellae splendore suo eos afficiunt, qui in tenebris nocturnis versantur, aut eos, qui mari naufragium patuntur, neque, si placet, panes praestantissimi esurientes, aut aquae frigidissimae sitientes, quanto gaudio nos affecerunt et afficiunt conversationes tuae eloquentes et plene intelligentia. Ad gaudium enim et confessionem Dei me vocat, quod, his temporibus plenis tenebrarum stultitiae, quibus paene omnes dormiunt et sopiuntur *invidia* coram amore scientiae, et omnes ad amorem et possessionem rerum caducarum se inclinant, aliquis invenitur, qui aliquomodo radiis sapientiae splendet et splendoribus praeclaris scientiae spiritalis fulget. Cum ergo

XXXV. — ERUSDEM AD NASR FIDELIUM: Quod Christus non sit servus,

laetari in domo regni eius in saeculum saeculorum, Amen.

gloriae ipsius: cum ipso et per ipsum detur nobis omnibus ^{p. 205.} reformabit? corpus humilitatis nostrae, ut sit aequale corpori terra, sed Deus magnus, vivificator noster, Iesus Christus, qui venit homo secundus, Dominus de caelo, non servus, non de pedibus eius, et mors, ultimus inimicus, destruenda est. Tunc est, quando ponendi sunt omnes inimici eius scabellum sub diti in caelum, et sedet ad dexteram Patris, et iterum venturus pro vita vestra in mortem crucis tradidit, et surrexit, et ascendit in caelum, et iterum venturus magnum summi sacerdotis, Iesu Christi, qui se ipsum in carne caelorum, quorum ope ad hoc vocati estis, imprimis autem tutes, per signa et per miracula. Recordamini praecorum regni annuntiatum est, neque frustra ¹ in eo positi estis, sed per virtutes, per signa et per miracula. Recordamini praecorum regni Non enim in vana evangelium Christi domini nostri vobis partimur, operibus simul et verbis, a domesticis simul et externis, gnum caelorum, ad quod vocati estis, pro quo passi estis et et moribus praeclaris virtutum. His enim potestis acquirere re-

auro aurum solveret, pro sanguine autem daret proprium sanguinem, alterius loco, creditor, inquam, et vindictam postulant: ita etiam Filius Dei pro nobis fecit. Nos enim immensa talenta debitorum creatori nostro debebamus et rei mortis eramus, propter mala et peccata nostra. Debiles autem et aegroti eramus ad retribuendum. Filius autem Dei accepit pro nobis utrumque: et retributionem debiti Deo et mortem pro nobis. Servus sane et subiectus non est ille, qui utrumque solvit, sed is, qui debebat et defraudavit dominum suum. Is autem, qui retribuit, dominus et liber et philanthropus est.

Haec itaque, fratres carissimi, longiora sunt pro ordine epistulae, sed breviora pro fine quem res postulat. Haec parva enim blasphemata est, filium Dei servum dicere. Paulus enim apostolus in epistula, quam scripsit ad Hebraeos, quia magnitudinem gloriae Filii propter incarnationem eius despiciebant eumque sicut Moysen et alios prophetas aestimabant, eum non solum cum Moysae et prophetis, sed vel cum angelis caeli aequiparare nolit, dicens ¹: « Cui angelorum Deus unquam dixit: Sede ad dexteram meam? » et unam eandemque operationem et virtutem monstrat humanitatis Domini nostri et eius divinitatis. Monstrat etiam gloriam humanitatis et deificationem eius per illud ²: « Sedes tua, Deus, in saeculum saeculi. Virga extensa virga regni tui », et per illud ³: « Tu a principio posuisti fundamenta terrae, et caeli sunt opus manuum tuarum ». Res divinitatis ⁴ et humanitatis indiscriminatum sociat, ne quis putet in uno filio Dei servum et dominum esse. Vos autem, carissimi, avertite vos a verbis blasphematae in filium Dei. Recordamini semper et in omnibus verborum Iohannis praecois dicentis ⁴: « Qui non honorat Filium, non videbit vitam, sed ira Dei manebit super eum »; et ⁵: « Qui non honorat filium, neque honorat Patrem, qui misit eum ». Hoc ipse Dominus et salvator noster de se ipso dicit. Cavete a verbis vanis et obiectionibus scientiae falsae, quibus nonnulli decepti sunt et veritatem Dei in mendacium mutaverunt, lumen futurum et tenebras praesentes et in errorem. Roborate manus vestras fide veritatis, quae ab apostolis sanctis apud vos tradita est.

divina scriptura, imago Christi, non adorant, rebelles, ut dicitur, et rei facti sunt, quanto magis tu reus es, qui Deum in veste corporis tui non adoras. Et si apparuit Deus primum Adamo, postea Abraham, Isaac, Iacob, Moysi, Isatae, Ezechiel, Danieli et omnibus prophetis in imagine humana, et tamen Deum non appellarunt servum, eo quod apparuit *eis* in forma humana, neque rursum formam humanam, in qua revelatus est Deus, quis inquam ausus est « servum » appellare et nominare: — sed humiliabatur quidem Deus in forma humana, in sua revelatione: exaltabatur autem forma hominis per revelationem Dei in ea *factum*: — nunc quoque, cum Deus naturam tuam induerit et tibi in carne generis tui se revelaverit, *ne audeas, nomine servitutis et servi protegere designare sive Deum invisibilem, qui in natura tua tibi apparuit, sive hypostasim humanitatis tuae, in qua Deus tibi revelatus est. Time audaciam et deitiam ab arrogantia. Si enim vestimenta et indumenta sacerdotum et regum tanquam ipsos sacerdotes et reges amplectimur, et si pelles animalium et tabulas lignas, *quibus evangelium ligatum est*, et materiam ligni, auri aut aeris, in quibus signum crucis impressum est, tanquam ipsam hypostasim adorantiam Domini adoramus et amplectimur: quanto magis imago humanitatis Domini nostri sicut hypostasis divinitatis eius nobis adoranda et amplectenda est, propter Verbum, Deum, quod ea indutum et involutum est. Si enim, sicut dicit, homo Domini nostri servus est, omnis autem servus indigentiam domini sui explet: ergo homo Domini nostri indigentiam domini sui explet: o admirande, te Filium et Patrem blasphemare? Sin autem homo Domini nostri indigentiam Dei non explet: Deus enim non indiget; omnis autem servus indigentiam domini sui explet; ergo homo Domini non est servus. Si autem non est servus, ergo liber est. Omnem igitur observantiam legum, baptismi, ieiunium, orationem, passionem, lacrimas, mortem, sepulturam et cetera omnia huiusmodi, partim ad instructionem tuam, partim ad repletionem tuam in se tulit Filius Dei in carne. Quemadmodum enim, si vir quicumque debitor esset maxime summæ auri et simul reus esset mortis, et *caperetur a creditore vindictam postulantē, postea autem veniret homo dives philanthropia et misericors, et in se utrumque sumeret, retributionem pecuniæ simul et sanguinis, et pro-

p. 203.

p. 202.

1 « *στοιχῆσι* ». — 2 Sensus postulat « dicuntur opera ». — 3 Lacuna
 in textu. — 4 Cf. *Coran.*, sur. III, 43. — 5 *Coran.*, sur. VII, 10; XV, 28; etc.

5 servi autem Dei non dicuntur. Neque enim per voluntatem
 eorum, neque praeeter voluntatem eorum dicuntur esse id quod
 sunt, sed Dei creatura et opera dicuntur. Partiter et apud nos
 homines, domus quidem aut ager non dicuntur servi²; servi
 autem non vocatur domus aut ager. Haec ita distinguenda
 10 sunt. In qua parte hominem domini nostri ponere vis? Cum
 eis, qui non servi, sed creaturae et opera Dei dicuntur, an cum
 eis, qui servi et subiecti dicuntur? Si in ordine priorē, non
 solum dominationem et servitutem, sed etiam vitam et ratio-
 nem amittit, quod impium est. Si autem in posteriorē ordine,
 15 rursum quid ex duobus? Utrum in ordine servorum bono-
 rum, an malorum? Si quidem malorum: nec fuit nec ita vocatus
 est, sicut demonstratum est. Si autem bonorum: rursum, quid ex
 duobus? Utrum cum eis qui voluntarie, an cum eis qui coacte
 20 servant? Si cum eis qui coacte servant, aut ab egestate:
 deficit et a laboribus simul et a concupiscentiis et³ [Si
 autem cum eis] qui voluntarie servant, rursum, quid ex
 duobus? Utrum sicut omnes, qui tempore libertatis et liberi
 25 *arbitrii servant, an ab initio suae formationis in utero? Si
 sicut omnes: quomodo servus dicitur, cum non haberet adhuc
 sui arbitrium? Et si tunc non erat servus, quomodo non liber
 domino libertatis, aut quomodo non obediens domino, et imago
 30 plasmatori unione adhaesit? Si non sicut omnes, sed initio exi-
 stentiae in Verbo servit, quomodo enim qui non est [sicut]
 omnes homines, sicut omnes servus esse dicit? Et quomodo,
 cum ex ventre et ex utero liberum arbitrium et scientiam habe-
 35 ret, et bonum eligeret, malum autem reprobaret, et antequam
 patrem et matrem appellare valeret, potestatem divinam ostende-
 bat patris scientiae et fulgoribus rationis, secundum sermonem
 tuum⁴, servum eum nominas et dicit? Adora, o homo, domi-
 40 num tuum in purpura humanitatis tuae. Si enim ex angelis
 ii, qui secundum verbum tuum⁵, Adamum, cum esset, docente

p. 201.

p. 200.

Si Iesus mandato suo mortuos resuscitabat; is autem, cuius mandato mortui resuscitantur, ipse creator est; qui autem creator est, et Deus secundum naturam est; ergo Iesus Deus, secundum naturam carne indutus, est. Quomodo ergo servus est? Si autem ideo, quia corpus eius creatum est, servus necessarius est, age, disceptemus aliquid breviter inter nos. Omnis servus creatus est: protasis vera et irrefragabilis est. Omnis creatus servus est: haec protasis neque vera neque necessaria est. Rursum, per modum apophasis: non omnis servus creatus est, et nullus servus creatus est; utrumque falsum est. Protasis: non omnis creatus servus est, vera est; haec: nullus servus creatus est², falsa est. Illud enim « servus » includit passionem voluntatis; sive enim necessitate ducatur, sive se humiliet et inclinet voluntas, passionem servitutis perficit et absolvit. Id autem « creatus » modum existentiae demonstrat. Ad servitutum sēn servum pertinet omnino subiectio erga alium; ad creatum et creationem, modus qui depingit existentiam, utrum sit creata an increata. Ergo vox « creatus » generalis est; demonstrat enim productionem ex nihilo ad existentiam totius creaturae a creatore. Illa autem « servus » possessionem et modum familiaritatis demonstrat: quae aut voluntaria, aut coacta est. Si igitur servitus aut voluntaria aut coacta est; voluntas autem et coactio apud vivos et rationales est: ergo et appellatio haec « servitutis » ad rationales quidem proprie, ad irracionales autem metaphorice pertinet. Igitur ex virtutibus caelestibus, qui dominum suum dilixerunt, servi boni, qui autem a domino se averterunt, servi mali dicuntur. Pariter et ex hominibus ii, qui mandata domini servaverunt, servi boni, contemptores autem servi mali dicuntur. « Ecce in servis suis non fidelis est, et in angelos suos ponet stuporem », dicit Job³. Et « vos estis testes et servi mei, quos elegi », dicit Dominus¹. Et sic de rationalibus. De irrationalibus autem neque obedientia, neque rebellio praedicatur. Sicut enim naturaliter constituta sunt, ita semper immutata manent. Non enim appro-pinquare, aut recedere eorum est. Exempli gratia: Sol non sponte luget, neque luna voluntarie mutatur. Non dicitur caeli servi

¹ Haec argumentatio adversus sententiam coranticam (sur. xix, 31) prolata videtur. — ² Fortasse mutandum: « nullus creatus servus est » (2). — ³ Job, iv, 18. — ⁴ Is., XLIII, 10.

ritu erat: is autem, qui sine verbo est, non rationalis est, et is qui sine spiritu est, non vivit; ergo Deus non rationalis, non vivus, immobilis aliquando fuit? Quomodo ergo Deus est, si nec rationalis, nec vivus est. Si autem non fuit quando Deus sine verbo et sine spiritu erat, is autem *de quo dicitur* non fuit quando non erat, aeternus est: ergo Verbum et Spiritus aeternaliter sunt cum Patre. Ille autem, qui sine verbo et sine spiritu non est, rationalis et vivus est; omnis enim rationalis verbo et omnis vivus spiritu est rationalis et vivus; ergo Deus naturaliter et hypostatice¹ possidet Verbum et Spiritum: Si autem ita est: quid ex duobus? Verbum et Spiritus, quod habebat *Deus* naturaliter et aeternaliter, illud est, quod missum est ad Mariam et ortum est ex ea virginilater, indutum flore humanitatis, aut Verbum et Spiritus aliud est illud et aliud hoc? Quod si aliud et aliud, ecce multitudo Verborum et Spirituum, quae non exstat, et quam neque natura neque scriptura testatur. Sin autem aliud Verbum et Spiritus non est, sed divinum et aeternum illud est, quod corpore nostri generis indutum et virgine genuinavit, quod etiam loquebatur, ut aiunt, in puero minus diei, et contra adversarios apologiam faciebat pro virgine², ex qua carnale et corporeum factum est; atqui Iesus non quid aliud *ab illo est; ergo et Iesus aeternus est, etsi vestitus est flore *humanitatis* tibi connaturali. Rursum, si Iesus aves e limo creabat, etisque spiritum inhabat; atqui creare e limo et inhare spiritum vitae Dei est; ergo Iesus proprietatem divinam possidet. Qui autem proprietatem speciei possidet, necessarie et *ipsam* proprietatem Dei³, etiam naturam possidet. Iesus ergo naturam quoque Dei possidet. Deus quidem Adam e pulvere formavit etisque vultui habitum vitae inhavit; Iesus vero e limo aves creavit etisque spiritum inhavit⁴. Intellige, o *vir* sapiens, eum qui in principio Adamum pulvorem de terra creavit, etisque vultui habitum vitae inhavit, eundem esse qui aves e limo creavit etisque spiritum vitae inhavit. Si tamen concedimus quod dictum est aliquomodo factum esse; quod autem sequitur⁵ verum est:

¹ Videtur legendum *Ν. Λ. ο. ο. ο.* « aeternaliter » (cf. l. 20). —
² Cf. *Corin.*, sur. xix, 28 sqq. — ³ Vox *λογος*; hic delenda videtur. —
⁴ Cf. *Evangelium infantiae*, cap. xxxvi; *Corin.*, sur. iii, 43; v, 110. — ⁵ Alindit rursus ad textum corinthicum, sur. iii, 43.

quod elevavit et elevabit Deus multos ex angelis et hominibus
 qui *exaltatione* digni sunt; ad seipsam autem stricte et pecu-
 hariter dixit, se exaltaturum esse solum Iesum. Sed septem
 caeli apud eos dicuntur. Quid autem? Estne Deus in his se-
 ptem caelis, an in uno eorum altissimo et elevato? An forte
 tantquam infinitus in omnibus et extra omnes non continetur?
 Et si Deus in his septem caelis est, Iesu autem dicit: « Elievo
 te ad me », ergo patet Christum in his septem caelis apud
 Deum esse. Non enim potest Deus mentiri dicens: « Elievo te
 ad me ». Et hoc « ad me » adhaesio est inseparabilis, si-
 cut radii cum sphaera et verbi cum anima. Si Iesus *apud
 Deum est quasi per significationem sublimis honoris, Deus autem
 in septem caelis est, ergo et Iesus cum Deo et apud Deum et
 sicut Deus in septem caelis est. Si enim dixisset *tantum*: « Elievo
 te », et non addidisset illud « ad me », diceremus, eum Iesum
 in unum horum caelorum inferiorum elevasse, sicut Eliam su-
 stulit, aut sicut angeli caeli dicuntur *evallati*. Nunc autem, cum
 addiderit illud: « ad me », evidens est, nobis datum esse
 ut necessario intelligamus, eum cum Deo in septem caelis
 esse. Si autem non in septem caelis, sed in altissimo eorum
 Deus est, *Deus* Iesu autem dicit, se eum ad se elevaturum, patet
 et Iesum apud Deum in omnium altissimo et elevatissimo caelo
 esse. Sin autem cum Deo et apud Deum in throno omnium al-
 tissimo et elevatissimo est, quomodo ergo servus esse dicitur?
 Sin autem tertio dicunt, Deum tantquam infinitum in omnibus
 et extra omnia partiter esse, Iesu autem promisit, se eum ad
 se elevaturum esse; ergo eum in honorem immensitatis et
 dominationis suae elevavit. Deus enim nullo modo mentiri
 potest. Sin autem Iesus ad honorem immensitatis, dominationis
 et regni Dei elevatus est, is autem, qui talibus honoribus co-
 ronatur, servus non est, ergo neque Iesus Christus servus est.
 Fulget enim radiis naturae sublimis Dei et splendet splendore
 simul et gloria magnitudinis regni eius. Rursus, si Iesus Verbum
 et Spiritus Dei est, Deus autem aeternus et supra tempus est,
 ergo Iesus aeternus et supra tempus est. Si autem dicunt, Deum
 p. 197. quidem aeternum esse, Iesum autem intra tempus esse, eos
 interrogabimus: Futime aliquando, quando Deus aeternaliter
 erat sine Verbo et sine Spiritu, necne? Quidnam ex duo-
 bus? Si aliquando erat, quando Deus sine Verbo et sine Spi-

p. 197.

p. 196.

mihî dixeris : « Videt quidem Deus, sed non ut homo ; audit quidem * et scit et operatur Deus, non autem sicut homo com-
 positus et passibilis. Quid Deum arceat ? » ego quoque tibi
 dicam : Deus quidem generat, o *vir* optime, sed non sicut homo
 valde passibilis et compositus. Sicut Deus omnia facit, sed non
 manibus sicut homo, et omnia accurate videt, sed non oculis
 corporeis sicut homo, ita et Filium aeternaliter genuit, non
 autem corporaliter sicut homo. Si concedis Deum videre et
 audire, non autem sicut hominem et corpora, cur non concedis
 eum generare, non autem sicut hominem et corpora ? Si gene-
 rando sicut corpora generaret, ergo et videndo et audiendo sicut
 corpora videret et audiret. Sin autem videt et audit non sicut
 corpora et homines, ergo et generat, sed non sicut homo et
 sicut corpora, sed sicut Deum deest, puro et ineffabili modo,
 sicut verbum ex anima, sicut radii e sole, sicut aromata ex
 plantis, sicut color e herbis *generantur*. Partem, quoad vocem
 « servus » deceat ut referemus magis quam assentiamus, ne uno
 quidem verbo tradamus orthodoxam confessionis nostrae pro-
 pter blanditias adversarij, utique ad ipsum ipsius *argumentis*
 respondeamus. Quomodo ? Si Iesus Verbum et Spiritus Dei est,
 Deus autem dominus est, ergo et Iesus dominus est. Nullus autem
 dominus servus est ; ergo Iesus servus non est. Rursum, si Iesus
 Verbum et Spiritus Dei est, omne autem verbum et spiritus
 causas suae consubstantialia sunt ; ergo et Iesus Deo consub-
 stantialis est. Quomodo ergo servus est, si Deo consubstantialis
 est ? * Rursum, si Iesus Verbum Dei est, David autem dicit : p. 195.
 « Verbum Dei laudabo », ergo Iesus laude dignus est. Rursum,
 si Iesus Dei Verbum et Spiritus est, sicut in libro tuo dicit
 atqui « Verbo Domini caelum factum est et in spiritu oris eius
 caelum et omnes virtutes caelestes facta sunt. Sin autem omnium
 factor est, ergo et dominus. Si omnium dominus, et etiam factor
 est ; quomodo ergo servus dicitur ? Rursum, si Iesus in caelo
 est, Iesus in throno Dei sedet. Filium ita dicunt ? Iam ipsi dixisse :
 « Ecce mortifico te et elevo te ad me », et non dixit : « mor-
 tifico te et elevo te » tantum ; sed addidit illud « ad me », eo

imaginem servi et domini, an forte unam gloriam dominatio-
 nis et filiationis, sicut unam lucem in sole eiusque sphaera?
 Audi, si tibi placet, testimonium Patris de filio, et quod audis,
 discere: quod discis, doce: quod doces, coram omnibus testare.
 « Hic est filius meus dilectus, ipsum audite »¹. Num forte dixit:
 Hic est « servus meus »? Noli calcitrare adversus aculeos. Noli
 insurgere adversus doctrinam caelestem. Noli esse doctor, cum
 sis tiro. Submitte te doctoribus et inclina cervicem tuam iugo.
 Duplex est oeconomia quoad te: Una alta et sublimis est; al-
 tera humiliter et demisse perficitur propter te. Infans enim es
 tu et natura tua tota. Ideo non cibo vero, sed potius lacte
 *eges, sicut Corinthii². Nisi enim se humiliasset ad te, verbis
 simul et nominibus, sicut mater, quae habuit se ad filium
 inclinat, nunquam potuisses subito et e loco ad altitudinem
 supernam et inaccessibilem oeconomiae eius ascendere; sed in-
 situat, verbis et nominibus humilibus ad te se inclinat. Quod
 ab ipso propter debilitatem tuam fit, noli quasi per blasphemiam
 naturae eius imponere.
 Sed³ fortasse eum servum dicit, dum coronae temporis as-
 signas; ipse enim est vox illa: « servus »; quod si illam
 maiestati tribuas, mitte etiam confiteri, Filium secundum na-
 turam Deo esse. Statim enim dicam tibi: Homo est, si generat
 et copulam, commixtionem et humanas passiones meditat.
 Dicam tibi: Si actus generandi passio est; atqui sine passione
 Deus est absolute; ergo sine genito est Deus⁴. Non ut pro Deo
 institutus apologiam, quae a passione simul et a generatione
 eum liberet, nos deceat; sed ut potius reſertens quam assentia-
 mus, dicimus ad eum pacifice: Quid dicis, o *vir* mirabilis? Quid-
 nam ex duobus? Vide, audit, cognoscit et operatur Deus, an
 non? Si Deus non videt, non audit, non scit, non operatur: qui
 autem talis est, idolum et scuphile est, ergo et ipse idolum est?
 Si autem Deus videt, audit, sapiens est simul et operatur, homo
 etiam videt, audit, sapiens est et operatur, ergo homo deus
 est. Quod tam indecorum et impium est quam prior *sententia*.
 Et si tu, o *vir* pacifice, prae omnibus eloquens et eruditus,
 1 MARTH., XVII, 5, — 2 Cf. I Cor., III, 2, — 3 Locum obscurum ad
 verbum veritatis. — 4 Hucusque obiecto; sequitur responsio.

35

30

25

20

15

10

5

p. 193.

tatem, et nemo humanitatem eius servum dicit, etsi e falli
 natura est, propter unionem illius qui naturaliter Deus et do-
 minus est. Verbum enim non infirmus est anima aut igni;
 illa autem corpori virtutem vitalitatis et rationalitatis suae
 tribuit, ut rationale et vivum sit et dicitur; hic autem ferro
 calorem et luciditatem suam tribuit, ut calidum et lucidum di-
 catur simul et sit. Verbum autem Deus corpori suo dominatio-
 nem, filiationem et divinitatem super omnia dare non posses?
 Si enim illa, cum naturae creatae sint, qualitates suas sibi mutuo
 communicare possunt: et fortiores quidem tribuunt, infirmiores
 10 quem accipiunt, quanto ergo magis ille creator omnium, per
 quem omnia facta sunt et sine quo nihil factum est, filiationem,
 autem accipiunt, quanto ergo magis ille creator omnium, per
 quem omnia facta sunt et sine quo nihil factum est, filiationem,
 dare poterit. Audi, si tibi placet, os ipsius de se *loquens*, si
 15 tibi fide dignus est. Dicit enim ita: « Quando venturus est,
 filius hominis in gloria sua et omnes sancti angeli eius cum
 ipso »; et rursus: « Et videbitis hinc hominis super nubes
 caeli, cum virtute et gloria angelorum suorum. Et se-
 20 debit super thronum gloriae suae. Et vocabit bonos et statuet
 eos ad dexteram suam, malos autem ad sinistram. Et con-
 192. p. d. con-
 versus dicit illis, qui ad dexteram eius sunt: Venite, benediciti
 patris mei, et accipite hereditatem regnum, quod vobis paratum
 est ante constitutionem mundi. Et dicit illis, qui ad sinistram
 eius sunt: Recedite a me, maledicti, in ignem aeternum ». Quis
 25 est ille, qui super nubes caeli venturus est cum virtute et
 gloria magna angelorum suorum? Quis est ille, qui sedebit
 super thronum gloriae suae? Quis est ille qui bonos, qui ad
 dexteram eius sunt, in caelum et regnum aeternum, malos
 30 autem, qui ad sinistram, in ignem aeternum missurus est?
 Servus est? Sed hoc est blasphemia daemonum. Quomodo ser-
 vus erit rex et distributor donorum regni caelorum? Non dicit:
 Venite benediciti « domini mei », sed « patris mei ». Si vis,
 ascende cum ipso in montem Thabor, et adiuuge te illis, qui
 35 participes fuerunt mysteriorum regni caelorum. Esio Petrus, Iaco-
 bus aut Iohannes. Vide *eum*, dum transfiguratur, et facies eius
 fit sicut sol, et vestimenta eius albescunt et resplendent, sicut
 40 homines in terra nunquam dealbare possunt. Videns illic

Dei Patris ». Quid dicit? Deus est, qui seipsum humiliavit, neque ad mortem, an homo? Si *Deus, quomodo hoc non impietas

est? Sin autem homo Domini nostri, quomodo se humiliavit, si servus est? Servus enim non voluntarie humiliatur. Si se humiliavit, quomodo servus est? Dominus enim est qui humiliatur. Quid dicit? Servus est ille, qui ab omnibus adoratur et honoratur, ab his qui in caelo, ab his qui in terra, et ab his qui sub terra sunt? Servus est ille, quem omnis lingua Dominum confiteatur? Servus est ille, de quo David haec in Spiritu dicit: « Sedes tua, Deus, in saeculum saeculorum; virga extensa virga regni tui; dilexisti iustitiam et odisti malum »? Ecce Deum et regem appellat humanitatem Domini nostri. Paulus quoque, qui raptus est in tertiam partem caeli², dominum et Deum eum appellat. Petrus quoque dicit³: « Tu es Christus filius Dei vivi », et⁴: « Dominum et Christum fecit Deus hunc Iesum quem vos crucifixistis ». Et tu illum dominum et Deum super omnia « servum » appellas. *Haec opinio non est atriorum ecclesiae, neque eorum qui Spiritu Dei moventur, sed impietatis. Viti et eorum qui faece blasphemiae eius ebrii sunt. Adversus hunc pugnantes patres nostri, asseclae Diodori, inquam, et qui ante eos fuerunt, voces servo et domino dividebant. (Quia enim Arius, ille blasphemator, Deum Verbum creatum esse et servum et opus Dei Patris dicebat, et Verbum a Patre secundum substantiam scindebat et alienum faciebat, ideo doctores servi in naturam eius, non in hypostasim humanam Filii transulerunt. Una enim est dominatio et filiatio in duabus hypostasibus, quae in hypostasi Verbi naturaliter, in hypostasi autem humanitatis eius unitive est. Et sicut vitalitas et ratio una est in anima simul et in corpore, et una *vis calefaciendi et illuminandi in ferro simul et in igni, sed in anima et in igni naturaliter, in corpore autem et in ferro unitive sunt; et sicut nemo corpus irrationale et non vivum, propter unionem cum igni, aut ferum frigidum et nigrum dicit propter unionem cum igni, etsi ex natura habent aliquid huiusmodi: ita etiam dominatio, filiatio et deitas una est in Christo secundum eius divinitatem simul et humani-*

¹ Ps. XXXIV, 7, 8. — ² Cf. II Cor., XII, 2. — ³ MATTH., XVI, 16. — ⁴ Act., II, 36.

p. 191.

p. 190.

et converso servi et creati. Si enim omnis creatus servus est, omnis autem servus domini est, concedendum erit, omnem creatum domini esse, et e converso: omnem dominum creati; sed non *valet* conversio. Ergo non idem est creatus et servus. Illud enim necessarium est, hoc autem possibile; illud commune, hoc singulare.

Sed fortasse dices: Quomodo beatus Theodorus magnus, sanctus Nestorius et ceteri doctores his aequales, priores et posteriores, Christum dividunt dicentes: natura servi et domini, et Dei et hominis? Ad hoc respondemus: Aliter natura se habet et aliter hypostasus, sicut diximus. *Naturam humanam Filii et aliter hypostasus, non hypostasim humanitatis Filii. Considerantes servum vocant, non hypostasim humanitatis Filii. Considerantes naturam humanam, quae in omnibus suis hypostasibus peccato subiecta est, non hypostasim humanitatis Domini nostri, quae in Verbo Deo et Spiritu genuinavit, illa voce « servus » usi sunt. Neminem enim e magistris orthodoxis ecclesiae unquam inventio, qui hypostasim humanitatis Domini nostri servum dixerit. Sed omnes, dum naturam communem respiciunt, vocem et nomen servi instituerunt. Hypostasim autem humanitatis Domini nostri dominus, filius, Deus super omnia est, sicut dicunt

20 mini nostri dominus, filius, Deus super omnia est, sicut dicunt verba divina. Exempli gratia: « Sedes tua, Deus, in saeculum saeculorum; virga extensa virga regni tui. Dillexisti iustitiam et odisti malum; propterea unxit te Deus, Deus tuus, oleo laetitiae prae consoribus tuis ¹ ». Haec dici proprie de hypostasim, non de natura communi humanitatis Domini nostri, neque de Verbo conaturali Patri, evidens est e comparatione praecedenti quam instituit: « Pulcher ² aspectu prae hominibus ». Ecce cum *is*, qui eiusdem generis sunt, instituit comparationem et hypostasim hypostasibus eorum praefert, et propter unionem cum Verbo pulchram, dilectum, benedictum, fortem, ornatum, gloriosum, victorem, Deum in saecula eum appellat. Pariter et divus apostolus Paulus dicit ³: « Humiliavit se ipsum usque ad mortem, mortem autem crucis. Ideo et Deus multiplicavit exaltationem eius, et dedit ei nomen, quod praestantius est omnibus nominibus; ut in nomine Iesu omne genu flectatur, quod in caelo et in terra et sub terra est, et omnia lingua confiteatur, dominum esse Iesum Christum, in gloriam

¹ Ps. XLIV, 7, 8. — ² Ps. XLIV, 3. — ³ *Philipp.*, II, 8, 9.

est; ergo dominus noster secundum carnem in aeternum servus est; » respondemus tibi et nos eisdem argumentis et verbis. Primum ita: Dominus noster Christus in carne filius est; filius autem in aeternum liber est; Christus ergo in aeternum liber est. Omnia enim creator naturae facere potest. Sicut dixit ut e tenebris lumen oriretur, ita voluit ut e servitute liber generaret. Is enim, qui e nihilo ens per virtutem suam ad existentiam adduxit et pulverem inentem radis rationis ornavit. idem e natura servituti peccati et Satanae subdita surculum liberum germinare fecit per Verbum et Spiritum suum, in quo omnem naturam creatam liberavit et iustificavit. Et sicut e pulvere Adamum, ex insensibili, non vivo et irrationali sensibilem, vivum et rationalem, e costa Adami Evam, et e semine non vivo, insensibili et irrationali Sethi ceterosque homines eduxit: ita et e natura servili Christum, dominum nostrum, qui in carne liber est, germinare fecit. Si enim e lignis siccis et inspidis fructus, odores, flores et sapes producti, quanto magis e servo liberum producere potest. Et si e natura humida aquae mandato suo pisces maris et volucres caeli produxit, qui dissimiles sunt secundum substantiam, virtutem, operationem, genus, speciem, differentias, proprietates, accidentia, et plerumque neque sibi neque materiae, e qua constituti sunt, similes sunt, quanto magis e natura humana, quae ab initio libera constituta est, et gubernatrix et domina super omnia creata est, quam postea autem *ex ipsa libertate eius servitus peccati p. 188. invasit, poterit Deus in Verbo et Spiritu suo imaginem liberam constituere, in qua nulla forma servitutis sit, et in qua, ex qua et per quam efficiat dominationem, libertatem et honorem apud omnes caelestes et terrestres, qui secundum genus et stirpem ei pares sunt. Et si Deus ex arbore adduxit artem Abrahamo, ut sacrificium, Isaci loco, maiorem typum haberet, si e lapide humana populo israelitico scaturire fecit, ne sis incredulus erga futura, si e maxilla asini ferocis Simsoni forti aquas produxit et sitim fortis fatigati recreavit, et si aquas amaras dulces fecit, si asinae irrationali loquelam dedit, et levitati ligni gravitatem ferri, gravitati autem ferri levitatem ligni: quanto magis e servo liberum et e subiecto filium et dominum facere poterit?

Postea dicimus: Non eadem est *notio* creati et servi, neque

compositum aut corporalem, cum optime scias, eum ad te se humiliando similitudinem et formam tuam induisse; quomodo non idem sentis et cogitas de filio Dei, cum audis maledictum, peccatum, lapidem, viam et reliqua omnia huiusmodi, nempe eum propter te et ad te se humiliando voces et nomina huiusmodi assumpsisse, non autem quia id natura est et hypostasi? Sed fortasse dices: Si propter unionem nomen servitus ab eo recedit, ergo et *nomina* hominis et finiti et alia recedent. Respondemus sapientiae tuae: appellatio servi modum et relationem, appellatio autem hominis substantiam significat. Qualitas * et relatio transeunt et mutantur. Potest enim aliquis e servo dominus et e subiecto liber fieri, sicut e converso e domino servus et e libero subingatus fieri potest. Quomodo? Sicut olim Ioseph e domino servus et e libero subingatus factus est; et e converso. Qualitates enim ad invicem permittantur. Quemadmodum enim . . . et qualitas quae cadit. Substantia autem nunquam mutatur quatenus substantia. Et si Christus quoad substantiam homo est, substantia autem quatenus substantia nunquam mutatur, ergo et Christus quatenus homo nunquam mutatus est. Et si Christus secundum naturam modaliter et relative servus et subiectus est, modale et relationum autem non sine transformatione et mutatione est, ergo et Christus, quatenus servus et subiectus, secundum naturam non sine transformatione et mutatione est. Hypostasias enim eius nunquam servus et subiecta fuit. Una enim voluntas et operatio fuit cum Verbo, quod eam induit. Natura quidem eius serva et subiecta facta est; sed ipse, qui in sua hypostasi liber inventus est, totam naturam suam a servitute et subiectione, solutione debiti pro ea *peracta*, liberavit. Et sicut Ioseph non in veritate, sed nomine tantum servus erat, in hypostasi autem et veritate liber erat, nomine autem et forma servus, ita et Christus in carne nomine, forma et similitudine servus fuit, in veritate autem et hypostasi dominus et liber erat, tum a parte Verbi Dei, quod a Patre secundum naturam *procedit*, tum a parte Mariae, quae e stirpe regia erat.

35 Sin autem sophistice dicis: « Dominus noster * secundum carnem creatus est; qui autem creatus est, in aeternum servus

p. 186.

stium et terrestrium, caelestes autem et terrestres, ut nunc sunt, in servitute ligati sunt, ideo et Christus propter nos in carne servus dicitur. Et quemadmodum eo quod Christus dominus noster caput est visibillum et invisibillum, visibiles autem et invisibiles, ut nunc sunt, inobedientes sunt, tum propter mortalitatem, tum propter debilitatem, ideo Christus inobediens dicitur: ita etiam eo quod Christus caput est universi, universum autem, ut nunc est, in servitute est, etiam Christus propter universum servus dicitur. Sed quemadmodum Christus per passivum nem membri particularis...¹ ita e converso et universum propter Christum dicitur et filius et subiectus, prout dixit divus apostolus: « Tum ipse filius subijcitur ei, qui subiecit sibi omnia »². Nos quidem omnes gratia filii dicimur Dei, cum partem gratiae eius habeamus; ille autem natura et filiatione naturalis est filius. Si enim ipse propter te servus dicitur et nominatus est, quanto magis tu propter ipsum dominus eris et vocaberis. Et si ipse propter te maledictum et peccatum dicitur, quanto magis tu propter ipsum benedictio simul et iustitia eris et diceris. Decet enim, * ut quae ipsius sunt potius quam tua, dominentur et praevalcant, ut tu in eo et propter ipsum potius filius et dominus sis et dicaris, quam ipse propter te servus, peccatum, maledictum. Sin autem post nomina parva et humilia curris, ita ut servum facias ipsum liberatorem omnium, vide, ne natura Dei tibi et composita et corporalis videatur, quae omnino simplex et spiritus est, de qua audis scripturam dicentem aliquando³: « Surge domine, Deus meus, et tolle manum tuam »; et¹ « Deus sedet super sedem sanctam suam »; et⁵: « Expergefactus est Dominus sicut dormiens et sicut ebrius ». Et⁶: « Ascendit Deus in gloria ». Et⁷: « Ascendit Deus in myriadibus et in millibus virtutis ». Et⁸: « Ascendit super cherubim, et volavit, et volitavit super pennas venti »; aliquando etiam *dicentem*, eum esse leonem, ursum, pardum, ignem, lumen et nubem; quae omnia nobis figuras corporeas et compositas repraesentant, unde et desineret esse Deus. Si autem audis haec omnia de Deo a scriptura: nunquam tamen putas eum esse

¹ Hic aliqua excoisisse manifestum est. — ² I Cor., xv, 28. — ³ Ps., x, 12. — ⁴ Ps., xlvj, 9. — ⁵ Ps., lxxvii, 65. — ⁶ Ps., xlvj, 6. — ⁷ Ps., lxxvii, 18. — ⁸ Ps., xvii, 11.

tura servus dicta est, sicut etiam dominus noster docet¹ : « Qui operatur peccatum, servus est peccati ». Assumpsit ergo Dominus proprietatem naturae cum * natura, excepto peccato, et p. 183. inxisti eas in hypostasi humanitatis suae, naturam simul cum hypostasi sine diminutione. Et ideo Dominus noster hypostasim et naturam sine servitute assumpsit. Peccatum dupliciter super nos venit. Natura enim et hypostasis simul in Adam genuerunt, qui imago et similitudo Dei fuit et dicitus est. Postea intravit servitus cum peccato et perdidit imaginem. Dominus autem noster imaginem et similitudinem intactam sibi univit, cum constitutionem eius in Spiritu sancto confidaret, et conformavit figuras eius ad archetypum primum. Ideo similitudo est servi, non autem in hypostasi servus est; quemadmodum Iudaei de caeco dicebant² : « Non ipse est, sed similis est ei ». Nulla autem forma servitutis in dominatione est. Non enim figura tenebrarum in luce, neque servitutis in dominatione apparet. Si ergo ideo Verbum incarnatum et inhumanatum est, ut naturae suae servitutem servaret et salvaret, recte servum dices, qui generi tuo et stirpi tuae causa servitutis eius est. A dono enim, quod generi tuo largitus est, nominandus et vocandus est. Si autem non ideo caro et homo factus est, ut tibi et stirpi tuae servitutem acquireret, sed libertatem filiorum et similitudinem divinam, — « et vidimus gloriam eius, tanquam gloriam unigeniti, pleni gratiae et veritatis³ » : « gloriam » sicut non servitutem, « unigeniti », non multorum et communem : et « dedit¹ eis potestatem, filios Dei fieri », — quomodo non erubescis, quomodo non te pudeat, dominum tuum, creatorem tuum, et renovatorem tuum, qui et toti generi tuo et creationi libertatem largitus est, servum impudenter nominare et dicere? Ipsa enim hypostasis humanitatis eius, * quia in Spiritu facta et cum Deo Verbo unita est, dominus, liber et Deus super omnia facta est et est. Accepit enim huiusmodi nomina, sicut dixi, tum propter naturam, e qua sumptus est, tum propter eos, qui typum eius perfliebant et exsequébantur, tum propter similitudinem servitutis tuae : quae in hypostasi sua accepit ut te et naturam tuam ab eis liberaret, tum aliis excausis. Quia enim Christus dominus noster caput est caele-

¹ IOHAN., VIII, 34. — ² IOHAN., IX, 9. — ³ IOHAN., I, 14. — ⁴ IOHAN., I, 12.

et similitudo servi, non servus est in hypostasi. Illud enim « servus » naturam communem fingit; illud autem « similitudo » non naturam, sed hypostasim hominis Domini nostri significat, ita ut homo Domini nostri similitudo naturalis servi, non hypostaticae servi sit. Et sicut filius substantialiter forma Patris est, non autem hypostasis Patris, ita redemptor noster naturaliter similitudo servi est, non servus in hypostasi. Et sicut alias apostolus dicit: « Hic filium suum in similitudinem carnis stultus dicit: » « Hic autem dicit « formam servi », similitudinem peccati », « similitudinem carnis peccati », non autem « carnem peccati » dicit, ita et quando dicit « formam servi », similitudinem servi dicit, non autem servum in hypostasi. Unde enim homines servi sunt, ipse solus dominus universi et deus est. Consideremus et intelligamus, quod non res naturae ? repraesentat hypostasis; neque hypostasis e converso in res naturae depingitur et figuratur: sed naturam quidem definitivam, hypostasis autem est essentia aliqua propria, quae ubi specie quacumque subordinatur additione seu omissione illarum novem categoriarum. Natura quidem huiusmodi: Vivus, rationalis, mortalis, capax intellectus et scientiae. Haec est definitio naturae communis hominum. Hypostasis autem huiusmodi: David, filius Iesse, de tribu Iuda, rufus, pulcher oculis et pulcher aspectu, qui unctus est a Sannuele, pascēbat greges, incantabat in spiritu sancto et regem a daemónio malo lerabat, qui leonem occidit et pariter ursum necavit dum pascit oves, interfecit autem Goliath in nomine Domini fortis, quem filiae Israel celebrabant dicentes: « Percussit Saul mille et David myriades », quem Saul persecutus est, sed non comprehendit, qui post eum super Israel et Iudam regnavit, qui erat simul sacerdos, rex et propheta, cum quo Deus pepigit foedus, quod Christus secundum carnem ex eo oritur; et celerae huiusmodi proprietates omnes hypostasim seu personam repraesentant.

Invaluerunt ergo sortes servitutis poëtae, et operantur totam pulchritudinem naturae humanae, et propterea etiam natura

*Ita et filius Dei, dominus noster Christus, cum in redemptionem

et liberationem naturae nostrae e manibus Satanae, peccati et

mortis veniret, non in libertate filiationis, neque in splendore illu-

stri pulchritudinis divinae apparuit, sed subiectione potius et

forma servorum usus est. In hypostasi quidem sua dominus, rex

et Deus erat, similitudine autem et forma servus et subiectus

habitus est, ut per mortem suam mortem nostram solveret et

per passiones suas passiones nostras tolleret. Ipsa autem eius

hypostasus nulli horum, neque passioni, neque cruci, neque

mortis subiecta erat. Si enim mors super peccatores dominatur,

dominus autem noster peccato nunquam subiectus fuit, ergo

dominus noster neque morti, neque cruci nunquam subiectus

fuit, quia peccato subiectus non erat et quia fons vitae erat, et

tempium et habitatio Trinitatis laudabilis. Sed cum his omnino

non subdesset, tamen propter omnem naturam ea tulit, non

coacte, sed sponte, sicut dixit : « Potestatem habeo in animam

meam, eam ponendi, et potestatem habeo iterum eam resu-

merendi. Nemo sumit eam a me, sed ego voluntarie eam pono ».

Ergo dominus noster in hypostasi humanitatis suae aurum

mundum erat et est, aergo autem nominis servitus et sordes

mortalitatis propter nos voluntarie in se suscepit.

Consideremus, quod in veteri testamento nomen servi, in novo

autem non servus, sed similitudo servi dicitur. Causa est, quia

illuc de typo sermo erat, hic autem de archetypo est, et *quia*

illuc archetypus non sine typo clare videri poterat, hic autem

*sine typis et figuris clare et distincte videtur archetypus, « is,

p. 181.

qui in forma Dei est² ». Intelligendum est nobis, Deum hic

hypostasim Patris, formam autem Dei hypostasim Verbi signi-

ficare. Voce « forma » duo nobis divus apostolus significat:

hypostasim Verbi et consubstantialitatem cum Patre. Eam enim

Patris consubstantialem esse, nobis praedicat. Formam enim na-

turalem hic notavit, et non unum eundemque esse per hypo-

stasin cum Patre ostendit. Idipsum enim est ac Pater, non

idem. Idipsum quidem est ac Pater in essentia, — in forma

enim naturali eius est; — non autem idem est in hypostasi;

alius enim Verbum est a Patre in hypostasi. Et sicut formae

Patris est consubstantialis, non autem hypostasis eius est, ita

modo? Dominus noster quidem Christus propter nos sub lege factus est¹. Qui autem sub lege est, servus dicitur. Dominus noster Christus ergo propter nos servus dicitur? Si autem non propter seipsum — ipse enim legislator est, — sed propter nos observavit legem: qui autem sub observantia legis est, servus dicitur, ergo Dominus noster propter observantiam legis servus dicitur. Et dominus est proprie: servus autem non est, dicitur vero metaphorice propter nos. Et ita illud tertium.

Quartum, huiusmodi. « Filius hominis non venit ministrari, sed ministrare et ut daret animam suam redemptionem pro multis² ». Haec³ quidem et alia verbis; opere autem: « Nescitis⁴, cuius spiritus estis ». Et⁵: « Sumpsit linteam, cinxit lumbos suos, et coepit lavare pedes discipulorum suorum ». Is ergo, qui dixerat⁶: « Vos me vocatis magistrum et dominum, et bene dicitis: sum etenim », ipse voluntarie stolam servitutis induit et opus servorum perfecit erga discipulos suos, sicut scriptum est. Si ergo dominus pedes discipulorum lavit, ut nos humilitatem doceret, lotio autem pedum minus servorum est, ergo Dominus noster propter nos servus dicitur est, cum in sua hypostasi magister et dominus sit. Et hoc est illud quartum.

Quintum, et quoad quintum, huiusmodi. Dominus noster Christus passus, crucifixus, mortuus et sepultus est propter nos. Passio autem, crux, mors et sepultura similitudinem servi repraesentant et effingunt. Ergo dominus noster Christus propter nos figuratus servitus assumpsit: et in hypostasi sua filius et liber est, in forma⁷ autem oeconomiae propter nos servus dicitur est. Quomodo? Sicut enim, si tyrannus aliquis subito aliquod regnum opprimat, palatium cum multis militibus expugnat et filios regis, milites et multos cives in potestate sua tenet et includit, postea autem rex ille filium suum in redemptionem et liberationem captivorum mittit, filius autem regis in fines tyranni veniens non in stola et purpura regia, sed in habitu⁸ captivorum et similitudine servorum apparet: et quidem in hypostasi sua dominus, filius regis et liber est, in habitu⁹ autem suo fictive et similitudine servus habetur et dicitur, quia in tali forma¹⁰ servus liberationem a tyranno praeparat:

¹ Cf. Gal., iv, 4. — ² Textus corruptus. Haec vel similia postulat contextus, loco literarum sententiae (v. 20-22). — ³ MATTH., xx, 28. — ⁴ LUC., ix, 55. — ⁵ IOHAN., xiii, 3, 4. — ⁶ IOHAN., xiii, 13. — ⁷ « οὐρανῶν ».

vir, cuius recordaris, homo, quem visitas? Minuisti eum paulum ab angelis; gloria et honore coronasti eum, Dominari fecisti eum super opus manuum tuarum. Omnia posuisti sub pedes eius». Et concludit hymnum magnae gloriae eius initio laudationis¹. Et divus Paulus ad Hebraeos et Corinthios² haec ita interpretatur. Alio loco dicit³: «Thronus tuus, Deus, in saecula saeculorum. Virga extensa est virga regni tui. Dillexisti iustitiam et odisti iniquitatem». Si ergo servus dicitur, *hoc fit* ratione naturae eius, non autem ratione hypostasios; dominus autem et filius Dei ratione unionis hypostasios, non ratione naturae suae, nominatur et vocatur. Haec ad primum.

Secundum hoc modo. Regnum et sacerdotium populi *intatice* typus regni et summi sacerdotii Domini nostri erant. Ideo typi cum archetypo miscentur. Plerumque enim verba prophetarum et prophetiarum confunduntur: res Domini nostri cum rebus regum et gubernatorum, et res istorum cum rebus illius. Et debemus, quod est laudabile, magnum, decorum archetypo tribuere, quod autem est vile et humile typo. Quomodo? «Ecce servus meus in quo mihi complacui» ait Isaias⁴, «dilectus meus, quem desiderat anima mea». Evidens et manifestum est

illud «servus meus» ad Zorobabel pertinere; pater enim illud a filio in Zorobabel transiit; illud autem «desiderat eum anima mea» ad filium Dei. «Hic⁵ est enim filius meus dilectus in quo mihi complacui». Pariter psalmodia⁶: «Deus, iudicum tuum regi da» partim tamquam typo Salomon, partim tamquam archetypo filio Dei congruit. Pariter et sectio illa alta⁷: «Ecce intelliget servus meus, exaltabitur, elevabitur et sublimis erit valde»; et⁸: «Is, quem videram super nubes caeli, tamquam filius hominis venit», partim stricte et absolute, partim metaphorice sumenda sunt de Domino nostro et de Maccabaeis; de Domino nostro sublimata et alta stricte, humilia metaphorice, de Maccabaeis e contrario humilia proprie, sublimata autem metaphorice sumenda sunt; servi enim erant. Et illud secundum ita.

Tertium, propter perfectionem legem et observantiarum. Quoniam Alhudi ad ultimum vers. psalmi viii, qui idem est ac initium psalmi. —² Cf. *Heb.*, ii, 8, 9; I *Cor.*, xv, 26 seqq. —³ *Ps.*, xlii, 7, 8. —⁴ *Is.*, xlii, 1. —⁵ *Matth.*, iii, 17; xvii, 5. —⁶ *Ps.*, lxxxi, 2. —⁷ *Is.*, lii, 13. —⁸ *Dan.*, vii, 13.

meum et bibit sanguinem meum, in me manet et ego in eo » : quanto magis ergo homo domini nostri, propter unionem dominum, rex et Deus dicendus est, non vero servus propter naturam suam? Et si natura nostra mortalis et corruptibilis in resurrectione ex mortuis immortalis et incorruptibilis futura est, et propter operationem Spiritus sancti, quam tunc accipitur sumus, non amplius tunc mortalis et corruptibilis dicitur, quanto magis homo Domini nostri, quia hypostasius humanitatis eius in hypostasi divinitatis eius infixus est, et in persona naturalis filiationis eius imago eius ficta est, et in Spiritu sancto formatus et constitutus est, non servus, sed filius, dominus, rex et Deus super omnia est et dicendus est? Sicut enim omnis natura eius *humana* e concubitu nata est, ipse autem solus e virgine cum Verbo in Spiritu germinavit, et *sicut* omnis natura humana concupiscentiae subacta est, ipse autem solus sine peccato fuit, et *sicut* omnis natura *humana* solvitur et corrumpitur, ipse autem solus incorruptibilis manet, — « Non ¹ dedisti sanctum tuum, ut videret corruptionem » ; — et sicut non omnis natura *humana* a Deo Verbo assumpta est per incarnationem, ipse autem solus homo simul et Deus factus est; et sicut non in omni natura plenitudo divinitatis incorporaliter habitabat, in ipso autem solo omnis plenitudo divinitatis habitabat: et *sicut* non omnis natura caput *omnium* et super omnia est, ipse autem solus caput omnium et super omnia est; et *sicut* non omni naturae data est omnis potestas in caelo et in terra, ipsi autem tantum data est omnis potestas ³; et *sicut* non omnis natura est una persona in unione ex divinitate, ipse autem solus unus e trinitate in unione est: ⁴ ita omnis natura eius *humana* serva est, ipse autem solus dominus, rex et Deus super omnia est. Audi David in Spiritu eum dominum et Deum quodam loco dicentem ⁵: « Domine, dominus noster, quam praeclearum est nomen tuum in omni terra. Elevata est magnitudo pulchritudinis tuae super caelum. Ex oro juvenum et puerorum constituiti laudem tuam ». Hoc testimonium ipse dominus non solum ad se refert. Et commemorat hypostasiam humanitatis eius coronatae radiis hypostasios divinitatis eius, dicens: « Quis est

¹ Ps. xv, 10. — ² Col., ii, 9. — ³ Math., xxviii, 18. — ⁴ Ps. viii, 2 seqq. — ⁵ Math., xxvi, 16.

dicatur, nos pro benevolentia consueta id tibi dabimus. Quin-
 que sunt causae ex quibus filius dilectus in scriptura servus
 dicitur. Prima, ratione naturae eius. Dicitur enim expresse
 propter naturam ex qua sumptus est. Secunda, commixtio et con-
 fusio verborum prophetae, *scribet* eorum quae ad typum cum
 his quae ad archetypum *pertinent*, et eorum quae ad exem-
 plar cum his quae ad typum et imaginem nostrae data est. Quarta,
 doctrina humilitatis, quam verbis et operibus nos docuit. Quinta,
 quia passionem, mortem crucis et sepulturam suscepit, quae
 10 potius nobis, utpote servis, congruebant quam illi, qui erat et
 est filius Dei.

Primum hoc modo. Sicut homo dicitur semen, margarita
 15 secundum naturam, ex qua constituta sunt, nominantur. « In
 semine tuo benedicentur omnes gentes terrae ». Patet, non qui-
 dem in semine tuo absolute, sed in hypostasi, quae ex semine
 tuo germinabit. Pariter et margarita ex aqua et quasi aqua
 20 dicitur; similiter aurum et argentum e pulvere conficiuntur. Et
 quemadmodum Adam a Deo pulvis dicitur est? « Pulvis es et
 in pulverem revertaris », ratione naturae eius, non hypostasios
 eius, — hypostasis enim eius viva, rationalis, mortalis erat; —
 ita et homo domini nostri servus dicitur ratione naturae
 25 eius, non hypostasios. Natura enim eius tota serva est, hypo-
 stasis autem eius domina simul et libera est. Si corpus non
 vivum et non rationale propter unionem cum anima viva et
 30 rationale nullo modo non vivum et non rationale, sed vivum
 in initio et hinc unio eius cum anima soluta est, quanto magis
 homo Domini nostri, quia a primo motu existentiae suae cum Deo
 Verbo unitus erat, Deus, dominus et rex dicendus est, sicut Ver-
 bum, quia unio eius nunquam soluta est aut solvetur, non autem
 per blasphemiam, servus et subiectus? Et si panis triticus post
 35 consecrationem corpus filii Dei est et creditur: « Hoc est enim est
 corpus meum, quod pro vobis frangetur in remissionem peccato-
 rum », et si eum corpus suum dicit quasi ex unione, non *vero
 panem secundum naturam huius: « Qui enim manducat corpus

¹ Gen., xxiii, 18. — ² Gen., iii, 19. — ³ Cf. Matth., xxvi, 27, 28. —
⁴ Iohan., vi, 55.

de caelo ». Et 1 : « Quia puer natus est nobis et filius datus est nobis ». Et 2 : « Ecce virgo concipiet et pariet filium ». Et 3 : « Nocabitur Christus et non est » ; et : « Usque ad adventum Christi regis hebdomades septem et hebdomades sexaginta duo ». Haec et alia nomina et similia vocabula filius Dei est et dicitur. — Neque est, neque dicitur. Talia sunt : Obscuritas est illa lux veritatis ; mentitor est ille verax ; corruptibilis ille qui non corruptus est ; aut forte non est ille qui existit essentialiter : aut circulus est quadratum ; duo et duo sunt quatuordecim. Haec neque est, neque dicitur. — Est, sed non dicitur. Talia sunt : Connaturalis Patri, eo quod Verbum est ; consubstantialis nobis, eo quod homo est ; duarum substantiarum et naturarum, aut minus virtus, voluntatis et operationis. Haec enim et similia Christus. Dei filius quidem est, non autem aperte in scripturis dicitur ; tamen quasi naturaliter et virtualiter simul concurrunt. — Quod metaphorice quidem dicitur a scriptura, non autem realiter est in hypostasi. Talia sunt : lapis, sol, stella, virga, germen. « Lapis 5, quem reiecerunt aedificantes ». Et 6 : « Videbam lapidem, qui excisus est sine manibus ». Et 7 : « Orvi fabricam vobis, *timentibus nomen meum, solem iustitiae ». Et 8 : « Orietur stella ex Jacob ». Et 9 : « Exhibit virga de trunco lesse, et germinabit germen de radice eius ». Rursus, porta, via : « Ego 10 sum porta ovium ». Et 11 : « Ego sum via ». Haec enim dicitur esse filius Dei, cum in hypostasi neque via trita, neque porta inanimata, neque virga, neque germen sit. Simili modo *virtutis* peccatum, maledictum. « Eum, qui peccatum non noverat, pro vobis peccatum fecit 12 ». Et 13 : « Christus nos a maledicto legis redemit et factus est ipse pro nobis maledictum ». Sicut ergo Christus peccatum et maledictum dicitur, cum in hypostasi non sit, ita in scripturis servus dicitur, cum servus in hypostasi non sit. Et sicut metaphorice maledictum et peccatum dicitur, quia pro nobis mortem maledicti et peccatoris tulit, ita metaphorice etiam servus dicitur, quia ad nos descendit et humiliatus est ; non autem servus est in hypostasi. Si autem absolute causas quaeris, cur in scripturis servus

p. 174.

1 IS., IX, 6. — 2 IS., VII, 14. — 3 DAN., IX, 26, 25 sec. Pes. — 4 « τριπύργωσις ». — 5 MATTH., XXI, 42. — 6 DAN., II, 34. — 7 MATTH., IV, 2 ; Pes. « orientur ». — 8 Num., XXIV, 17. — 9 Is., XI, 1. — 10 IOHAN., X, 7. — 11 IOHAN., XIV, 6. — 12 II Cor., V, 21. — 13 Gal., III, 13.

sive visibilia, sive invisibilia, sive throni, sive dominationes, sive principatus, sive potestates. Ergo illum, qui super omnia est, quia desursum venit, illum, qui se humiliavit, ut inferior res elevarer, tu servum dicere et vocare audes? Tu dominum tuum et dominum universi servum dicis? Tu liberatorem universi subiectum vocas? In tantquam secundum blasphemias illum primum, caput et renovatorem universi, sive ex initia, sive ex blasphemia. Non erubescis, neque times eum, qui cruci affixus caelum movebat, terram tremefaciebat, sepulchra scindebat, mortuos suscitabat, solem obscurabat, lunam in sanguinem converterebat, et in cuius nomine, postquam in caelum evectus et elevatus est, virtutes, miracula et signa facta sunt, servum subjugatum et subiectum dicere, dum credis per ignominiam unigeniti Patrem honorare.

15 Sed fortasse dices: Omnia, quae dixisti, credo et adversus ea minime contendo. Discipulus et ego sum filii Dei et scripturae. Attamen audi vi libros sacros prophetarum simul et apostolorum filium Dei et dominum et servum dicentes. Quid ergo ex duobus? Utrum divinitatem, an humanitatem filii servum dicunt? Si divinitatem [id faciunt ex...] aut ex blasphemia. Omnino enim impossibile est, ut Deus servus sit. Si autem humanitatem eius, nemo mihi audaciam imputet, si secundum scripturas Christum servum dixi et dico. — Haec sunt verba blasphemum utrum, intrus plebe aere blasphemiae, fors autem splendens quasi auro verbis Spiritus sancti. Ex ipsa scriptura te persuadere, non est nobis labor, si non omnino contendis contra scripturam.

Nomina filii Dei patitur modis secundum scripturas esse et dici invenio. Aut enim est et dicitur *id* quod cognominatus est; aut e converso non est, neque dicitur; aut est quidem, sed non dicitur; aut e converso dicitur, sed non est id quod dicitur. — *Est et dicitur. Talia sunt: Deus, homo, filius, Christus; id est dicitur. Talia sunt: « Deus noster postea in terra visus est et cum hominibus conversatus est ». Et 3: « Deus erat Verbum ». Et 4: « Deus fortis saeculorum ». Et 5: « Unus est mediator Dei et hominum, homo Iesus Christus ». Et 6: « Homo secundus dominus

1 Aliquot voces excludisse videntur. — 2 Bar., iii, 38. — 3 Iohann., i, 1. — 4 Is., ix, 6. — 5 I Tim., ii, 5. — 6 I Cor., ii, 47.

p. 173.

p. 172.

Dei, et si filii et haeredes, haeredes quidem Dei, cohaeredes autem Iesu Christi ». Nos ergo, qui partem exiguan Spiritus accepimus, non servi, sed filii Dei esse simul et vocari digni facti sumus, et filii Dei et cohaeredes Christi iam sumus; Iesus autem Christus, qui est causa libertatis nostrae, servus et subiectus non dominus et Deus esset? Creaturam quoque libertatem a servitute corruptionis in libertate gloriae filiorum Dei acquirere audio¹. Tota ergo creatio a nomine servitutis et servorum liberabitur, sive illa visibilibus, sive illa invisibilibus, virtutes, inquam, caeli et terrae; Iesus autem Christus solus servus in aeternum manebit et subiectus? « Sate ergo in libertate illa, qua Christus vos liberavit », audiebam Paulum caelestem dicentem². Quo modo autem libertatem nobis largitus est, si ipse adhuc servus est? Fiat liber, et tunc aliis libertatem largietur. Fiat dominus, et tunc aliis largietur dominationem.

In Spiritu sancto templum humanitatis eius formatum est et hypostasi³ divinitatis eius inhaerens est hypostasis humanitatis eius in persona naturali filiationis. « In ipso³ habitat corporaliter omnis plenitudo divinitatis⁴ ». A Patre filius testimonium habet; a Spiritu sancto quasi digito monstratur. Iterum cognoscitur filius Dei in virtute et Spiritu sancto per resurrectionem ex mortuis, et eo quod cum gloria in caelum elevatus est et ad dexteram throni Dei sedet; et a Patre suo dominus esse monstratur, ubi dicit⁵: « Dixit dominus domino meo, sede a dextris meis; donec ponam inimicos tuos scabellum pedibus tuis ». Et ipse proprio ore dixit⁶: « Data est mihi omnis potestas in caelo et in terra ». Et Pater clamavit de eo⁷: « Dum expectamus spem benedictam et revelationem gloriae Dei manifestas in caelo et in terra ». Et Pater clamavit de eo⁷: « Dum expectamus spem benedictam et revelationem gloriae Dei manifestas in caelo et in terra ». Et alibi⁸: « Ex his apparuit Christus in carne, qui est Deus super omnia ». Ergo cum his omnibus et post haec omnia *audes* aperte servum dicere illum dominum dominorum, illum qui est Deus super omnia et dominus: quod re vera summae malitiae impietas est⁹. Et Ecclesiae caput datus est; et omnia in eo subsistunt et firmantur, et omnia per ipsum et in ipso creantur et renovantur,³⁷

¹ Rom., viii, 21. — ² Gal., v, 1, secundum Pessita. — ³ Id est, secundum auctorem: « In ipso prosopo ». — ⁴ Col., ii, 9. — ⁵ Ps. cix, 1. — ⁶ MATTH., xxviii, 18. — ⁷ Ier., ii, 13. — ⁸ Rom., ix, 5. — ⁹ Ita vertendum videtur, mutata eodem interpretacione.

34: — ¹ Rom., VIII, 15 sqq.
 — ⁴ III Reg., XVII, 20, 21. — ⁵ III Reg., XVII, 1. — ⁶ IV Reg., IV, 33.
¹ Num., XX, 10. — ² Cf. Ex., XX, 12; Deut., I, 17. — ³ Ios., VII, 6.
 33: patris spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus: abba, pater
 enim accepistis iterum spiritum servitutis in timorem, sed acce-
 filiorum, si vera est sententia divi Apostoli, quae dicit: « Non
 et rem servitutis eximus, induimus autem eam filiationis et
 omnes, qui in Christo baptizati sumus, appellatiorem quidem
 30: Quid autem dico: homo domini nostri? Nos enim quoque
 manitate.
 in sua humanitate. Ergo servus non est Christus in sua hu-
 et operari Deo soli competit; *ergo Deus est Christus, etiam
 p. 170.
 27: signa auctoritate fecit et posuit: auctoritate autem omnia facere
 ritate, sicut Deus et Dominus, operabatur. Si itaque virtutes et
 tionem et orationem, sicut servi, ille vero praecepto et aucto-
 vero et qualitas non communis est: isti quidem per supplica-
 et virtutum ipsi et apostolis prophetisque communis est, motus
 modo vere divino virtutes faciebat. Ratio quidem miraculorum
 20: Iesus autem Christus non ita, sed tanquam Deus et dominus
 taliter prophetae et apostoli virtutes faciebant et perficiebant;
 facilius, quia in nomine Christi virtutes faciebant. Hoc modo et
 super puerum et supplicavit. Pariter et apostoli, sed multo
 perambulavit dominum huc et illuc et parti modo se extendit
 15: multis precibus pro filio Samanithidis mortuo supplicavit. Et
 emissionem simul et defectu *pluviae*. Is vero *Elisæus* ⁶ quoque
 terram, nisi dixero »; quasi a Deo revelationem accepit de
 dicens ⁵: « Viri Dominus Deus, non erit ros aut pluvia super
 et exauditus est. Defectum pluviae quoque Deo vivo tribuit,
 10: mine Deus, reveratur anima pueri intra eum ». Et rogavit
 expandit super puerum ter, et supplicavit Deum et dixit: « Do-
 cum qua habito, affixisti, ut intercereres filium eius? » Et se
 quidem clamabat et dicebat ⁴: « Domine Deus, etiamne viduam,
 a mane usque ad vesperas. *Illa* quoque Elias et Elisæus. Ille
 5: filius Nun prostratus erat in faciem suam coram arca Domini
 dicit *Uud* ²: « Non intrabis in terram promissionis. » Iosue ³
 nunc rebelles: de petra hac producemus vobis aquam? » au-
 169. p. 169. quia rem impossibilem esse cogitavit, et ideo dixit ¹: « *Audite
 dedit et cornuicem de mari, et aquam vobis dare potest. Sed

gruenti, non vero sicut apostoli et prophetae, operabatur.
 « Adolensens, tibi dico, surge » dixit filio viduae ¹, qui mor-
 tuis fuerat. Et filiae Iairi archisynagoga dixit ²: « Puella, tibi
 dico, surge ». Et Lazaro, fratri Mariae et Marthae, dixit: « Veni
 foras » ³; imperative; tamquam dominus, non
 tamquam servus; divino, non humano modo: virtute propria
 et speciali, non communi et aliena. Et mari aliquando dixit ⁴:
 « Tace, constringere ». In eadem virtute et spiritus *malos* coer-
 cuit. Leproso dixit ⁵: « Volo, mandare »; et paralytico, qui
 triginta octo annos in lecto iacuerat, dixit ⁶: « Surge, sume
 lectum tuum, et ambula ». Et in ipsa hora surrexit. Alias
dixit ⁷: « Confortare filii, dimissa sunt tibi peccata tua ». Cura-
 tionem morborum animae curatione ^{*} morborum corporis demon-
 stravit, et utraque se esse dominum, Deum et creatorem hominis
 demonstravit. « Et sciatis quia filius hominis in terra potestatem
 habet dimittendi peccata: adolescens, tibi dico, surge, tolle
 lectum tuum et vade in domum tuam ⁸ ». Ubi est hic servi-
 tus? Ubi oratio subtiliorum? Ubi supplicatio egeorum? Nonne
 haec est vox, quae dixit initio [« fiat lux] et facta est lux » ⁹;
 et « fiat firmamentum in medio aquarum et congregentur aquae,
 quae sub caelo sunt, in locum unum, et appareat arida »; et
 « fiat luminaria in caelo, ut luceant super terram »; et « pro-
 ferat terra herbas, quae seminatur secundum genus suum »:
 et « factus homo in imagine nostra, secundum similitudi-
 nem nostram »? Nonne una eademque erat vox, quae in prin-
 cipio haec fieri iubebat et quae nunc haec praecipiebat aucto-
 ritative et divinitus, non servititer, eadem virtute et eadem
 potestate Deo competentis? Attamen tunc sine mediatore, nunc
 autem per mediatorem haec perficiebat. Moyses enim populo
 legem ponebat non e se ipso, sed e Dei mandato. Moyses, Iosue
 bar Nun, Elias, Eliseus et reliqui prophetae signa quidem
 faciebant, sed in nomine et virtute Dei, per orationes et lacri-
 mas. Servi enim erant et dominum rogabant. Ideo Moyses coram
 domino clamabat propter saturationem populi, et audiebat ¹⁰:
 « Manus Domini sufficit ». Aliquando autem non aperte Deum
 coram populo laudavit, neque dixit: Is, qui manna de caelo

¹ Luc, vii, 14. — ² Marc, v, 41. — ³ Iohann, xi, 43. — ⁴ Marc,
 iv, 39. — ⁵ Matth, viii, 3. — ⁶ Marc, ii, 9. — ⁷ Matth, ix, 2. —
⁸ Marc, ii, 10, 11. — ⁹ Gen, i, 3 seqq. — ¹⁰ Num, xi, 23.

tra accusationem defendit, sed pro discipulis, tanquam servis, de-
 servis sumpsit demonstrationem et apologiam, dicens : « Nonne
 legistis quid fecerit David, cum esuriret ipse et qui cum eo
 erant, quomodo intraverit in domum Dei et panem mensae Do-
 mini manducaverit? » Pro se ipso autem, tanquam libero et
 domino, a Patre sumpsit demonstrationem : « Pater meus adhuc
 operatur, et ego operor. Et quomodo Pater mortuos suscitavit
 et vivificavit, ita et filius quos vult vivificat. Et sicut Pater
 habet vitam in semetipso, ita et filio dedit ut habeat vitam
 in semetipso ». Quae est ergo causa, quod in apologia adver-
 sus accusationem in discipulos modo e Davide et qui cum eo
 erant, modo e sacerdotibus in templo sabbatum violantibus, in
 apologia autem adversus accusationem in seipsum e Patre et
 non aliunde sumpsit demonstrationem? (Quod si servus erat, de-
 monstrationem de se a servis proponere debebat, dicens : Sicut
 Moyses fecit, et ego facio. Et sicut Elias et Eliseus mortuos
 suscitaverunt, et ego suscito. Et sicut Elias et Henoch vitam
 in se habent, ita et ego vitam in me habeo. Cur ergo cum
 domino suo se comparat, si servus est? Cur eundem honorem
 et partem in substantia et virtute cum Deo sibi vindicat et
 tribuit, non vero cum creatis et factis, cum apostolis et pro-
 phetis, praesertim cum stola³ naturae eorum indutus esset, et
 secundum carnem ipsis consubstantialis et coessentialis esset, si
 *verè servus erat? Dominus ergo est Christus et Filius Dei, p. 167.

etiam in quantum homo nobis conaturalis est, et nemo audeat
 servum credere et dicere eum, qui redemptor simul et libe-
 rator universi est.

Prædicamus enim etiam in legislatione sua tanquam domi-
 num, illum et æqualem, non tanquam servum egisse. (No-
 modo? « Audistis⁴ quia prioribus dictum est : Non moechaberis.
 Ego autem dico vobis ». Et de singulis legibus veteris testa-
 menti per modum comparationis illud « ego autem dico vobis »
 decrevit, tanquam æqualis honore et æqualis potestate, non
 tanquam servus. Ergo dominus est et in humanitate (Christus
 dominus noster, non autem servus. — Et legislationem quidem
 ita dedit; signa autem et virtutes pari modo, potestate Deo con-

¹ Marc, II, 23 seq. — ² Iohann, V, 17, 26. — ³ « stola » — ⁴ Matth.,
 V, 21 seqq.

aeternum in domo manet, ergo Christus servus non est. Moy-
 sen tanquam servum institutum fuisse, auctori Paulum dicentem,
 Christum autem tanquam filium super domum suam. Quomodo
 ergo non qualitatem Moysis in Dominum nostrum transferemus,
 dum Filium servum dicimus, et non potius qualitatem Filii in
 Moysen vertemus, dum Moysen filium et Filium e converso ser-
 vum vocabimus? Quod si absurdum et ignominiosum est, tribua-
 mus Moysi et omnibus prophetis qualitatem servitutis — tam-
 quam servi enim in domo Dei fideles fuerunt —, Christo autem,
 10 domino et Deo nostro filiationis qualitatem; tanquam filius enim
 et dominus, non tanquam servus, fidelis fuit in domo patris
 sui. Utrum nunc e libertate et dominatione patris sui dominus
 et liber, an e servitute matris suae servus et subiectus tibi di-
 cendus erit? Ismael, propter Abraham patrem, liberum dicit, et
 15 non audes eum propter Hagar, matrem eius, servum dicere.
 Contra autem Christum dominum et Deum tuum servum sub-
 iugatum propter matrem dicit, non dominum et liberum pro-
 pter patrem; etsi mater quoque regina, non ancilla est, si
 20 forte non tibi cum Iudaëis incredibile est, eam esse filiam Da-
 vidis et ex Davide: « statera enim doli est in manu Canaan
 et defraudari amans? ». Et ecce tamen patrem eius claman-
 tem sicut tonitruum audis supra Iordanem et supra montem
 Thabor, cum formam aspectus quantum poterat mutaret: « Ille
 est filius meus dilectus, in quo beneplacitum habeo? ». Non
 25 declinat ad vocem prophetæ: « Ecce servus meus, in quo be-
 neplacitum habeo? ». — Videmus etiam Filium Dei aliquando
 libertatem et filiationem sibi invidicare. Cum olim Simon
 diceret: « Reges terræ a quo accipiunt tributum et censum?
 A filiis suis, an ab alienis? » et cum responderet *Petrus*: « Ab
 30 alienis », Christus conclusit dicens: « Ergo liberi sunt filii? »,
 quibus duo ei monstravit se esse: et filium regis caelestis, et
 31 liberum. Minime admittit se servum esse aut dici, neque in
 sua divinitate, neque in sua humanitate; sed propter scan-
 dalum tantum similitudinem servitutis assumpsit, ut postulan-
 35 tibus censum solveret. — Alio tempore Iudaëis dixit: « Si filius
 vos liberaverit, vere liberi estis »⁶. Non dixit: « Si servus vos
 liberaverit », sed « si filius ». Alio loco, cum rogarerit: « Quid
 40 *Hebr.*, III, 5. — ³ *CL OS.*, XII, 7. — ⁴ *MATTH.*, III, 17; *XVII*, 5. —
⁵ *CL IS.*, XLII, 1. — ⁶ *MATTH.*, XVII, 24 seq. — ⁷ *IOHANN.*, VIII, 36.

Dei invisibilis; ipse splendor gloriae et imago essentiae eius »¹. De illo dicitur « factamus »; de hoc dicitur « est ». « Is enim, qui similitudo Dei est, similitudinem servi assumpsit »², confirmat rationem consubstantialitatis per distinctionem hypostatica. Is ergo, qui in imagine et similitudine factus est, dominus et liber erit; is autem, qui imago et similitudo est, servus et liber dicitur? — Inversum, si caro immediate Verbi est, Verbum autem Deus, dominus, et liber est; ergo et caro Verbi dominus et liber est. Si ergo caro Verbi quidem est, Verbum autem servus est; erit ergo et caro servus sicut Verbum, cui unita est. Sed caro Verbo unita est: Verbum autem illius et dominus secundum naturam est,³ unde concluditur: ergo et caro minus secundum naturam est, unde concluditur: ergo et caro per unionem filius et dominus est. In his enim *rebz*, quae unitae sunt, praeclearae et sublimes magis quam humiles, superiores evadunt et ab illis magis quam ab his humilibus nominantur. Exempli gratia animae quidem naturaliter vitalitas et intellectus est, corpori autem neque vitalitas, neque intellectus secundum naturam est. Nunquam autem hominem secundum humilitatem definitum, sed secundum sublimitatem. Homo enim est vivus, rationalis. Omittimus defectum vitae et rationis, qui naturae corporis est; et definitus *eum* secundum ea quae naturaliter animae sunt: vivum, rationalem. Ita ergo erit apud naturas creatas et factas; apud autem Filium Dei et Christum, ubi altera natura divina, altera natura humana est, omittimus *inoperabiles* supereminentes filii Dei, dominationem, filiationem et potestatem Deo convenientem, et filio nomina humania imponemus, servum et ingo subiectum eum dicentes, quae nomina servilia servis recte et vere conveniunt? Servorum nomina et inistorum nomina et opera servilia sunt. Si ergo ecclesia Christum caput habet, Christus autem ignominiose servus est, ergo ecclesia servum caput habet, et non libertatem, Deum adoro, et tamquam servum et subiectum agnosco, in abyssos blasphemiae ipse me delicio. Si enim Christus servus est, servus autem in aeternum in domo non manet³, ergo est, servus autem in aeternum in domo non manet; servus autem non in saecula saeculorum in domo manet; servus autem non in

p. 163.

p. 167.

p. 167.

p. 167.

p. 167.

¹ *Hebr.*, I, 3. — ² *Phil.*, II, 6. — ³ *Ch. Hebr.*, III, 2 seqq.

Quid ex utroque? Liber an servus a Deo creatus est Adam? Si servus creatus est: quia Christus secundum carnem filius Adam, Adam autem, ut concessum est, servus est, ergo Christus in carne servus erit; necessario enim servus servum generat. Si autem non servus, sed liber Adam a Deo creatus est, Christus autem, sicut dictum est, secundum carnem ex Adam est, eritne ergo Adam liber, quamquam peccato et satanae subiectus est, Christus autem servus, qui principem saeculi vicit, qui peccatum non fecit, cuius in ore dolus non inventus est? Concedamus patri libero, ut filium liberum generet. — Rursum, si Adam a Deo servus creatus est, Adam autem similitudo et imago Dei est, ergo servus similitudo et imago Dei est. Sed impossibile est, servum similitudinem et imaginem Dei esse. Sicut enim equus non est imago elephanthis, neque taurus imago cameli, ita servus imago et similitudo domini esse non potest. — Deum Adam liberum creasse, demonstrant et legis-latio ei data et verba Dei de imagine: « Factus est homo secundum imaginem nostram, secundum similitudinem nostram, et dominus secundum carnem filius Adam est, Adam autem Dei imago et similitudo, is autem, qui Dei imago et similitudo est, dominus, liber et potens est, ergo et Christus secundum carnem dominus, liber et potens est. Quomodo ergo dicemus servum eum, qui dominus super omnia et potens est? Rursum, sciendum est Adam metaphorice Dei imaginem et similitudinem esse, Christum autem dominum nostrum non metaphorice, sed vere et naturaliter, imaginem et similitudinem Dei esse. Et non Christus propter Adam, sed e converso Adam propter Christum dominus et liber est. Christus autem, qui propter se ipsam imago et similitudo Dei est, non liber, sed servus erit et dicitur, et similitudo transgressionis Adam, qui similitudo illius futuri est? — Rursum, Adam in imagine, tanquam similitudo Dei factus est; Christus autem in carne, non in imagine, sed potius imago, non tanquam similitudo, sed potius similitudo Dei est et dicitur. » Ipse enim est imago

1 « εἰκών »; cf. Ioh., XII, 31. — 2 Is., LIII, 9. — 3 Gen., I, 26. — 4 Hic secundum R Jacoma iustus et dimidi versus est. Videtur suppleendum: Is ergo, qui propter Christum imago et similitudo est, dominus dicitur.

hypostatice et non deflata, sed ipsam esse carnis in Deo fuit. Ita ut caro non fuerit primum caro hypostatice, deinde Deus unitive; ita ut quasi per gradus procederet ad deificationem. Sed statim ac caro *fuit*, statim caro Dei *fuit*; statim ac caro animata, statim caro animata Dei. Ita docet Athanasius ter beatus. Ita Iohannes, filius tonitruum et evangelista, de Deo et divinis loquens, idcirco dicit: « Verbum caro factum est ». Non dicit: « Verbum homo factum est », ne illo modo sententia profana intret. Si enim dixisset: « Verbum homo factum est », cum homo non nisi ex anima et corpore constituitur, anima autem in saeculo non ante diem circiter quadragessimam creatur, praevaluisset sententia, Verbum non carni, sed homini perfecto unitum esse, et templum Verbi per quadraginta dies sine unione et deificatione apparuisset, quod absurdum et im-pietate plenum est. Nunc autem, cum non dixerit: « Verbum homo », sed « Verbum caro factum est », aperte demonstrat, carnem nunquam sine unione Verbi extitisse, sed affixionem et motionem subsistentiae eius in hypostasi Verbi factam esse. Non enim, sicut Iohannes Baptista aliquando Spiritu plenus fuit, aliquando per sex menses plenus non fuit, ita et homo in Christo redemptore nostro aliquando Verbo Deo unitus, aliquando ei non unitus fuit; sed a motu initiali existentiae carnis Verbum caro, caro autem Verbum fuit per unionem. Et ita unio insolubilis fuit et est in utero virginali, in cruce, in morte et sepultura. Et si partes quidem hominis Domini nostri ex unione naturali solutae sunt et dispersae sunt, ita ut corpus eius in sepulcro poneretur, anima autem in paradisum transiret, tamen unio Verbi cum anima et corpore nunquam soluta est aut solvetur, et Deus Verbum post tres dies et noctes corpus suum et animam suam simul in se univit et collegit; et corpori quidem immortalitatem, et impassibilitatem, animae autem stabilitatem divinam omnimodam largitus est; et toti naturae nostrae easdem divitias domini divini promisit, ut si cum ipso pateremur, cum ipso et glorificaremur, et si susstineremus, cum ipso et regnaremus.

35 Sed hinc dispensationis talis est summam. Bonum autem est ut paulisper de his investigationem faciamus.

Deum diligentem et aemulationem cum scientia pro fide Do-
 mini nostri Iesu Christi. Maxime autem glorifico et laudo Deum,
 patrem Domini nostri Iesu Christi, qui redemit nos e potestate
 tenebrarum et induxit nos in regnum filii sui dilecti, in quo
 nobis redemptio est et in sanguine eius remissio peccatorum.
 Ipse enim est et erit nobis causa omnium bonorum, eorum
 quae praë manibus et oculis sunt, sive naturalium, sive super-
 naturalium, et eorum quae futura sunt et quae iam nunc in
 mysterio et typo possidemus. Cum enim is, qui aeternus est
 et solus natura Deus est, magnitudinem divitiarum gratiae
 suae creaturae, quam ex nihilo produxit, revelare vellet, id non
 per angelum, neque per unum humanum fecit: sed per Fi-
 lium aeternum, qui natus est ex eo per generationem ante
 saecula, qui ipsi consubstantialis et connaturalis est, et coro-
 nae regniq; ab aeterno congenitalis, monstravit nobis in disper-
 satione ineffabili magnas divitias gratiae suae ineffabiles, quas
 aliquando, Deus benedictus et solus fortis monstratus erat.
 Filius ille Dei e Virgine incarnatus et incorporatus et homo
 factus est, quin omnino ab eo quod erat Deus mutaretur; omnino
 enim immutabilis est natura aeterna Dei. Pari modo et caro
 Verbi delicata est in unione ineffabili in utero *virginali; seu
 potius, utbae *divinitas et humanitas* simul fuerunt modo in-
 scrutabili in ipsa Virgine omni beatitudine digna. Uno enim
 eodemque motu acutissimo Verbum incarnatum habet et caro
 deificabatur. Natura quidem, sicut imago et typus, ad arche-
 typum suum conformabatur et deificabatur; [Deus] 1 autem,
 archetypus et exemplar, in typo seu in imagine sua perspectus
 et homo habet, dum unio inscrutabilis utroque seu in utro-
 que simul perfecta erat: et statim ac Deus Verbum *factus*
 30 *est* homo, homo Deus factus est in unione. Non enim sicut
 aliquando fuit, cum Verbum esset Deus, sed non esset caro, ita
 etiam *nunc potest* de homine in Christo, *Christum* hominem
 quidem fuisse statim ac fuit, Deum autem non fuisse; hoc est
 impietas et blasphemia Pauli samosateni. Sed Verbum erat
 35 aeternalius, sine carne donec incarnatum est, sicut fuit sine
 carne et est Pater eius aequè ac Spiritus eius sanctus. Caro
 autem nunquam, vel *tempore* motus mentis acutissimè, fuit

1. Lego: *? facti. factus homo

cumque modo et quotiescumque *ut fuit*, et quae sint *occasioes*, et sive longius, sive brevius *ut accidat*; idcirco non inutile aut otiosum reputavi, nunc de hac re tuae sanctitati denno scribere. Venit ergo ad nos in pace, et in pace recepimus quod per eum miserat. Ora pro nobis.

p. 156. XXXIII. — *RIVSDEM AD EUNDEM SERGIUM.

Rabban Sergio, presbytero et doctori: Timotheus peccator caritatem tuam veneratur.

Epistulas castitatis tuae accepi et gavisus sum de his gaudio perfecto. Nuntio enim bono et ornamento eloquentiae ornatae sunt, et idcirco delectamentum purum et gaudium afferunt, et semper et omni tempore huiusmodi verbis delectari cupio.

Rabban Sabda incolumis ad nos pervenit et fasciculos quoque

intactos secum attulit. Si aliorum tibi opus non sit, mitte eos.

(Tibi enim panis purus triticus inventur, panis hordeaceus mi-

nime utilis est. Cibus enim irrationalium irrationalibus magis

quam rationalibus utilis est. Praeter ea rogo, ut sollicite

cas in Bet Mar Mattai, et videas utrum versio Dionysii¹ ab

Athanasio an a Phoca facta, melior sit. Exscribe eam, si scri-

ptor praesto est; si non, mitte eam nobis per virum fidum et

citus remittens eam. Ora pro paupertate mea, ut Deus me

misericordia gratiae suae dignum habeat.

XXXIII. — EUNDEM AD SACERDOTES ET FIDELIS QUI IX GI-

VITATE BASRA ET HUBALAT SUNT: de incarnatione Dei

Verbi, de deificatione humanitatis eius, et quod Dominus

nostre Christus etiam in natura sua humana non servus, sed

dominus est.

Timotheus peregrinus², per misericordiam Dei vivificatoris

nostri catholici, patriarcha orientis: sacerdotibus et fidelibus

30 civitatum Basra et Hubalat: pax Domini nostri.

157. Laudo et celebri studio vestrum pro fide, ^oo viri Deum

amantes. Quia autem zelus vester non *is est*, qui non secundum

scientiam, nec qui in ignorantia *est*, quo e contra nonnulli la-

borare videbantur, quemadmodum dixit divus Paulus³, idcirco

omni exaltatione laudaque dignas habeo et mentem vestram

¹ Pseudo-Areopagitae. — ² « ἐξωγ » — ³ Rom., x, 2.

rogamus, ut per longitudinem dierum ecclesiae eius serveris. Solus enim e ceteris remansit ecclesiae Dei, et causa bona es erisque natis e Spiritu et filius ecclesiae catholicae. Et de his quidem ita. Quoad damnatum Kosrav, dimitte eum; finis enim eius est finis perditionis. Implebitur apud eum sententia; et quicumque audiet, tinnient ambae aures eius in illa die, et erit super familiam Heil consummatio iudiciorum ¹. Vehementissime enim aegrotat miser ille avaritia, et putat Deum me non segregasse in ministerium servorum suorum ex alia causa, nisi ut venter eius impleatur. Expelle eum a te sicut canem morbidum ²; quia et nos (id fecimus?) ³, et nihil habeat tecum in sempiternum. Epistula ad Basrenses a nobis per Hämānsāh missa est. Casu autem fasciculus secundus apud nos remansit et pro eo ad vos missus est ⁴. Is, qui apud nos remanere debebat. Missus vobis eum, qui apud nos remanserat, per satellitem, qui ad vos venturus erat. Vos mittite nobis citius illum secundum qui est apud vos. Alii quoque mittantur. Sed corrige eos diligenter: corrupti sunt enim tum ab initio compositionis, tum a scriptore primo qui eis adfuit. Corrige eos diligenter ubicumque necessarium est. Scripturam ⁵ per fratrem nostrum Abdallāhā. Tu autem scribe mihi continuo de salute tua. Vide visitatores insulae ⁶ (?). Ora pro nobis continuo, ne condemnemur ad tribunal Domini nostri.

XXXII. — EPISTOLAM AD EUDEMDM SERGIUM.

25 Rabban Sergio, presbytero et doctore: Timotheus peccator, salutem in Domino nostro.

Magnae sapientiae tuae iam antea nuntiavi, quomodo et qua ratione castus Abdallāhā advenit. Quia autem et nunc in domum paternam ⁶ redire cupit, sive corporalem, sive spiritua-lem, qua nihil dulcius est, sicut experientia docet et Homerus ⁷ poeta ⁷ testatur, et iterum a nobis signum testificans de rebus suis petivit, ne incredibile aut incertum sit negotium adventus eius; insuper, quia delectamur conversatione tecum, et quo-

¹ Chr. I Reg., iii, 11, 12. — ² Fortasse pro *ἄλλοθεν* legendum sit *ἄλλοθεν* « ἀλωρεία laborans »? — ³ Fortasse iacuna sit in textu. — ⁴ Vel « scribimus ». — ⁵ Mesopotamiae (?). — ⁶ Id est in coenobium Mar Abrahac. — ⁷ « *νομῆς* ».

Propter reliquias peccati ¹ quae in manus vestras ceciderunt, sive aergo aut sordes, sive purificatio aut ablutio, aut quovis alio et simili nomine appellantur, — non est enim mihi cur adversus appellationem insurgam, „ est autem menti

ita — sic fieri iubeas ?

3

XXX. — RUSDEM AD RABBAN SERGIUM.

Rabban Mar Sergio, presbytero et doctori: Timotheus abie-

ctus castitatem tuam veneratur.

Error duplex nobis accidit, et velociter quasi per alas ad vos et ad nos volavit. Fasciculi illi, qui per Iumânâh missi sunt, in quibus erat exemplar epistolae ad Bassorenses ³, quia bis exscripti sunt, alii ad nos, alii ad eos qui rogarerant, mittendi erant. Is, qui fasciculos misit, erravit; litterarum notis quidem intendit, sensus autem et connexioni verborum non intendit; et fasciculum secundum, qui hic manere debebat, cum alii, ad vos misit; illum autem, qui cum vestris mittendus erat, hic reliquit. Scripseribus quoque error accidit. Cum enim respicerem, quae scripta erant, animadverti et verba et sensus claudicare. Et cum archetypum venire fecissem, errorem invenit. Idcirco misit tibi fasciculum secundum. Ille autem secundus, qui apud te est, diligenter nobis mittatur ² per virum fidum. Moneo eum, ne *liber* humiditate hienis corruptatur. Et haec quidem ita. Duas epistulas quas scripsisti, alteram, quae est apologia pro monasterio Bet Abee, et alteram, quae est notificatio de adventu metropolitae, legimus, et gavisi sumus de utriusque ² significatione. Ne festines scribere, donec veritatem inveneris.

p. 154.

Ora pro me.

XXXI. — RUSDEM AD RUSDEM.

Christum amanti Rabban Mar Sergio, presbytero et doctori: Timotheus, peccator, caritatem tuam veneratur.

30

Frater noster Abdallah pervenit ad nos in pace, et epistulae tuae necnon cetera omnia per ipsum transmissa, ad nos secundum Dei beneplicium pervenerunt. Confessi sumus Domino nostro pro salute tua corporali et spiritali, et Deum

¹ Vel « peccatis ». — ² Locus corruptus et fortasse mutilus. — ³ Ita secundum emendationem.

esse volunt, sint in pace; quia nihil detrimenti in hoc est. Regio populi Nuhadrāye enim lata et fertilis est; Margā autem cum aliis comparata lata et larā, sed cum Bet Nuhadrān comparata, angusta et coarctata est. Et sicut verba divina docent, parata, ut copia horum illorum inopiae subveniat. Non enim vi voluntatem et libertatem hominum dirigitis, sed quod utile est, suademus. Si enim damnatum habent e regimine *episcopi* Bet Nuhadrān, commodum autem e regimine *episcopi* Margā sive spirituale, sive corporale, recedant a *damno, accedant ad commodum. Sin autem neque illic damnatum, neque hic commodum habent, sed mutatio fortasse e humana passione fiat, non decet humanis passionibus cedere aut favere. Termini enim a patribus *constituti sunt*. Verum tamen sicut terminos generales movere possimus, ita et speciales et partiales. Si enim id fieri potest ob politicam oeconomiam, quanto magis ob oeconomiam moralem; attamen non simpliciter, sed *utris* de causis, et non sine causa. Et haec ita.

Episcopus Nives his, quae fecit, debitum ei impositum solvit. Deus sollicitudinem eius remuneret. Qui duas sorores duxerunt, ut Christus maioris habeatur in oculis eorum quam uxores et filii, decet. Ora pro me.

XXVIII. — EIUDEM AD SERGIUM.

Deum amantī Rabban Mar Sergio, presbytero et doctori: Timotheus, peccator, caritatem tuam veneratur.

25 Accepi epistolam tuam, quam per Rabban Isozeka misisti, et quidquid in ea scripsisti, didici. Valde gavisus sum et Deum laudavi propter conservationem et salvationem tuam, — Immen-
 30 enim es perfectum ecclesiae Dei in tempore tuo, et oramus ut per altitudines dierum et annorum servaris, — et propter aspectum inexpectatum Rabban Isozeka. Praeter enim omnem expectationem nobis apparuit, quasi stella in die aut quasi sol in nocte. Ideo propter utrumque Deo valde confessi et gavisissimi sumus. Ipse enim creaturis largitor et causa omnium bonorum
 35 est. Accidit enim ut in diebus, quibus summa debilitate tenedamur, ad nos descenderet. Liberati sumus ab infirmitate sicut ab igne. *Itaque neque conversationem longam, neque alacritatem habuimus erga eum, sicut ab ipso auditis, cum permittente Deo in occursum vestrum venerit. Et haec quidem ita.

p. 152.

p. 152.

etiam thronorum additio et detractio fit. Unus idemque Spiritus ecclesiam catholicam, quae est sub omni caelo, perficit per has quinque sedes, sicut per quinque sensus corporis et animae, et sicut per quinque libros veteris legis, et sicut per quinque evangelistas praecones regni coelorum¹

XXVII. — EPISTOLAM AD RABBAN SERGIUM.

Christum amant! Rabban Sergio, presbytero et doctori: Timotheus peccator salutem fraternitatem tuam in charitate Domini nostri.

Scripsi antea castitati tuae per fratrem nostrum Petron, sacerdotem e Hēsna² [Ebrāyā, et communicavi tecum per eum, quae selu digna erant. Cum autem hunc tabellarium invenirem, visum est mihi, tibi per eum iterum scribere. *teque salutare.

p. 151.

Notum facimus sanctitati tuae, Iesum, qui rete regni caelestis in mare mundi iecit, eoque fere totum mundum cepit, hoc tempore etiam civitatem Negram cepisse, iuxta Hirta postam²; quae usque nunc ingo impietatis Iuliani *Halicarnassensis* subdita erat. Venērunt ad nos viginti quinque viri: clerici, presbyteri et diaconi cum magna turba plebis, et rogaverunt ut eis episcopatum mgeremus. Deo adiuvante, hoc facturi sumus dominica ingressus³. Confiterere Deo pro gratia eius erga nos. Orate, ut opus Domini bonum finem assequatur.

XXVIII. — EPISTOLAM AD SERGIUM.

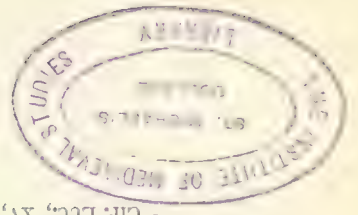
Rabban Mar Sergio, presbytero et doctori: Timotheus peccator, salutem Domini nostri.

Epistolam castitatis tuae acceperimus; [illam] autem honorati marzban¹ et fratrum eius non vidimus. Ideo tibi annuntiamus⁵: si sub regimine summi sacerdotis regionis Margā

¹ In cod. lacuna versuum circiter undeviginti. — ² Negranitiae christiani sub Omar chahpha in locum vicinum Kuta migrare iussi sunt, qui locus inde Negran al Kutah dicitur est. Cf. Guub, *La lettera di Simone a circa di Beth-Arsam sopra i martiri Omerti* (Roma, 1881) p. 14 sq. — ³ Fortasse: « Hoc facturi sumus tō [Bar]haddabāha vide Mala'ta ». Quid sint dominicae « ingressus » in officio nestoriano vide apud LAVNE SMITH, *Theo. sig.*, col. 2881; cf. etiam NILES, *Kalenarium*, t. II, 687. — ⁴ Titulus Marzban sub Sassanidis in usu erat: quo tempore praefectus provinciarum limitum significabat. hic pro wali positum videtur. — ⁵ Textus hic corruptus videtur.

1 Cfr. MARTIN, II, I sqq. — 2 Aequo iure, ex ipso textu, intelligi potest: « qui Romani per Persas », vel « qui Persae per Romanos ».

quattuor autem alii, e quibus totus mundus potum spiritalem bibit, ordo secundus et sequens tribuendus est. Si enim Romae propter Petrum apostolum ordo primus et principalis servatur, quateo magis ergo Sobeneiae et Ctesiphonti propter dominum Petri. Et si ordo et gradus primus iis debetur, qui ante omnes confessi sunt et in Christum crediderunt, nos autem orientales ante omnes confessi sumus et in Christum credidimus, et manifestationem fidei nostrae aperte dedimus in nostris duodecim legatis 1, qui a stella ducti sunt, et in numeribus quae ei obtinuit: aurum, tamquam regi omnium regum et domino omnium dominorum, thus tamquam ei, qui est Deus super omnia, myrrham autem voluit in significationem passionis humanitatis eius pro omnibus; patet ergo, orientalibus honorem primae sedis deberi et congruere sive propter honorem regionis: omnium enim regionum princeps est oriens; sive quia corona paradisi coronatus est: paradisi enim typus est terrestri regni caelorum; sive propter coronam regni terrestris: hic enim primum Nimrod coronam regiam cinxit: sive propter patres antiquos redemptoris nostri secundam carnem: in ea enim Abraham natus est et ex ea exiit; sive propter prioritatem fidei nostrae prae omnibus in Dominum: cum enim duos annos natus esset, nuntios et oblationes imperio eius misimus. Tringenta ergo annis ante omnes imperium eius confessi sumus et divinitatem eius adoravimus. Quomodo Romani seu Graeci obsecuti essent 2. Persis primam sedem dare, qui per ipsos 3 in omnibus affligebantur et passiones amaras tribulationesque varias patiebantur? Exinde patet quinque esse thronos. Sicut enim ad correctionem rerum carredimur, quae figura spirituum grandis Deus primum per Moysen quinque libros dedit, ita postea Deus quinque libros in correctionem animarum constituit per apostolos, per Matthaeum, inquam, et Marcum, per Lucam, Iohannem et Paulum, qui praecipue evangelium dicendus est. Ergo sicut quinque libri et evangelia, ita etiam *quinque* sedes esse debent, nunquam detractionem aut additionem passurae. Non enim cum augmento aut diminutione personarum procedit augmentum aut diminitio sedium. Non enim cum personarum

¹ Cf. *Lec.*, xv, 11 sqq. — ² Cf. *Rom.*, ix, 5.

nus iustum, bonum et creatorem. Pariter ab his et ea, quae
 sicut nos agunt et continentur, accipiuntur, sicut et laudamus,
 et communia nobis et illis esse scimus; ea autem, quae non
 sicut nos perferunt et continentur, sed proprio Marte et privata
 auctoritate, inveniunt et invexerunt, despiciuntur et ab atris eccle-
 siae catholicae procul relictis. Sicut enim divitiae patris illius
 boni et benevoli ¹ caedam fuerunt erga *filium* seniosem et
 illum imiosem prodigum, sollicitudo autem et cura non eadem
 fuit, ita et christianitas una eademque est ² in oriente et occi-
 dente, septentrione et meridie, non autem sollicitudo et stu-
 dium huius unum idemque est apud nos orientales, filios Iudeis,
 et apud ceteras omnes plagas orbis.
 Et sicut fons, qui ex Eden exit ad irrigandum paradisum,
 postea in quattuor capita divisus est, unus autem fons quattuor
 capitibus additus quinque efficit, et natura aquae in his quinque
 una *fuit*, qualitas et modus autem (non?) unus; aut si vis,
 sicut, si Deuteronomium et apostolus Paulus adduntur, sive illud
 quattuor libris Legis, sive hic quattuor evangelists, numerus
 quinque perferitur et consummatur; ita cum tanquam fons
 vitae et immortalitatis christianitas ex nobis orientabilibus orta
 sit — ex nobis enim Christus in carne apparuit, qui est Deus
 super omnia ² — totum paradisum mundi irrigavit, cum quattuor
 thronos et sedes *parviverchales* irrigaret. Et si numero quattuor
 num addimus, numerum quinque perficimus et impleremus. Si
 Christum ex nobis in carne apparuisse, ita demonstramus. Si
 Christus in carne ex David apparuit, David autem filius Abrahae
 fuit, Abraham autem ex nobis, orientabilibus, et ex oriente est,
 ergo notum est et apparet Christum in carne ex orientabilibus
 et ex oriente esse. Ergo fons vitae christianitatis ex orienta-
 bilibus apparuit et scaturivit, et ex nobis in quattuor capita di-
 visus est, quae totum paradisum ecclesiae catholicae potu divino
 et spiritali regni caelorum irrigant. Et sicut prioritas et ratio
 causae tribuntur primum fonti, qui ascendit ex Eden ad irri-
 gandum paradisum, postea etiam quattuor capitibus ex eo ² de-
 rivatis, e quibus totus mundus corporaliter bibit; ita et throno
 nostro orientali, ex quo primum fons vitae et redemptionis
 ascendere visus est, ordo primus et principalis servandus est,

¹ I. e.: e natura rerum pettum. — ² « *Ковѣтъ* ». — ³ MATTH., I, 16. — ⁴ MATTH., I, 18. — ⁵ Act., I, 14. — ⁶ Rom., I, 3. — ⁷ I PETR., IV, 1.

tione compositionis naturam Dei passionibus submittit: quod impie simul et stulte intelligunt et docent, cum nullum argumentum e scriptura neque testimonium naturae ¹ habeant. Contentio ergo inter nos de modo et qualitate unionis est, non de alia re. Et si alia verba blasphemiae accedunt, sicut « Deus ex virgine naturaliter natus est » aut « Deus passus » aut « mortuus est », et similia, *haec* ex eadem confessione absurda unionis naturalis et hypostatice compositionis oriuntur, a quibus fugere et faciem avertere debemus, tanquam a morbo animam simul et corpus corruptente et necante. Nihil omnino his simile aut congruum in scripturis inveniri potest, sed aevrigo et sordes in devario fidei sunt, sicut diximus. Aurum enim mundum fidei expressum in moneta ² regia hoc est: « Ioseph, virum Mariae, de qua natus est Iesus, qui dicitur Christus » ³. Iesum Christum ex Maria natum esse dicit, non Deum aut hominem. Et: « Nativitas Iesu Christi ita fuit. Cum desponsata esset Maria, mater eius, Ioseph » ⁴. Hic quoque Mariam matrem Iesu Christi dicit, non matrem Dei aut hominis. Et: « cum Maria matre Iesu » ⁵; non p. 117.

Paulus docet ⁶, non autem Deum, aut hominem seorsum; et « Christus » in carne pro nobis passus est ⁷; non autem Deum aut hominem seorsum et separatim. Nos autem accipimus autrum mundum et margaritam splendidam fidei; aevriginem autem et sordes blasphemiarum abstergamus, purgamus, abluamus et longe reticimus. Num ideo, quod Iudaei, veteres et novi, confessionem trium hypostasum adorandorum Dei reticunt, neque *confessionem* Dei, quam profitentur, accipiunt? Immo, hanc *confessionem* accipiunt illam, qua Trinitatem hypostasum negant, reticimus. Pariter et a Manichaeis et Marcionitis « Deum esse bonum » accipiunt simul et laudamus, esse « malum et iustum », reticimus; immo enim et eundem cognoscimus

p. 145. mine Patris et Filii et Spiritus sancti *perficitur. Una est etiam confessio revelationis divinitatis in nostra humanitate. Una etiam adoratio crucis et versus orientem. Unam et idem mysterium corporis et sanguinis Domini nostri, quod in remissione nem peccatorum nostrorum et in memoriam mortis et resurrectionis Domini peragimus. Duo testamenta nos et illi recipimus. Resurrectionem ex mortuis, vitam aeternam, manifestationem gloriae Dei magni et vivificatoris nostri Iesu Christi, beatitudinem simul et iudicium iustum nos omnes pariter expectamus concordiam spiritus et mentis possidemus, in fides, inquam, concordiam nominæ *virinae*, et in festivitibus pro salute nostra *peragendis*. Distingnimur aut ab aliis ratione unionis, divinitatis scilicet Christi et humanitatis eius. Latem et mutam querelam habemus, non quidem de divinitate Domini nostri, neque de eius humanitate: omnes enim pariter et Deum perfectum et hominem perfectum confitemur salvatorem nostrum; neque de ipsamet unione sed de modo et qualitate huius unionis nobis est mutua contentio et pugna.

20 Nos enim, dum recte consideramus naturam veram et verba divina in scripturis, unionem voluntariam et personalem inhabitationis et revelationis in Christo confitemur. Hoc enim intelligimus primum ex illo: « Hic est filius meus dilectus, in quo michi complacuit ¹ », et: « In ipso omnem plenitudinem habitare voluit ² ». Deinde ex illo: « Ecce servus meus, in quo mihi complacuit, non hypostasos et naturae fuit ³ unio; et manifestum est, beneplacitum naturas simul et hypostasos in unam personam filiationis et unionis *coniungere, quae simul divinitatem et humanitatem significat. Hanc personam filiationis et unionis dicitur Christus, Iesum et filium, et his et talibus nominibus divinitatem et humanitatem simul dicitur. Ita nos *credimus*. Ex illis autem, sunt qui unam hypostasim ex duabus naturis, et sunt qui unam naturam et unam hypostasim ex divinitate et humanitate hallucinantur et docent, et unionem necessariam, naturalem et hypostaticeam praedicant, quae ra-

37

¹ MATTH., III, 17. — ² Col., I, 19. — ³ Is., XLIII, 1; MATTH., XII, 18. — ⁴ Vox **Λόγος** in textu (l. 29) delenda est, nisi sit lacuna post ipsam.

neque inter se. Sed alii 1, sicut terra bona, *fructu* trigesimo, sexagesimo, centesimo hinc augent, tum per radios praeclaros scientiae, tum per opera eximia virtutis. Alii autem aliquo modo tripliciter eam minuant: ex his vero alii assimulantur seminibus, quae seorsum videntur, alii seminibus, quae supra petras, alii seminibus, quae inter spina seminata sunt. Seminem quidem unum et idem est quod a seminatore seminatur; terrae autem et qualitates earum, id est corda et eorum dispositiones, non eadem sunt, neque inter se, neque quoad fidem veram. Partiter firmum nobis sit, unum et idem esse baptismum sanctum, quod primo Dominus in hypostasi humanitatis suae complevit et postea apostolis suis tradidit dicens 2: « Exite, docete omnes gentes et baptizate eos in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti ». Et ex hominibus, qui successivè baptismum, summum 15 sacerdotium et fidem acceperunt, alii sicut terra bona ea acceperunt et fructificare fecerunt, locupletaverunt et auxerunt in virtute Spiritus sancti; alii sicut terra mala et sterilis semen quidem acceperunt, sed non tantum nihil addiderunt nec fructificare fecerunt, sed spreverunt, contempserunt et maverunt. 20 Sicut enim semen unum et idem est in terra bona et in terra mala, augmentum autem et incrementum non eadem sunt, ita et fides, baptismus sacerdotumque eadem sunt apud nos et apud Melchitas et Severianos, non autem augmentum, incrementum et observatio eorum eadem sunt apud nos et illos. 25 Aurum mundum seu margarita christianisunt simul apud nos et illos videri potest. Verumtamen apud nos servantur aurum, margarita et fides sine macula, sine sordibus et sine aevugine blasphemiae, detractionis, inquam, et additionis. Apud illos autem est quidem aurum fidel, sed non sine aevugine; invenitur quidem margarita sacerdoti, sed non sine sordibus et sine impuritate blasphemiae. Ideo nos decet aurum baptismi et margaritam sacerdoti recipere, et scire *en* esse possessionem nostram, sordes autem et aevuginem blasphemiarum tergere, lavare, purgare et procul relicere. 30 Una est margarita unitatis divinitatis in tribus hypostasibus et trium hypostasium in una divinitate, apud nos simul et apud illos. Unus quoque est lapis pretiosus baptismalis, quod in no-

1 Cf. MATTH., XIII, 3 sqq. — 2 MATTH., XXVIII, 19.

Syr. — B. — LXVII.

7

item etiam hodie sibi acquiriturus est. Viti enim invicem illum p. 142. legere de forte. Factum enim metropolitanum Harrow. Ille enim Severiani sunt, et opus est illic bellatore strenuo. Ora pro me, o sancte.

XXVI. — КРУСЕМЪ АДЪ МАРАНЗЕКЪ [ЕПИСКОПЪ] НИВЕВЪ. 5

Sancto Dei, fratri nostro Maranzeka, episcopo Nivev: Trithemius, servus servorum Dei, sanctitatem tuam salutem in caritate Pontifici nostri.

Aurum mundum et margarita pretiosissima est fides nostra. Christianorum, o sancte Dei, cuius caput et consummator Iesus Christus est. Isti varis locis et apud quosdam homines, quasi super candelabrum mundum *posita*, splendores radiorum suorum emittit et omnes homines pure et legitime illuminat; tamen aliis locis et apud nonnullos, quasi sub lecto seu medio posita², non omnibus neque pure radios illuminationis et splendoris sui dat. Et sicut virtus illuminativa huius solis sensibilis una cadempne est, non ambare una eademque vis receptiva luminis eius, sed ex materiis et lyllis³, super quas oritur et diffunditur, aliae totaliter splendorem radiorum eius recipiunt, aliae non totaliter, sed ex parte et partialiter, aliae autem minime recipiunt, sunt splendoris radiorum eius: ita et lumen magnum fidei nostri, christianorum, manam eandemque virtutem habet; ex eis autem qui id receperunt et recipiunt, alii sicut aurum et margaritae, seu aurum et argentum et lapides pretiosi, alii sicut aes et ferrum, alii sicut lapides simplices et ligna siccata⁴. Virtutem splendoris et illuminationis eius admittunt et recipiunt. In domo magna ecclesiae Dei vasa non tantum aurea aut argentea sunt, sed et lignea et lutea; alia enim in honorem, alia in dedecus⁴. Et ex architectis⁵, qui super hoc fundamentum aedificant, sunt, qui auro, argento et margaritis pretiosis, et sunt, qui lignis, gramine et sarmentis aedificant. Et sive de fide sive de moribus et qualitate hoc intelligimus. Fundamentum quidem fidei aurum et margaritae pretiosae sunt, sicut dictum est; qualitates autem sententiae et cogitationes hominum non eadem sunt neque quoad fidem,

¹ « Λογικός ». — ² Ilr. Marc, IV, 21. — ³ « ὕλας ». — ⁴ II Tim, II, 20. — ⁵ I Cor., III, 12.

simul ad thronum¹ Maisam convenirent, nobisque accurate omnia renuntiarent; quod et factum est. Simul enim in Maisam convenerunt; Maeseui autem causam depositione dignam in eum probare non poterunt. Scripserunt mihi ambo episcopi de eo non condemnando. Miser autem ille, cum undique propter necessitatem canonum odio esset et angustaretur, subito iter ad nos instituit. Et cum ad portam crether quadragesima dies constitisset non apparens ante nos, non propter superbiam, sed ne seditionis² et tumultuantibus in eum causam daret, cum nemo ex accusatoribus eius coram nobis apparuisset, tunc anathema, p. 141. quo eum propter audaciam eius anathematizaveramus, solvimus, et litteras dedimus cum eo et nuntio nostro ad Zachariam, *episcopum Kaszar*, et Simeonem, *episcopum Zabe*, ut iterum in Maisam irent, eosque quantum fieri posset, ad pacem tractarent, si possibile esset. Si autem impossibile esset, primum occulte et aperte de conditione et qualitate accusatorum Simonis inquirerent, utrum *vir* integri et honesti, an non integri et honesti essent; pariter et de conditione et qualitate regiminis episcopi. Si autem accusatores honesti et legitimi invenirentur, cum Simone et testibus rectis ad nos in urbem regiam mitterentur, ut et nos cum fratribus nostris episcopis *rem* penderemus, et inter eos iudicaveramus, innocentem absolveremus, rem damnatam secundum mandatum divinum. Sin autem accusatores inhonesti et illegitimi culpabiles invenirentur secundum Simonis apologiam³, quam dedit propter eos et accusationem suam, scripti fratres episcopi, ut accusatores, tamquam reprehensibiles inveniri, ab omni gloria christiana interficerentur, donec poenitentiam egerint, secundum canones ecclesiasticos; episcopus *autem* expleret conditionem⁴ suam ecclesiasticam secundum ordinationem, quam accepit ab initio. Simon quidem et nuntius noster simul profecti sunt; nondum autem notitiam ab eis accepimus. Quando nobis notitia eorum venit, cum sanctitate tua communicabimus. Et haec quidem ita. Sergius vehementer vobis gratias agit. Conqueritur tamen de illa paupertate, quae mihi videtur praestantior divitiis et possessionibus huius mundi. Permissimus, ut terram Masabardan inviseret, ut inde auxilium acciperet, si tamen non potius de-

1 « ἄβδος » 2 « οὐκ ἀπολογία » 3 « ἀπολογία » 4 « κατὰ κράτος »

Non eadem, o sancte Dei, * est quantitas et mensura epistularum nostrarum et caritatis nostrae sanctitatem tuam. Sed infinitus est verbum nostrum caritate nostra, infinitior conversatio nostra verbo nostro, infinitiores et minores epistulae nostrae conversatione nostra. Et ut, quemadmodum per gradus diminutionis, etiam per gradus actionis ascendamus et progrediamur: multae sunt epistulae nostrae ad sanctitatem tuam; maior epistulis nostris est conversatio nostra assidua tecum; maior conversatio verbum nostrum, et super omnia maior amor noster erga sanctitatem tuam, qui fixus est inconcussus in anima nostra, firmus sicut sol, illuminare mentis, illuminator orbis, in altitudine caeli. Et sicut mens aut sensus videndi illa sapientia, is lumine solis, saturari nequeunt. — Illud enim quod assequitur, argumentum et fons eorum est, quae non assequitur, — ita neque desiderium nostrum meditatione et amore perpetuo sanctitatis tuae impleri *potest*. Ah!, qui diatribis¹ spiritalibus et rationabilibus nobiscum studiis vacabant et exercebantur, alas sumpserunt et in altitudinem caeli volarent. Nos autem terram et terrestria amantes adhuc in alis mansimus, et sanctitas tua tantum relicta est nobis in solatium. Pro hoc etiam Christum supplices rogamus, ut per plenitudinem annorum et temporum serverts in splendore morum et claritate speculationum².

Misimus sanctitati tuae tunicam³ et pallium. Misimus tibi etiam carmina sancti Theologi, quae ἐπιγίμνησις dicitur⁴, quae modo cura magni Gabrielis e graeca in syriacam linguam versa sunt. Misimus et alias nostras epistulas, quae de diversis rebus scriptae sunt, ut sanctitas tua videat, et probe, num pulcre et secundum orthodoxiam⁵ datae sint. Respondis enim * adversus sententiam novam novorum Indaeorum olim p. 139.

Misimus sanctitati tuae, cum in monasterio esses. Non habemus eius exemplar. Si exstat, iube ut nobis mittatur. Salutamus nostros tuos. Pro sex denariis, quos sanctitas tua olim Rabban Isobaram misit, ducentos zuzē dedimus, et pro illis quinque denariis duplum dabimus, si Pontius noster voluerit.

¹ « διατριβή », — ² « θεωρία », — ³ « γέννησις », — ⁴ De versionibus horum carminum cf. R. DUAL, *La littérature syriaque*, ed. 3e, p. 309. — ⁵ « ὀρθόδοξος ».

stantissima esse praedicantur. Ille *visus* enim corporalis est, et corporalia tantum inhaerent, is autem sermo spiritalis omnino est simul et corporalis. Ille quidem *ἐπιτεθεινός* sive superfluum tantum, is autem profunditates tum corporis tum animae penetrat et tanquam in quoddam mare mergitur et margaritas absconditas et cogitationes extrahit: quod etiam sapientissimus ille dicit¹: « Profundum est verbum in corde regis, et vir sapiens hauret illud », non intulit corporali simpliciter, sed conversatione potius et sermone. Et his simile est illud²: « Cognoſce, quod coram te, ne ponas cultum in os tuum », quia utilia et noxia conversatione et sermone mutuo commutantur. Praestantior est ergo conversatio et sermo quam sensus et occursus. Ergo etiam in³ occurſu personali sermo praestantior est visu. Rursum, si sermo non dissolvitur, visus autem dissolvitur, atqui quod non dissolvitur eo quod solvitur praestantius est; inde etiam sermo melior est quam visus corporis. Corporaliter ergo et spiritaliter de conversatione tua, o sancte, delectatus sum. Inprimis autem gavisus sum de magna fide venerabilis Mar Georgii, qui pulcherrimum legem ecclesiae supra amorem naturalem et amorem filiorum dilexit et honoravit. Et in medio Elam apparuit sicut stella lucens in nubibus et sicut rosa inter spinas. Memoria eius fixa sit in caelis sicut sol, qui aperte fixus est in caelo. Iam ergo delectatus fuisti³ de fructibus laborum tuorum spiritalium, et, quod alii magnamilitate non poterunt, tu puritate mentis potuisti. Et re vera eventit quod dictum est⁴: « Non est velocibus cursus, neque fortibus pugna »; sit nomen Domini benedictum a saeculis et usque in saecula. Ora pro miseria mea, o vir Dei.

XXIII. — BRUDEM AD SERGUM.

*Viro illustri simul et forti in diatribis*⁵, id est in investigationibus et inquisitionibus, quoad speculationes⁶ et operationes, perfectissimo et illustrissimo in charitate Domini nostri, fratri nostro Domini amantissimi, sancto Mar Sergio, episcopo, metropolitanae Ecclesiae; Timotheus minimus *sanctitatem tuam* veneratur et orationem tuam petit.

¹ *Prov.*, xx, 5. — ² *Prov.*, xxiii, 1, 2. — ³ Vel « fui ». — ⁴ *Ecccl.*, ix, 11. — ⁵ « διατριβή ». — ⁶ « θεωρημα ».

Ante adventum Isaacbaran spositimus pro fratribus scholasticis mille et ducenta zuzō; magistro tertiam partem, fratribus autem duas partes dedimus; duobus vero fratribus qui collegerunt *pecuniam*, singulis centum. Libri monasterii prostant et aucti sunt. Servantur quoque duo crucēs argenteae, quas sanctitas vestra in monasterio reliquit. Restitimus quoque necnon duos tomos sancti Gregorii secundum versionem Pauli et correctionem Athanasii. Velim illud quod sanctitas vestra misit, cum in monasterio essetis, in suum locum restitutum. Misimus enim in Aegyptum et faciunt ei par secundum quantitatem, praestantius autem secundum varietatem *colorum* et qualitatem. Scripserunt mihi magister et scholastici, quod in pace cum argento pervenerunt in civitatem. Scripsi eis, ut omni modo diversorum emerent, etiamsi supra decem millia addendum esset. Redditus enim annus eius est duo millia: in foro enim quatercentum est (?). Et haec ita.

De re Adarsabar *episcopi*? Cui me certiore non fecisti, Nos enim scripsimus secundum mandatum tuum anathema contra tyranum et monitionem pro receptione eius, et scripta misimus ad Michaelē generum Rabban Gabriel, ut ad vos ea transmittat. Orate pro me.

XXIII. — ΕΠΙΣΤΗΛΗ ΑΔ ΣΕΡΓΙΟΥ [ΜΕΤΡΟΠΟΛΙΤΑΝ] ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ

Lumini magno, illuminanti ecclesiam et per spiritalia et sublimia, et per carnalia et terrestria, sancto *Dei, patri nostro Mar Sergio, episcopo, metropolitae magno: Timotheus, ille in omnibus exiguus, cum veneratione sanctitatem vestram salut. Epistulas vestras per fratrem nostrum Rabai *missas* cum magno gaudio et confessione erga Deum accepi; et gavissus sum de eis tamquam de persona vestra pudica et humili. Etsi per complicationes multas et adversas vicissitudines temporis impediti et prohibiti sumus, ne personaliter conveniremus, sicut caritas et canon spiritalis postulat, tamen occurrentes interdum conversationi per litteras congressum personalem et naturalem supplemus. Nam et in ipso congressu personali et si 25 visus et ea, quae sub visum *cautum*, praestantia sunt, — oculi enim utriusque specula viva et animata sunt et alter in alteram requiescunt tamquam eiusdem generis et eiusdem substantiae, — tamen sermo et conversatio praeclearissima et prae-

meam cognoscerent, parum tantum hinc, nullum autem ab
 publiæ et auctoritative¹ coram omnibus de his *rebus* loque-
 batur, quarum exortium non aperte, sed occulte et aenigmatice
 fieri debebat. Insuper ad regem nostrum victorem intrave-
 runt, non aperte in propria persona, sed per illum, qui tunc præ
 omnibus nobilis et familiaris erat², cui administrationem auri
 per duodecim menses polliciti sunt. *Impellens sum* præterea
 per ordinem Nisibienorum erga hanc personam; paucissimus enim
 exceptis, omnino *plene* se ab eo averterant. Zelus enim calidus
 et inmoderatus a vii primis monachis monasterii Magni, deinde
 per istos, omnes cives Nisibis et hypparchiæ³ eius contra et ad-
 versus eum instigavit. Spiritus enim mendacii per os horum
 monachorum locutus est, blanditus est, et vitæ. Acervant in-
 quam suam contra integrum sicut gladium acutum, et verbum
 suum sicut sagittam, ut feriant in abscondito integrum⁴. Scri-
 pserunt enim mihi simul sæpissime: Si Isô bar Xan princ-
 pem sedis Nisibeniæ feceris, Severiani magis quam christiani
 tiemus. Cum seditionem⁵ seu rebellionem viderem, Iosue, illum
filium Nân, distuli et Phinees, *filium* Eleazar, id est sanctum
 Iohannem, *episcopum* Hedala vocavi: metus est Spiritui, vii.
 receptus est et sedet in throno Iacobi⁶, cum consensu univer-
 sali et approbatione omnium, sicut a multis didicimus, præ-
 sertim a nostro magno Mar Gabriele. Oret ergo sanctitas tua
 pro pace mundi et ecclesiæ. Et hæc quidem de rebus Nisibis.
 Pro Nisive mixtus fratrem nostrum Ilegamso⁷, qui sanctitati
 tuæ notus est. Unximus nunc pro Harav metropolitam Gaukat;
 Ionam⁷ misi in.⁸. Pro Madai *maximus* fratrem nostrum
 Paulum monachum; Isô⁷ Zekâ enim e vita temporalis migravit.
 Iso⁷ sabran doctorem venit fecimus et dedimus ei decem
 milia zûgâ; tria milia a Rabban Gabriel, tria milia ab Aân.
 quattuor milia ab alio quodam viro⁹. Iussi, ut his diversorum
 Babai cuiusdam pro schola monasterii emerent, et pars tertia
 reddidimus magistro, duas partes scholasticis *assignavimus*.
¹ « *xyβετις* ». — ² Fortasse Iamdan ben 'Alî. — ³ « *βρυχία* ». —
⁴ Ps. LXXII, 4, 5. — ⁵ « *εὐραία* ». — ⁶ Iacobus nisibenus, magister
 s. Ephremi. — ⁷ Cf. infra p. 91. — ⁸ Textus corruptus videtur; nisi
 verendus sit: « spoliari cum Spiritu sancto » i. e. eum destitit. —
⁹ Cf. supra, p. 89.

utrum scripta, quae de Gai et de patre nostro Adorsabur mi-
 simus, ad sanctitatem tuam venerunt, an non. Scripsimus enim
 secundum vestram mandatum. Ad magnum Georgium de eis
 quae fecit, scripsimus iuxta vestrum mandatum, et mandavimus
 5 et gratias ei egimus. Fratrem nostrum Iosabram, doctorem
 monasterii Rabban *Abvinae* ad nos adduximus. Petrus a
 Rabban Gabriele synkello¹ regis nostri, et dedit tria millia; a
 fidei² Ann quoque et dedit tria millia; ab alio quoque, et is dedit
 quatuor millia, quae in summam sunt decem millia. Volimus,
 10 pro scholasticis ematur diversorum illud, tibi notum quod *סב*
 Rabai dicitur, ut schola aliquot facultates in recreamentum et
 adiutorium habeat. Noli enim, aliquid ei ematur, cui vestigal
 impositum est. Ideo Rabban Sabriso³ ad nos venire feci. Man-
 15 davi ei, ut praedicaret coram populo, et praedicaret fortiter et
 suaviter oratione sublimi, bene curanti, inela virtute
 compositionis et qualitate tum *argumentis* rhetoricae, tum *sen-*
tentiis patris nostri Gregorii. Et si non cunctatus et moratus
 esset, cum vocaretur, ipse, non alius, principatum Nisibis asse-
 20 cutus esset. Sed Dei sunt dispositiones. Corpus meum et anima
 mea infirmantur et debilitantur. Scio, navem vitae meae portui
 sepulchri iam appropinquasse. Velim te videre antequam moriar.
 Misereatur Deus animae Rabban Gabriel, qui communitati simul
 et nobis scutum est. A rege enim nobis edictum² impetravit,
 ne quis principum contra me agat in legibus christianitatis.
 25 Orate pro rege nostro et filiis eius. Orate et pro nobis, ut mi-
 sericordiam consequamur.

XXII. — EIUDEM AD SERGIUM [METROPOLITAM] [BLAAR.

Stellae Ingenti Flammatarum, immo ecclesiae catholicae, sancto
 Dei, Mar Sergio, metropolitae magno; Timotheus, in omnibus
 30 parvus et exiguus, sanctitatem tuam in Domino nostro vene-
 ratur et orationem tuam petit.
 Ego quidem omni studio et intentione fratrem nostrum Iso-
 bar Xan principem sedis hyparchiae Nisibis facere disposui
 et parvus eram, sicut et iam fratemitati tuae spiritali scripsi.
 33 Impeditus autem et prohibitus sum primum a mandato eius, qui
 redimitus est corona regia. Cum enim filii iniquitatis intentionem

¹ « ἀρχιεπίσκοπος » = ματαία. — ² « ἀρχαίον ».

Sciat sanctitas tua, Deum amans, dominica ante festum palmarum, Spiritum secundum benedictum suum elegerisse et sanctificasse fratrem nostrum Iohannem, episcopum civitatis Medani, in metropoli Nisibi¹. Fratrem autem nostrum Iso² bar Xam³ non potuimus constituere principem *hatus* sedis, sicut antea scriperamus, propter magnum oclum Nisibeorum contra eum. Praeter paucissimos enim, gratis eum odio habent. Causa est zelus immoderatus viri et excitatio monachorum conventus Magni contra eum. Dominica autem nova³ idem Spiritus fratrem nostrum Habiba, sacerdotem et doctorem civitatis Medani, in episcopum metropolitani civitatis Rai consecravit. Est enim civitas metropolitana et ibi esse metropolitam deceat. Et etiam in provincia regia, quae ab ea pender, duo satrapae sive spahbedan sunt: unus in *hosa* Rai, alter in Holwan⁴. Messis quidem multa est in utroque loco, operarii autem pauci⁵. Hierarchy⁶ ducentas parasangas circiter se extendit. Antea⁷ de hac re sanctitatem tuam certiorum feci, ut duorum consilio et sententia res ecclesiasticae haerent. Respondisti mihi, *fore ut* quando synodus provincialis apud vos fuerit, vos universim hac de re scriberetis et signaretis, quod et praestolamur et expectamus. Orate, ut ea, quae disposita sunt et disponuntur, in commodum communitatis sint. Et haec quidem ita.

Res hac Martiani scriptoris subtilissime intellexisti. Res quidem Papa secundum consuetudinem suam laudabilem omnino praecidit, sicut fecit quoad res Dadišo⁸ patriarchae. Synodum quidem et reformationes meminit; ipsum autem totum synodalem non memoriae tradit, quia coronam laudum Papa contineat, quamquam inter synodica receptus est tamquam stella lucida in caelo⁹. Epistolam autem non vidi et puto eam non existere.

Iuvenem illum, qui a te elucidationem categoriarum repetit, nobis omni modo mitte. Certe nobis utilis est. Nuntia mihi,

¹ Saba. — ² Fortasse is, qui Timotheo in patriarchatu successit. — ³ Dominica in albis. — ⁴ Civitas Holwan etiam interdum cum Rai in unam dioecesim unita erat. Cf. *B. O.*, III, II, 753. — ⁵ Cf. MATTH., IX, 34. — ⁶ « *βραχία* ». — ⁷ In synodo Dadišo⁸ patriarchae, anno 423-4 habitus, Agapet, episcopus Bet Lapai, memoriam Papa contra priores aenarrationes detulit.

Deum amanti Rabban Sergio, presbytero et doctore: Timotheus peccator salutem fraternitatem tuam in caritate Domini nostrae.

5 Fuit homo quidam ex instituto monachorum, diebus sancto-
rum et patrum nostrorum beatorum, Iohannis² Chrysostomi et
Theodori magni, columnae lucis, quae lucet spiritalibus illu-
minat et totam noctem mortalitatis illustrat, Aegyptios autem
obtenebrat et obscurat; *et fuit* sicut lapis ille, qui alius in
10 ruinam, alius in erectionem constitutus est. Et cecidit quidem
beatus ille e suo foedere in rem fornicationis. Nomen eius erat
Theodorus. Huc admonitionem et exhortationem scripserunt
fere omnes nobiles et principes ecclesiae, praesertim ter beatus
ille Iohannes et Theodorus, angelus lucis. Rex episcopus Iohannis
15 magni illum vidi, cuius initium est¹: « Quis dabit (capiti meo)
aqua et oculis meis fontem lacrimarum »; alteram vero non
vidimus. Ex illis Theodori, illius lampadis Ecclesiae, pariter alte-
ram invenit, priorem non vidi². Reminiscor, eas olim descriptas
esse a magno viro Dei patre et magistro nostro. Mar Abraham,
20 cum in *evillate* Marga essemus, cum aliis ad quandam Olym-
pidem³ montem⁴. Quare illas inter libros Rabban *Abraham*
p. 111. et, quas non vidisse scripsimus, describantur et mittantur; quas
autem vidimus, non describantur. Librum Gregorii persolvimus
ante dies. Si vir fidus a vobis venerit, remittens eum. Ubi
25 ille de coenobis redierit, notum fac nobis, quid collectum sit.
Ora pro nobis.

XXI. — ΕΥΣΕΒΙΟΥ ΑΠ ΣΕΡΓΙΟΥ [ΜΕΤΡΟΠΟΛΙΤΑΝ] ΠΡΑΞ.

Sancto Dei, patri nostro, Mar Sergio, metropolitae Phoeni-
30 timotheus peccator salutem tuam veneratur et orationem
tuam petit.

¹ *Patr. Gr.*, t. XLV, col. 272. Existat partim verso scripta: cf. Vignier, *cat. of sig. Mss. in the British Museum*, p. 180, list. 820.
² Si Timotheus non erat, « Theodorus lapsus », ad quem duae epistolae
Mopsuesteno distinguendae est. — ³ S. Chrysostomi epistolae XVII ad
Olympiam viduam et diaconissam, vide *P. Gr.*, t. LII, col. 549 sqq. De
epistulis Theodori ad eam scriptis nihil innotuit.

lina, quae femina, quae neutra; et si non communiter, sed particulariter unum ex illis masculinum aut femininum ponitur, oportet discernere, ad quid et qua de causa, tale aut non tale, est aut non est. Postea oportuimum esse cogitabimus, videre nomina et verba significativa rerum, quomodo cumque fiant, dum secundum qualitatem elementorum investigamus. Partimolo *investigandum esse* de particulis et de his quae adherent nominibus et verbis, et de aliis atque aliis, quae sub ipsa methodo cadere et esse possunt. Inceperam olim, ut dixi, cum zelo opus tam arduum; cohibitus fui et impeditus primum, ut veritatem dicam, insufficientia, deinde et defectu otii. Nunc autem, cum sanctitas tua de hoc libro mihi scripta, valde in Domino gavisus sum, et curam domesticam et phantasiae vanas removi. Iube itaque, ut necessarie scribatur. Necessarius enim et requirendus est, etsi Bar Daisam non placitum Mar est. Si possibile est, mittatur nobis catalogus librorum Mar Zaina. Fortasse occurrat inter eos aliquis, quem non invenimus. Inspice ipse libros eius et percurte eos per res singulas et omni modo, si forte invenias in eis duos libros de poetis¹ — unum enim habemus; — aut si forte invenias in eis commentarium Olympiodori in libros Iogicae, aut Stephani, aut Sergii, aut Alexandri, aut libros de ecclesia Ambrosii, aut Amphiloehii contra Apollinarem, aut Eustathii magni, aut Flaviani, aut eiusdem alius. Quare magni Athanasii controversiam adversus Arianos definitis modis², inveni eam XVI (*capitulus?*): videtur mihi aliquid amplius esse. Primum est: « Si in principio erat Verbum, et Deus erat, et erat in principio apud Deum, in fine autem propter nostram salutem se ipsum humanitatis, et ideo exaltatus esse dicitur, quomodo non omnibus pateat, hoc non secundum naturam Verbi accidisse, sed in mysterio incarnationis ». Quare mihi et epistulas dominicales³ eiusdem Athanasii et eius apologiam de fuga sua. Frater noster Abdiali secundum voluminem Domini venit et rediit. Ora pro nobis, aegrotor valde, cum haec tibi scribo. Scriptum forte sexta ante *dominicum* palmarum.

1 « *καταξ* ». — 2 Fortasse sensus sit « concisis argumentis ». Locus citatus ad verbum non reperitur inter opera Athanasii edita; quoad sensum, cf. *Dei. I. adrianus Arianos*, cap. 44; *R. Ger. I. XXVI*, col. 95. — 3 Aut « principales ». Fortasse intelligit epistulas festivas a Cureton syriace editas.

p. 129.

p. 130.

25

30

25

30

15

10

5

multis, modo divitas linguae syntactae, modo inopia, aliquando abundantiā eius materialē, aliquando defectum formae eius caracteristicā, inveniebam ex parte ipsius nihil aut perpaucā, ex parte aliorum non multa, sed pauca; et ita consilium et cogitationem capiebam, quomodo egomet methodum¹ huiusmodi aggregederet, etsi stultus sum et imbecillitate mentis loquor. Studēbam, tanquam possessor et familiaris linguae, copiae et inopiae eius de qua dixi; studēbam etiam linguis ceteris et alienis, quae, ut fertur, ab hac nostra derivatae sunt secundum traditionem vigentem, antiquam et paternam; graecam dico, et ismaëliticam, quae ambae copiosae et divites sunt et quoad vocabularium² et quoad efformativam earum rationem, quae in sola grammatica³ et non aliter esse potest.

Intendebamus et cogitabamus cum familiaribus meis oportuam esse; primum ab elementis¹ simplicibus incipere et unumquodque inspicere et examinare, utrum compositum sit an simplex, sive litteris sive sono. Si quidem est compositum, *examminandum erit*, utrum sit ex una eademque partiale elemento-rum et modulationum an non ex hisdem. Si autem est simplex, *similiter examminandum erit*, utrum ex eadem specie simplicitalis tum quoad consonantes, tum quoad vocales, an forte non ex eadem specie inveniat. Sive sit compositum sive simplex, *examminandum erit* num in excessu, aut defectu, aut in relatione, aut qualitate composito vel simplicitalis videatur; et colligenda erunt secundum prima genera, quae spectant ad simplicitalē aut compositionem, et ad affirmativam aut negationem, universalitatem aut non universalitatem; cum mutaretur ordo elementaris consuetus quoad compositionem et simplicitalē.

Cogitabamus esse postea explorare et examinare sonos et voces et separare eas secundum eundem modum et ponere eas simul extra ordinem usalem; rursum autem investigare, num forte possit inveniri elementum aliud aliud in significationem eorum, quae ponuntur, iuxta syntactam; quae neutra, et habeant suas appellationes aut designationes; et si communiter ponuntur, oportet discernere quae sint masculin-

per sinistrae et adversas, ut per mutationes varias et adversas omnes *homines* rationales ad illam transmutationem dirigat et adducat, quae sola immutabilis est. In hoc gavissus sum et gaudeo, et gubernatorem¹ huius universi oro et imploro ut omni tempore, omni re, omnibus incrementis validis res pulchrae sapientiae tuae crescant, et coram omnibus cum radio praeclearo virtutis appareant, et splendor pulcherrimus earum omnes fines orbis illuminet, et cum sole radii² magnae illustrationis earum ad quattuor plagas creationis se extendant; ita ut in ipsis per ipsas et propter ipsas omnis mens et intellectus qui in pueritiae huius reparat, elevetur, dirigatur et cum luce magna solis iustitiae miscetur, qui vere lux mundi est et dicitur, qui est substantiatior ante saecula ab eo qui est aeternus et sine causa secundum naturam; in carne autem venit, ut omnes creaturas illuminaret et rationales consimiles corporis claritatis suae faceret³, quod est plus minus eorum forma (?). Haec hic finem habeant.

Frater autem noster Rabban Aba venit ad nos in pace. Tonus quoque alter sancti et Iheophori Gregorii, cum septem fasciculis e primo descriptis, sine damno advenit. Gratias agimus fraternitati tuae spiritali, quod eos misisti. Ecce paulo antea castitati tuae scripsi, ut tonus ille completus mitteretur. Cum autem missi sint, perustrabimus eos cum codice nostro et remittemus eos cum altero tonus, quem misisti. Habemus enim hanc versionem, duas eius partes. Non autem adaequatae sunt et nomina illa graece scripta in eis non sunt. De ceteris scribemus castitati tuae per nuntios, qui de monasterio Ionae prophetae ad nos venturi sunt. Salutamus omnes fratres. Gratia sit vobiscum et nobiscum. Amen. Fratres orate pro nobis.

XVIII. — EIU8DEM AD EUNDEM.

Christum colenti Rabban Mar Sergio presbytero et doctori: Timotheus, peccator, castitatem tuam veneratur.
 * Desiderabilis est liber ille, quem proposuisti³, et quidem, non solum desiderabilis, sed valde necessarius⁴. Cum enim perscrutarer, aliquando mecum solus, aliquando cum scrutatoribus

¹ « κυβερνήτης ». — ² Cf. *Phil.*, III, 21. — ³ De quadam opere grammaticali sermo est. — ⁴ « ἀκτατικός ».

Valde augeatur in me gaudium, o *civ* Christum colens, quo-
 tescumque particeps ho conversationum rationabilium castitatis
 tuae, cum caritate simul et dialectica ornatae sint ¹. Et dia-
 lectica quidem non simpliciter, sed dupliciter et duplici modo:
 in omni simplicitate non composita, et in omni compositione
 non simplici, id ipsum quod aliqui philosophi *velut* partem et
 organum ² philosophiae laudaverunt; alio tamen et alio modo.
 Quia conversationes tuae talibus resplendent ornamentis, —
 caritate, inquam, et hoc quidem naturae adscribendum est,
 dialectica et eloquentia, et hoc vero iteratis curis, — resplen-
 dent maxime in institutione nostrae: nostram dico illam Spiritu-
 tus sancti, quae sermonis et eius complexionum minorem curam
 habet, maximam vero virtutis ipsius et regni Dei; illam, *dicō*,
 quae in rebus praesentibus id omnino intuetur et intendit, ut
 in eis *rebus* videat invisibilem naturam suam et solum infinitum,
Deum, et *ideo* totum suum desiderium et cupiditatem non
 in vela externa, sed in illud *velum* quod sancta sanctorum
 tegit, ³ ponit, in quo (*infinito? velo?*) omne desiderium sistit p. 172.
 et concluditur, nec unquam ad altiorem locum tendit. Nihil
 enim sublimius *civ* menti quam philosophia aut investigatio. Alind
 enim est ac prius, *oblectum* concupiscentiarum, ut ita dicam.
 Quia ergo conversationes tuae tali splendore resplendent, o
 lucifer, clare radiis, non sine incumiditate et lactitia magna
 25 conversationes niles et incundae castitatis tuae mihi occur-
 runt. Ideo etiam magna debemus vobis pro huiusmodi domis
 logicis et theoreticis ³, et magna auferri opinamur, si alicubi
 aut aliquando eis privamur, quae constanter diligimus. Roga-
 mus enim et optamus, ut semper nobiscum adsint. Sed de vestris
 30 *epistulis* magnopere gavisi sumus; gavisi sumus maxime de
 ratione expositiva earum. Ostendebat enim evidenter et doce-
 bat, res vestras multo melius se habere, quam eorum, qui in
 circuitu vestro et in finibus ⁴ *sunt*, per motum illius, qui res
 universi bene movet et gubernat secundum divitias magnas
 35 sapientiae suae imperscrutabilis, tunc per res dexteras, tunc

¹ Sequentia obscura sunt; non sine dubio verborum, ad litteram quantum potui, dare conatus sum. — ² « *εργον* », — ³ « *θεωρητικὸς* ». — ⁴ Cod. habet *ἵσσο*.

Scripsi fratri nostro Nestorio, metropolitae, ut libros apud te
 relinquat, sicut sunt. Sed scito, quinquaginta tomos esse libros
 nostros; non per furtum, sed per donum Rabban *Abraham*
 interpretis. Neque gratis mihi eos legavit, sed pro eo, quo ipse
 egbat, quodque ego ei dedi. Et si ei obediissem, Rabban ipso
 vivo eos sumpsissem. Sed non assensi, immo, quos in *Bet Begas*¹
 adquisiveram, ad eum misi, sicut omnes vos scitis. Post autem
 mortem Rabban *Abraham* nolui offendere conscientiam Rabban
 Pétion²; erat enim pusillus mente et corde. Si (enim audi-
 visset)³ a me aliquid huiusmodi, ne una quidem die tolera-
 10 visset illic *permanere libros*.

Habemus enim multas eius epistulas, *quibus* me urgebat:
 « Mitte, tolle omnia, quae apud me habes; non enim possum
 servare vestimenta tua et libros inter fideles ». Ego autem,
 cum menti eius forem, hoc omnino facere non cogitavi. Et nunc
 pares mihi estis in et ille pater totius nostrae communitatis.
 Curam habere cum sollicitudine rerum tuarum, et coenobitis non
 nisi vitam rectam et strenuam praeficias, quia sub praefectura
 patris nostri valde segnes fuerunt⁴. Summe de quingentis zuz,⁵
 sicut tibi scripsi, et accommodata cellam tuam. Reliquas zuz⁶
 hinc mitte per vitam fidum. Si possibile est, mitte *mih* exem-
 plar haereticorum⁷ Gregorii *Azaranzen*, cuius duas partes
 exscripsisti. Habeo enim versiones, quas scripsisti, duas partes;
 sed non sunt omnino⁸ emendatae. Si illae haereticorum mitti
 non possunt, mitte nobis vestras⁹. Noli transcribere epistulas
 meas de servitio *ecclesiastic*; non enim cum diligentia sicut
 priores conscriptae sunt; neque erigas mihi monumentum, quod
 stultitiam meam generationibus futuris tradat. Ora pro me.

XVIII. — EPISTEM AD SERGIUM DOCTOREM.

Lampadi lucenti Spiritus, Rabban Mar Sergio, presbytero et do-
 20 doctori: Timotheus, servus minimus Domini, salutem fraterni-
 tatem tuam in caritate Domini nostri.

¹ Hoc factum fuerat cum Timotheus, successor patris sui Georgii, episcopatum *Bet Begas* teneret. — ² Subaudi: significando libros esse meos. — ³ Haec quoad sensum; textus corruptus aut mutus videtur. — ⁴ Sensus dubius. — ⁵ I. e. monophysitarum. — ⁶ Si recte intelligo, Timotheus habebat Gregorii homilias in versione Pauli abbatis. Interea in schola apographum revisionis Athanasii Baladensis factum est. Timotheus rogat ut archetypus aut apographum ipsi mittatur. Cf. p. 91.

p. 124.

Illius sapientiae ¹, quod bove simul et asino arabat. Et ei, qui sapientiam sapientibus dat et rationem rationabilibus largitur, confensus sum.

Dedit me tamen aliquantisper, quod mens tua valde com-
5 mota sit implicationibus verborum falsorum, quae sicut rete aranae contexta sunt non artificiose sed valde stulte ². De illis parum quidem miramur, valde autem de magna sapientia tua, quomodo haec credas et sermone memorari digna iudices.

Quis enim eorum, qui mente non carent, nesciat qualiter et quomodo se invicem habebant ³ res Christi amanti Rabban ⁴ p. 122.

Petion et res tuae castitatis. Quis non apprime sciat, accusationem, quam homines in stultitia vulgaverunt, non sanctitatem tuam, sed potius Iovem et Herculem et ceteros deos paganorum eorumque ministros et servos attingere. Nesciunt enim accusatores illi omnibus sapientiores, cuius spiritus sis et futurus sis; secundum enim proprias passiones et res sibi fa-
15 miliaris alios perpendunt et iudicant. Remove ergo, o homo Dei, haec ab aure et mente tua. Sta in loco tuo tanquam super adamantem. Firma gressus tuos in Deo tanquam super saxum

adamantem ⁵. Non enim audimus voces aliorum de te, quicumque et quotcumque sint; sed potius tuas de eis, etsi valde nobiles et valde illustres sint, audimus in praesentibus et in futuris. Tu quoque convertere aliquando et confirma fratres tuos ⁶, et porta onera eorum tanquam membrorum Christi. Si enim alie-
20 nos tolerare debemus, quanto magis membra Christi.

De rebus cellae et scholae recte dispone, sicut decet economum prudentem. Tuum est enim, ut fratres tuos doceas et dirigas, non fratrum tuorum, ut te doceant et ducant. Quingentas ⁷ uzæ, quas tibi assignavimus, propter ruinam cellae, de qua nobis scripsisti, assignavimus tibi. Sin autem tibi videatur magis utile,
30 ut in aliud negotium ea expendas, tuum est eligere, non aliorum. Scribe nobis continuo omnes causas, quae tibi cum fratribus scholasticis ⁸ *moventur*. Servi enim et ministri eorum sumus, non domini eorum sumus. Ad ipsorum et aliorum sustentationem Deus huc me misit, non in honorem meum. Agrum ⁹ p. 123.

Bet Bure ⁵ omnino ne vendas, sed quotannis agricolis da, et mercedem ab eis sume, ut te ipsum et fratres tuos nutrias.

¹ I. e. Scripturae; cf. *Deut.*, xxii, 10. — ² « τίς τῶν κτῆνων ». — ³ « ἀλλήλων ». — ⁴ Luc., xxii, 32. — ⁵ Pagus diocesisos Niniue.

est, omnibus elevator est et invenitur. Haec et talia apud te sunt et fuerunt, et oro Dominum ut et amplius sint et inveniantur.

Curam habe omnium rerum scholae, internarum et externarum. Sollicitus esto de rebus Siba¹ et Bet Ade et aliorum² coenobiorum³. Sollicitus esto, ut exscribas Dionysium³ *uxta* versionem Alhmarisi aut Ploegae. Inspice epistulas, quas ad Rabban Pëton, sanctae memoriae, scripseram. Sume eas ab Elia bar Farrukzad. Quare libros patrum nostrorum⁴ in Bet Mar Mattai, meque de eis certiores fac. Quare libros non inventos⁵, quantum poteris, meque de eis certiores fac. Vale, et ora pro nobis.

XVII. — HUSBEM AD SERGIUM.

Sancto Dei, fratri nostro, Rabban Mar Sergio, sacerdoti et doctori: Timotheus, minimus servorum Dei magni et vivifica-

toris nostri Iesai (Christi, castitatem tuam veneratur.
Legi epistolam tuam multarum linearum sive iterarum⁶, o domine Christum diligens, et suavissime commercio eius recreatus sum. Duplex enim gaudium, non autem simplex, ex ea mihi accidit. Ideis enim puris et exultis valde et suaviter⁷

delectatus sum; non minus quoque compositione⁷ sermonis voluptatem percepit. Quia enim una eademque quantitate et mensura idea et sermo pariter veniebat, ut ita dicam, sicut ea quae pari numero sumuntur; aut si alio exemplo⁸ uti vis, sicut videre est, scripta elementis paria quae concordant, sine additione aut subtractione sibi sumuntur, quorum tamen priora typi, et posteriora archetypi sunt: ideo, etiam delectamentum ex utroque non impar et non sine mensura obigitur mihi. Ambae enim sibi, eodem studio inquam et congruenti mensura, curriebant sicut pulli equini prompti et aequales cursu, qui curru illo Platónico iuncti sunt⁹, non autem ad instar iugi

¹ I. e. monasterii Crucis. — ² De **Loca**, **جوس**, cfr. *Zeitschr. der Deutsch. Morg. Gesellschaft*, t. LIV, p. 336 seqq. De xenodochio **جوسل** conventus Mar Sabae, cfr. *al-Machriq*, anno 1905, p. 261. — ³ Pseudo-arcopagitam. — ⁴ Sic secundum R; C: « *libros in eis litteris nominatos* ». — ⁵ Fortasse sensus sit « *libros raros* ». — ⁶ « *σφραγισα* ». — ⁷ « *αβυρταξ* ». — ⁸ « *τὸ βρογ* ». — ⁹ Cf. GREG. NYSS., *De anima et resurrectione*, l. *Gr.*, t. XLVI, col. 50.

p. 121.

vestrae externae et internae ita inventiantur, parati sitis regno caelorum, pro quo cucurristis et curritis. Et haec quidem ita. Sancto Mar metropolitae per literas gratias egimus pro eis quae vobis fecit¹. Et rogavimus eum, ut in omnibus benignitatem vestram adiret, quamquam, Domino invante, inestatione non indiget. Tu, frater carissime, adde mortibus praeclearis, quos possides, laborem virtutum quas alios doces. Continua eas, quasi per exemplum demonstrativum, operibus quae eis congruum, ita ut bonum faciendo et docens, magnus voceris in regno caelorum secundum verbum Domini²; ipse te et nos confortet ad perfectendam eius voluntatem. Amen. Fratres scholasticos cum reverentia salutamus. Sicut firmi in spe regni caelorum, et pro nobis orant.

XVI. — EPISTEMA AD SERGIUM.

15 Rabban Mar Sergio, sacerdoti et doctori, Timotheus peregrinus³: pax Domini.

Castitati tuae iam haec bis scripseram et nunc tertiam vice tibi scribo. Sicut super spem communem tantquam super petram veritatis; leva cogitationem et mentem tuam ad summum pontificem, magnam Jesum (Christum: roga eum inressanter, ut nostris et communitatis peccatis propitiatur; nihil enim ipsi impossibile est, eumque incessanter placata sacrificiis suavis castitatis⁴. Fundamentum omnium actionum et verborum tuorum sit Iesus Christus. « Quodcumque facitis, in nomine Domini nostri Iesu Christi facite⁵ ». * Non enim est hominibus p. 120. ullum nomen, in quo vivere debeant, praeter hoc⁶ ». Deus enim est incarnatus et homo in Deum infixus⁷ et constitutus. Non sicut accidens in substantia, sed sicut subsistens in substantia.

20 In omnibus humilitate ornatus esto. Sine ipsa enim nunquam ad Deum pervenire licet. Scala est ad caelum perdicens et gradus ad Deum elevans. Ipsa sola, quamquam infra omnia

¹ Metropolita Hdatab tunc fuerit Isozab, qui cum Timotheo de patriarchatu contenderat. Cfr. Thom. Mares, *Hist. monast.*, IV, 2 sequ.; nisi iam ei successerat Nestorius; cfr. p. 72, 82. — ² Cf. MATTH., v, 19. — ³ « Εὐχος » — ⁴ Intellige « monarchismi ». — ⁵ Col., iii, 17. — ⁶ Act., IV, 12. — ⁷ *Ἀποδόξαι*.

omnes fratres praedictas patrum nostrorum praesentium, per quos spiritaliter genitus et educatus es. *Mō gr̄eges ecclesiae in virtute Spiritus sancti. P̄sce eas in pratis fortitudinis scripturam, et fac eas reclinare super aquas suaves virtutis !. Et vos, fratres cari et dilecti, inclinate aurem auditivi doctrinae eius et audite verba eius, doctrinam vitae enim in anima vestras influmdit. Sic respicite personam eius ut personas patrum nostrorum. Retribuite ei *honorem tanquam patri, siquidem et thronum patrum nostrorum iam haereditate acquisivisti. Nemo resistat mandatis eius, neque contradicatur. Scribite nobis continuo de omnibus. Non moveantur cogitationes vestrae a loco vestro, neque relinquatis conventum patris nostri Abraham, neque discedatis a sepulcro eius. Christus Deus, per quem omnis gratia abundanter ad imentes eum pervenit, conserveat vos et nos, doctores et discipulos, sub tegmine misericordiae suae. Ipse operetur in nobis, quod placitum est coram ipso, omnibus diebus vitae nostrae. Amen. Orate et pro nobis, fratres, ne longius fatigemur et perturbemur in rebus praesentibus post fratres et patres nostros, sed *ut* citius eos assequemur cum mercatura, sine confusione. Imprimis orate, ut voluntas Domini nostri in nobis perficiatur. Gratia Domini nostri sit vobiscum et nobiscum. Amen.*

XV. — *INUSDEM AD SERGIUM, SACERDOTEM ET DOCTOREM MONASTERII PATRIS NOSTRI MAR ABRAHAM INTERPRETIS.*

Christum colenti Rabban Mar Sergio, presbytero et doctori: *25*
 Timotheus minimus servorum Domini castitatem tuam veneratur et orationem tuam petit.

Par² epistoliarum tuarum ad nos advenit, o frater caste, et ex ambabus communicationibus cognovimus, quid nutus dispositionis Domini nostri apud vos disposuerit. De gaudio vestro valde gavisi sumus. Denique laudavimus. Et oramus gratiam eius adorandam, inconcussam faciat pacem vestram, ut se extendat per longos dies. Imprimis det vobis virtutem, ut possitis placere voluntati eius per opera virtutis omnibus diebus vitae vestrae. *28* Postea removeat et avertat a vobis omnia, quae cursum pietatis in vobis impediunt et prohiberent, et cum res

die resurrectionem docebant? Nonne omni hora beatitudinem et iudicium meditabantur et docebant? Nonne res quidem terrenas tanquam spectulum, acingmata, somnia quaedam, illusiones nocturnas, futuras autem tanquam viam, veritatem et realitatem habebant? Nonne cum Trinitate unica docebant esse hic pauca, illic autem plura quae digna sunt, seu potius quae possunt creaturis accideret? Ne ergo nimis angustemur, neque contristemur. Sed aemulemur exemplum patrum nostrorum secundum fidem et mores eorum. Respiciamus Iesum Christum, qui caput et perfectior fidei nostrae factus est. Procedamus in semita mandatorum eius secundum typum, quem nobis fixit. Archetypus enim vitae nostrae et causa omnium bonorum nostrorum Iesus Christus est. Nos enim patres nostros propterea amamus et diligimus, quod ad directorem vitae nos direxerunt. Minime ponamus fiduciam in vita nostra neque in prosperitate rerum mundanarum. Credamus ¹ magis quam his *rebus*. Incessanter sit cura nostra unica, ut Deum colamus * et diligamus ² Dominus enim instat et prope est ³. Didici enim, Iesum Christum heri et hodie eundem et in aeternum esse ³, apud nos et nobiscum esse, secundum suam promissionem, usque ad finem mundi ⁴. Post haec augetur labores amoris sapientiae nocte ac die.

²⁵ Pugnatix ⁵ est scientia Dei, cognitio veritatis, et ab otio et vanis ⁶ pulchram perducit. Ita praeparemus nosmetipsos omni tempore, cum angeli post nos missi sint, qui nos ducant. Ita stemus in moribus nostris, ut in mundo venturo non recedere debeamus a doctoribus nostris et ab angelis iustis, cum quibus et inter quos *illi* gaudent, et maxime ne *pudore* confundantur coram tribunali Christi, ubi omnia secreta nostra patebunt et probabuntur.

Tu, Mar Sergi, frater noster, sta in loco tuo tanquam super aduersionem, immo tanquam super lapidem angularem protelum, qui positus est in ruinam multorum et in resurrectionem, vel in resurrectionem multorum et in ruinam ⁷. Serua in teipso

¹ Lacuna unius aut duarum vocum. — ² Cf. *Phil.*, iv, 5. — ³ Cf. *Hebr.*, xiii, 8. — ⁴ Cf. *Matth.*, xxviii, 20. — ⁵ Vel « adductrix » — ⁶ Lacuna aliquot vocum. — ⁷ Cf. *Luce*, ii, 34.

p. 117.

Intervallo autem inter mortem et resurrectionem eodem modo ac in corpore foetus habitant omnes animae. Paradisus et locus extra eum *positus* non sunt ille in gaudium, is in supplicium; *sed fingunt uterque locus typum eius qui post resurrectionem futurus est et animabus et corporibus simul. Paradisus enim est typus regni caelorum; pariter locus extra eum *positus* adumbratio exilii¹ extra regnum caelorum est. Sed mors homini decreta est. Atqui homo ex anima et corpore compositus est. Ergo mors simul in animam et corpus regnat. Non quidem pari modo, sed per analogiam, sicut dictum est. Si enim mors in animam et in corpus regnaret, cum ea in qua regnat mors, sensu et scientia destitutos faciat, evidens est animam simul ac corpus sine sensu et sine scientia fore, sive in sepulchro et in inferis, sive in paradiso aut alio loco sint. Neque enim congruit rectitudini iustitiae iudicis et probationi eius, ut eis qui simul peccaverunt et iustificati sunt non aequaliter nec simul retribuatur; sed aliis, id est animis iustorum et iniquorum, gaudium et iudicium praesumat, aliis, id est corporibus iustorum et iniquorum ea differat. Sin autem non est gaudium et supplicium, ergo neque scientia gaudii et supplicii, neque memoria malorum praeteritorum; si est cognitio futurorum, et etiam memoria praeteritorum; coram manibus ergo sunt beatitudo et supplicium. Ita quidem post mortem. Post autem resurrectionem, naturam *humanam* in omni gloria vides, praesertim eos qui secundum Deum vixerunt. Cum illis, inter illos et in capite illorum *video* filios Dei, columnas ecclesiae catholicae, lampades fulgentes orbis, stellae rationales et intelligentes; nostros illos cum praedecessoribus^{*} et summis illis Gregorio, Basilio, Diodoro, Theodoro et Nestorio. Cum his ergo et sub tabernaculis lucis eorum eos video. Et si quae ad mortem *pertrahunt* me alligant, quae ad resurrectionem, me gaudio alligant. Tunc cum induam figuram *hominis* caelestis, sicut indui formam terrestres, illuc alas tendo, illuc tollo volatum, illuc levo mentem et cogitationem, non versus incolatum mandatum. Illic quaero magistros in loco de quo docuerunt. Illic video in loco de quo meditati sunt et docuerunt. Nonne quotidie ad caelum vocabant? Nonne nocte ac

1 Lacuna 3 aut 4 vocum. — 2 Lege *Loq.* — 3 Repetitio erronea (?).

tionales et operativae non actualiter apparent, sed virtualiter tantum et sine actu, in ea latent. Et sicut quando in infante in utero est, natura quidem et persona eius distincta existit: intelligenti autem eius, ratio, intellectus et memoria non in actu, sed in potentia tantum ei insunt naturaliter; aut, si vis, sicut in radicibus arbores et plantae, in seminibus spicae virtualiter quidem sunt et exinde in actum procedunt: ita et post excessum eius e corpore usque ad resurrectionem natura eius insoluta et incorrupta servatur; intellectus autem, memoria et omnes eius *facultates* non actualiter in re, sed virtualiter tantum in ea servantur naturaliter. Et sicut in infante *anima* non est sine cognitione et sine intellectu, inde quod non sint perfecta membra sensuum consorts eius, *ita non est sine mente et intellectu post discessum suum, inde quod omnino recessit ab ea consors eius in composito, in quo, e quo et per quem dicitur omnes scientias et disciplinas; sed habet quasi in potentia omnem scientiam et omnem intellectum, sicut habebat quando erat in foetu.

Et quemadmodum [ignis] dum in lampade est lucens, vim illuminandi et vim calefaciendi, non virtualiter tantum sed actualiter maxime possidet; sed ante lampadem in silice quidem, et post lampadem in aere dum est, tunc non actualiter, sed maxime virtualiter haec possidet; nunquam tamen dicitur ignis non esse calidus nec illuminans, sive actu sive potentia haec habeat: ita et anima, quando in corpore habitat et cum corpore est, non virtualiter tantum, sed actualiter potius intellectum et memoriam possidet. (Quando autem primum in foetu creatur et postquam olim ab eo egressa erit, dicitur eam scientiam, rationem et memoriam non² actualiter, sed virtualiter potius habere, usque dum forma vestem suam corporaliter induerit. Attamen nunquam sine scientia aut sine intellectu esse dicitur, propterea quod non actualiter, sed virtualiter potissimum scientiam, rationem et memoriam habere eam dicitur, donec iterum vestimentum suum corporale induat. Nec nunquam³ dicitur esse scientia et sine intellectu, inde quod non actualiter, sed virtualiter scientiam suam possideat, sicut primum in foetu possidebat.

p. 114.

inane[m] facio incarnationem Verbi, dedicationem humanitatis, passionem et eius clavos crucemque, mortem, sepulturam per tres dies et resurrectionem. Si enim omnes unum corpus in Christo sumus¹, in Christo autem domino nostro omnis gloria immortalitatis et incorruptibilitatis respicend[us], ergo et in nobis omnibus eadem gloria immortalitatis et incorruptibilitatis respicend[us]. Si enim nos omnes simul cum ipso plantati sumus in splendore, si enim nos omnes simul cum ipso plantati sumus in similitudinem mortis eius², omnis autem in similitudinem mortis eius plantatus etiam resurrectionis eius particeps est, ergo nos omnes resurrectionis eius particeps erimus. Et si omnes passionum Christi particeps sumus³, omnis autem qui passionum eius particeps est, et gloriae eius particeps est, ergo nos omnes magnae gloriae et splendoris Domini nostri participes sumus. Et si magna gloria futurae communitatis fidelium est, quanto magis eorum erit et dicetur, qui doctores communitatis sunt et dicuntur. Ita post resurrectionem corporum gloria incorruptibilitatis, splendor immortalitatis, gaudium aeternum et beatitudo infinita erunt. Nunc autem in loco mortuorum, id est in inferis et in sepulchro, corpora illa composita non videntur sine solutione et corruptione, nec intelligo animas illas rationales et a corpore solutas, sine quiete et silentio. Quomodo? Si enim mors de homine decreta est, homo autem ex anima et corpore compositus est, ergo mors de anima simul et corpore decreta est. Mors corporis silentium facultatum⁴ et operationum eius est. Similiter et mors animae silentium et quietes potentiarum et operationum eius est. Similiter, *inquam*, sed silentium quidem facultatum et operationum corporis sit cum solutione et corruptione eius totali; silentium⁵ autem facultatum et operationum animae contrarium est; non enim corruptio et solutio naturae eius est. Nihil enim sine corpore et sine compositione est. Quod est sine corpore et sine compositione etiam sine partibus est; quod autem est sine partibus, et insolubile et incorruptibile est. Anima ergo et indissolubilis et incorruptibilis est. Sed si non cum corruptione et solutione sit *silentium*, ergo cum conservatione naturae eius. Natura eius nunquam perit, sed essentialiter et stabiliter est. Facultates autem eius omnes ra-

¹ Cf. I Cor., XII, 27. — ² Cf. Rom., VI, 5. — ³ Cf. Phil., III, 10. — ⁴ In codd. hic *liber*; « vitae »; in *libro* emendavi e versu seq.

ingram, aut sicut sol, lampas magna orbis, cuius exitus est a
 finibus caeli et occasus a finibus coeli¹. Et ita per columnas
 illas lucis obtingit nobis, ut lux simus et nominemur ex
 nomine Christi adorando et altissimo². Per illos habemus liber-
 tatem a servitute Aegyptiorum et a Pharao, tyranno modesto.
 Per illos tamquam per columnam lucis et per nubem ducti
 sumus. Per illos manna de caelo et colurnice de mari saturati
 sumus, immo eis *ebis*, qui illis sublimiores et praedeciores sunt,
 sicut *sublimior est archetypus typo et corpus umbra*. *Per illos p. 111.
 terram promissam hereditate obtinimus, non Palaestina.
 sed regnum caelorum, hereditatem divinam, gloriam immor-
 talitatis. Haec sunt doctrinae horum doctorum, haec dona di-
 vina horum *vicorum* magnificorum, qui in terris quidem cae-
 lesti modo, in caelis autem modo divino, ambulaverunt aut
 ambulabunt, flores caelestes et germina divina, plantata non
 secus rivos aquarum, sed in Ierusalem illa caelesti. Hi tales
 sunt et plus quam tales. Nos autem, qui ab ipsis relicti sumus,
 quomodo assignemur verbum illuminationis, cum antestramus
 20 mediatorum et largitores eius, magnum illum Abraham, Petron
 hunc praedeciarum, Iacobum hunc admirabilem, patres et fratres
 in Domino nostro. Sed non omnino amissimus eos, fratres; immo
 certe invenimus et possidemus eos. Non enim in sepulchrum,
 sed in paradysum, non in infernum, sed in locum amoenum
 25 deliciarum, non in conclavem tenebrarum et in interiores *partes*
 terrae, sed in caelum potius et in mansionem domus Patris
 missimus eos: non enim in locum mortuorum, sed in locum
 viventium missimus lampades nostras. Non respicio sepulchrum,
 neque video infernos, neque vermem considero, neque tineam
 30 aspicio: haec portio mea non sunt, neque sors, quae cecidit
 super principes. Sed respicio pro sepulchro locum expectationis
 paradisi, pro inferis thronum magnitudinis, pro tinea immor-
 talitatem, pro verine gloriam magnam incorruptibilitatis. Aspi-
 35 cio, miror et obstupesco de patris mirabilibus divinitatis, quibus
 illi hereditatis Dei supernae in Christo Iesu involuti sunt e
 persona Domini et ex gloria virtutis eius. Non mendacem dico
 *apostolum, non mendosa facio promissa de resurrectione; non p. 112.
¹ Cf. Ps. XVIII, 7. — ² Alludit, ut videtur, ad Ion., VIII, 12; cf. MARTIN,
 v, 14.

autem accuratum ¹ pulcrum et lucidum scriptis tibi esse lit-
 teras eius ². Mitte mihi ut *exscribam*, et remittam. Pariter
 et *opus* Gregorii Nysseni. Si occurrunt tibi libri rari, qui *alias*
 non inventiuntur, certiorum me fac. Fortasse enim occurret
 tibi aliquid, quod mihi ignotum est. Ora pro me. Totam eccle-
 siam Dei, quae est in Egiptu, veneror et saluto, praesertim hono-
 rabilem Mar Martiana³, principem fideliu orbis. Curam habe
 fratris nostri Humanasa⁴ et ellipse et forma in eo imaginem
 virtutis et scientiae tuae. Es enim sculptor peritus. Nestorius,
 metropoli⁵ equitavit veredo in Damascum; Hierosolymis esse
 dicitur. Nondum enim ascendit. ³. Metropoli³ Sinarum
 ad Dominum migravit. Si invenis in conventu Novo, — audivi
 enim ibi esse monachum purum et ⁴.

[XIV. — EIUDEM EPISTOLA AD SERGITUM].

. (*deest initium*) ⁵
 Mens eius per spiritum omnia illorum accurate effin-
 git. Nos autem, qui post eum *vehimur*, si cui placeat disci-
 pulos vocare, aut filios spirituales, aut sodales, aut asselas,
licet; sed nescio quodmodo vocabo et nominabo hunc archie-
 p. 110. tyum virtutis, *exemplar scientiae apud quem, cum congre-
 gati essemus ⁶ illuminabamur, sicut a Domino spiritus, et de
 gloria in gloriam transibamus: ex hac praesenti et mystica
 ad illam caelestem et divinam. Et sicut Moses magnus uteba-
 tur Aaron, Elias, propheta ille igneus, Eliseus, aut si vis, sicut
 Petrus Marco, Paulus Luca aut Timotheo utebatur, ita et prae-
 clarissimus ille noster Rabban Mar Abraham tamquam lingua
 aurea et labiis plenis scientia, organo illo mirabili, Rabban
 Petron scilicet, utebatur, stella illa clara et claritatem veritatis
 adducente. Per illos ergo et ab illis lumen gratiae et donum
 Spiritus data sunt, haereditas illa superna Dei, *quae* per Chri-
 stum nobis data erat, quae per ipsos, et ipsorum ope, percurrit
 fines orbis et in omnes terminos terrae habitatae, cum sole,

¹ Legendum Ἰδω (i). — ² Locus obscurus. De eadem re agitur
 infra fol. 349 r. codicis. — ³ Vox ignota vel corrupta. — ⁴ Reliqua
 desunt. — ⁵ Amplia lacuna hic exstat; sequentia ad epistolam aliquam
 consolatoriam pertinere videntur, quam Timotheus ad Sergium docto-
 rem et monachos monasterii Mar Abraham, de morte Petron, magistri
 et decessoris Sergii scripsit. — ⁶ Ita secundum emendationem.

omnibus in Huballat: et coepit nūc colligere pro^o expensis p. 108.

5
 sarum, qui in Huballat erant, in se excitaverit: illius, quia cum dignitate¹ episcopali sedem eius intraverat; horum, quia ter-
 rebat eos et eis minabatur: « Brevi et celeriter anathematizabo Babai et omnes Persas, qui Huballat sunt ». Accipit autem in
 seipsum retributionem dignam stultitiae suae. Tunc ergo quando
 10
 institutus est et cum haec omnia ei in Huballat accidissent, nondum Babai profanum fecerat², cum Sarbaziah in se exci-
 taret miser tempestatem ex omni parte³. Denique scripsit mihi:
 « Non prodest mihi episcopatus. In cellam meam redibo ». Scito
 ergo et nuntia ei, cum profanum et interdictum esse, in verbo
 15
 divino, ab omni gradu ecclesiastico quem tenet, extra Sarbaziah. Interdictum eius per litras committit in tota provincia san-
 citatis tuae. Et si a Satana deceptus in civitatem regiam venit,
 edere eum faciam *de mensa*, quae non est similis illi *quae*
 20
/vit Huballat. Et haec de illius amentia ita *sunt*. Nemo me vivente aut mortuo interdictum eius solvere valeat, in verbo Dei.
 25
 Misi tibi et alium juvenem instruendum, (fabrialem nostrum. Ipse quoque artis medicinae discentiae valde cupidus est. Trabe eum ZISTQ et scholae eius, et iube ut curam *eius* habeat se-
 cundum consuetudinem benignitatis tuae. Ad id enim consti-
 tuit nos Dominus, ut curam pauperum habeamus. Ezechielem
 30
 misi in monasterium nostrum Mar (fabri)is. Sochi enim curam eius omnino recusaverunt. Ora, ut voluntas Dei prosperet per
 ipsum. Ad Henāisō⁴ et ad Sabrisō⁵ scripsi in canone verbi Dei: *adhuc non habeo nuntium ab eis. Misi ad eos et epistolam san-
 35
 citatis tuae, quae eis omnia bona promittebat.

30
 Haec sancti tuae cum labore impiorum scripsi. Omnia enim ossa mea vehementia morbi et infirmitatis plangunt. Ora, ut gratiam inventionem per misericordiam Domini.

Opus Busebii pro Origene sex libris consistit, et ecce inter
 40
 libros Apvrem *prostat*. Is enim scripsit, et certiorum me fecit de eo, promisitque se missurum esse: sed a fato suo impeditus est. Puto eum in bibliotheca Susterin id invenisse. *Scriptio*nem⁶

¹ « *ἀξίωμα* » — ² I. e. ad statum laicorum, reduxerat. — ³ Loens
 obscurus et corruptus, ut videtur. — ⁴ Legendum *Ἰβ* (?).

et erit causa omnium bonorum, eorum quae prae manibus, et eorum quae in spe et expectatione posita sunt, et quae excedunt sensibilitatem sensuum et superant perceptionem mentis, sicut largitor eorum de his ipse docuit. Insuper audacter ausus sum et orare, ut Dominus noster omnia *opera* praestantia sanctitatis tuae virtute forti brachii sui firmet; omnia ostendenda, quae processui tuo pulchro in Domino obstant, ante te plana reddat, oves gregis tuae roboret ad perficiendam voluntatem suam operibus et verbis *per* totum hunc decursum vitae mortalis, et nos omnes simul dignos faciat remissionis peccatorum et eorum promissionum, quas in philanthropia sua nobis promisit et pollicitus est. Haec ita *sunt*.

Eleaniōs, de quo sanctitas tua scripsit, a nobis titulo metropolitanitae Sarbaziali¹ ordinatus est, et praecepimus ei secreto inter nos duos: « Nemo te sentiat, usque dum ad sedem, pro qua nactus es, perveneris ». Ita faciendum erat propter crudelitatem et ferocitatem incolarum Pars. Is autem primo in urbe regia orbis ordinationem suam divulgavit, antequam facta sit. Ego autem statui apud me: Quia inventus est revelator secreti, nunquam imponam ei manum in Spiritu Dei. Tunc ivit et con- fugit ad quosdam familiares, qui urserunt me precibus: « Noli recordari talis stultitiae eius. Ex impatentia enim, dicebant, magis accidit quam ex malitia ». Et cum post longos labores me ad ordinationem eius inclinasset, praecepi ei, ne in urbe regia, aut Basra aut Habballa, unam horam maneret, sed sine mora eo, quo missus est, viam suam dirigeret. Dixit: « Opus est mihi expensis ». Respondi ei: « Multi monachi transeunt maria in Indiam et Sinas cum baculo et pera tantum. Reputa te sicut illos cum copia pecuniae mari profectum esse ». Dereliquit mandata mea et duos circiter menses civitatem regiam de domo in domum circumivit. Postea in Basra et Habballa descendit, et non sibi persuasum habuit cum modesta in sedem non suam ingrediendum esse. Sed ingressus est cum baculo et mitra², tamquam si Sarbaziah ingredere. Et coepit Persas probis allicere et *eis* minari et libellos excommunicacionis, quos contra Babai amathematizatum scripseram et quos ei legere debebat, postquam Sarbaziali venerit, coepit legere coram³

¹ Hodie *جيزو*, in regione Mukran, antiquorum Tegowla. — ² « *παλαίον* » fortasse etiam = « *παρικλῆν* », vestimenti genus, pallium.

tur usque ad mortem; partem eandem sententia sit de eo, qui

duas sorores sunit».

Et legibus regum, quae synodus sanctis Patrum se conforma-

verunt easque receperunt. Lex XIV¹: «Praecipunt leges, ne

quis uxorem fratris sui uxorem sumat. Et vir, cuius uxor mo-

ritur, sororem uxoris, id est duas sorores, ne sumat». Et post

alia²: «Vetant insuper leges, ne quis sumat in uxorem filiam

fratris sui aut filiam sororis suae, aut sororem patris sui aut

sorem matris suae, aut uxorem patris sui aut concubinam³

patris sui. Si quis audet facere talem rem, prohibitam, leges

vetant, ne haereditatem accipiant filii aut filiae et trans-

gressione harum legum. Neque haeredes sint cognati eorum,

qui cum eis in transgressione legis participes erant. Neque

licet eis, testamenta⁴ de possessionibus suis facere easque in

haereditatem dare cui volunt».

Haec sunt summam leges purae christianitatis. Gratia

Domi nostri sit cum observantibus eas usque in aeternum.

Qui eas transgrediantur, extranei sunt a magna gloria regni.

caelorum usque dum poenitentiam agant et ad Dominum se

converterant. Firmi estote⁵ in Domino in fide vestra et puri in

conversatione vestra. Orate pro nobis, filii regni caelorum.

XIII. — EPISTEMA AD SERGIUM.

Sancto Dei, fratri nostro, Mar Sergio, episcopo metropolitae

Epistolae: Timotheus peccator sanctitatem tuam veneratur.

Legi epistolam sanctitatis tuae, quae afferrebat munus bonum

oboedientiae, inquam, et subiectionis Elanitarum erga leges,

mandata et constitutiones divinas, et dabant etiam auditum

dulcem et iucundum de ordinatione pastoris sedis Karcae de

Leclau (?), quae ex multis diebus praeside privata et spoliata

erat; proferebant quoque signa laeta pacis et concordiae, quae

inter pastorem et gregem, inter membra et caput eorum spi-

ritate constituta est. Gavissus sum eas accipiens et legens,

magis quam Moses magnus in tabulis illis divinis, et secundum

debitam meam confessionem Deo debitam obtuli, qui est

¹ Conuenit cum BRUNS-SACHAU *Synodical - canonic - Records*.

² S 108, ubi additur: «Vidua non potest fieri uxor fratris viri sui».

³ — ² Cf. BRUNS-SACHAU, *op. cit.*, S 109 et 113. — ³ «*παλλακή*».

⁴ «*επιθήκη*».

Cum autem vobis Elanitis et civibus Bet Lapaf Dominus animam Deum amantem et mentem liberam dederit, et cum nihil his praestantius et pulchrius sit, ideo et de vobis non immerito dicitur, nihil praestantius esse Dei imagine et figura in vobis

p. 101.

repraesentat. Postquam enim epistolam, quam mandavimus vestrae de legibus divinis et praeceptis synodaliibus scripsimus, invenistis, continuo et illico anima Deum amante et mente bona haec accepistis, sicut scripsit nobis cherub ille unctus Spiritu et super vos obumbrans, id est sanctus Dei, frater noster

Mar Sergius episcopus, metropolitae vestre. Sicut Iosue, filius

Xan et Caleb, filius Iephune, verba Moysis prophetae, ita

splendor vester canones patrum et constitutiones accepit. Valde confessi sumus pro vobis Deo, qui inerat in vobis et velle et perficere² quod placitum est ante eum, et oramus eum, ut

constituat vos coram se perfectos in omni opere bono³, ut

faciatis voluntatem eius, et digni fiat⁴ regno eius, pro quo patimini⁴, quod promissit vobis in filio suo dilecto, domino nostro Iesu Christo, qui est Deus super omnia⁵. Quia autem non

quidem ratione ignorantiae sed potius ratione scientiae, optatis habere haec medicamenta spiritalia et *scire* qui ex medicis

spiritalibus ea mandaverit, quo tempore et quo loco data et

condita sint, quae congregatio synodalis ea probavit et tradidit, ecce summam⁶ et breviter vobis damus exemplum aut ind-

cium demonstratum e iure apostolico, sacerdotali et divino, et e sceptro, corona, baculo et purpura regali.

Et canonibus apostolorum, qui per Clementem, adinforem

Pauli apostoli, constituti sunt. Canon XIII: * Dicunt apostoli per Clementem ita⁷: Aliquem sumere duas sorores, aut filiam fratris

aut filiam sororis non licet ». — Eiusdem; canon XVII: « Qui duas sorores sumpsit, aut filiam sororis uxoris suae⁸, non potest fieri haeres christianitatis ».

Et Synodo Neocaesareae, quae fuit ante *synodum* CCGXVIII Patrum. Canon II⁹: « Si quis mulier duorum fratrum sit, eicitur

¹ Cod. « obumbratus est »; gr. ΕΖΕΧΗ, XXVII, 14, 16. — ² *Phil.*, II, 13. — ³ II *Thess.*, II, 16. — ⁴ II *Thess.*, I, 5. — ⁵ *Rom.*, IX, 5. — ⁶ « κερτά-
λαρον ». — ⁷ Ebedecus nisibenus: Qui duas sorores sumit.. clericus fieri non potest (Mar, *Script. eccl. nova coll.*, I, X, p. 177). Pariter canon graecus XVIII. — ⁸ Secundum Ebedesum I, c., legendum videtur: « aut filiam fratris vel sororis *in uxorem* ». — ⁹ Textus graecus formam longiorem praebet.

30
25
20
15
10

p. 102.

para, separa pretiosum a villi¹, ut sis sicut os Dei. Unge eum in assidue famquam oleo admonitionis. Instrue eum in agone² virtutis et eloquentiae. Noli dare somnum oculis tuis neque soporem palpebris tuis, usque dum inveneris in eo locum Domino et tabernaculum Deo Jacob³. Epistulas ad Elamitas lege coram eis patienter et prudenter. Ora pro nobis, ut Dominus nos dignos faciat remissione peccatorum. Cum veneratione salutamus principem fidelium orbis, Mar Martiansah, fidelem et nobilem, et totam ecclesiam Dei quae apud te. Anathematizatus est a me per brevem epistulam Maraba⁴ et quicumque certat contra sanctitatem tuam.

XII. — EIPSEDEM AD ELAMITAS.

Timotheus peregrinus⁵ et accola, per misericordiam Dei servus et minister sedis patriarchalis in urbe regia: populo sancto et congregationi redemptae, sacerdotibus simul et fidelibus, qui ad ditionem⁶ Elam pertinent: pax Domini, omnipotentis.

Nihil pulchrius et formosius est quam anima Deum amans. Nihil speciosius et praeclarius quam mens libera. Templum enim Dei est et Sanctissimum maiestatis eius. Inde etiam Paulus, apostolus caelestis, ad quosdam dixit⁷: « Nescitis vos esse templa Dei, et Spiritum Dei habitare in vobis? Et qui templum Dei perdit, hunc perdet Deus ». Antea enim didicerat ex Scriptura, et etiam instructus est a Spiritu sancto et a Christo Domino, qui in eo locutus erat⁸: « Habitabo in eis, dicit Dominus et ambulabo inter illos, et ero eis Deus et ipsi erunt mihi populus ». Audite et illud alterum⁹: « In quem respiciam et in quo habitabo, nisi in mansueto et humili spiritus, qui movetur a verbo meo ». Si anima et mens libera templum sane est Dei et Sanctissimum maiestatis eius, sicut dictum est. Deus autem prae omnibus formosus, pulcher, excellens, sublimis et praeclarus est; recte ergo conceditur, quod dictum est, nihil pulchrius, formosius, praeclarus et excellentius esse anima Deum amante et mente libera.

¹ Cf. IEREM., XV, 19. — ² « ἀγων ». — ³ Cf. Ps. CXXXI, 4. — ⁴ De hoc viro, cf. infra ep. ad Iohannem bar Rabban Bōkrisō. — ⁵ « ἑβραῖος ». — ⁶ « πολιτεία ». — ⁷ I Cor., III, 17. — ⁸ Lev., XXVI, 12; II Cor., VI, 16. — ⁹ Is., LXVI, 2.

Paulo ante primum scripsit, quae valde necessaria et utilia erant, tum sanctitati tuae, tum Placitis, ut scriberentur: et scio, *haec* tam ad vos pervenisse et vos in ea incidisse. Si ergo et nihil adversi eis accidit, sive per voluntatem liberam eorum, qui dicunt et cogitant: « Labia nostra sunt; quis est Dominus noster? », et: « (Multa facere et dicere nobis licet », sicut apostolus praedicat, sive ex adiunctis externis et adversis, quae accidere et adversari solent, tamen nunc iterum alia scripsi prout scribendum esse ex epistulis tuis didici. Et quamquam non poteram scribere nisi cum multa difficultate et incommodo, morbus enim aliquis oculorum mihi accidit, — qui nunc ex moribus inventibus³ mihi acciderit nescio, et impedit me simul a lectione et a commercio necessario communitatis, — tamen quomodocumque scripsi et misi, quae scribenda erant in negotio 'miseri⁴, quod sanctitas tua illic valde accelerat. Paulatim et successive *tantum* morbi sanari possunt, qui per tempus longum inveteraverunt et firmati sunt. Inimicus enim sanitatis est morbus, sicut scitis; inimicus quidem et temperamenti et membrorum, in quibus est. Quamquam autem ita inimicus et hostis est naturae simul et materiae⁵ in qua consistit, tamen propter divinitatem et consuetudinem inimicus ille et hostis quasi amicus inventus est, et difficile fortasse aut omnino impossibile est, illum abscondere qui destructor et dissolutor constitutionis⁶ corporis est. Idem videtur mihi de malo illo *homme*. Inimicus enim est sanitatis communitatis et sui ipsius. Sed vestras temporis et familiaritatis cum membris communitatis morbum eis quasi proprietatem fecerunt, et membra patiuntur alienari potius a corpore, quam a morbo, qui cum eis increvit etisque familiaris est; quemadmodum olim Israel *egit* erga Ieroboam, cum a familia David recederent et familiae Ieroboam adhererent. Haec sanctitas tua cum sapientia simul et patientia respiciat. Haec ita se habent.

(Quae sanctitas tua de Humanis scriptis, valde anxerunt gaudium meum, et laudavi dominum Deum, qui per sanctitatem tuam ignaros et stultos⁷ erudit et malos in bonos mutat. Sed

¹ Ps., xi, 5. — ² Cf. I Cor., vi, 12. — ³ *לְכֹל לְכֹל*; sensum intelligere nescio; fortasse legendum *לְכֹלֵךְ*, congesiones capituli? — ⁴ Sic e conjectura; codices habent « daemorum ». — ⁵ « *בְּאֵן* ». — ⁶ « *καταστασις* ». — ⁷ « *ισθιωτας* ».

p. 102.

tute ¹. Aliter fortasse et Paulum reticere debemus, quia de se ipso testatur, se esse rudem in sermone ². Ecce pastor vester habet linguam duplicem: atticam ³ illam et atheniensem et spiritalem simul et igneam, quae super apostolos in coenaculo ab eo, quales esse deceat erga episcopos. Quodcumque metropolitam in ecclesia mandat, ⁴ id fiat, et nemo litiget et surgat contra eum, in verbo Domini omnipotentis. Ipse conservet vos sub protectione misericordiae suae divinae usque in saeculum.

10 Fratres, orate pro nobis.

X. — ΕΙΣΕΣΔΕΜ ΑΔ ΕΛΙΑΜΤΑΣ.

Timotheus, servus et minister sedis apostolicae et patriarchalis in civitate regia: sacerdotibus et fidelibus in civitate

15 « Oboedite praepositis vestris, inquit Spiritus sanctus, et fidei et magna Dei Lapati: salutem Domini nostri. Ipsi enim vigiliant pro animabus vestris tanquam subiacete eis. Ipsi enim vigiliant pro animabus vestris tanquam rationem pro vobis daturi » ¹. Hoc est praeeceptum et constitutio Spiritus sancti. Auditivus autem, esse viros ex clericis et ex ordine scholasticorum ², qui impudenter surgunt contra praeeceptum sancti metropolitae et praeter voluntatem eius in ecclesia et schola esse volunt. Praeeptum ergo et constitutum: Si quis clericus impudenter surgit contra metropolitam, non licet ei, in verbo Domini, ministrare in ordine suo, neque communicare sacramentis vivificantibus, antequam metropolitae ³ satisfecerit. Sin autem e scholasticis aut e doctoribus est, qui contra metropolitam contendit, ministrare in aliquo ordine ecclesiastico, accipere sacramenta vivificantia et habitare intra terminos civitatis Dei Lapati, in verbo Domini, sine mandato metropolitae ei non licet. Nemini fidelium licet, in verbo Domini, clam aut aperte inuismodi rebelles contra metropolitam adiuvare. Estote fortes in Domino et pro nobis orate.

XI. — *ΕΙΣΕΣΔΕΜ ΑΔ ΣΕΡΓΙΟΥ.

Venerabili et sancto fratri nostro, Mar Sergio, episcopo, metropolitae Eliam: Timotheus peccator charitatem tuam veneratur.

p. 101.

¹ Cf. I Cor., IV, 20. — ² Cf. II Cor., XI, 16. — ³ « ἄριστος ». — ⁴ Heb., XIII, 17. — ⁵ « ὀχλοκρατικός ».

norma et maiorum abolita sunt, etsi mille mandatis ¹ regum firmata et stabilita erant. Sin autem bona et probanda sunt, decet ut constituentur et recipiantur, etsi nemo ea movit et firmavit, praesertim si splendens laudibus iustorum et proborum et si coronata sunt virtute scripturae sacrae. Rursus, si quis sculptor statuam vel imaginem, *sculptor statuae vel imaginis*, inde ergo lex universalis erit sculptoribus et fabricis ut nunquam, vel male sculptant seu fingant? Num forte alios quidem tanquam neglectos et semper otiosos, alios vero tanquam rudes et improprios gaudere sinamus decet? Ceteros vero *nome* decet et congruum est, cum cura et peritia, alios imagines et statuas, alios portas et sedes fabricare et fingere, dum potius versus exemplar et archetypum, et non versus artem malam aut nullam quorundam, respiciant et agunt? Partes et nosmetipsos maxime decet ad ²prototypum evangelii, magis quam ad quosdam homines, quicumque sint, respicere, et hinc cogitationem verbum et opus conformare. « Quis enim est Paulus ², aut quis Apollo? » Servi enim vestri sumus propter Iesum Christum. State ergo in libertate, qua Christus vos liberavit, viri fratres, Nolite vos submittere iugo servitutis ³ passionum mortalitatis, et libertas vestra non sit causa carnis et sanguinis. Caro et sanguis enim non possunt hereditate accipere regnum Dei, neque corruptio hereditate accipit incarnationem ⁴. Cum his oramus vos, ut inclinethis aurem et auditum sancto Dei, metro-politae vestro ⁵. Praestans enim est moribus suis et magister doctrina sua. Plus quam quadragesima annos habet, quos ministrat opus doctrinae in ecclesia Dei, et dignus factus est, qui cathedram doctrinae teneat et ministeret post angelum illum lucis, patrem nostrum Abraham magnum. Ne spernatar in oculis vestris, neque conviciatur, quia hominibus placere nescit. Si enim hominibus adhuc placeret, servus Christi non esset ⁶. Respicite illum tanquam Christum, et quanto est humilior, tanto inestabilis Christi, qui principem ⁷ huius mundi evertit et destruxit. Regnum Dei enim non consistit in verbo, sed in vir-

¹ « ἐποικτυπία ». — ² I Cor., III, 4. — ³ Cf. Gal., V, 1. — ⁴ Cf. I Cor., XV, 50. — ⁵ Scipius erat. — ⁶ Cf. Gal., I, 10. — ⁷ « ἀρχὴν ».

sui stupravit». Uxorem proximi sui vocat sponsam proximi. Iterum *discimus* ex verbis Gabrielis angeli ad Ioseph: « Ne timeas accipere Mariam uxorem tuam »¹. Denno evangelista testatur dicens: « Duxit uxorem suam et non cognovit eam ». Ecce *hoc dicit*, quamquam eam omnino non cognovit. Ergo sponsa viri uxor eius est, *sive cum ea corporaliter commixtus est, sive non commixtus est. Secundum voluntatem enim, cui merces datur in bonis simul et in malis, iam commixtus est. (Quod autem cum sponsa sua corporaliter non commixtus est, fortasse non a voluntate sua, sed a necessitate mortis impeditus et prohibitus est. Voluntati autem potius quam operi, mercedem datur). Denique eam magis respicere quam opus ipsum, demonstrat nobis vidua illa, quae per duos quadrantes iustificata est², et latro, qui in cruce regni heres factus est³, et aspectus impurus in mulierem, sicut Dominus dicit: « Qui mulierem aspexit ut eam concupiscat, cum ipsa fornicatus est in corde suo »⁴, et blasphemia latronis qui erat a sinistra. Non ergo licet homini ducere sponsam fratris sui; uxorem enim eius ducit, sicut demonstratum est. Neque licet mulieri, fratri sponsi sui esse; levir enim ipseus est. Neque permittunt canones synodales ut una mulier duobus fratribus, aut duae sorores univiro adhaereant. Omnes, qui uno ex his modis dictis se inquinaverunt aut inquinant, sub reatu sunt et sub interdicto verbi Dei, usquedum ab his recedant et vasa pura et sancta hant, apta in usum Domini sui. Pariter si quis poenitentiam facit et ab huiusmodi malis recedit, quicumque poenitentiam peccatorum non accipit, sub interdicto verbi Dei est, et remittus erit a charitate Dei, qui vult ut omnes homines vivant et ad cognitionem veritatis se convertant⁵. Novatus enim solus, destitutus fraternae et humanae charitatis, *sensu alto et mente p. 98. superba poenitentibus portam misericordiae clausit.

Sed nemo ex pastoribus, dicitis, tales leges et mandata constituit; quomodo *ergo* innovatis, quae a saeculo nunquam fuerunt? Dicimus vobis, o *viri* admirabiles: non est inquitendum, utrum haec dicta sint, an non, sed utrum pulcra et probanda sint, an non. Si nec pulcra nec probanda sunt, aboblenda sunt, etsi decies milles dicta sint; sicut et praecepta pagana

1 MATTH., I, 20, 24, 25. — 2 CL. MARC., XII, 42 sqq. — 3 CL. LUC., XXIII, 39 sqq. — 4 MATTH., V, 28. — 5 CL. IZ., XVIIII, 11.

eterna Plaviani et Diodori scribit, sicut apparet a principio eiusdem libri tertii et ex initio libri quarti, quae verba plena sunt apologiae magnae pro Diodoro, quae hic adducere superfluum optinuit, quia infra ea poster adducturi sumus cum canones et constitutionibus patrum, quae matrimonium cum duabus sororibus prohibent et vetant.

Sin autem non Diodorum et Basilium, sed eos, qui sunt e Bet Rabban¹, capitula huius nostrae vocis qui alii ita, alii aliter interpretati sunt illud: « Mulierem super sororem eius non accipies, neque opprimes, neque revelabis nuditatem eius contra eam, dum vivit »², et hic scire deceat, magistros non inter se litigasse, Ioannes enim e Bet Rabban³ sensum huius verbi secundum consuetudinem begalem⁴ declarans dicit, his qui sub lege *erant* licitum *uisse* duas sorores sumere, non autem his qui in evangelio vivunt, qui legi eiusque conversationi iam morti sunt, Christo autem et regno caelorum vivunt. Alii autem doctores secundum vim strictam foederis in Christo verbum interpretantes, ne quis duas sorores sumat, omnino prohibent. Neque decebat nos, quod in fine additum est « dum vivit », ac si non quidem dum vivit sumere non liceret, sed post mortem eius sumere liceret. Primo, quia committere ubique *lex* nuditatem revelare vetat, de matrimonio agitur; si ergo quis sponsam fratris sui ducere velit, sponsa autem, sicut dictum est, uxor sponsi est, is qui sponsam fratris ducere vult, eius uxorem ducere vult, quod turpe et illegale est. Sponsam viri eius uxorem esse, discimus primo ex veteri lege Moysis. Dicit enim: « Ambo nudi erant, Adam et uxor eius, et non erubuerunt »⁵, uxorem Adam vocat eam, quam post nuptum temporis per concubitum cognovit. Iterum dicit in libro quinto: « Si est puella virgo, sponsa viri, et invenit eam alius vir in agro⁶ et dormit cum ea, lapidate eos lapidibus et moriantur, puella, quia non clamavit, vir, quia uxorem proximi

¹ Monasterium Bet Rabban a monacho Zekakis⁷ in regione Basen circa annum 600 extractum est. Cf. Thomas Mare, *Hist. monast.*, ed. Budge, II, p. 33; 213 sqq.; HOFFMANN, *Auszüge aus syr. Akten Pers. Mithras*, p. 206. — ² *Ler.*, XVII, 18. — ³ Iohannes sub catholico Josepho I et Ezechiele, altero dimidio saec. VI floruit. Ebediesu Nisib. (cap. LXI) inter scripta eius commentarium in Leviticum recenset. — ⁴ Hic laema esse videtur. — ⁵ *Gen.*, II, 25. — ⁶ Legge: « in civitate »;

Deut., XXII, 23 sq.

⁷ *Deut.*, XXII, 23 sq.

dorus, magna illa lampas ecclesiae, mare et abyssus scientiae, non erubuit nec arduum habuit. *a beator, omni benedictione p. 94. digno Nestorio, corrigi et vituperari de quacumque causa noxia, quamquam is discipulus et receptor sententiarum eius erat, quanto minus Diodorus agere tulisset a Basilio in talibus corrigi et vituperari. Magnum enim discrimen est inter sententias et theorias circa verba scripturae et canones constitutionesque quomodocumque constituta. Illae enim ad coetum omnium doctorum pertinent, et omnes secundum mensuram intelligentiae eas tradunt; quae autem ad canones et constitutiones pertinent, omnia immobilia sunt. Res, de quibus magnus Diodorus vituperatus est, ad canones et constitutiones ecclesiasticas pertinent, quas nullo modo commovere nemini licet; de quibus autem magnus Theodorus reprehensus est, ad interpretationem et elucidationem scripturae pertinent, quam literis mandare et trahere nemini vetitum et prohibitum est, sicut ex patribus patribus videri potest. Qui quamquam sensum et mentem *scripturae* quomodocumque tradiderunt, tamen *libri* posteriores de eisdem rectus scripti sunt. Haec quidem dico, non admittens — abisti! — Diodorum magnum quomodocumque lapsum esse, sive in rebus scientiae sive quoad praxim. Dixi enim antea: concedamus factum esse quod factum non est. Diodorum, magnum illum in omnibus et praeclearum, tali accusationi non subesse, primum testem ipsam Basilium vocamus. Ibi enim in epistula illa ad magnum Diodorum: « Videtur mihi aliquis personam ¹ tuam astute induisse, et ita se auditoribus fidem *dignum facere voluisse » ². His *verbis* sanctus et magnus Basilius pro athleta Diodoro vere apologiam facit. Et sane nemo Basilio obicit, eum subiectum fuisse blandimento aut studio erga Diodorum, cum nunquam Iuliano et Valenti blanditus sit. Habemus deinde hac de re testem fide dignum Theodorum magnum illum, multae scientiae et virtutis. In libro enim tertio operis sui, quod de perfectione morum vocat ³, circiter verisus finem, cum eos nominet, qui fideles de perfectione morum docent et qui Mesallianos propter malam fidem et turpes mores perferunt, stellas illas assecelas Flaviani et Diodori commemorat. Totum enim ferme librum hunc tertium ex do-

¹ « τριώμων ». — ² Cfr.: P. Gr., t. XXXII col. 621. — ³ Cfr. Ebediast. Nisib., cap. xix (B. O., III, 1, 43).

sensus sermonis, — illic quoque sciendum est, magnum Basilium sancto et fortissimo Diodoro de hac re scripsisse, pari quidem zelo motum pro canone apostolico et paterno, qui matrimonium cum duabus sororibus vetat, qui primo ab apostolis per Clementem datus, deinde a congregatione synodali Neocaesareae confirmatus est, praesente sicut mihi videtur, Gregorio Thaumaturgo, et pro Diodoro fortissimo; et dum apologiam pro eo facit, contra Diodoro insidiantem sagittam acutam accusationis inanem reddit, sicut scientia tua magna ex epistula Basilii ad Diodorum ¹ cognoscere potest. Diodorus autem magno Basilio de hac re nihil scripsit; aut si scripsit, non tam extant scripta. Sed concedamus eum scripsisse. Quid ei Basilio scribendum erat? Utrum duas sorores esse ducendas, an contrarium hinc oppositum? Si illud prius aliquis dicat, *quomodo non contra canonem apostolicum et synodalem surrexisset *Diodorus*? Quis autem de Diodoro, advocato? prae omnibus et despexisset? Aut canones nesciens contra eos surrexit, cum pro legibus et constitutionibus patrum pugnare vellet? Hoc absurdum est et non locum habet apud hominem illum Dei Si inscienter contra eos surrexit, quis est, cui ex prioribus et posterioribus sors scientiae et sapientiae plus contigit quam magno Diodoro? Qui enim dicit Diodorum litigantem de hac re Basilio scripsisse, cum matrimonium cum duabus sororibus concederet, Basilium quidem, ingentem illam stellam ecclesiae, advocatum apostolorum et constitutionum eorum facit, Diodorum autem adversarium eorum et oppugnatorem, si alter, secundum constitutiones apostolorum, vetat et prohibet ne quis duas sorores ducat, hic autem contra haec inbet duas sorores esse ducendas. Hoc de Diodoro non tantum dicere, sed vel cogitare si absurdum est, ergo Diodorus Basilio non scripsit duas sorores esse ducendas. Ego autem recte concludo: etsi forte Diodorus aliquomodo de hac re prius scripsisset, — concedimus factum esse quod factum non est, — et postea Diodorus in Basilii argumenta inelisset, hanc *suum sententiam* plane mutasset. Quomodo hoc non *fecisset* ille, qui ad eum mittebat scripta sua? in testimonium et emendationem? Si autem Theodorus ² BASILIUS, ep. cxxxv, ad Diodorum (Theodorum) presb. Antiochenum, *P. Gr.*, t. XXXII col. 621 sqq. — ³ « *αὐτῆς ὁμοίας* ».

¹ BASILIUS, ep. clix; *P. Gr.*, t. XXXII col. 621 sqq. — ² « *αὐτῆς ὁμοίας* ».

10
15
20
25
30
35
40
45
50
55
60
65
70
75
80
85
90
95
100

Rabban Petion sacerdoti et doctori: Timotheus miser, in Domino salutem.

Non novi *illæ* capita fidei nostræ, quæ de matrimonio cum

duabus sororibus inter se litigaverint; neque tempus eorum,

et mutam eorum item, de quibus castitas tua tamquam de re

manifesta scripsit. Si enim Petrum et Paulum capita fidei nostræ

dicis, qui ministri magis quam principes fidei nostræ sunt,

— caput enim aut consummator fidei nostræ Iesus Christus

unus est, — et si item aliquam inter eos ortam in mente habes,

primo non de matrimonio cum duabus sororibus inter se litigaverunt,

sed de recta prædicatione evangelii, ne quid observaverunt,

vanitæ legalis in eo fiat. Paulus quidem eam semper et coram

omnibus accurate prædicationem et docebat, Petrus autem cum

obsequio et sine rigore, neque semper et coram omnibus hoc

faciebat. Deinde et non novimus eos inter se litigasse. Sed

Paulus quidem vituperavit, Petrus autem vituperationem optime

animo accepit. Lis quidem fuit, si duo principes adversarii sibi

occurrunt; sin autem alter se fortem præbet, alter se sub-

mittit, hoc rixa non dicitur¹.

Sin autem non Petrum et Paulum, sed Clementem et apostolos

eius temporis capita fidei nostræ dicis — ecce et illi antiqui inter

alias constitutiones, non licere, ut duas sorores in matrimo-

nium ducant, statuerunt, sicut mox ipsorum verbis demonstra-

vimus, — nemo omnino demonstrare potest, fuisse homines, qui

constitutiones illius temporis accipere litigarent, sive de ma-

trimonio cum duabus sororibus, sive de ceteris canonibus editis.

Sin autem capita fidei nostræ synodum Noecensarem *habiti-*

tam dicis, quæ fuit ante synodum celestem *CCCXXIII^a?*

quæ pariter prohibuit et vetuit, ne duo fratres unam uxorem

sumerent, neque duas sorores unius viri sint; sed neque au-

dimus, tunc homines de hac aut alia constitutione, illic definita,

inter se litigasse.

Sin autem capita confessionis nostræ magnum Basilium et

sanctum Diodorum dicis, — non enim manifestus est nobis strictus

¹ *Cir. Act., xv, 20, 29; Gal., ii, 11 f.* — Ita Syri synodum Niceenam

nominare solent.

optimos logicos et rhetores. Nobis autem magis incensusas
sunt notiones singulares, non solum propter rationem univer-
salium, sed et propter earum resurrectionem et resuscitationem.
Hae sunt sententiae nostrae tales et tantae de castitate tua.
Quae sit ratio privationis commercii tui nobiscum, id cogitare
et dicere tuum magis quam nostrum est. Non enim festinanter
sententiam proferemus nos, quos decet magis inquisitione et per-
scrutatione quam sine accuratatione quidquid dicere aut facere.
Curam habe celsae omni diligentia, et curam et custodiam
eius magis tibi ipsi quam aliis crede simul die noctaque. A te
enim et ex manibus tuis *ill* requiritur a Christo et a nobis.
Curam habe et fratrum scholasticorum, tamquam pupillarum
oculorum tuorum. Exalta te ipsum et illos ad studium doctrinae
et timoris Dei et omnium *virtutum* in te ipso exemplum mon-
stra. Vade ad abbatem monasterii q^r, et mitte nobis per virum
fidelem et integrum omnem suppellectilem, res et libros, quae
apud eum *sunt*. Recce, scripsi ei, ut mittat. Mitte nobis et ba-
culum, qui apud eum *est*. Omnes res, quas missurus es, scribe
in libello singillatim. Habemus enim apud nos eorum consi-
gnationem. Esto fidelis in Domino. Nuntia mihi, quid factum
sit de Rabban Petron. Epistulas nostras ad Rab-
ban Petron, — nescio quomodo dicam, — mitte ei diligenter
sine mora. Certiorem me fac de omnibus rebus, quae apud te
sunt, quid factum sit de Eusebio et quo pervenerit, quid fe-
cerit Basilio^s anathematizatus et ubi habitet. Noli abrumperere
commercium tuum a nobis. In fine mensis octobris, tribus diebus
successivis ad regem nostrum victorem intravi et cum gaudio
et hilaritate ab eo susceptus sum; et mihi tribuit octoginta
quatuor millia zuzarum monasterii Mar Petron. Adhuc autem in
non accepimus. Rex noster profectus est Basra; ego autem in
monterem habeo, cum sequit. Abbat *monasterii* patris nostri
Abraham dice, ut non cunctetur ad nos descendere. Pariter
et abbat *monasterii* Mar Iannan *dic*, ut mittat tributum suum
et quod scripsi ei. Epistula metropolitanae et Simonis episcopi Bel
Bagas mittantur per satellites, qui in eorum regiones eunt.
Ora pro me.

Fortasse pro: ٤٠٢٤ legendum est « quomodo se habeat ».

dicitur, talem secundum consuetudinem et harum similia; sicut enim non similes esse factes factibus, ita nec corda cordibus, dicitur et creditur, — decretum¹ quidem sapientiae est. Si autem non illud primum sed illud secundum est, seu ex defectu, etiam talis erit sententia spiritus seu mentis nostrae: (quem salutant et facit, ille est tradator magnus. Si ergo nos te salutamus, tu autem ad silentium pythagoreum confugis, cum qui huiusmodi est, magnus tradator sit, ex his concluditur te magnam tradatorem esse.

10 Incidis fortasse sub syllogismos² istos privatos et privationis. Quomodo? Kabban Sergius salutationem non reddi; atqui, qui salutationem non reddi tradator est; ergo Kabban Mar Sergius tradator est. Tradator autem alius quidem est totalis, alius vero specialis et partialis. Ille igitur Kabban 17 Sergius tradator totalis et partialis est. Quomodo? Si quidem Kabban Sergius catholicum tradat, catholicus autem universalis est, ergo Kabban Sergius tradator magnus seu totalis est. Sed sub illud « totalis », necessario etiam « particulares » veniunt, ergo Kabban Sergius tradator totalis *simul et par-

p. 89.

20 talis est. Attamen non est nobis, ut castitatem tuam in his vituperemus. Neque enim solem nigri coloris aut sphaeram³ quadrangularem⁴ dicimus. Partes neque castitatem tuam in his vituperamus. Quomodo enim eum, qui imago viva est et ratio-nabilis omnium bonorum, qui doctor et factor *ipsum caele-* 25 *stium simul* est et ab omnibus agnoscitur, qui sicut pluvia terrae animabus hominum potum praebet, qui stillas sapientiae et guttas eloquentiae semper in corda stillare facit eaque a malis purgat, bonis implet et conserit, — quomodo is, qui talis est et erit, tradator magnus aut parvus dicitur? Si enim Kabban 30 Sergius doctor es, omnis autem doctor et dator est, ergo Kabban Sergius largitor est. Nullus autem dator et largitor tran-dator est et dicitur, non ergo tradator est Kabban Sergius; quod demonstratum est ex hac demonstratione necessaria. Et etiamsi proposito⁵ assumpta est characteristica personarum; 35 assumuntur autem aliquando ipsae notiones singulares in demonstrationibus logicis. Quomodo? (Queniam solum sol matris, aut aer, aut quidquam aliud e singularibus. Et ita quidem apud

1 « φησικια » — 2 « αναλογισμοί » — 3 « σφαίρα » — 4 « τετραγωνος » — 5 « πρόσκαιρος »

tionem habuit et monasterium suum reliquit. Venerunt ad me fratres eius, et rogaverunt ut scriberem beatitudini tuae, ut convocata abbatisa et moniali eas inter se reconciliaret. Ita ut soror illa in monasterium suum redeat. Dignare fratres, huius rei curam habere. Fac inter eas pacem, ut soror illa Hānāā in cellam suam ingrediat. Certiorem me fac per litteras, quid in re eius facturus es. Christus conservet sanctitatem tuam incolumem. Salmānus venerabilem principem fidelium orbis, Mar Martānsāh, cum veneratione, et omnes fideles vestros. Dilegenter et constanter doce servum tuum Hūmānsāh in timore Dei, ratione et scientia scripturarum.

VIII. — EPISTOLAM AD SERGIUM.

Sancto Dei, fratri nostro Mar Sergio, episcopo, metropolitae Epiam: Timotheus peccator sanctitatem tuam veneratur.

Si pulchritudini sapientiae tuae persuasam est, amorem nostrum ab initio e causis et passionibus humanis existentiam cepisse, et nunc etiam passionibus humanis solvi potest. Sin autem exactitudo investigationis tuae scil, amorem nostrum non passionibus et causis humanis exiitisse, etiam certo scire debet, mentium amorem nostrum nunquam per passiones humanas scindendum et dissolvendum esse. Sanctitas enim tua nobis carior et venerabilior est quam totum genus naturale et cognatio humana. Idem enim est genus vestrum et nostrum, quod e caelo et spiritalibus vim existentiae sumit. Et nunquam persuasum habebō et *ad id* venturus sum, ut cum terra caelum, cum familia corporali spiritalē committam. Recordor enim illius, qui dixit: « Quae est mater mea et qui sunt fratres mei, nisi ii qui faciunt voluntatem Patris mei, qui in caelis est » 1. Pulvis enim, qui sub calcetis *tuis* erit, alior, pretiosior et sublimior oculis meis erit quam omnia *praetiosa mundi*. Si revera 2 eo quod alii quidem fideles, alii autem infideles sunt et videntur, quoad depositum quod in manibus eorum positum est, — non enim singulorum et omnium manū eandemque *πικτυριαν* seu qualitatem esse videre est, sed aliorum talem, aliorum diversam: talem secundum qualitatem animae insitam, quae *εἴς* est et 35

1 Cfr. MATTH., XII, 46 sqq. — 2 Quae sequuntur ad verbum damus; sensus nobis obscurus, et textus fortasse corruptus.

stantem in factis laudabilibus det. Ipse enim est initium, me-
 dium et perfectio omnium praestantium operum. Et haec ita
 5 meli et Iso'sabran venerunt quidem ad nos in urbem regiam,
 minime autem se subiecerunt, ut ad dittonem¹ vestram re-
 vertent. (Pendantur enim vitam dependere magis a regione
 quam a Deo, et ab aere magis quam a creatore et motore aëris,
 Se excusaverunt modo de vestimentis suis, modo de incapa-
 citate, modo de aliis *rebus*. Iso'sabran indicavit mihi, se nunc
 10 quidem redire non posse, brevi autem ad nos et ad te rever-
 surum esse. Iso' rāḥmeh *regimen* monasterii Rabban Abraham
 omnino abdicat. « Ego sum debilis, infirmus et aegrotus, et
 non est mihi sufficientia, * inquit, ad hunc locum ». Ita nunc
 15 res se habent. Curam habe Hūmānāh, non quidem in rebus
 corporalibus, sed in spiritalibus et rationalibus; educa eum
 in virtum perfectum quoad speculationem² et quoad praxim,
 Servus enim tuus est in aeternum. Salutamus ecclesiam Dei
 in Elam. Speciali modo veneratio et salutatio illustrissimo et
 20 venerabilissimo Mardānāh, principi thelimum orbis, offeratur.
 Vale in Domino et ora pro nobis.

VII. — ELUSDAM AD SERGIUM [METROPOLITAN] 'ELAM

Sancto fratri nostro, Mar Sergio, episcopo, metropolitae Elam:
 Timotheus peccator caritatem tuam veneratur.
 25 (Quotiescumque multum conversationis invenio, sine impedi-
 mento et pigritia sanctitati tuae scribo. Si enim nobis praesen-
 tibus et silentium solvimus et sermonem honoramus — non enim
 aspectus tantum vultus et personae gaudio nostro sufficit, sed
 addimus verbum quoque altibile, quo laetificamus³ animam:
 30 sicut enim vultu vultum, ita etiam verbo animas laetificamus:
 eo enim revelationi rerum secretarum studemus, — quanto
 magis ergo nobis absentibus sermonem plus quam silentium
 honorare debemus, sive causa est, sive etham praeter causam.
 Causa autem conversationis nostrae praesentis haec est. In
 35 civitate Bet Lapai est monasterium, quod dicitur DAWG⁴, in
 quo est monialis⁵ nomine Hānana. Haec aliquam contradi-

¹ « πολίτης » — ² « βεωπία » — ³ Lego ut supra, *tu* *laetificans*.
⁴ Vel DWVG. — ⁵ Ad verbum: « illa foederis ».

VI. — EIUDEM AB SERGIO METROP. [CIVITATIS] PET LAPAT.

Fratri nostro et comministro, sancto Mar Sergio, episcopo, metropolitae Tlami: Timoteus sanctitatem tuam veneratur et orationem tuam quaerit.

Cum desiderio spiritali scripta sanctitatis tuae accepi et sicut terra siccata et concussa, quae aquam quaerit, ita et mens mea notitiam clarum de rebus vestris expectaverat. Quia enim natura mortalis vicissitudinum capax est, et tunc ab his, tunc ab aliis vexatur et impugnatur, ideo quia eadem natura vestilli et involuti estis, continuo propter vos patiebar et dolabam. Sollicitus enim eram et cogitabam: estne immunitas a vicissitudinibus vexantibus, an non? Ideo oculi mentis meae cum anxietate spectabant et expectabant responsum vestrum. Quod cum acciperem et lineas et versus eius perscrutarer et cum sensu verborum et significatione familiaris haerem, valde gratissus sum, et Dei misericordiam amplius confessus sum. Quasi non fuisset valde procul a sanctitate tua, sive cum in itinere terra marique incederes, — quando quidem per diem a sole non laedereris et per noctem a luna non vexareris aut alligereris¹ propter providentiam et curam Dei de te, qui angelis suis sanctis de te mandavit et eos monuit, ut super manus te sumant, ne pes tuus lapide omnino offendatur², — sive cum ad portum³ perveniretis, ut ita dicam et tempestatem⁴ quiete permutareris et in tranquillitatem solvereris aestum maris⁵ et mare siccum⁶ permutareris, quando quidem siccum vobis fuit tamquam mare quoddam humanum; sed prope eram secundum mentem et intellectum, et videbam et cognoscebam quae fiebant, et delectabar ipse quoque de festo, et plenus eram Deo et gaudio spiritali; et considerabam in figura et aspicebam archetypum illum, cuius omnia sunt et propter quem perfectiuntur et fiunt. Et si, postquam litteras tuas legimus iam realiter his interfutimus, tamen secundum admirationem phantasiae iam antequam in librum tuum incidimus, eis participavimus. Et rogamus tamquam peccatores et debiles, ut Dominus noster, qui in vobis opera bona coepit, operi vestro perfectionem praest-

p. 85.

¹ Cf. Ps. cxx, 6. — ² Ps. xc, 11. — ³ « ληλυ » — ⁴ « χερσίν » — ⁵ « ἀλάς » — ⁶ Sic iuxta propositam emendationem. — ⁷ « φωνήσας ».

Sancto Dei, fratri nostro Mar Sergio, episcopo metropolitane
 'Eliam: Timotheus peccator caritatem tuam veneratur teque sa-

lutat.

5 Non potest fieri his qui certamen¹ faciunt et certantibus²,

neque his, qui in bello proeliantur, neque his, qui naves mari

gubernant, neque his, qui in stadio³ currunt, ut sine magno

labore⁴ et certamine aut coronentur, aut victoriam inveniunt,

p. 53.

10 aut serventur aliosque servant. Pariter neque medicis corpo-

ralibus et spiritalibus possibile est, ut sine magno labore et

sudore illi a corporis, hi ab animae morbis liberare possint.

Difficillimum autem est a torpore animae et perditione liberare.

Ita et tu, o sancte Dei; et laboriosum est certamen et diffi-

15 cile. Sed memor esto, eius etiam esse coronam. « Si educis

pretiosum e villi, sicut os meum eris », dicit Dominus⁵. Scri-

psinus ergo Elamitis ea, quae decant. Legge coram eis scriptum

nostrum, instrue et mone eos, ne ab auditu eius externo *statim*

declinent, sed usque ad finem et terminum eius sustineant. Finis

20 enim responsionis in summa loquitur sapientiam. Tu indesi-

enter doce, argue, mone, increpa, consolare, roborare, hortare,

confirma in spem poenitentiae. Esto igitur contra peccatum et

languam ferrum scalpens lapides. Verba tua sapientia et gratia

condita sint. Ante omnia in te ipso bonum exemplum praebe :

25 Esto archypus virtutum omnibus, qui te vident, ut in te et

propter te pater noster, qui est in caelis, glorificetur. Ex tota

anima scholae curam habe. Memor esto, ipsam filios ecclesiae

30 gignere et educare. Curam habe educationis fratris nostri

Kuanasali, et maxime ante omnia timorem Dei doce eum et

instrue eum in scripturis et doctrinis laudabilibus. Fratris

Henanso⁶ et Iso sabran iterum scriptissimus et quidem in canone

verbi Dei. Praeter id enim, quod non placet eis venire, et

Aloraye eos includunt (?)⁷. Vale in Domino et ora pro nobis.

Salutatio nostra cum veneratione datur magno et venerabili

p. 54.

Martransali, theohi et principi fidelium orbis, et omnibus fidelibus.

1 « ἀγών », — 2 « ἀπερωσία », — 3 « ἀρχαίων », — 4 IER., XV, 19. —

5 TIT., II, 7. — 6 Legendum existimo ἡδύ; cod. ἡδύ » repu-

tant ».

eos qui vocati sunt illi loci. Haec quibus locutione sunt ratione
opina, quam natura rerum propositarum postulat. Haec ita sint.
 Habetis apud vos cherubim, qui strenuus est et protegit.
 Leqnor de sancto bel. Irate nostro Mar. Sergio, episcopo me-
 trophita, viro docto, sapienti, iusto, casto et illustri, qui in
 terra est imago divina et caelestis. Accedite ad illum, et illi-
 minamini et facies vestrae non confundentur¹. Omnia, quae
 dixerit vobis servate et facite. Ne despiciatur a vobis, nec con-
 temnatur. Praeclarus enim est in rebus visibilibus, multo autem
 maior et praestantior in rebus intellectibus. Pretiosa est per-
 sona eius visibilis et exterior; multo sublimior, pretiosior et prae-
 clarior est persona eius abscondita et interior. Suaris est sermo
 et vox eius, sicut auditus; multo autem suavior et inuandior est
 oratio eius secreta coram auribus Dei. Nihil enim est inter ora-
 tionem eius et aures Dei. Honorate eum verbis et operibus! Oro
 vos per misericordiam Dei, ut constitutis corpora vestra ho-
 stiam viventem, sanctam et libere acceptam in servitio rationabili.
 Nolite assimilari huic mundo, sed immutamini in renovatione
 mentis vestrae. Et distinguite qualis sit voluntas Dei bona,
 accepta et perfecta², ut digni sitis regno, pro quo patimini.
 Tribulatio enim huius temporis, etsi parva et levis, gloriam ma-
 gnam et infinitam in saecula nobis parat, qui non gaudemus
 de visibilibus, sed de invisibilibus. Visibilia enim temporalia,
 invisibilia autem aeterna sunt. Quibus delectari detur vobis³.
 per gratiam et misericordiam Iesu Christi, domini nostri, per
 quem et cum quo Patri³ et Spiritui sancto omnis gloria, po-
 testas, honor et exaltatio, et super ecclesiam eius misericordiae
 et gratia eius sint in saecula.
 Fratres, orate pro nobis. Dominus prope est⁴, venturus super
 30 nubes caeli cum virtute et magna gloria angelorum suorum.
 Regio aut locus⁵ neminem superbum reddat; unicus enim est
 rex regum et dominus dominorum, Deus omnipotens.

¹ Ps. xxxiii, 6. — ² Rom., xii, 1, 2. — ³ Codd. addunt perperam « et
 Filio ». — ⁴ Phil., iv, 5. — ⁵ « τόπος ».

potius quam alios ex eo delectationem capere deceat. Sin autem non bonum sed malum est et creditur, nobis pariter et ceteris fugiendum est. Nonne, o admirabilis, si denarii et margaritae a benevolo aliquo distribuuntur, non ultimus, aut posterior, p. 80. sed primus potius esset eorum, qui acciperent, et ante omnes donum hoc pretiosum arripere, quamquam possessio eius usque ad sepulchrum tantum tibi prodesset, saepe autem neque usque ad portam sepulchri te prosequeretur, sed aliquando a tyrannide¹ et oppressione regnantium, aliquando a latronibus tibi auferretur et eriperetur, saepe etiam et causa mortis possessorum invenitur? Bonum autem castitatis et sanctitatis, quod sicut radii solis aut halitus aeris vivificans gratis datur et sumitur: bonum, inquam, sanctitatis, cuius possessio non pro tempore brevi et hac vita tantum, sed per saecula saeculorum utilis et necessaria est; bonum illud, sine quo nec esse nec consistere possumus, quod titulo caritatis a Deo magistri suae datum est: donum ergo tantum, et tam praeclarum, immo magno praeclarus, aliis dimittis et generationibus futuris, quas Deus operabitur, concedis, te autem ipsum eo privas et alienum facis. Quis tantopere se ipsum odit et contra se iniuste agit? Non ita, non ita fiat tibi. Si ergo tu, omnium sapientissimus et eruditissimus, persuasum habes et a me consilium sumis, qui omnium stultissimus² et insipiens sum, — quid enim lucrifaberis homo, si totum mundum heretur, animam autem suam laedat aut perdat³, — noli commutare utilitatem animae tuae cum toto mundo. Si consilium meum dicitur, tamen non est meum, sed redemptoris universi. Rape tibi redemptionem! Festina velociter, ut alas redemptionis agras! Contemne omnia praesentia; p. 81. Acquire unum tantum pro omnibus *omni*! Nihil reputes loco redemptionis tuae! Flos transit et dissolvitur. Primo tu bonum acquirere; postea eius possessionem aliis concedas. Esto archetypus praeclarus in reconciliacione sicut fusti in contrario! Noli decipere mundum, neque te decipiat! Ita enim multos fessit. Sed viri strenui ipsam fessillerunt, et per pauperes in regnum caelorum miserunt(?). Ita et tu fac, si mihi oboedis. Magis enim de divitiis tuis divinis quam humanis gaudeo, et volo te purum pure stare coram tribunali⁴ Christi, sicut deceat

IV. — EIUDEM AD PLAKITAS.

Timotheus peregrinus¹, misericordia Dei, vivificatoris nostri, servus et minister sedis patriarchalis in urbe regia: sacerdotibus et fidelibus, qui ad provinciam² Bliam pertinent: pax Domini omnipotentis.

Habitus³ morborum, o viri, certe et habitum medicorum⁴ operatur, et habitus medicorum habitum morborum et aegrorum operatur. Defectus⁵ morborum et defectum medicorum operatur, et defectus medicorum defectum etiam morborum operatur. Reformationem⁶ enim inter morbos et sanationem ponimus. Quomodo? Saneatio est sanatio morborum, et morbi, morbi sanationis sunt. Constitutiva enim et destructiva sunt *sanatio et morbus*, sicut et alia ipsis similia⁷.

p. 79.

Is qui in tali matrimonio vivit, in illegitimitate magorum vivit; remotus a legibus christianitatis et reus transgressionis legis est, et nobis et omnibus constitutionibus et canonibus synodalibus, usque dum ab his recedat et ad puritatem christianam redeat. Non ea, quae placent, sed quae magis prosunt vitae vestrae, dicimus. Neque minus domini fidei vestrae, sed adiutores gaudii vestri secundum verbum Pauli divini⁸. Propter Christum ergo petimus: Reconciliamini legibus castis christianitatis et recedite simul a paganismis et a legibus magicis Zaratrustrae. Ipsi enim sunt talia cubilia turpia et illegitima. Vos autem sicut filii lucis et filii diei in legibus praeclaris christianis ambulat, ut cum Christo principatum honoris et sedis et splendorem maneat⁹ gnatae gloriae virtutis acquirere et accipere possitis. Ne dicant quidam ex vobis, quod dixerunt: « Ex inde et deinceps *hoc* non faciemus; sed quae antea facta sunt, sine ulla mutatione permanebant ». Cur *hoc* et propter quid? Si enim bonum est, cur aliis concedimus, nos ipsos autem eo privamus? et a nostris quidem temporibus et diebus repellimus, temporibus autem futuris et aliis generationibus tribuimus? Nos ipsos priores

¹ « Ἐβρος ». — ² « πολιτεία ». — ³ ἔθιμοι. — ⁴ « ἀρχίατρος ». — ⁵ ἀρρώστια. — ⁶ ἰατρικὴ. — ⁷ « τὰ πρὸς τὴν ». — ⁸ Hic lacuna esse videtur. Fortasse est supplementum: « Inter res destruentes numerandum est et matrimonium cum duabus sororibus ». — ⁹ II Cor., 1, 23.

esse. Cum autem firmitatem consilii nostri videret et inflexibi-
 litatem mentis nostrae intelligeret, statuit, sanxit et decrevit:
 « Neque Gai, neque Susterin peto, sed in cellam meam, ait, in
 conventum redeo ». Ego dixi illi: « Non licet tibi hoc facere
 5 post dignitatem¹ et gradum, quem accepisti ». Et ita statuit
 in verbo Dei: « Non licet ei extra sedem Gai, cui unctus est,
 in ullo gradu ecclesiastico ministrare ». Et hoc modo discessit
 a me. Ubi ergo accepit a nobis licentiam excedendi gradum
 suum, cum in interdito verbi Dei a nobis discesserit? Et si
 10 dederimus ei iurisdictionem², sicut ipse dirigitur et monachi
 tibi dixerunt, in Gai tantum dedimus ei potestatem episcopatum
 ministrandi, non in conventu Novo et aliis locis. Et si Abraham
 anathematizatus quidem a nobis discessit, anathematizato autem
 non licet ordinationes facere: ergo Abraham non licebat or-
 15 dinationes facere. In Gai enim definitivus potestatem eius, non
 extra Gai. Omnes ergo, qui ab eo uncti sunt³, iterum due ad
 altare; dic canonem primum, secundum consuetudinem; recta
 super eos omnes orationes; et signa eos in sacerdotium aut
 20 diaconatum signo crucis vivificantis, in nomine Patris et Filii
 et Spiritus sancti. Quodcumque enim ab anathematizato fit, in-
 validum est. Duo autem sunt eius crimina. Primum, quod ausus
 est ordinationem facere in ditione aliena. Secundum, quod ordi-
 nare ausus est, postquam anathematizatus est. Non enim hoc
 25 pacto a me discessit, ut in Gai iret. Sed: « Neque in Gai, neque
 in Susterin eo; sed in cellam meam in conventum ». Tunc ana-
 thematizavi eum, ut non liceat ei ministrare in ullo suo gradu
 ecclesiastico extra Gai. Illic enim ivit, postquam audivit metro-
 politam Eliam esse ordinatum. Quod in Gai ivit, bene fecit; quod
 autem ausus est et anathematizatus et in ditione aliena ordina-
 30 tionem facere, stulte egit; et ipse anathemate, et ab ipso ordi-
 natus abrogatione dignus est, secundum canones ecclesiasticos.
 Haec ita gesta sunt, sicut et fiunt. Sanctitas tua libere se-
 cundum voluntatem Spiritus, qui in te est, faciat id, quod scis
 voluntati eius placere. Ipse corroboret te et nos ad perficien-
 35 dam voluntatem suam. Vale in Domino et ora pro nobis.
 Mitte nobis librum Gregorii Nysseni et illum Iusebii pro
 Origene.

¹ « ἀξίωμα ». — ² « ἀνεξουσία ». — ³ In textu: « miserati sunt ».

III. — KIVDĚK MAR TIMOTĚI EPISTĚLA AD SERGIŮV MĚTRO-
POLITŮM KLAM.

Sancto Dei, fratri nostro Mar Sergio, episcopo, metropolitae
Klam: Timotheus peccator, sanctitatem tuam veneratur et ora-
tionem tuam petit.

Epistolam ultimam sanctitatis tuae accepi et legi, fatique mihi
in gaudium et confessionem Dei. Rogo gratiam Dei nostri ado-
randi, ut incolumem conservet te et hanc gregem, cuius tu-
tela tibi credita est. Quoad id, quod scripsisti mihi sanctitas tua
de ordinatione¹ illegali, quam Abraham *episcopus* Gal in con-
ventu novo et in Susterin facere ausus est, sciat sanctitas tua
Deum amans, Abraham thronum² Gal, cui iunctus erat, dese-

p. 76.

ruisse et thronum Susterin petiisse praeter leges ecclesiasticas.
Et ecce, quamquam revera non erat in Susterin nomen episcopi,
non licebat ei, sede sua relicta, alienam rapere: quanto magis

eam quae talis et tanta erat! Cum autem Susterin venisset,
multa ausus est quoad³ chironias et perfectiones³ illegales.
Haec cum a civibus Susterin audissemus, qui in urbe regia
Bagdad commorantur, per literas eum arcessivimus et ei inter-
diximus omni ministerio gradus ecclesiastici, quem tenet, quia
synodum divinam *eccxxviii patrum*¹ et omnes posteriores sy-
nodos pericaciter aggressi ausus est, quae omnes statuunt et
interdicunt, ne quis episcopus de hyparchia in hyparchiam, vel de
throno in thronum migret. Simil omnes ordinationes eius il-

legales irritas fecimus. Quamquam autem ad nos in urbem
regiam venit, tamen concupiscentiam suam inhonestam et il-
legalem non dimisit. Sed tunc ad Rabban Moysen, tunc ad
fratrem nostrum Stephanum Damascenum, tunc ad Rabban
Bokhtiso, tunc ad fratrem nostrum (rabblem regium) cepit.
ut, ipsis adiuvantibus, ei permitteremus, Gal dimittere et Susterin
tenere. Ego autem in adiutorio caelesti, quod ecclesiam sancte
servat et regit, neque per honores, neque per preces aliquorum
victus sum, cogitans Deo magis quam hominibus obediendum

¹ « *Херповъ* ». — ² « *Бѣловъ* ». — ³ Perfectio episcoporum a metro-
politis ordinalorum ad patriarcham spectabat. Secundum Ibn at-Tajjib
(*B. O.*, III, II, 636) Timotheus ipse de hac re contra Bar Sauma Nisibe-
num scripsit. Ritus perfectionis: *B. O.*, III, II, 702 sqq. — ⁴ *Can. nic.*, 15.

vis et homicidii vertit. Mutat non quidem ipsam colitum, sed illegitimum et præter naturam adducit. Itaque propter adimplentionem eorum quæ legalia et naturalia sunt, laude, propter ea quæ illegitima et perversi modi sunt, condemna-

tionem digni sumus.

Haec de his.

Testamentum autem ab eis qui moriuntur factum, si in omnibus secundum Dei voluntatem scriptum est, immutatum confirmetur. Si autem non recte dispositum est, mutetur. In omnibus enim rebus, mortuorum et vivorum, Dei voluntas magis quam hominum voluntas perticenda est.

Haec itaque scripsi tibi, pater sapientissime, non tamquam nescienti aut doctrina egentem, — doctor Dei enim es et ab omnibus testimonium habes, — sed tamquam maxime intelligentem et omnium doctissimum. Scripsi obsequens mandato gravi sapientiae tuae magnae. Congruum enim mihi visum est, ut intelligentia tua sciret vim et potestatem harum mearum *sententiarum*, ne, cum propinqua et coram manibus sit demonstratio et probatio secundum debilitatem meam, amplius erres et illudaris cum multis in sua opinione de me, et ne iterum ad talia tractaris. Si beatitudini tuae omnino non respondissem, duo delicta vitii mei comparassem: inobedientiam contra amorem tuum et apparentiam quandam demonstrativam suspicionis scientiae. Nunc autem, cum scripserim, quaecumque modo, et a suspensione maligna debilitatem meam libero, et ab inobedientia remotus sum. Corrige, quæ deficiunt, magna tua sapientia et condi ea sapore bono et incundo prudentiae tuae. Et cum amore et dilectione ea respicias, recipiantur a magna scientia tua sicut balba verba puerorum, quæ parentibus gratiora sunt verbis sapientium et philosophorum. Ora pro pace mundi et quiete ecclesiae, simulque pro paupertate mea, ne reus stam coram tribunali Christi.

Explicit exemplar epistolæ quam scripsit sanctus Mar Timotheus catholicus ad Boksitō diaconum, et medicum regis.

¹ Lacuna. — ² Eadem docet Timotheus, canone suo 59 (vertit La-portri, *De Timotheo pater.*, p. 75).

¹ Textus mancus et corruptus est. — ² « *νεφελησι* » — ³ *Ex*, xx, 11.

p. 74. rerum naturam mutat. Mutat enim voluntas nostra non mor-
 tem sed mortis modum, carnique e modo naturae in modum
 fixis utens, secundum suam voluntatem modum quidem, non
 sit, libertati tradidit. Libertas enim legibus a Deo naturae in-
 tatem suam per legem monstravit; ut autem res sit vel non
 et cessarent quoque cum ea coronae et retributiones. Sed volun-
 facto res impossibilis sit. Ita enim cessaret libertas et autonomia
 legem quam statuit. Non autem decrevit et statuit, ut de-
 exant, sed legitimo et naturali modo, secundum decretum et
 ut homines per mortem ex homicidio in mundum futurum
 per naturam ex adulterio in hunc mundum intrent, neque
 hoc ostendit voluntatem suam, quae minime amat, ut homines
 cepit³: « Non occides » ait, et¹ « Non moechaberis ». Et per
 mandatum et decretum titulo legis firmiter statuit et prae-
 aut exant, optime scit. Nihil enim eum fallit, ut diximus. Per
 futurum migrent. Quomodo autem aut qua ratione intrent,
 intrent; alterum, ut per mortem ex eo exant et in alterum
 statuit esse: primum, ut per eorum homines in hunc mundum
 Ut breviter² dicam, haec quidem duo per decretum Deus
 incongruam esse.

p. 75. hae partim motus libertatis hominum, partim dispensationis
 bet, quae omnia movet et ad congruum *finem* perducit. Itaque
 dispensatio divina voluntatem suam sapienter per libertatem ratio-
 naliam perficit et per ea, quae sunt ex eorum libertate et auto-
 nomia, nunquam tamen eos dirigens necessitate aut coactione.
 Neque dispensationis divinae, sed suae libertatis et finis suae
 voluntatis retributionem accipiunt. Ita et autonomia libertasque
 rationalium voluntatem suam perficit et potestatem suam ma-
 nifestat in his, quae ad dispensationem divinam pertinent. Et quia
 non secundum finem dispensationis divinae, sed magis secundum
 finem arbitri et propriae voluntatis rebus utitur *libertas*;
 propterea e contra¹ magis quam secundum fi-
 nem divinae dispensationis, recipere debet coronas et retribu-
 tiones, si congruit omnino cum fine *divinae dispensationis*
 etiam perfectio *actionum creaturarum*: si autem non secum con-
 gruant, omnino evidens est perfectionem *actionum creaturarum*

stioni¹, ut coronam Dei aeternam super universum cingeret et
 divino modo super universum regnaret et dominaretur, vere ma-
 gis laude quam vituperatione fratres Iosephi olim et Iudaei postea
 5 digni essent, et mala bonorum causa esse inventurum. Si autem
 neque fratres Iosephi in servitutem vendiderunt, ut super Aegy-
 ptum dominaretur et regnaret, sed praesertim ut ex libero servus
 et subiectus fieret: neque Iudaei Christum dominum nostrum ad
 10 et daretur et regnaret super omnia et coronam divino modo
 cingeret, sed ut omnino *eum* e vita deleant et perderent, et
 ex invidia praesertim et crudelitate, non e philanthropia et bo-
 nitate ad id devenerunt, quomodo non iudicio et tormento
 15 digni sunt? Non enim eorum, quae ex operibus oriuntur, sed
 ipsorum operum, vel potius hinc voluntatis malae et invidiae
 20 retributionem accipiunt. Non enim mala eorum voluntas bonum
 genuit. Si enim bonum et malum contraria sunt, contraria
 autem se invicem tollunt, non autem alterum alterius causa
 sunt, ergo bonum et malum non causae unum alterius sunt,
 25 sed destructiva et exclusiva alterum alterius. At prava in-
 doles Iudaeorum est malum, et dominatio super omnia et
 in Aegyptum est bonum. Malum autem et bonum, ut de-
 monstratum est, se invicem excludunt. Ergo mala indoles et
 30 crudelitas Iudaeorum destructiva et exclusiva sunt imperii di-
 vini Christi super universum et dispensationis Iosephi super
 Aegyptum. Ergo non sunt mala causa bonorum; neque invidia
 35 *fratrum* et crudelitas Iudaeorum sunt causa regni Christi
 domini nostri super omnia, vel dominationis Iosephi in terram
 Aegypti. Cohærent quidem tanquam exitu propinqua, non tan-
 40 quam causa et causatum. Non enim quia venditus est, Ioseph
 Aegypti imperium accepit, neque, quia imperium Aegypti ac-
 cepit, venditus est. Non enim qui Aegypti imperium
 accepit, venditus est, neque omnis qui venditus est imperium
 Aegypti accepit. Imperium Aegypti accepisset, Deo imperante,
 45 etsi a fratribus venditus non esset. Pariter et Christus non
 quia crucifixus est, super omnia regnavit, neque quia super
 omnia regnavit, crucifixus est. Non enim omnis qui cruci-
 50 figitur, regnat, neque omnis qui regnat, crucifigitur. Sunt enim

¹ Videtur legendum *Arzo*.

autem noster sapientissimus et optimus capiti Ioseph per ser-
vitutem coronam plexit, et Christo Domino per mortem crucis
omnem potestatem in caelo et terra destinavit, coronamque
aeternam divinitatis super omnia praeclare plexit. In dictis et
libertas hominum revelata est et splendores dispensationis
5 providentiae divinae erga omnes praeclare refulserunt. Et con-
currunt ambo sine impedimento, sicut cursus¹ aut quadriga
cui iuncti sunt equi ab invicem in cursu recedentes, sed ab
auriga² sapiente et forti ductuntur. Et sicut sol et luna: ille
10 constantiter, sine incremento et decremento, haec autem incre-
mento et decremento cursus suum percurrunt, cum neque sol
iter et vicissitudines lunae destruat, neque luna solis iter im-
pediat, ita et providentia Dei omnipotentis et libertas rationa-
lium aequaliter currunt, cum neque Dei providentia et eius
15 dispensatio unquam rationalium libertatem et voluntatem cogat,
neque rationalium libertas et autonomia Dei providentiam et
dispensationem unquam destrueret possit: sed multoties ex *rebus*
sibi contrariis una mitra, stупenda et pulcherrima pulchritudo
dispensationis divinae complectitur, peritur et constituitur.
20 Stabit aliquis contra haec dicens: Si imperium Aegypti e
servitute ortum est, servitus autem ex invidia fratrum Ioseph,
ergo imperium Aegypti invidia genuit. Atqui imperium bonum
et desiderabile est, invidia autem odiosa et fugienda. Ergo
malum hoc causa illius boni est. Partiter et de redemptore universi
25 obicit aliquis hunc in modum: Si imperium quidem caeli et
terrae e cruce ortum est, crux autem ex amaritudine pervicaciae
Iudaeorum, ergo Christi potestas super omnia ex hac crudeli
pervicacia Iudaeorum orta est. Si haec crudelitas Iudaeorum
causa crucis est, crux autem causa mortis, mors autem causa
30 resurrectionis, resurrectio autem causa regni caelorum, regnum
autem caelorum summum et eminentissimum bonum est: ergo
causa boni praeclarissimi haec Iudaeorum crudelitas est. Cru-
delitas autem mala est et dicitur; malum ergo causa boni est.
Ad hoc dicimus: Si olim fratres Ioseph et postea Iudaei, illi
Iosephum fratrem suum alienis in servitutem vendidissent, ut
35 imperium Aegypti acciperet³, et *hi vero* Christum Dominum
num et Deum nostrum ideo morti crucis tradidissent et pas-

1 « καρδία ». — 2 « ἡλικία ». — 3 Legge *ἄλλοι*.

p. 71.

p. 70.

¹ Cfr. MATTH., x, 29, 30. — ² *Ann.*, xxv, 6 sqq. — ³ Marc., vi, 17 sqq. — ⁴ II *Reg.*, xi, 1 sqq. — ⁵ Os., i, 2 sqq.

libertas, firmatur autem providentia divina. Si providentia tol-
litur, ubi est illud 1: « neque capillus crinium de capite, neque
passer in laqueum cecidit sine Patre vestro, qui in caelis est » ?
Si autem libertas tollitur, ubi est tunc ratio legislationis, aut
ubi est retributio hinc et inde, id est regni caelorum et inferni ?
Sed providentia divina non tollitur. Deus enim naturae con-
ceptionem et mortem infixit, vim germinandi terrae, vim con-
burendi igni, et alias eiusmodi vires, quae cum natura natu-
raliter usque ad finem concurrunt. Neque libertas et voluntas
rationis nostrae auferatur. Utitur enim eis, quae a Deo natu-
raliter creata sunt, secundum liberam nostram potestatem.
Coelum habemus cum mulieribus: si legaliter sit, Dei man-
datum perhibemus; si illegaliter, non mandatum exequimur,
et ideo propter transgressionem hic et illic punimur. Conceptio
autem omnino fit secundum vim, quam Deus ab initio naturae
infixit. Pariter et igne comburimus. Si ad usum naturae com-
burimus, Dei mandatum facimus; ad hoc enim a Deo creatus
est *ignis*. Si autem in damnum hominum eo utimur, ut com-
buramus aut domus hominum, aut agros et vineas et civitates,
tunc non mandatum Dei eo perhibemus. Attamen ignis quidem,
quomodocumque eo utimur, id quod Deus ei infixit, naturaliter
perfecti. Non facta in se iudicantur; sed modi ipsorum et hinc quo
sunt, bonus aut malus, secundum voluntatem Dei aut non secun-
dum voluntatem Dei est et dicitur. Ecce enim Phinees occidit ?
et Herodes ? occidit. Factum homicidii idem est; hinc autem et
modus non unus et idem; et ideo Phinees quidem coronatus
est. Herodes autem damnatus est. Karsum, David ¹ et Osee ²
noebati sunt. Factum coltus idem est; hinc autem non idem
est; et ideo ille quidem iudicatus est, minime autem hic. Neque
ergo providentia Dei tollit libertatem nostram, neque libertas
nostra destruit providentiam Dei. Sed providentia Dei cum
omnibus et semper concurrat; libertas autem nostra omnibus
et semper utitur secundum potestatem voluntatis nostrae. Et
ita olim fratres Ioseph et postea Iudaei: illi quidem fratrem
suum Ioseph in servitutem vendiderunt, isti Christum Domi-
num in amaritudine voluntatis mortis crucis tradiderunt. Deus

latem sunt; alii secundum eius voluntatem sunt, et alii non
 secundum eius voluntatem sunt. Et sicut conceptio in Dei man-
 dato perficitur, hoc est per compositionem corporis, in quo
 anima e nihilo fit, modus autem conceptionis si legitimus est,
 dicitur enim in mandato Dei esse, si vero illegitimus est, non
 dicitur in mandato Dei esse: ita et migrationem animae e
 corpore in mandato Dei esse dicitur; hoc enim Deus ab initio
 constituit; modum autem huius migrationis, si naturalis est
 aut legitimus, dicitur in Dei mandato et voluntate esse, si
 autem nec naturalis nec legitimus est, non dicitur in mandato
 Dei esse. Sicut terra in Dei mandato creata est et in Dei man-
 dato vinu germinandi accepit: modus autem, quo laboratur,
 plantatur et seminatur, si legalis et iustus est, secundum Dei
 voluntatem est, si autem illegitimus et iniustus est, non est
 secundum Dei voluntatem, utroque tamen casu vis germinandi,
 quae in ea est secundum Dei mandatam, opus operatur. Aut,
 si navis, sicut vis comburendi ignis in Dei mandato est, Deus
 enim ignem calidum et comburentem creavit, modum autem
 combustionis, si rectus et iustus est, omnino dicitur eum com-
 burere secundum Dei voluntatem: hunc enim Deus creavit in
 usum hominum; si autem non rectus nec iustus est — saepe
 enim in eo domus, agri et homines insidiose comburantur, —
 tunc non comburit secundum Dei mandatam: ita et colitum et
 animae migrationem e corpore, si recte, legitime et naturali
 modo sunt, in Dei mandato dicitur esse, si autem iniusta et
 illegitima sunt, non in eius mandato fieri dicitur. Attamen, ut
 diximus, colitus et migratio animae e corpore omnino ex neces-
 sitate sunt. Est decretum Dei circa naturam: et perfitur homo
 et discedit anima, sive legaliter, sive illegaliter sint colitus et
 mors; modum autem colitus aut migrationis, si legitime et natu-
 raliter perficitur, in mandato Dei, si autem non legitime nec
 naturaliter, non in mandato Dei dicitur perfici et adimpleri.
 — Consideremus his qui legem observant, a legislatore non
 brevi mercedem dari, his autem qui non observant, in hoc
 quidem mundo statim iudicium decerni, et in futuro tormentum
 infinitum, quod indicat et lucide demonstrat, non esse Dei decre-
 tum et mandatam ut fiant mala.
 Si anima sine Dei mandato e corpore migrat, providentia
 tollitur, firmatur libertas; si non migrat, e contrario tollitur

p. 67.

p. 68.

antem adulterii est voluntas mala: malae autem voluntatis causa Deus non est; ergo adulterii non Deus causa est. — Pariter Deus in lege praecipit: « Non occides ». Evidens est eum praecipisse, ne occidamus, quia possibile est ut occidamus et non occidamus. Si enim ipse statuisset et decrevisset ut occideremus, quomodo legem posuisset contra decretum suum, ne occidamus. Contra se ipsum legem posuisset hac ratione et sibi contrarius videretur. Et si omnino impossibile esset ut occidamus, supervna esset lex illa de re, quae omnino non posset fieri. Sed Deus non statuit et decrevit ut alter occidat, alter occidatur. Non enim legem ponebat contra decretum et mandatum suum. Neque porro impossibile est ut alter occidat, alter occidatur. Supervna enim videretur lex non occidendi, si omnino impossibile esset ut occidamus. Posuit legem non occidendi voluntati, quae utrumque pariter facere potest. Si non occidit, Dei voluntatem et praeeceptum perficit; sin autem occidit, praeter Dei praeeceptum agit et idcirco occiditur, quia Dei mandatum transgressus est *et voluntate sua bonum odit et malum diligit. — Obiectio.* At si homicidium destructio vitalitatis est: ex autem destructione vitalitatis separatio animae a corpore fit; ergo homicidium separationem animae et corporis operatur. Atqui homicidium praeter Dei voluntatem et mandatum fit. Ergo possibile est, secundum hanc rationem, ut anima e corpore migret sine Dei mandato. Ad hoc respondemus: migratio animae e corpore ut fiat, Deus constituit, sive homicidium sit, sive non, in id tempus quo necessario e corpore migret: homicidium autem ut fiat, non constituit Deus. Hoc patet ex eo, quod homicida homicidii reus fit. Si enim voluntatem Dei perficeret, non occisione, sed potius corona dignus esset. Quia autem propter homicidium occidendus est, patet cum non voluntatem Dei perficere. Panitur non propter migrationem animae e corpore, hoc enim aliquando e necessitate fit, ut diximus, sed propter destructionem imaginis Dei, quam operatur is, qui est et dicitur occisor. Ergo dicere debemus, migrationem animae e corpore, quocumque modo fiat, mandato Dei fieri; Deus enim id definit, *scilicet* ut anima e corpore discederet: modi autem, quibus anima e corpore discedit, non semper secundum eius mandatum aut voluntatem

testimonium falsum dicit, praeter Dei voluntatem et praeter eius mandatum dicit. Sin autem non dicit, secundum Dei legem et secundum eius mandatum agit. Utrumque libera sua voluntate agit. Ut sicut lingua naturae nostrae a Deo data est, modus autem loquendi non a Deo, sed a voluntate nostra est — si enim volumus, veritatem, et si volumus, mendacium dicimus, — ita et, ut testimonium dicamus, a Deo, quomodo dicamus, a voluntate nostra est. Pariter Deus in lege praecipit: « Non moechaberis ». Ille quoque praecipit quod potest fieri aut non fieri. Utrumque enim facultate voluntatis nostrae agit. Patet enim qui moechatur, contra voluntatem et contra legem Dei agere, et idcirco etiam ad poenam damnatur a legis conditore, quia contra voluntatem et mandatum legislatoris agit, et libera sua voluntate bonum reicit, malum autem elegit et diligit. Qui autem non moechatur, evidenter secundum Dei voluntatem et mandatum agit. — *Obiectio*. Si adulterium transgressio legis est: ex adulterio autem graviditas: ex graviditate unio animae cum corpore perficitur: evidens ergo et manifestum est, adulterium causam unionis corporis et animae inventi. Atqui scimus adulterium praeter Dei praecipitum fieri: ergo secundum hanc rationem haec unio animae et corporis praeter Dei praecipitum perficitur. Respondemus, Coitus quidem secundum Dei praecipitum perficitur. Coitus est qui hominem perficit, non adulterium: ideoque non propter coitum, sed propter adulterium damnatur homo. Coitum quidem naturam, adulterium autem mala voluntas perficit. Et sicut ignis a Deo creatus est, nusquam autem eius et ratio *utendi* in nostra potestate est, ut bene aut male eo utamur: aut si maris: sicut oculus a Deo naturae nostrae datus est, quomodo autem eo videamus, Invidice an caste, in nostra potestate est, ita et coitus a Deo constitutus est, modus et usus eius autem voluntatis nostrae est. Ideoque non coitus, sed modus eius damnatur aut coronatur. Causa igitur unionis animae cum corpore coitus naturalis est: causa coitus naturalis est: ergo Deus causa unionis animae cum corpore est. Causa

1 Ex., xx, 14.

p. 64.

sibile, sicut : omnis homo lapis : omnis camelus avis. Quae cum
 ita sint, primum inventus, neque leonem partoratorem, neque
 sensum commune hominum de necessariis aut de impossibili-
 bus, sed de contingentibus tantum leges ponere, ut fiant, aut
 non fiant. Nemo enim unquam legem posuit ut aliquis spiret,
 aut non spiret, ut habeat duos pedes, aut non habeat; neque
 ut camelus habeat duas alas aut homo quattuor pedes. Priora
 enim sunt necessaria, posteriora vero impossibilia, et nullo modo
 sub rationem libertatis et voluntatis cadunt. Impossibile enim est
 10 ut homo non spiret et non habeat duos pedes; omnis enim homo
 spirat, et omnis homo ex necessitate bipes est; nec est ullus ca-
 melus bipes nec ullus homo quadrupes; id enim impossibile est.
 Quod autem homo rhetor sit aut non sit, discat litteras aut non
 15 discat, occidat aut non occidat, furetur aut non furetur, contin-
 gens est. Idcirco, de his tantum quae possunt esse aut non esse,
 omnes leges positae sunt et ponuntur. De his enim, de quibus
 Deus decrevit et statuit ut ita sint, et quae necessario ita erunt,
 — exempli gratia, ut ignis calidus, nix frigida sit, ut sol in
 die luceat et luna in vicissitudine incrementi et defectus videa-
 20 tur, — et pariter de his, de quibus constituit Deus, ut non sint,
 et quae ideo esse omnino non possunt — exempli gratia, ut
 oculus audiat, auris videat, pes spiret, nasus ambulet, — de
 his et talibus nulla unquam lex posita est vel ponitur; quia
 alia necessario sunt, alia nullo modo esse possunt, sive de eis
 25 lex ponatur, sive non ponatur. Quoad illa, de quibus non statuit
 et decrevit Deus ut sint aut non sint, sed *decrevit* ut pariter
 possint esse et possint non esse; ad hoc tantum statuit et
 definitur legem, ut fiant aut non fiant; quoad illa enim
 quae facere et non facere possunt et quae a nobis fieri et
 30 non fieri possunt, leges positae sunt, ut fiant aut non fiant.
 Quo modo? Lex praecipit¹: « Non falsum testimonium dices
 contra proximum tuum ». Evidenter possibile est ut testimo-
 nium dicamus, et possibile ut non dicamus. Si enim necessa-
 rium esset ut testimonium dicamus, impossibile esset quin dica-
 35 mus; vel si omnino impossibile esset ut dicamus, superfluum
 esset legem ponere, ut non dicamus, de re quae ex necessitate
 esset, aut de re quae nullo modo fieri posset. Ergo, si *quis* p. 63.

ad factus tam lamentabile et terribile venisse. Si Cain Abel fratrem suum interfecit et in caede Abel anima eius e corpore migravit, omnis autem anima in Dei mandato migrat, ergo Cain in Dei mandato interfecit Abel fratrem suum et tanquam adulator decessit Dei in Abel benedictione magis quam maledictione dignus erat. Qui enim mandatum Dei perficit, voluntatem eius perficit; qui autem voluntatem eius perficit, corona dignus est. Cain ergo, si decretum Dei in fratrem suum perfecit, magis corona quam condemnatione dignus erat, sicut Phinees¹ qui Israelitam et Moabitidem interfecit; nisi non congruunt corona servitio voluntatis Dei. « Nunc igitur maledictus es a terra, quae aperuit os suum et absorpsit sanguinem fratris tui e manibus tuis. Cum operaberis in terra, non amplius dabit tibi robur suum. Vagus et profligus eris in terra »². Haec quidem condemnationes magis quam coronae sunt. Iam ergo non Dei decretum perficit Cain in caede Abel; si autem non decretum Dei perficit, evidens est, animam sine Dei mandato e corpore migrare. Quod quidem anima e suo corpore per mortem discedat, id Deus statuit; mortalem enim naturam nostram constituit. Quando autem migrare debeat, quomodo, ubi et per quod, hoc Deus aliquando imperavit, aliquando non. Quomodo? [Aliquando Deus imperavit]³ quoad iustos ut Adam, Noe, Abraham, Moysen et alios similes; quoad malos et impios ut eos qui in divitio *perierunt*, ut Sodomitas, Pharaonem, Aegyptios, Coreh, Datan et Abiram. Aliquando Deus non imperavit; quoad iustos et bonos ut Abel, ut populum Hebraeorum, ut Iosiam, Isaiam, Iohannem Baptistam et alios; quoad malos et iniquos, ut Canaan, Esau, Ieroboam bar Nabat et alios similes, qui non in supplicio, sed naturali modo mortui sunt. Scientia quidem Dei omnia praecedit; voluntas autem eius non cum malo, sed cum bono procedit et ambulat.

Deinde sciendum est, esse tres substantias⁴ rerum et vocum: necessarium, contingens et impossibile. Necessarium, sicut: omnis homo animal; omnis canis quadrupes. Contingens, sicut: aliquis homo rhetor; aliquis homo grammaticus. Impos-

¹ Num., xxv, 6 sqq. — ² Gen., iv, 11, 12. — ³ F. textu excidisse videtur verba: *ἄρα ἄρα; ἄρα ἄρα; ἄρα ἄρα*. — ⁴ « ὄρα ». Cf. Hoffmann, *De hermetico apud Sycos Aristoteles*, p. 89, 111.

p. 61.

p. 60.

5 præteritis et presentibus, neque ex futuris, anima sine man-
 dato Dei non tantum non migrat, sed neque capillus crinium
 capitis, neque passer in laqueum cadit sine eius mandato, qui
 omnia ligavit et ordinavit. Si autem presentiam non respicit,
 5 sed res ipsas et nostram libertatem intendit, dicimus, animam
 sine Dei mandato migrare ex passionibus, casibus et morbis.
 Mortalem quidem Deus naturam nostram constituit, non autem
 decrevit et statuit, ut homo tot annos viveret. Scit quidem Deus,
 quantum temporis vivet homo, non autem decrevit aut statuit,
 10 ut tot annos viveret. Sciebat enim numerum annorum cuius-
 cunque vitæ ex eius temperamento et vi naturali ipsius, non
 autem decrevit ut, secundum scientiam suam, homo tantum vi-
 veret. Si decrevisset secundum scientiam suam, nunquam ex
 corpore suo migrare posset, antequam decretum, quod Deus sta-
 15 tulit et decrevit, effectum obtineat. Sciebat Deus et Dominus
 noster præter illud simul et alias causas externas, quæ a morbo
 aut libertate, a nobis aut ab aliis *accidunt*. Omnia enim hæc
 simul eadem præscientia novit, sed non decernit et statuit, ut
 20 quid ex eis sit; quod si decerneret ne anima migraret usque
 ad quoddam tempus, cessaret libertas et tolleretur voluntas. Sin
 autem tolleretur voluntas, neque laudandi, neque vituperandi
 essemus. Ne autem essemus sicut animalia irrationalia, pulchre
 nobis libertatem assignavit. Et ut libertas nostra opere vide-
 retur, pulchre naturæ nostræ vitam definitam non statuit et
 25 constituit. Virtutes incorporate nullo modo mori possunt, quia
 decrevit et statuit ut immortales essent. Nos autem homines
 omni modo mori possumus, quia mortem naturæ nostræ de-
 crevit et statuit.

riter fructum tulit, mortuus et vivis — totius mundi enim universam gratia est, — evidens ergo et manifestum est, non sine fructu et utilitate esse sacrificium agni Dei vivi, qui tollit et auferit peccatum mundi¹, quando pro defunctis et pro vivis offertur. Ideo et Baptista non dixit: « qui tulit peccatum mundi », sed: « qui tollit et auferit peccatum mundi », quando pro defunctis et pro vivis offertur. Sedebat enim eum continuo tollere et dimittere peccata mundi. Nam si irrationalia legis sacrificia, agni, inquam, homin. vultu, turture et pulli columbarum, non sine fructu et sine utilitate pro peccatoribus offerebantur in lege, sed peccata abstergebant et mundabant, etsi non legitime², nec semper, — typi enim et similitudines agni Dei erant, qui tollit et auferit peccatum mundi, — quanto magis agnus Dei peccata vivorum et mortuorum et vivorum expiare crederet? In omnibus ergo prodest sacrificium *Filii Dei* cum offeritur. — Fructus autem talis sacrificii non hoc tempore animae et corpori inolescit, sed post resurrectionem mortuorum cognoscitur. Tunc, quando mensura peccatorum aperte cognoscitur, etiam mensura charitatis in remissione ex sacrificio Filii Dei, qui pro nobis datus est, cognoscitur⁶. Etsi non omnino et totaliter peccata expiantur, — non enim ad lacrymas et poenitentiam confugerat is, qui transit, quanto tempore hic potestatem et liberam voluntatem habuerat, — tamen magna *fit remissio* et ita ut multiplex in ea appareat philanthropia *Dei*. Gratiae enim praesertim et misericordiae, non voluntatis opus est. Pro quantum ergo et valde utile est, ut continuo pro nobis agnus Dei immoletur, et his qui sacramento sacrificii eius communicant, et ei cuius causa et propter quem perficitur et consummatur.

CAPIT. SEPTIMUM. Utinam anima in mandato certo ex corpore migret, an casu et ex morbo. — Ad haec ita dicimus: Si quis praescientiam Dei respicit, quam nihil unquam fallit, neque ex

p. 58.

p. 57.

¹ JOHANN., I, 29. — ² Lege (cum B. O.) « totaliter ». — ³ II MACH., XII, 43 sqq. — ⁴ « *εραρρητο* ». — ⁵ Haec addas secundum B. O. — ⁶ Hae duo propositiones desunt in B. O., I, cit.

¹ De sententia Syrorum, mundum per sex aut septem milia annorum duraturum esse, cfr. BRAUER: *Zeitschrift f. kath. Theologie*, 1892, p. 275 sqq. — ² Sicut e. B. O., III, n. 344 sqq. patet, hoc caput internum a Timotheo II in libro *De septem ecclesiarum sacramentis*, cap. 6, repetitum est, Cfr. etiam *Moses bar Kefa*, cap. XLI, et p. 158 sqq.

30 CAPUT SEXTUUM. Num sit ei commodum, refrigerium aut delectamentum, e memoria, quae ei peragitur ad altare Domini? — Hac de re ita nobis ratiocinandum est: Christus hostia universalis pro singulis hominibus, cum sacrificatus est, profuit omnibus, primis, mediis et ultimis, aut fortasse mediis tantum profuit, primis vero et ultimis nihil profuit. Si omnibus pa-

accedamus.

Et haec quidem ad quaestionem quintam; nunc ad sextam circa corpus eius sunt.

35 rum quae ipsi in retributione accidunt, sive eorum quae nunc tionem habere sive eorum quae in corpore suo fecit, sive eocredat, animam, postquam e corpore discessit, actualiter cognificare et cruciare. Ad evitandas has absurditates nemo dicat aut non simit, sed nunquamque seorsum et sine socio suo beati-
 20 simi peccaverunt et iustificata sunt, id est animam et corpus, aut posteriora? Incongruum est, instum illum iudicem ea, quae servabatur hic iustitia? et quomodo non destruet opera priora et illic per septem milia annorum iustificatus est? Quomodo
 15 annorum inique egit: aut Cain, qui hic mille annos peccavit triginta annos iustificatus est, illic autem per septem milia modo tunc aequalitur retribuito et corona Abel, qui hic per
 iustorum ad malum, et impiorum ad bonum se inclinent; quo-

p. 56.

Deinde, propter earum libertatem forsitan accidet, ut animae quae malum operata est per septem milia annorum totius aevi, mille annos, ut ita dicam, malum operatum est, et animae eius, quomodo eadem retribuito et poena erit corpori Cain, quod anima eius, quae septem milia annorum¹ eam operata est. Et Abel, quod circiter triginta annos virtutem operatum est, et primam quomodo pares erunt in retributione et corona corpus bona, aut e contrario eligunt bona et fugiunt mala. Si ita sit,
 5 Similiter et animae iniquorum, aut eligunt mala et fugiunt mala fugiunt, aut e contrario bona fugiunt et mala eligunt. tribus suis, per intellectum et libertatem aut bona eligunt et bet: ergo animae iustorum, postquam egressae sunt e corpo-

et propter corpus: non propter, sed metaphoricè et per trans-
 lationem dicitur: quemadmodum et de corpore dicimus, illud
 p. 34. scire et intelligere, non quidem in se, sed propter unionem
 cum anima. Nunc ergo anima, postquam corpus reliquit, non
 sentit, neque scit, quae in corpore fecit. Si enim sciret omnia,
 5 quae fecit in corpore, etiam sciret retributionem eis quae fe-
 cit in corpore servatam: et haec cum sciret, si esset anima
 iusta, per cognitionem operum bonorum, quae fecerat, et per
 cognitionem praemiorum servatorum, iam in felicitate regni
 10 caelorum habitare. Si autem anima iniqua esset, per cogni-
 tionem malorum quae fecit, et per cognitionem tormenti malis
 servati, iam in tormento futuro esset. Quomodo iustum esset,
 ut ea, quae simul peccaverunt et iustificata sunt, non simul
 mercedem recipere, sed partim delectarentur in spe et partim
 15 cruciarentur, cetera vero omni sensu, sine delectatione vel
 tormento essent, hoc est corpora, quae dissoluta et corrupta
 sunt. Quomodo dicitur anima sentire et scire ea, quae in cor-
 pore fecit, aut quae in eo sunt, postquam quomodocumque ex
 eo migravit; quae etiam, cum in eo esset et habitaret tam-
 20 quam in templo tantam longitudinem dierum et annorum, neque
 seipsam unquam secundum substantiam vidit et cognovit, neque
 aliam animam eiusdem generis, aut angelum, denique neque
 tempus, id est corporis sui, membrum internum, ossa aut eo-
 rum medullam secundum substantiam vidit aut novit: nam
 25 visionem aut scientiam, quas de his passionibus interitis pos-
 sident, ex eis quae oculis corporeis attingit, acquirit. Et quia
 scientia, sensu et aspectu non solum sui ipsius, sed et mem-
 brorum internum corporis sui caret, necesse habet, ut medicus
 ei revelet et explanet, quae in ipsa conclusa et occulta sunt.
 30 Nam ergo, quae, cum in corpore sit, nec videt, neque sentit,
 neque novit, quae in eius corpore latent et abscondita sunt,
 dicit et credet aliis, scire aut sentire quae in corpore eius
 facta sunt aut sunt, postquam ab eo exivit et recessit? Ergo
 non sentit aut cognoscit ea, quae facta sunt ab ipsa, aut sunt
 35 in corpore eius postquam discessit ab eo. Rursum, si anima
 post discessum e corpore suo scientiam actualiter possidet, volun-
 tatem quoque actualiter possidet. Omne enim vivum rationale
 actualiter et voluntatem possidet. Si autem possidet actualiter
 voluntatem, ergo et eligit et relinquit. Si autem res ita se ha-

vel si sit in mundo. Hoc est, quod dixit Dominus in parabola
 de decem virginibus: « Dormitaverunt omnes virgines illae et
 dormierunt »¹. Mors in totam nostram naturam dominatur, in
 animam simul et in corpus. Sed in corpore solutionem operatur,
 in anima autem silentium actuum et facultatum. « Quia non
 infernum confitebitur tibi, neque mors laudabit te, dicit pro-
 pheta², neque expectabunt veritatem tuam, qui descendunt
 in foream ». Et³: « Quia non est in morte memoria tua; in in-
 ferno quis confitebitur te? »; et⁴: « Lauda anima mea Dominum
 et psallam Deo meo, quantum consisto », et⁵ post pauca:
 « Exit spiritus eius et revertitur in terram suam, et in illa
 die pereunt omnes cogitationes eius », dicit David. Ergo vir-
 tualiter, non actualiter sunt. Et rursum Salomon dicit⁶: « Quia
 non est sapientia et scientia et intellectus in inferno, quo vadis ».
 15 Et ad quaestionem quartam haec dicta sunt.
 CAPUT QUINTUM. Num post migrationem sentiat, quae fuerat
 in corpore habitans, et num sciat, postquam migravit, aliquid
 bonorum aut malorum, quae facta sunt in corpore, habitaculo
 eius. — Si habet sensus, etiam sentit. Notio⁷ sensibilitatis
 ab ea sensibilitate, quae in sensibus residet, sumitur. Atqui si
 nullum sensum habet, quomodo sentire dicitur? Sensibilitatem
 tria constituunt: sensus, sensible et actus sentiendi. Sensibilitas
 et actus sentiendi in sensibus resident. Atqui sensus cum cor-
 pore soluti et corrupti sunt. Ergo et sensibilitas et actus sen-
 25 tiendi cum corpore dissoluta et corrupta sunt. Sicut enim con-
 cupiscentia et irascibilitas cum corpore corruptae sunt, ita et
 actus sentiendi et sensibilitas cum sensibus dissolutae sunt.
 Tandem ergo sensibilitatem, quam anima per novem menses
 in utero habet, et post migrationem e corpore habet. Sentire
 ergo omnino non de anima, sed proprie de corpore dicitur.
 30 Angelos enim non sentientes, sed scientes dicimus; sed sen-
 tientes dicimus non solum homines, sed et bestias irracionales,
 conchyliam quoque et spongas. Scientes vero et intelligentes ani-
 mam et virtutes caelestes nominamus; et hominem quoque
 35 propter animam scientem seu intelligentem dicimus. Si autem
 anima sentire dicitur, quantum in corpore tantum est, dicitur

p. 53.

¹ MATH., XXV, 5. — ² Is., XXXVIII, 18. — ³ Ps., VI, 6. — ⁴ Ps., CXLV, 2. — ⁵ Ps., CXLV, 1. — ⁶ Eccl., IX, 10. — ⁷ Verboletus « rumor ».

virtutes operata est, in locum amoenum paradisi, sin autem mala operata est, ad congregationem extra paradysum inussu Dei migrare, ibique esse usque ad diem resurrectionis.

Et haec ad quaestionem tertiam dicta sunt.

CAPUT QUARTUM. Quae scientiae maneant ei post migratio-
nem. — Animam quidem in quatuor facultates distribuunt, qui
in philosophia assidue versantur: rationem inquam, trāsibi-
litatem, concupiscentiam et voluntatem. Ex his quatuor facul-
tibus ratio et voluntas naturae eius sunt. Trāsibilitas et con-
cupiscentia non sunt de natura animae, sed ex eius unione,
quam cum corpore habere diximus. Sciendum est, eas, quae
peculiariter eius naturae sunt, cum ipsa migrare eamque
nunquam relinquere; quae autem naturae corporis sunt, nempe
trāsibilitatem, concupiscentiam et omnes passiones, illas subiectas,
cum corpore eam relinquere. Partes et facultates, quae cum
ipsa migrant et naturae eius sunt, partim actualiter, partim vir-
tualiter tantum possidet. Actualiter possidet vitalitatem. Num-
quam enim quiescit a motu vitalitatis suae et semper est natura
actualiter viva et mobilis. Virtualiter autem possidet intellectum
et liberam voluntatem. Virtualiter enim ratio et voluntas na-
turae eius inhxæe sunt; actualiter eas in unione cum corpore
tantum possidet. Si sui causa tantum esset creata, non propter
perfectionem cuiusdam alius naturae, actualiter omnia sua pos-
sideret sicut natura spiritalium. Nunc autem, cum non sui causa
creata sit, sicut antea diximus, quantum temporis cum socio suo
est, omnia sua actualiter possidet; postquam autem e corpore
migravit, et homo, qui ex his duobus consistebat, solutus est,
et facultates secundum actum solutae sunt. Manet ergo actua-
liter in ea post migrationem e corpore facultas vitalitatis et
motus; illa autem libertatis et rationis virtualiter tantum, non
vero actualiter; facultates trāsibilitatis et concupiscentiae
neque actualiter, neque virtualiter manent in ea. Sicut, dum
est in corpore intra uterum per novem menses, aut, si ma-
vis, dum est in corpore somno oppresso, vitalitatem suam rea-
liter et actualiter possidet, libertatem autem suam et rationem,
dicere potes scientiam suam, non actualiter, sed virtualiter pos-
sidede, et quamvis viva in natura sua, non sentit vel si in mundo
sit; ita etiam e corpore egressa vitalitatem suam actualiter,
rationem et voluntatem suam virtualiter possidet, non sentiens

p. 32.

p. 31.

et mali, hic mundus *praesignabatur*: ita per paradysum et locum extraneum, regnum caelorum et infernum repraesentantur. Et haec ad hanc quaestionem secundam.

CAPUT TERTIUM. Quo anima a corpore separata migret. —

5 Sunt qui dicant eam in elementis, ex quibus corpus componitur fuit, etiam post separationem ab eo, habitare. Anima enim quia coniuncta est cum amore corporis, cum quo germinaverat et exculia erat, corpus autem post solutionem in elementa redit, idcirco, aiunt, anima post separationem in mentis illis, in quae corpus solutum est, habitat, usque ad diem, quo ipsum iterum rectum, fulgens et Deo simile induet¹. Hi quidem alia cogitaverunt; alii autem alia dixerunt. Sed mihi praeter ceteris verum videtur verbum *Domini* ad latronem²: « Hodie mecum eris in paradiso ». Cum Deus Adam creasset, posuit eum in paradiso: paradysus autem in terra imaginem regni caelorum repraesentat. Cum ergo Deus Adam creasset, posuit eum per imaginem et similitudinem in regno caelorum. Sed propter transgressionem mandati, *Adam expulsus est*: et quia congruum erat, ut primo in his, quae hic sunt, tentaretur et tunc ad ea, quae super omnia elevata sunt, *acceleremus*:³ ne tamen sine perceptione et sine cognitione accurata sit nobis donum charitatis Dei pariteratoris: propterea, quando ad nos descendit in oeconomia sua Filius Dei, cum vellet ea nobis obtingere, quae in principio promiserat, idcirco ab initio ad figuratam imaginem regni caelorum, id est ad paradysum, accedere fecit naturam nostram. Ipse in anima sua locum ingressus est, e quo Adam exierat, et latronem secum introduxit, simulque Henoch et Eliam, et omnes animas iustorum secum introduxit, ut inde spem regni caelorum in nobis innovaret, quam ab aeterno finis oeconomiae Dei nostri adorandi respexit. Ideo visum et adorationem versus orientem convertimus, tanquam in haereditatem primam, quae primo patriarchae data erat, in qua tanquam in typo regnum caelorum figuratum est. Ergo firmiter credendum est animam post separationem a corpore, si

p. 50.

¹ De tali sententia aliquot rabbinorum v. WEBER, *Die Lehren des Talmud*, p. 322 sqq. E Syris christianis Aphraates tantum, qui traditiones iudaeas optime noverat, similia docuisse videtur. Cf. eiusdem demonstrationes VI, 14; VIII, 18; XXII, 6. — ² Luc., xxiii, 43. — ³ Textus aliquantisper perturbatus videtur.

At surget aliquis contra hoc *dicens*: « Si omne finitum in loco et spatio definitur, anima autem, ut demonstratum est, neque loco neque spatio definitur: ergo anima infinita est: quod est absurdum ». Respondemus: Illud « finitum » et « finitum » duobus modis dicitur, tanquam includens et inclusum, quod corporis tantum proprietas est, et tanquam initium et finem habens in existentia sua, quod ad corpora simul et incorporea pertinet. Atqui anima coepit et finem habuit in sua creatione: quidquid autem coepit et finem habuit in sua creatione, non infinitum est. Ergo anima non est infinita, si constitutione, non infinitum est. Ergo anima neque coepit et finem habuit, ergo anima neque coepit neque finem habuit in creatione sua essentiali in ortu creationis suae. Atqui anima coepit et finem habuit in creatione sua; quod autem coepit et finem habuit, dupliciter finitum est; ergo et anima dupliciter finita est, id est, natura eius cadit sub initium et sub finem. Sed forte quis dicat, creatorem in constitutione entis eius neque coepisse, neque finisse, quod absurdum est.

Haec *divinus* secundum rectitudinem naturae rerum. Mel-
 20 taphorice tamen et ex usu, dum in corpore est, dicitur in corde habitare¹; postquam autem iussu Dei *e vita* migravit, si viretutes coluit, in paradiso, si mala amavit, locus extra paradisum habitat. Haec Dominus docet, latroni dicens²: « Hodie mecum in paradiso eris ». Non tanquam *animae* iustorum in paradiso
 25 delectarentur, iniquorum extra paradisum cruciarentur. Quid enim delectationis haberent animae incorporeae et fructibus arborum corporearum et floribus? Sed differentia locorum, quod aliae in paradiso, aliae extra paradisum consistunt, demonstra-
 30 tive innuit in differentiam locorum, quae in resurrectione mortuorum erit. Sicut enim, relictis corporibus, non unus et idem est locus animarum bonorum simul et malorum, ita et post resurrectionem mortuorum non unus idemque erit malis et bonis. Sed his regnum caelorum, illis infernum servatum et praeparatum est. Et sicut per duas arbores paradisus, per
 35 *arbores* vitae mundus futurus, et per *arbores* scientiae boni

¹ Melius Bar Kefa, cap. 29. — ² Luce, xxiii, 43. Ad rem cf. BRAUN, *Moses var Kefa*, p. 151 sqq.

1 « ἀρχή ». — 2 MOSES BAR KERA, cap. 38 : « Locus corporibus con-
 veniens decem modis dicitur : supra, infra, ad dextram, ad sinistram,
 ante, post, hinc, illic, prope, longinquo ».

corpore est, non autem tamquam in loco vel spatio, sed tam-
 quam natura incorporea in corpore. — (Quia, quæ quomo-
 documque extensionem habent, etsi linea aut punctum¹ sint,
 necessario et in spatio vel loco sunt. Quod autem nullam ex-
 tensionem habet, nec in loco nec in spatio esse dicitur. Anima
 quidem neque ut linea, neque ut punctum extensionem habere
 dicitur; quod autem nullam habet extensionem, id neque in
 spatio neque in loco esse dicitur. Ergo neque anima in aliquo
 spatio vel loco esse dicenda est. Quod in loco vel spatio non
 est, de hoc neque dicitur ubi sit. Neque ergo de anima dicen-
 dum est ubi sit, sicut de corpore.
 Si lux in aere non in loco vel spatio esse dicitur, quam-
 quamambo corporea sunt, aut si navis, cum hoc universum,
 quod est constituto huius mundi, id est terminus creatus caeli
 et terræ, non in loco vel spatio esse dicitur, quomodo anima
 quæ est incorporea, in corpore aut extra corpus tamquam in
 loco vel tamquam in spatio esse diceretur? Undem quidem
 modis² aliquid in aliquo esse dicitur, qui *modi* sunt secundum
 rationes, quæ de corporibus prædicantur; quia anima incorporea
 est, necessario [impossibile est] ut vel uno ex his undecim
 modis in corpore esse dicatur. Quomodo? Anima est incorporea,
 Atqui nullam incorpoream terminis corporeis suscipitur. Ergo
 evidenter nulla anima terminis corporeis et modis corporeis
 suscipitur. Sed sicut sancti angeli, qui cum in hoc mundo sint,
 non corporali modo hoc universum movent et ad congruum
finem perducunt; aut si navis, sicut lux in aere est, ita et
 anima, cum in corpore sit, non tamquam in spatio vel tamquam
 in loco, corpus vivificat et ad congruum *finem* movet. Et sicut
 sol hypostatice in caelo est, per virtutem illuminationis et ca-
 foris sui omnibus illuminando et calefaciendo prope est, cum
 locum vel spatium in corpore non teneat, ita anima hyposta-
 tice nullum quidem spatium vel locum in corpore occupat,
 etsi in eo creata, ligata et circumscripta est in nutu divino; at
 sua virtute et suo actu toti corpori præsens est, ipsamque vi-
 vificat, et movet, eique rationem tribuit.

qui in hoc mundo et cum hoc mundo in principio ex nihilo creati et constituti sunt, cum hoc universo et per hoc universum omnes scientias colligunt, sine autem ipso nullam cognitionem actualiter habent — si enim ab hoc universo separantur, in silentio antiquo manent¹, — aut, si navis, sicut inx, quae in principio in hoc universo ex nihilo creata est, in ipso actualiter, extra ipsam virtualiter possidet proprietatem suam: ita et anima in hoc corpore et cum eo ex nihilo creata est. Ideoque in eo et cum eo omnes scientias habet, extra illud vero, et sine eo nullam scientiam actualiter habet. (Causam enim materiam et efficientem omnium scientiarum in se ipsa, causam instrumentalem et formalem per corpus, ut ita dicam, aut cum corpore, habet. Ideo cum ipso omnes scientias formaliter et instrumentaliter habet: extra autem illud et sine ipso secundam perfectionem actualitatis nullam habet, omnes autem secundam causam materiam. Ita respondemus ad quaestionem, quaerentem [propter] ² quid sit anima. Expositimus enim et animam esse, et quid, et qualis et propter quid sit.

CAPUT SECUNDUM. Ubi sit anima. — Dicimus vocem « ubi » aut locum aut spatium significare. Locus et spatium de corporibus dicuntur; hoc ergo « ubi » de corporibus et propter corporibus adhibetur. Anima autem incorporea et incomposita est, sicut monstravimus; ergo illud « ubi » animam minime respicit. — Si anima in loco et spatio esse dicitur, spatium autem et locus duas³ dimensiones habent: ergo *anima* tres dimensiones habere debet. Omnia enim, quae spatio et loco continentur, tres dimensiones habent, et omne quod tres dimensiones habet, corpus est. Ergo anima non incorporea est. Sed demonstravimus eam incorpoream esse; ergo sine spatio et sine loco est anima. — Habitat quidem et est in corpore, non tamen in spatio neque in loco; locus enim vel spatium nullam naturam incorpoream includit, sed tamen naturam incorporea in corpore. Sicut enim virtutes caelestes in hoc universo sunt, non tamen in spatio vel in loco, sed tamen naturae incorporeae in corporibus: ita quidem et anima in

¹ Varia testimonia huius sententiae v. apud BRAXY, *Buch der Symptos*, p. 351 sqq. — ² Suppleas in-textu **28** — ³ Sic eodd.

anima autem naturaliter et secundum substantiam haec habet
 unionem, haec propter naturam. Ergo potius haec sunt defini-
 tione et corpus et anima simul his definiuntur, ille propter
 ergo est definienda: natura quaedam intelligibilis, viva, ra-
 tionalis, mobilis, immortalis, invisibilis, quae in corpore ex
 nihilo creatur voluntate Dei in perfectionem et compositionem
 unitus hominis naturalis et personalis, a corpore postea sepa-
 randa, et iterum cum corpore unietur et cum eo in aeternum
 insolubiliter manebit virtute Spiritus sancti.

(CAPUT PRIMUM. Qualis et cur anima sit. — Hucusque didicimus,
 animam esse et quid sit. Quaeramus et qualis sit. Estne mortalis
 an immortalis, corruptibilis an incorruptibilis? Si anima quidem
 rationalis, mortalis est et corruptibilis, omne autem mortale et
 corruptibile etiam corpus est: omne autem corpus est. Sed nulla
 positum: ergo omnis anima rationalis composita est. Sed nulla
 anima rationalis composita est. Omne compositum et corpus
 est: nulla ergo anima rationalis corpus est. Omne quod
 moritur et corruptitur, corpus est: nulla ergo anima rationalis
 moritur et corruptitur. Nullum mortale et corruptibile incor-
 poreum est: ergo et omnis anima rationalis incorporea est.
 Si autem omnis anima rationalis incorporea est, omne autem
 incorporeum necessario et immortale et incorruptibile est: ergo
 omnis anima rationalis immortalis et incorruptibilis est. —
 Rursum, si omnis anima rationalis moritur et corruptitur,
 omne autem mortale et corruptibile ex elementis compositum
 est: ergo omnis anima rationalis ex elementis composita est.
 Atqui nullum elementorum rationale est: ergo et nulla anima
 rationalis est. Si autem omnis anima rationalis est intelligens,
 nullum autem elementorum rationale est: ergo nulla anima ra-
 tionalis ex elementis est. Atqui omne mortale et corruptibile ex
 elementis est. Ergo nulla anima rationalis mortalis et corrupti-
 bilis est secundum substantiam. Si enim mortalis et corruptibilis
 esset secundum substantiam, non posset *anima* corpus per
 suam unionem vivum et rationale facere. At vero, corpus per
 suam unionem vivum et rationale facit: evidens ergo est, eam

¹ Vox **Ans.** in textu delenda videtur; sed confer sequentia, de anima
 bestiarum dicta. — ² In textu « nulla »; quod evidenter repugnat.

stantia est, omnis autem substantia *in se* subsistit; ergo anima existit, quia substantia *in se* subsistens est. Sed per actum animae primum eius existentiam deprehendimus.

Deinde quaeramus, quid sit secundum substantiam. Et hoc scire possumus ex actu eius in corpore. Quo modo? Si enim anima corpus vivificat, corpus autem est vivum rationale mortale: vivens quidem et rationale ex eius unione cum anima, rationale autem ex sua natura, ergo natura animae a fortiori viva et rationalis est. Aliter enim non posset corpus vivificare et rationaliter movere. Si autem corpus natura sua non erit vivum et mobile et rationale: et si anima corpori unita est: corpus autem in unione vivit, rationale est et movetur: ergo anima natura vivit, movetur et rationalis est, corpus autem ex unione vivit et rationale est et movetur.

Rursum autem, si anima accessione sua corpori vitam, motum, et rationalitatem tribuit, recessu suo illud non vivum, non mobile, non rationale facit; corpus *e contra* neque accessione ad animam, neque recessu ab ea, potest aliquid minuerere aut augere in vita, mobilitate et immortalitate animae: et si is qui sua accessione existentiam, suo recessu inexistentiam aliis tribuit, multo magis profectus est existere, quam is qui sive accessione sive recessu nihil aliis tribuit: ergo anima secundum substantiam aliquid vivum, mobile et rationale est. Neque enim alii dare posset, quod ipsa secundum substantiam et naturam non haberet.

Rursum autem, nobis intelligendum est, animae duas *res* esse, substantiam, inquam, et ea quae *sunt* circa substantiam, substantia qualis? Spiritus vivus, incorporeus, simplex, ita aliud id significans. Quae autem circa substantiam, qualia? Vitalitas, mobilitas, ratio. Et sicut ignis ferro quod ipsi unitur virtutem suam dat, hoc est calorem et splendorem, substantiam autem suam et hypostasim dare non potest, nunquam enim ferrum celeriter excitatur multiplici repetitione sicut ignis, ita et anima corpori sibi unito virtutes et operationes suas in unione dat, hoc est vitalitatem, mobilitatem et rationalitatem suam, substantiam autem propriam et naturam dare ei non potest. Corpus enim nunc quidem non potest fieri incorporeum, vita, spiritus, motu perpetua, unaque immortalis. Si corpus vitalitatem, mobilitatem et rationalitatem per unionem habet,

vitet. Sensibilia ergo per sensum ita assequitur motus. Naturas autem intelligibiles, incorporeas, non in earum essentia percipit, sicut diximus, — non enim sub sensum aliquam cadere possunt. — sed per medium, scilicet per actum quendam ipsarum, eas noscit et assequitur. Si enim natura earum visibilis et sensibilis esset, in omnibus facilliter perciperetur. In seipsa enim signum essentiae et quidditatis suae daret, sicut dictum est. Nunc autem invisibilis est earum natura, et omnino insensibilis et per sensum inapprehensibilis, ita ut necessario per actum suum esse deprehendatur et cognoscatur.

Si anima natura intelligibilis et incorporea est, omnia autem intelligibilia et incorporea per actum suum esse deprehenduntur et cognoscuntur: evidens ergo est, quod anima per actum suum cognoscitur et deprehenditur esse.

Sed primo inquiramus, quid sit actus animae, deinde num sit, et quid sit *anima*. Dicimus actum animae esse, ut corpus vivificet et rationaliter moveat. Ex duobus unum: corpus aut propria vita vivit et movetur, aut vita animae. Si propria vita vivit et movetur, omnia autem quae propria vita vivunt et moventur immortalia sunt, ergo corpus immortale est. Corpus autem non est immortale; omnia autem quae propria vita vivunt et moventur, animae, vivit et movetur. Et si corpus quidem vita animae vivit et movetur, omne autem cuius vita et motione aliud vivit et movetur, necessario existit, necessario ergo dicitur existere anima, quae corpus vivificat facile et movet. Neque enim aliud movere et facile vivificare potest, si ipsius natura non essentialiter existet. Si ergo anima corpus, quod est substantia, vivificat et movet, et ipsa substantia est. Si autem aliquis dicat, animam non esse substantiam, *tunc* invenitur id quod non est, causa esse eius quod est. Quomodo? Corpus per animam vivit et movetur: anima autem non est substantia; ergo corpus, quod est substantia, ab illo quod non est substantia movetur, quod absurdum est. Id quod est substantia, ab illo quod non est substantia moveri non potest. Corpus ab anima movetur; ergo anima substantia est: est ergo id, quod alii causa motionis et vitae est.

Si vita corporis actus animae est: omnis autem actus ex potentia oritur, omnis autem potentia substantiae et ex sub-

p. 40.

p. 39.

35

30

25

20

15

10

5

sibilia. Per sensus cognoscimus omnia sensibilia, non autem et
 sibilia. Si non sunt sensibilia praeter quinque, ergo neque sensus
 praeter quinque; et si non sunt sensus praeter quinque, ergo
 5 neque sensibilia praeter quinque. Sed sciendum est, omnia sen-
 sibilia in se dare signum existentiae, quidditatis et qualitatatis
 suae. Non enim egent alio mediatore praeter sensum, in quo
 et per quem percipiuntur. Omnia autem intelligibilia non in
 se, sed per alium mediatorem signum existentiae et quidditatis
 10 suae dant. Si enim intelligibilia omnia invisibilia sunt secun-
 dum naturam, omne autem invisibile secundum naturam per
 operationem suam cognoscitur, omnis autem operatio per me-
 diatorem aliquem fit: ergo et omne intelligibile non in se aut
 15 in substantia sua, sed in operatione per aliud aliquid perci-
 pitur et cognoscitur. Sensibilia enim alia per visum, alia per
 auditum, alia per odoratum, alia per gustum, alia per tactum
 percipiuntur. Cum enim omnia sensibilia in sensibus effor-
 mentur, ita elevantur ad intellectum ea probantem et percipien-
 tantem, qui omnia iudicat et probat quoad essentiam et quid-
 20 ditatem, et ex his proprietatibus colligit demonstrationem
 distinctam essentiae et quidditatis naturarum: cum accidentia
 a substantiis abstrahat et ad sensus remittat, essentiam autem
 nude sine horum admixtione respiciat. Et quomodo? Sensus
 25 vident Socratem, qui, ut ita dicam, longus est aut brevis, albus
 aut niger, aut rhotor aut philosophus et caetera huiusmodi,
 vident Socratem, qui, ut ita dicam, longus est aut brevis, albus
 aut niger, aut rhotor aut philosophus et caetera huiusmodi,
 30 quae rationem accidentis retinent. Sensus quidem, ut ita dicam,
 cum accidentibus Socratem obtulerunt menti: [mens] autem,
 sicut diximus, accidentia quidem quasi involuctum sensibus
 dimittit, ipsa vero ad perceptionem naturae et cognitionem
 35 substantiae accedit, et percipit eum esse hypostasim quandam
 substantiam, in se existentem, simulque causam substan-
 tiae etiam accidentium: in ipsa enim habent substantiam et
 sine ipsa esse et permanere minime possunt. Percipit etiam,
 eum esse quendam vivum, rationalem, mortalem. Et ex his,
 quae in substantia individua invenit, et ea, quae in toto
 genere inventiuntur, concludit: omnem etiam hominem vivum,
 40 rationalem et mortalem esse. Per singularia enim universalia

(*omnia, o domine Christum colens, quocumque modo sint, aut ratione fidei, aut intellectu, aut sensibus esse praedicantur. Aliter autem et alio modo creaturae, ut mihi videtur, ad perceptionem rerum quocumque modo sint pervenire non possunt.*)

Per fidem accipimus cognitionem de Deo et propter Deum. Cum enim intellectus noster creatus sit, omne autem creatum necessario finitum sit: iam evidens et manifestum est cognitionem nostram limite circumscripti. Si cognitio nostra finita est: Deus autem omnino in omnibus infinitus sit, finititas autem a finito nullo modo secundum substantiam ¹ percipiatur, iam evidens et manifestum est illam naturam aeternam cognitione creaturaram, secundum substantiam nullo modo percipi.

Si possibile esset eam quodammodo percipi, aut totaliter aut partialiter perciperetur. Si secundum naturam partialiter perciperetur: omnia autem quae partes habent composita sunt secundum naturam, nihil enim compositi simplex praedicatur: cum iam aliqua parte perciperetur, parte autem alia non perciperetur, Deus necessario et simplicitatem essendi eaderet. Sin autem Deus simplex in omnibus praedicatur, et nihil simpliciter compositum est, evidens ergo est Deum non esse compositum. Quod autem compositum non est, nec partes habere dicitur. Ergo Deus sine partibus est. Qui autem sine partibus est, neque in quibusdam partibus percipi, in parte autem aliqua non percipi dicitur. Ergo Deus secundum substantiam partialiter non percipitur. Quodsi Deus non quidem partialiter, sed totaliter secundum substantiam percipi possit, totaliter autem percipiens totaliter percipit: praestantior est, ergo praestantior esset ille intellectus, qui Dei substantiam et naturam totaliter perciperet, quam Dei substantia totaliter percipit; quia intellectus includeret perceptionem Dei, substantia autem Dei intellectu includeretur. Quae si absurda sunt, et si natura Dei infinita et incomposita est, ergo neque totaliter neque partialiter percipitur natura Dei. Neque totum neque pars in eo est, neque licet omnino de eo dicere id quod non est. Ergo in fide tantum Deus adorandus est, non in in-

quisitionibus perceptionis.

¹ « *substa* ».

alta voce: « Oremus. Pax *sit* nobiscum », cum stet diaconus post reconcellandum. Sacerdos oret alta voce orationem: « Congrega nos ad ovile tuum » aut aliam idoneam, et *deinde* incipiat *surraja* 1: « Ad te, Domine, animam meam levavi », tono *debili*, et addat ei eius *gala* 1: « Dominus illuminatio mea et salus mea », et ad finem perducit. *Tunc* orat et incipit antiphonam: « Super fundamentum petrae », recitat eam et dicit laudationem: « Ad peccatorem, qui poenitentiam facit » aut: « Fili, vocasti me » aut alium *gala* 1 idoneum. Et incipiat diaconus aut nocturnarius canonem: « In multitudine peccatorum », cum psalmo: « Miserere mei Deus, secundum gratiam tuam » aut: « Infusa, Domine, aurem tuam », « Christus amans peccatores », et hymnum « Porta veritatis » aut « Extende, Domine, dexteram tuam », aut « Te confitebimur et adorabimus ». Proclamationo autem post mysteria non congruit: sed ter dicant secundum consuetudinem, submissa voce, « Sanctus »: sacerdos oret duas orationes et non finalit benedictione ultima. *Tentat* reconcellandas et surgat. Et recitet super eum impositionem manus de reconcellatione, quae in codicibus scripta est. Et sacerdos imponat manum super caput reconcellandi et signet caput eius signo crucis in fine inclinationis *sacerdolis* et signet eum oleo unctonis in fronte, pollice dextro, ab infra in supra et a dextra reconcellandi in sinistram. Et dicat sacerdos: « Signatur, benedicitur, sanctificatur et perficitur X, in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti in saecula. Amen ». Et respondent: « Amen ». Et dimittit eum sacerdos ad portam absidis, ubi signatus est. Et recedit sacerdos per portam magnam et perficit officium suum et cum communito distribuitur, illi primo dat, ad honorandam signationem. Et dicit sacerdos post mysteria quaedam verba idonea, et « Ora pro me ».

II. — EITRSDEN SAKSET IBEI, MAR TIMOTHEI CATHOLICI AB P. 25.

KARBAN BOKTISO, DIACONVM, ET MEDICVM REGIS.

Sapientissimo et doctissimo *in* omnibus *rebus* naturae et scripturae. Christum colenti Karban Mar Boktiso, diacono Christi et medico principi 2 regis victoriosi; Timothens, vills. servus exiguus Domini nostri: Pax.

1 Est pars quaedam officii. — 2 « ἀρχιδίτρος »

hoc est synodo oecumenicae, quae iubet eos, qui a quacunque haeresi ad nos redeunt, per orationem et absolutionem recipiendos esse ». Sed bene canonem et constitutionem ordinavit in cognitionem rei: « Qui festa non immutaverunt, scripturas non corripuerunt et usum baptismatis habent, isti sunt recipiendi ».

Sed haec dixerunt ubi idem erat oleum, aut non erat oleum mortientis¹. Apud nos autem patet, has duas haereses non possidere oleum apostolorum². Et Iacobitas scripturam corripuisse, notum est ex eo quod dicunt: « Deus enim in gratia sua pro omnibus mortem gustavit³ » et *pro* « Non ex angelis sumpsit » dicunt: « Non enim in angelos imperium dedit morti⁴ »; et ex alia *lectione* eiusdem indolis, quam stulte *loquuntur*⁵:

« Ipse autem dixerat de templo ecclesiae suae »; quae assumptiones et syro et (traeco repugnant. Haec dixi non tentans stare contra virum fortissimum, indutum armis scientiarum divina-rum, summum sacerdotem veritatis et magistrum omnium nostrum, sed ut rem exponerem, ut omnes sciant, eos valde remotos et alienos esse ab ecclesia sancta. Cum autem vellet sanctus ille, ut ratio haberetur eorum, qui ab his ad ecclesiam convertuntur, ut conversio eis magis faciliteretur et provideretur, et cum adhaereret canonibus antiquis, ante quos haereses ecclesiae mixtae erant, et patres volebant ut sanatio inter nos factilis et plana esset, ut gregi ecclesiae iungerentur: aequum existimo ut fides ei detur, et quia caput erat, verbum eius recipiatur, et quia doctor, decisio eius firma sit.

(R)EDO RECONCILIATIONIS. — (R)edo autem reconciliationis ad ministrandum, compleendus et perficiendus est hoc modo: Cum dicitur canon: « Unus pater sanctus » in fine missae, diaconus non dicit: « Glorificate », sed sileat populus et exeat sacerdos qui consecravit, si est archiepiscopus, cum aliis sacerdotibus et diaconis, exceptis illis duobus qui ad altare ministrant, ad limen gradus infirmi ante absidem. Et dicit diaconus

¹ Locutio obscura; sensus videtur esse: « Ita locuti sunt, quia tunc haeretici idem ac orthodoxi oleum adhibebant in baptismo, aut saltem non oleum infirmorum », ut facere putantur Chalcedonenses et Severiani. — ² Cf. B. O., III, II, 279, sqq.; W. Rubruk Nestoriani in Karakorum narraverunt, se eo oleo uti, quo Magdalena pedes Domini unxit (p. 214). — ³ *Heb.*, II, 9; aliquid deesse videtur. — ⁴ *Heb.*, II, 16, — ⁵ IOHANN., II, 21.

p. 34.

p. 33.

cenda est. Si autem ab ea sunt, quae utramque confitentur, sed diverso modo et sensu remoto unionem naturalem aut hypostaticam esse dicit, non voluntariam et personalem, sicut orthodoxa, Iulius baptisma *verum* est baptisma, etsi impuritas fidei haereticæ et sordes unionis naturalis aut hypostaticee id obscurat. Contentio et remotio nostra ab invicem non versatur circa sanctam Trinitatem neque circa unitatem naturae adorandæ. Sed potius his et controversia est nobis de modo unionis et de distinctione qualitatis et specificationis eius ». Et ad canonem et decisionem post multas refutationes et disputationes veniens dicit: « Ii, qui ex haereticis ad nos veniunt, reconciliatione per orationem et unctionem oleo sancto uncti, non per alterum baptismam recipiendi sunt ». Haec summus sacerdos in epistula illa statuit. Pariter et in epistula secunda ipsius ad eundem Salomonem, episcopum Hédatta, data. Rursus de eadem re definit et statuit in epistula ad Iohannem, episcopum Hédatta, quae est post duas priores. Additamentum *invenitur* et in epistula quarta, quam scripsit ad Maranzekā episcopum Minève, in qua sublimiter disputat et demonstrat. Severianos et Chalcedonenses non esse baptizandos, sed oleo nostro sancto uncti, necessario esse signandos post orationem propriam poenitentialem et absolutionem integram a sacerdote factam. Mihi autem et hoc congruum videtur, ut deprehendantur², si viri sunt in scientia ecclesiastica perfecti aut homines fide digni, qui anathematizent haeresiarhas suos et confiteantur ore et labiis sanctam ecclesiam orthodoxam et capita valida confessionis et fidei eius. Quod si sanctus ille haec non decrevisset et statuisset tamquam doctor magnus et pater veritatis, bene ad illud *videtur*, quod asseclae Cypriani XX canonibus statuerunt et decreverunt: omnino omnes, qui ex quacumque haeresi, ad ecclesiam veniunt, post baptismam nostrum proprium recipiendos esse. Sed bene ipse sanctus Mar Timotheus demonstravit synodum asseclarum Cypriani acceptam esse apud sanctum Dionysium, patriarcham Alexandriae, non autem apud sanctum Stephanum, patriarcham Romae acceptam fuisse. Dicebat enim hic: « Non licet scriptis antiquorum novam decisionem addere,

¹ Cf. infra, epist. XXV. — ² Puto corrigendum « invenitur »

(107-108)

p. 30. DEINDE SCRIBAMUS QVAESTIONES DE BAPTISMATE COLLECTAS EX
 EPISTOLIS SANCTI DEI. MAR TIMOTHEI. CATHOLICI PATRIARCHAE
 ORIENTIS, AD SALOMONEM EPISCOPUM HEPATHAE, HAC DE RE:
 UTRUM IACOBITAE ET MARGIANITAE² [RE]BAPTIZANDI SINT.
 AN NON.

Caput *demonstrans* Iacobitas et Marcianitas reconciliandos et
 signandos esse oratione speciali, praefationibus et antiphonis
 congruentibus, toto canone et ordine, oratione impositionis ma-
 num super reconciliandos, tunc signatione olei sancti unctio-
 nis in fronte, pollice³, ab infra in supra et a dextra reconciliandi
 in sinistram eius, dum sacerdos dicit: « Signatur, innovatur,
 sanctificatur et perficitur N. in nomine Patris et Filii et Spi-
 ritus sancti »⁴; secundum demonstrationem s. Mar Timothei,
 stellae ecclesiasticae, doctoris universalis: eos autem non esse
 baptizandos.

Ex epistula eiusdem sancti Mar Timothei, Iamphadis Iucis, ad
 Salomonem ep. Heddatta de hac re scripta, quae inscripta est
 « De baptismate: quod non deceat baptizare Cyrillianos », et
 initium eius est: « Canon recto et regulae », et cuius finis hic
 prae oculis tuis est. Post multa alia quae dixit et exposuit ita
 concludit. « Si ab haeresi, quae divinitatem Domini tantum con-
 fiteur, humanitatem autem negat, baptizati sunt, rebaptizandi
 sunt ». Iterum contrario usus constituit: « Si ab ea sunt, quae
 confiteur humanitatem, divinitatem autem tantum negat, re-
 baptizandi sunt. Si autem sunt ab ea, quae utramque negat, re-
 haec non haeresis, sed paganismus potius et religio vana di-

¹ Haec nota ab alio collectore epistularum scripta esse videtur, quia
 enumeratio sectarum diversa est. Insuper collector ille sententiae rigi-
 diori favebat. Quae sententia postea praevalesse videtur. Narrat qui-
 dem Rubruk (versio Kochell, p. 213) Hungaros, Alanos, Ruthenos, Geor-
 gios et Armenos, qui suo tempore captivi in Karakorum vivebant, a
 Nestorianis ad sacramenta non fuisse admissos, quia se rebaptizari non
 patebantur. — ² Intelligit Chalcedonenses, ita a nomine Marciani non
 peratoris vocatos. — ³ De signatione indice facta, cf. DIETRICH, *Die
 nest. Taufkirche*; Glessen, 1903, p. 61 sqq. — ⁴ Secundum Išo'yahb III
 patriarcham formata est: « Signatur, sanctificatur, et perficitur N. in
 fide nostra recta orientali in nomine Patris etc. ».

1 « Σύριζα »

Explicit auxilio Domini nostri epistula quae scripta est a parte
venerabilis Mar Timothei catholici ad Salomonem episcopum Hethatae.

suam: Amen.

25 Christi, qui te et nos confortet ad perficiendam voluntatem
quae non pulchre nec recte, corrige secundum legem charitatis;
lectoribus. Sanctitas autem tua bene et recte dicta recipiat;
Sed his hic finem faciemus. Fortasse et haec modesta videntur
nem non operatur.

20 prietatum et dogmatum¹ diversitatem baptismatis et mutatio-
duabus naturis continentur et praedicant. Diversitas tamen pro-
illi autem unam naturam et personam in duabus naturis et ex
in duabus naturis subsistentibus et substantialibus continentur;
vina et humana in unione impermixtibili et ineluctabili colliguntur.
17 unam imaginem unicam personae filiationis, in quam omnia di-
distinguntur, distinguuntur autem ab invicem eo quod nos quidem
idemque est in nobis et in illis, et in baptisate quidem non
hinnens, alter animal irrationale rudens; ita et baptisima unum
animal rationale, mortale, alter animal irrationale mortale

10 in eo autem ab invicem differentiam habent, quod alter est
equo et in asino, qui quantum ad animalitatem nihil differunt,
gnus. Sicut enim animalitas una eademque est in homine, in
dissemitimus, sicut illa stella illa. Henaniso², catholicus ma-
p. 29. ceat, qui in multis et magnis concordans sumus, in parvis tantum
et Melchitarum et Severianorum baptismata unum profiteri de-
baptisate spiritali nati erant, quanto magis ergo nostrum
esse blasphemabant, eosque fratres appellat, quia ex eodem
bant, et magnum, parvum et parvo minorem in divinitate
qui partem substantiae divinae imple in dispartitam scinde-

impersectabili incarnationis continent, omnino eandem esse
nativitatem, quae in Spiritu perficitur, idem sacrificium et
suavitatem scripturae.

Debet ergo eos qui ex haereticis ad nos redeunt, per recon-
ciliationem orationis et per olei unctionem tantum, non per
baptisma secundum, recipere. Sicut enim impudentia est sa-
cificium his sacrificare et perficere, ita impudentia mihi vi-
detur, cum quis per baptisma semel perfectus et initiatus sit,
eum iterum baptizare et purificare in eodem nomine et virtute
Trinitatis. Si enim in Trinitate, quae omnia bona possidet, nos
simul et illi baptizamus et baptizamur, et non nos Trinitati
dicimus, sed Trinitas nobis charisma dat; Trinitas autem
aeterna et divina una eademque apud nos et vos est et ado-
ratur; ergo apud nos et apud vos unum quoque baptisma est.
Unus enim et Dominus est, per quem nobis datum est.
Tertium testimonium verbis nostris dat clarus ille Amphi-
lochus, qui magni Basili opinionem suscepit, et ecclesiam leoniti
pure administravit. Dicit enim contra Arianos in homilia de
« Pater, qui me misit, mater me est », haec 1 : « Fratres sumus,
non hostes. Unum baptisma nos genuit, etsi vos dehonoras-
tis dolores matris vestrae. Alienati sunt enim peccatores a ventre
et erraverunt ab utero, qui locuti sunt mendacia » 2. Sane illi
enim e lavacro baptismatis tamquam ex utero apparuerunt; et
eos alloquitur : blasphemasti gratiam, mendacium de Christo
loquentes, et professionem vestram non servastis. In baptisate
Patrem et Filium et Spiritum sanctum confessi estis; post
baptisum anxistis vobis deos, magnum et parvum, et parvo
intimorem. Ne ergo dolores matris vestrae dehonoretis, neque
stirpem bonam fratrum vestrorum negetis, fratere compo-
benus 3 hanc sententiam quod unius regis servi sumus, non
multorum, qui bellum parant ». Ita praeclearus ille Amphi-
lochus, Vithianus quomodo baptisma quidem unam matrem,
unum ventrem et unum uterum, orthodoxos autem et Arianos
haereticos fratres nominat, quia ex uno eodemque baptisate,
quod matrem et ventrem et uterum dicit, nati sunt. Et si revera
unum est, prout dixit doctor, baptisma nostrum et Arianorum,

1 Fragmentum huiusque non repertum est. — 2 Ps. LVII, 4. — 3 Ita
e contextu, vox *quos* corrupta forte sit.

37

30

37

20

13

10

5

p. 27.

cera, auro vel luto nihil amplius sumit, sed potius similitudinem dat imaginis et formae, ita et virtus et charisma baptismatis nihil a mediatorum sumit, sed potius similitudinem delatatis et claritatem donat et communicat, quantum vincit in carne

5 Spiritui assimilari possunt.
Non esse baptismum secundum, Gregorius Theologus in homilia de baptismate aperte docet dicens: « Non est iterum natiuitas secunda, neque formatio secunda, neque [restitutio] in integrum, quantopere hoc et peius multis gemitibus et lacrimis, ex quibus vix venit caritas, secundum meam constitutionem et legem. Credeamus enim eam venire »¹. Hoc dicit de poenitentia et lacrimis.

Hënaniso², magnus ille patriarcha, qui speculatione simul et orthodoxia ornatus mortuumque praestantium laude coronatus erat, quique linguam et labia aurea habebat, in his, quae ad quosdam haereticos scriptis post illud exilium³, quod ipsi iustificationem, osoribus autem eius ignominiam coram Deo simul et hominibus paravit, ita dicit: « Quis considerans sublimitatem nempè sanctam, baptismum novum, quod in virtute Spiritus perficitur, sacrificium unigeniti, suavitatem⁴ scripturae et caetera, quae non omnia enumerabo, contemendam et paruae sollicitudinis dignam habebit hanc unionem propter nonnullas hisce minora e quibus hucusque dissensio orta est, dum in pluribus, et, ut ita dicam, in omnibus quae ad salutem et salutarem confessionem pertinent, aequè participes sumus? Etsi parva inveniuntur, quae nobis dissensiones parturunt, decet vos vestra reputare quae nostra sunt, sicut et nos quae vestra sunt nostra reputamus ». Ecce, magnus ille doctor universalis in tota scriptura versatissimus, in orthodoxia accuratus et firmus, docet, apud nos et apud eos, qui nobiscum de mysterio

¹ S. GREGORIUS NAZ., hom. *De baptismo* (Migne, P. G., t. XXXVI, col. 368). — ² Hënaniso¹ I « Claudus » ordinatus catholicus anno 686 (684?), ex insidiis Iohannis « Leprosi », metropolitae Nisibis, ab Abd el-Malik chahita depositus est; cui idem Iohannes anno 693 successus est. Iohanne post circiter duos annos mortuo, restitutus est Hënaniso². Defunctus est anno 701 (699?). Inter scripta eius Ebediesu Nisibenus (*B. O.*, III, 1, 154) epistulas memorat. — ³ *Épôlx.* — ⁴ R « identitatem » : hic et infra.

octavo constituerunt, ut ii qui de haeresi Phrygum sunt, maiores
 eorum simul et minores, quia circa theologiam stant et circa
 incarnationem erraverunt, non per orationem tantum et absolu-
 tionem, sed omnino per baptismum recipiunt¹. Isti quidem ita
 Haeretici autem nostri temporis de modo unionis tantum con-
 tendunt; de unitate Dei in Trinitate et Trinitate in unitate Dei.
 de incarnatione Filii Dei ex natura humana, quae *incarnatio*
 acquisita est in assumptione mentis, animae et corporis, de ce-
 lebratione festorum, de receptione duorum testamentorum nulla
 his est inter eos et ecclesiam catholicam, sicut [diximus]². Si rei-
 cimus baptismata [rectum]³ mysterium habentia, horum autem
 baptismata in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti perficitur,
 ergo ad ipsam Trinitatem relectio se extendit. Si verum Tri-
 unitatem adorandam reicimus, in Trinitate autem et nos ini-
 tiamur et periclitamur, quomodo ergo non et baptismum *nostrum*⁴
 reicimus? Sed adoramus et honoramus nomen adorandum
 Trinitatis. In Trinitate autem et Melchitarum et Severianorum
 baptismum perficitur. Ne ergo reiciamus eorum baptismum, si in
 eadem invocatione et virtute Trinitatis sacramentum habet.
 Dicit: Amara est aqua *eorum*, sicut *aqua Mariae*⁴ et civi-
 tatis filiorum prophetarum⁵. Sed et nunc prope habemus
 Moysen et Elisaeum, qui ligno et sale aquas salivunt⁶. Habemus
 sacerdotes et pontifices, qui loco ligni amari ligno crucis vi-
 vificantis et loco salis oleo unctiois amaritudinem haereticorum
 vivificantis et loco salis oleo unctiois amaritudinem haereticorum
 salivunt. Natura Spiritus et aquae eadem est, neque in aqua. Sed
 crede gustum et qualitatem mutari in impositione manus et
 signo crucis vivificantis et in oleo unctiois *in reconciliatione*.
 Absorget enim *oleum* et purgat etiam a lepra haspheniae et sor-
 didus impietatis. Si ergo charisma a mediatoribus impuris et
 intercessoribus⁷ non incontaminatis nec immaculatis aliquid
 pati potest, tamen ego dico: Sicut soli a materia⁸ nihil ac-
 cipit, sed potius, quantum possibile est, virtutem illuminandi
 et similitudinem suam communicat; et sicut sigillum regis a
 1 Synodus Laodiceae; can. 7 et 8 liberius citati. — 2 Vel « sicut erat
 illis antiquis haereticis ». — 3 Lacuna; corrigendo supplevimus. —
 4 *Evangel.*, xv, 22-25. — 5 *IV Reg.*, ii, 19-22. — 6 Videtur utroque loco
 pro *ἄδω* legendum *ἄδω* « dulces faciunt ». — 7 « οὐκ ἔστιν ». —
 8 « οὐκ ἔστιν ».

illa in eis de quibus disputatur. Plurimi enim haereticorum
 illis temporis ne baptizati quidem erant, *ut* non in nomine Trinitatis con-
 naturals et consubstantials, sed in *nomine* non consubstan-
 5: talis et non connaturalis; alii in nomine vano Trinitatis, p. 27.
 quam non in tribus hypostasibus, sed in una esse dicebant;
 alii, ex sententia iudaea, Trinitatem omnino negabant et Chri-
 stum Deum tantum dicebant, sicut antea dictum est, cum et
 10: scripturas corrumpere et perturbarent. De his et talibus hac-
 retilis patres antiqui hanc iniuste constituerunt, eos sine sus-
 tratione baptismatis in ecclesiam non esse recipiendos. Aut
 enim omnino non baptizati erant, aut in nomine vano et vano
 tantum. Haeretici autem posteriores, qui synodos cccxxviii et c.
 15: *patrum* suscipiunt earumque constitutiones etiam recipiant
 anathematizantes omnes haereses, qui recipiant utramque festa-
 mentum, confitentur Christi divinitatem et humanitatem, adorant
 nobiscum Deum trinum in signo crucis et versus orientem, et qui
 20: in corpore et sanguine Filii Dei participant, quomodo aut cur
 baptizari possunt, cum semel secundum mandatum Domini in no-
 mine Patris et Filii et Spiritus sancti baptizati sint? Non de his
 canonem constituerunt, ut baptisate munerentur, sed de his,
 qui aut omnino non receperunt baptismum aut receperunt in
 25: nomine vano tantum, ut diximus. Hec patres cccxxviii in canone
 octavo iusserunt, ut Novatiani, qui et Cathari dicuntur, per p. 24.
 orationem tantum et oleum unctiois, non per baptismum, in
 ecclesiam catholicam intrarent². Non enim in rebus theolo-
 30: giae³ et incarnationis, sed in disciplina, Novatus eiusque assedae
 erraverunt et peccaverunt, sicut supra dictum est. Pariter etiam,
 qui postea Laodiceae congregati sunt, in canone septimo, eos
 qui de haeresi Photiniorum, Novatianorum, Quartodecima-
 35: norum⁴ sunt, non per baptismum, sed per anathema haereticarum
 charum suorum et omnium aliarum haereticarum, postquam de
 symbolo fidei edocti et unctioe olei signati sunt, in ordinem
 40: ecclesiae catholicae recipiendos esse dixerunt. In canone autem

¹ Symbolum Nicaeno-Constantinopolitannum (?). — ² Xoque synodi
 Nicaenae canon 8, neque pseudonicaenorum canonum Marcinae can. 1
 talem unctioem postulant; sed synodi Constantinop. I, can. 7, —
³ « θεολογία », — ⁴ « τετραδικιστικῆς καὶ τριθιτικῆς ».

sensum interiore plane pervertunt et corrumpunt. Severiani autem et lectiones¹ et sensum pariter corruerunt et perturbaverunt, sicut intelligitur [ex hoc]²: « Ipse enim absque Deo pro omnibus gustavit » et: « Non ex angelis sumpsit, sed ex semine Abraham sumpsit »³; haec enim mutaverunt et loco prioris dixerunt: « Ipse enim Deus in gratia sua pro omnibus gustavit mortem »: loco alterius scripserunt: « Non enim in angelos imperium dedit morti, sed in semen Abraham imperium dedit morti ». Quod si non multos, paucos tamen locos pervertunt et perturbaverunt. Propter haec et similia non nos ad illos converti decet, sed illi ad nos redire debent, sicut filius prodigus ad domum patris. Sicut enim natura aquae una est, in terra autem mutatur et qualitates assumit, cum hic dulcis et potabilis, hic salsa, hic amara fiat, non natura et substantia, sed qualitate et gusto immutatis, ita et baptisma unum est apud nos, et Chalcedonenses et Severianos: ex organis⁴ autem et ministris, terrae et aquae instar, orthodoxi puri sunt, Chalcedonenses et Severiani salsi et amari. Non baptismum intendimus: in nomine enim Trinitatis adoratae et confirmatae naturalis perficitur, sed ministros et mediatores, quia magnitudinem gloriae defatis blasphemant.

Sed dicet aliquis: Quomodo dicitis eos, qui a haeresi redeunt, a nobis non esse baptizandos, cum *in* canonibus synodaliibus per Clementem Romanum *datis*⁵, et in his Cypriani Carthaginiensis in Africa⁶, et in his qui Laodiceae constituti sunt⁷, scriptum sit, sine baptismate eos nullo modo esse recipiendos, qui ab haeresi ad ecclesiam catholicam redeunt? Hic respondemus: Respice verba tua, o sapientissime, et intende temporibus simul et rebus in temporibus *actis*? Neque Severiani neque Melchitae tunc erant. Neque diebus Clementis Romani, neque diebus Cypriani Africi, neque in synodo Laodiceae ulla species haereticorum et haeresiotarum⁸ *erat*, quae aliquid commune cum omnibus *certis* haberet, quemadmodum se habet *species*

¹ « ἁέτις ». — ² *Heb.*, II, 9. De lectione Nestoriana, cf. Elias Nisibensis: *Brevet de la Wahrheit des Laodicens* (veft. Horst), p. XVIII sq., 66. *B. O.*, III, II, 238 sq. — ³ *Hebr.*, II, 16. — ⁴ « 2^{ος} » Canon apost., 47 (46). — ⁵ S. Cypriani epist., 70-74, et Sententiae episcoporum IXXXVII in concilio anno 256 habito. — ⁶ Syn. Laod., can. 7 et 8. — ⁷ De distinctione haec est. BRAUER: *De s. Nicenam synodo*, p. 40.

Postea autem et hoc quaeramus. Num tu separasti te ab illis, an illi se separaverunt a te? Si tu veritatem eorum reliquisti, p. 20.

tu potius ad eos redire debes quam illi ad te. Si autem illi veritatem reliquerunt, illi potius a te baptismum sumere debent quam tu ab illis. Sed fortasse dices, de hoc quidem controversiam agi. Illi enim dicunt: vos a veritate discessistis; nos autem contrarium *dicimus*. Quae controversia ut solvatur, et ut intelligatur quis a veritate ecclesiae discesserit, accedamus ad evangelium Christi, tanquam ad tribunal¹ eius, simulque et ad vetus testamentum eius. Si in *vetere* et novo testamento invenimus Deum nascentem ex Virgine, Deum patientem, mortentem et crucifixum, Deum sepultum et resurgentem ex mortuis: haec si invenimus in novo et veteri, patet, nos a fundamento veritatis recessisse, illos autem intactos stare super verba scripturae. Sin autem talia verba in scripturis Spiritus inventi omnino non possunt, sed potius sicut nos dicimus: Filium nascentem ex Virgine, Christum patientem et crucifixum, filium hominis sepultum et resurgentem, — ita enim scriptum est in novo et veteri, — patet et manifestum est nos quidem super petram sententiae nostrae, super quam Dominus ecclesiam suam aedificare pollicitus est²; et, sicut aurum, lapides pretiosos et margaritas, super fundamentum veritatis evangelii firmatos esse³: illos autem concussos, irritatos, lapsos esse et recessisse a fundamento veritatis fidei. Illi ad veritatem, e qua recesserunt, redire debent et ad nos qui nunquam frades veritati nostrae miscemus, neque

p. 21.

adulterationem factus in verbis Dei; non autem nos ad illos. Non ergo decet nos ab illis, sed potius illos a nobis recipi, neque decet nos ab illis baptizari, sed illos a nobis, neque decet nos intrare in eorum delubra, sed magis congruum est illos in templa nostra ingredi. Illi innovaverunt verba et nomina blasphemiae de fide, non nos. Avius enim, Eranianus, Macedonius et Apollinaris in ipsismet verbis Scripturae nihil erraverunt, contra sensum verborum autem valde peccaverunt. Male enim ea intellexerunt et peius interpretati sunt. Corpus et formam externam firmiter servaverunt; mentem autem et

¹ « βῆμα ». — ² MATTH., XVI, 18. Similiter ELIAS NISIBENUS: *Berevis der Wahrheit des Glaubens* (verl. HORST), p. 87. — ³ I Cor., III, 11.

splendentes meditatione¹ et praestantia morum, quid cogit
 te, proprias quidem divitias deserere, ad alienas autem respi-
 cere, mensam paternam divitem paribus mundis et praeclearis
 relinquere, et tanquam egenum ad mensam alienorum ac-
 cumbere, cuius panes non omnino mundi sunt ab arena, quae
 5 trangit dentes molares, non autem dat nutrimentum aut male
 nutrit? Noli te ipsum pauperem facere, cum dives sis, et noli
 egere alio, cum plenus sis. Illum decet potus ad tuam quam
 te ad illius mensam accumbere. Illum decet ex tuo cratere,
 10 potus quam te de illius convivio bibere. Illum decet ad te
 reverti, sicut prodigum illum ad domum paternam², non autem
 te decet ad eum converti. Illum decet concupiscere cibum de
 domo paternae, id est panem vitum et vivificantem, potus
 quam te concupiscere cibum seu siliquas porcorum. Quid con-
 15 cupiscis mensam et potum alienorum, cum recumbas ad men-
 sam et ad convivium laeticans te? Quid ornatus es vestimen-
 tis alienorum, cum tibi sint vestes praeclearae et regiae, quae te
 simul et alienos ornarent? Tu frange panem tuum praeclearum
 20 illi famelico? Tu indue vestimento tuo nudum illum? Tu praebe
 potum spiritalem illi sitienti? Absurdissimum et valde irrita-
 25 bile est te, cum sis dives et abundans, ille autem egenus et
 pauper, divitias tuas et abundantiam spiritalem deserere et
 euntem te prosternere et stare ad portam eius, tanquam pau-
 perem vagum et indigentem, ut mendicaret, ut alienis et pere-
 30 grinis, cum omnia dives multo abundantius et multo plenius
 possideas. Absurdum est te, postquam reclinaveris ad fontem
 aquarum vivarum, talem potum relinquere ut eas et bibas ex fon-
 tibus plenis sanguisugarum aut ex aquis salis et potui inap-
 35 tibus. Sicut mundum est matrimonium tuum et mundum est vicini tui
 matrimonium legitimum, tamen neque illius *matrimonium* tibi
 mundum est, neque tuum illi mundum est, ita purus est fons
 baptismatis puri omnium nostrum, attamen non licet tibi illius
baptismate baptizari, cum habeas ablationem divinam et spi-
 40 rituali libertatem a verbis blasphemiae et mutuationis. Illi
 autem necesse est ut currat e suo ad tuum, quasi ab impuro
 et impure ministrato ad purissimum, lucidissimum et prae-
 45 clarum.

¹ « θεωρία », — ² Luc., xv, 11 sqq.

nobis idem est. Secundum naturam quidem, non autem secundum
 qualitatem orthodoxiae et haereseos, idem sumus, quia nos in
 auro mundo rectae fidei sigillum regni tenemus, illi autem in
 argento reprobo et aere. Et sicut in Sem, Cham et Iaphet
 eadem similitudo et imago Dei videri potest, non autem eadem
 5 qualitatis et modus, cum alter in praesentiam et familiaritatem
 Dei, alter in amplam diffusionem, alter in servitum et subiec-
 tionem praedestinatus fuerit, ita et sigillum regnum sancti bap-
 tismatis unum et idem est in nobis, in Severianis et in Melchitis,
 10 et imago regis una: splendor autem, decus et gloria non eadem
 sunt. Et sicut lux solis una est, sive in aurum, sive in lapidem
 aut lignum diffunditur, splendor autem lucis non unus et idem
 est, sed in aurum magis immittit radium lucis suae, minus autem
 in lapides et ligna; et sicut in materis quidem magna dif-
 15 ferentia apparet, nulla autem in luce solis: ita et sigillum re-
 gum baptismatis reconciliantis unum est in nobis orthodoxis
 tamquam in auro et in aliis illis tamquam in lapidibus et lignis,
 Splendor autem et minor eiusdem non unus et idem est in
 20 nobis omnibus, sed in nobis pure et clare fulget, quia puri sumus
a confessione passionis et mortis immortalis *Dei*; in conten-
 tiosis¹ autem et perveris parvus apparet splendor propter in-
 quiamentum et sordes blasphemiae, scilicet unionis naturalis p. 13.
 et hypostatice quam continentur, quae necessitate immortalium
 25 compositionem petram trahunt.
 Fortasse obicit aliquis et dicit: Si unum et idem est bap-
 tisma, quid impedit, quin et nos ab his baptismum recipiamus.
 Ad hoc primum quidem respondemus: Si in tota ecclesia or-
 30 thodoxa non est sacerdos: neque presbyter, neque episcopus,
 neque metropolitae, neque patriarcha, tunc ex necessitate decet
 te ab haereticis baptizari et premere pede portam post portam
 et dominum post dominum petereque panem et aquam ab alienis
 potius quam morti fame et siti. Si autem multae sunt ecclesiae
 35 summi sacerdotes sicut stellae caeli, splendentes orthodoxia,
 1 Cf. *Can. nicen. arcb.*, 33: Haereseos nominant eos (haereticos)
 Graeci et Syri; lingua arabica dicuntur « contentiosi », *سوتوس* (Cod. ar.
 Vat. 149, 162aβ). Haec etymologia vocem « haereticis » cum syr. *h e r j a j a*
 « contentiosus » componit.

concha constituta — eius enim puritudo in natura eius non
 in locis constituta est, — et sicut lampas magna et praeclearae
 lucis eosdem radios lucis dimittit in manibus domesticis et alienis
 posita, ita et baptisma praeclearum, quod *christianum* luce
 aeterna splendescere facit, idem est apud nos et apud alios, 5
 qui eandem constitutiones ¹ recipiunt, qui eadem festa re-

Hoc patet et ex sanctis patribus et eorum synodis. Cum enim
 tempore persecutionum paganos nonnulli baptisma Spiritus
 renegassent, patres nostri non admisserunt, ut redeuntes iterum 10
 baptizarentur. Sciebant enim non esse secundum baptisma. Sed
 imponebant poenitentiam ad tempus constitutam. Homines autem,
 qui secundum propriam sententiam magis solliciti erant, ego
 autem dico qui magis caritate destituti erant, non solum bap- 15
 tisma secundum non permittebant, sed neque poenitentiam post
 baptisma concedeabant. Ideo ab ecclesia tanquam non miseri-

cordes abscesi sunt. Si enim eos, qui voluntarie abnegant *fidem*
 non per baptisma secundum, sed per reconciliationem et oleum
 unctionis tantum reducimus ², quanto magis deceat ut eos qui
 non negaverunt, non per baptisma iterum, quod nihil est, sed 20
 per reconciliationem et signationes oleo unctionis domesticos
 faciamus Christi et ecclesiae catholicae ³. Sicut enim ex utero et
 e terra ⁴ semel tantum nascuntur, nemo enim bis neque ex matre
 nascitur, neque ad vitam immortalē, ita etiam ex utero spi-

ritali baptismatis semel tantum nascuntur. Et sicut idem utero spi- 25
 regem, seruum et mercenarium gignit — ratione enim sub-
 stantiae nihil differt rex a seruo aut seruus a mercenario:
 autem non pares sibi sunt; — et sicut imago aut sigillum
 substantia enim pares sibi sunt: quoad regnum et seruitutem

regis in tribus materiis ⁵ aurī, argenti et aeris idem est sine 30
 differentia, materiae autem neque inter se, neque imago regis
 in ipsis *expersae* pares sunt: ita et uterque, *ut est* Spiritus, et
 imago regis, *ut est* baptisma, in invocatione et nomine Trinitatis

delineata et figurata, eadem est sine differentia in nobis ortho- 35
 doxis, Chalcedonensibus et Severianis, et sigillum regis in 33

¹ « *Stärke* ». — ² De reconciliatione haereticorum, cf. Maruta can. 1
 (BRAY: *De s. Nicena synodo*, p. 61 sqq.). — ³ Timotheus II (ASSEMANI:
Bibl. Or., III, II, 287) paulo altiter, res « constitationes » postulat. —
⁴ Intelligit: per resurrectionem. — ⁵ « *527* ».

non in separatione substantiarum¹, sed in unione sublimi et
 insolubili; a *termino* « hypostatice » ad hunc « personaliter », et
 a *termino* « metaphorice » et « ex gratia »² ad hunc « vere »
 et « proprie », quod ostendit filiationem Verbi naturalam.
 5 Doce eos omnia excelsa et sublimia, quae in natura Verbi in-
 carnati sunt, per unionem realiter et naturaliter esse iam in
 natura hominis Verbi; [humilia autem et abiecta]³, quae in
 natura defecatae carnis sunt, per unionem et sublimiore sensu,
 10 quasi a typo ad archetypum *relata*, et ipsius Verbi incarnati
 esse. Sicut enim ferrum igni iniectum, huic non dat frigus et
 nigredinem, sed potius ignis ei calorem et luciditatem dat, aut
 si vis, sicut non corpus animae mortem et irrationalitatem,
 sed anima corpori vitam et rationem dat, et *sicut* una est luci-
 15 ditas in igne et ferro, non duo, et una vita et ratio in anima
 et corpore, non duo, ita humanitas divinitati non dat passio-
 nem et mortem, sed divinitas humanitati suae impassibilitatem,
 immortalitatem et omnia sublimia tribuit. Et una persona filia-
 tionis naturalis, indivisibilis in Verbo simul et carne cogno-
 20 scitur. Et unus est filius et Christus, non autem duo filii aut
 Christi sunt. Talibus verbis et medicinis aegritudines de passi-
 bilitate divinitatis et de unione altere suaviter incantando. Cau-
 sam baptismatis autem libenter dimittit. Hoc enim est membrum
 25 potius male habentes⁴. Tu autem fac quae congrua sunt!
 Quomodo cum fundamenta domus firma sint, tectum autem
 dirutum, cum tecto etiam fundamenta firmissima evertes? Aut p. 15.
 30 cum oculus hominis defecerit, quomodo non oculis tantum, sed
 et pedi sano medelam afferes? Si quis non in nomine Trini-
 tatis baptizatus est, sed baptismum Iohannis accepit, quod non
 35 Spiritum sanctum, sed remissionem peccatorum per poeniten-
 tiam dedit, esto Paulus secundus; iterum baptiza in nomine
 Domini; impone manus et confer Spiritum sanctum, sicut
 Apostolus tunc illis, qui Ephesi erant, fecit⁵. Si autem in no-
 mine Trinitatis aut Domini nostri baptizatus est — nihil enim
 40 hoc differt quoad baptismum, — cur falsum dicis aurum bonum?
 Cur reprehendis margaritam propter concham? Sicut enim
 margarita eandem pulchritudinem habet in corona regis et in
 45 manifestum est. — ² κατ' ἀναφορὰν, κατὰ χάριν. — ³ Haec e textu excidisse
 1 « obvia ». — ⁴ Marc., II, 17. — ⁵ Act., XIX, 1 sqq.

et Spiritus sancti, baptismum non est tollendum, quod eo modo quo Dominus praecepit, perfectum est. Bene enim nobiscum et sicut nos hoc percipiunt. Non enim divinitas et Trinitas alia illis et alia nobis laudatur et adoratur, ita ut invocatione quidem et nomine prioris baptismi posterioris vanum sit, invocatione autem posterioris, baptismum prioris solvatur et destruat. Una enim est deitas, quae in Trinitate adoratur, et idem baptismum apud nos et illos. Sicut enim habemus eandem confessionem unius divinitatis et Trinitatis, eandem confessionem divinitatis et humanitatis Domini, eandem magnam spem resurrectionis ex mortuis, eandem gloriam regni caelorum et idem iudicium venturum, eandem adorationem signi crucis vivificantis, eandem adorationem lucis veritatis versus orientem, ita et idem baptismum habemus omnes, qui in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti baptizamur et baptizamur. Quae ergo recte nobiscum et sicut nos *faciunt*, non vituperemus; quae autem inviter nos et illos non est de baptismo, neque de divinitate in Trinitate, aut de Trinitate in divinitate, neque de divinitate et humanitate Christi domini, sed de unione divinitatis et humanitatis atque de passione et morte, quas in naturam divinitatis referunt. Has *sententias* destruanus, corrigamus et adarguamus. Sicut non vituperandi sunt de *confessione* et adoratione unius divinitatis et Trinitatis, de confessione resurrectionis ex mortuis, divinitatis et humanitatis Domini, unitatis personae, filiationis naturalis et dominationis — in *his* enim omnibus bene nobiscum consentiunt. — ita neque de baptismate vituperandi sunt, quod in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti percipiunt. Bene enim nobiscum id absolvent. Utinam et in ceteris sicut in hoc nobiscum concordēs essent! Si esses, medicus et ad aegrotum intrares, qui patitur tunc ex iecore, tunc ex renibus, nam propter dolorem iecoris et renum, et oculis et cerebro medelam afferres, cum sint membra munda et sana? Num forte membra quidem aegroti sanares, sana autem membra non indigentia extirpares? Pariter corrige modum unionis, quo laborant, trahens eos a *termino* « naturaliter » et « necessarie » ad hunc « voluntatis » et « beneplaciti » 1

p. 13.

ptisma. Neque enim in Deo, qui homo per unionem non sit,
 neque in homine, qui Deus per unionem non sit, redempti
 sumus. Sed in Deo incarnato et in homine deificato in Vir-
 gine elevati sumus. Pariter enim et in uno concursu in-
 divisibili utrumque factum est: incarnatio Verbi et deificatio
 5 et elevatio carnis. Non enim gradatim aut successive descendus
 Verbi incarnati aut elevatio carnis deificatae facta est, sicut
 dictum est, simul sine discrimine eodem cursu unionis utrumque
 factum est. In hoc enim consistit redemptio nostra; non in Deo
 10 nudo a purpura humanitatis, neque in homine exuto natura
 divina¹, sed in uno eodemque filio Dei, qui natus est in di-
 vinitate sua ex Patre ante tempora, in humanitate sua ex Maria
 in fine temporum. Si ergo quis *baptizatus est* ab eis qui negant
 15 divinitatem Domini nostri, sed continentur eius humanitatem,
 aut vice versa, qui continentur eius divinitatem, sed negant
 eius humanitatem, necessario is rebaptizandus est. Omnino enim
 non est baptisma id, quod a talibus fingitur, sed apparentiæ
 tantum inanes et phantasiæ vanæ.
 20 Si autem baptizatus est ab his qui divinitatem et humanita-
 tem Christi Domini, et unitatem eiusdem filii in divinitate et
 humanitate eius continentur, *aninverendum est istos* sibi
 invicem optoni et adversari: alii enim continentur unam per-
 sonam² filiationis naturalis in duabus naturis et hypostasibus;
 25 alii autem, unam hypostasim in duabus aut ex duabus naturis;
 alii vero unam personam, hypostasim et naturam continentur, et
 eorum dissensio non quidem de divinitate vel humanitate, sed
 potius de unione divinitatis et humanitatis est — non enim de
 substantiis et naturis, sed de qualitate et specie unionis certant:
 30 — hoc quid facit quoad baptismum? Sicut enim propterea quod
 unum Deum continentur, confessio unius Dei non est vitiosa — nec
 bene enim nobiscum et sicut nos unum Deum continentur. — nec
 propterea quod Trinitatem hypostasion continentur, has negare
 aut alias his exceptis consistere debemus, nec propterea quod
 35 divinitatem et humanitatem Christi continentur, has vitiosere
 debemus — bene enim sicut nos et nobiscum has continentur,
 — ita etiam propterea quod baptizant in nomine Patris et Filii
 1 Theodorus Mops.: ἀνεργως ψιλῶς. — ² « ἁποστολον ». — ³ De adora-
 tione crucis et. FERDINAND NISIBENSIS: *Collectio canonum* V. 9. c. 1: *liber*
inurgarivæ, V. 2; B. O., III, II, 349 sqq.

p. 12. p. 11.

vocatione Trinitatis iterans. Quid tunc nos impedit secundum
 qui semel in baptisma descenderunt et in homine veteri cru-
 cifixi et cum Christo mortui sunt, non possunt iterum filium
 Dei crucifigere et opprobriis afficere in secundo baptismo. 3
 sicut docet divinus apostolus 1. Opprobrium Christi iteratum est
 baptisma iteratum. Nonne sufficit ad solvendum peccatum et
 mortem una crux Christi, quae adumbratur per illud primum
 baptisma, quo recte baptizati sumus? Estne necessarium ut aliam
 addamus et filium Dei iterum crucifigamus et opprobriis afficia-
 mus per illud secundum baptisma? Intelligamus apostolum illud:
 « ut denovo crucifigat Filium eius et opprobriis afficiat 1 »
 de secundo baptismo dixisse, et hoc ne nomine quidem simpliciter
 baptismatis dignum habuisse. Cum enim primum quidem baptisma
 nominet: « non possunt hi, qui semel in baptisma descenderunt », 17
 secundum, non baptisma, sed crucem et opprobrium filii Dei
 vocal. Absurdum est ergo baptisma secundum. Si enim bap-
 sma figura mortis et resurrectionis est, mors et resurrectio
 autem semel nobis accidunt, ergo et semel baptizandi sumus.
 Si baptismo Domini baptizamur, Dominus autem semel 20
 tantum baptizatus est, *amplius* nobis quaerendum est, utrum
 a christiano aliquo quis baptizatus sit, an a non christiano. Si
 a non christiano, hoc non est dicendum baptisma. Si a christi-
 stiano, *quaerendum est* utrum ab eo, qui chirotoniam et or-
 dinationem accepit, aut ab eo qui non accepit. Si ab eo qui
 non accepit, et ego dico eum necessario [re]baptizandum esse?
 Neque enim alter charisma tribuit, quia non potuit: neque alter
 donum accepit, sed vacuus et sitiens dimissus est. Sin autem
 ab illo qui chirotoniam accepit baptizatus est, *quaerendum est*, 30
 utrum ab orthodoxo, an ab haeretico. Si ab orthodoxo, non est
 rebaptizandus. Sin autem ab haeretico, *quaerendum est*, utrum
 ab haeretis contentibus Christi divinitatem, negantibus autem
 eius humanitatem, quales sunt Simon *Magus*, Mani, Marcion
 et alii, an ab his, qui naturam eius humanam continentur, di-
 vinitatem autem negant, quales sunt Paulus *Samosatenus*, Pho- 37
 tinus et Marcellus *Incyranus*, qui sententia iudaea aegrotant.
 Si a talibus baptizati sunt, et ego testificor, hoc non esse ba-

p. 10.

p. 3.

¹ Heb., vi, 6. — ² Cf. TIMOTHÆUM II et pseudo-GEORGII ARBELENSEM, B. O., III, II, 261, 263; cf. et p. 266.

tamquam in pignus ex parte Spiritus sancti, tunc autem in per-
 fectione sublimi et universalis, ubi eximus hominem veterem
 et novum induimus innovatum scientia in similitudine creatoris.¹
 Bene utitur praeposito² « unus », quod singulis praeponitur.
 Sicut enim unus est Dominus, non duo, et una fides et unum
 baptisma, non duo aut plura, ita et unus Deus Pater, non duo
 aut plures. Si plures Dei essent, et plura baptismata esse de-
 berent; ergo et varietas fidei; ergo et plures domini secundum
 conclusionem. Si ergo plures Dei essent, et plures domini essent,
 Sin autem non sunt plures domini: unus enim Dominus,
 neque varietas fidei: una enim fides, neque plures dei et
 patres: unus enim Deus, pater omnium, pater ergo, non
 esse plures deos et dominos. Qui enim unum baptismata in duo
 vel quotlibet baptismata scindit, is et unum Dominum, unam
 fidem, et unum Deum pariter scindere debet. Quod si haec scissio
 impossibilis est, nec illa fieri potest. Recte « unus » omnibus
 his additur, et sicut illud « unus » in Deo scindi non potest,
 ita neque in baptismate, quod in nomine eius perficitur. Nam
 et³ cognitionem et distinctionem hypostasem *Trinitatis* unitas
 nominis, naturae et virtutis unit. Si ergo ille « unus Deus »
 in alium permutari potest, et illud « unum baptismata » potest.
 Sin autem illud omnino fieri non potest, neque istud. Si potest
 permutari ille « unus Dominus » in alium dominum, potest et
 illud « unum baptismata ». Sin autem illud fieri non potest, neque
 istud. Omnia enim inter se commixta sunt sicut catena aurea.
 Si unum solvitur in duo, et alia solvuntur in duo; sin autem
 omnia solvi non possunt, neque unum solvi potest. Reine ergo
 sicut unum Deum et unum Dominum et unam fidem, ita et
 unum baptismata.

In qua ergo Trinitate et invocatione baptizati sunt ii, qui
 iterum baptizati aut immergi sunt? Si in invocatione Trinitatis
 creatae: apage! Hoc est submersio, non baptisma. Si autem in
 nomine Patris et Filii et Spiritus sancti, hoc est unus Dei
 aeterni, causae et creatoris omnium, qui trinus in hypostasibus
 et proprietatibus, unus in substantia et natura adoratur et cre-
 ditur — *quae est fides communis omnium christianorum* —
 superfluum aliquid facis, nativitatem in eodem nomine et in-

¹ Col., iii, 9 s. — ² « ἑνός » Ms. — ³ « ἑνός », « neque ».

35
30
25
20
15
10
5
p. 8.
p. 7.

tissima, a parte naturae plenissima et abundantissima, a parte
 studii virtute sanandi instructissima est, quomodo deseris ordi-
 nom magistrorum, lucis et sapientiae, et venis ad ordinem
 p. 5. discitium, illuminandum et instituendum? Tu qui per Spi-
 ritum et a diebus longis omnes gradus intellectus et specula-
 tionis ¹ assecutus es, alios multos ex multitudine multipliciter
 instituit et omnem auditum et existentiam patris magnae scien-
 tiaae *docuisti*. Nonne manifestum et evidens est, te quaestiones
 proferre non tamquam discipulum, sed tamquam doctorem et
 fratrem, qui quaerendo instigat ad loquendum? Ita et Dominus
 10 interrogavit: « Ubi es Adam? » ² et: « Quid dicunt homines de
 me, ne esse? » ³ et: « Quot panes habetis? » ⁴ et: « Ubi posuistis
 eum? » ⁵ et: « Habetis aliquid ad manducandum? » ⁶. Non
 tamquam nescivisset. Quomodo potuit nescire is, qui scientia et
 virtus Dei est et in quo latent omnes thesauri virtutis, sapientiae et
 1. scientiae. Sciebat exacte omnia antequam fierent: « Sciebat
 enim, quid esset in homine et non necesse habebat, ut aliquis
 ipsi testimonium daret de omni homine » ⁷, sicut scriptura
 docet. Ita et sancti interrogabant non nescientes: de plentitu-
 dine homini enim sumpserunt. Dominus enim est quasi mare
 infinitum lucis, hi autem sunt quasi lampades lucis. Taliter vos
 interrogatis; nos respondebimus id, quod et vos dare scitis.

Dicit beatus Paulus apostolus, immo Christus dominus in Paulo
 loquens et usque adhuc per eum loquens, tunc ad *aliquos* ho-
 mines, nunc ad totum orbem universaliter: « Unus enim Do-
 minus, una fides, unum baptisma, unus Deus, pater omnium,
 minus, una fides, unum baptisma, unus Deus, pater omnium,
 super omnia, per omnia et in omnibus » ⁸. Et bene gradatim
 dicit primo « unus Dominus », deinde « una fides », tum « unum
 baptisma »; tunc ascendere nos facit ad causam et perfectio-
 nem sublimem omnium illud « unus Deus, pater omnium ». In
 initio ponit « unus Dominus », per quem a cultu daemonum
 recessimus et ad fidem veram appropinquavimus. Postea addit
 « una fides », cum per ipsam ad baptisma accedamus. Si enim
 non credimus, non baptizamur. Deum proferit « unum baptisma »,
 cum perficitur multiplici invocatione divinitatis in Trinitate. 35
 et cum in eo consecrabortur filii Dei per gratiam, nunc quidem

p. 6.

p. 5.

¹ « θεωρία ». — ² *Gen.*, III, 9. — ³ *MATT.*, XVI, 13. — ⁴ *MATT.*, XV, 34. — ⁵ *IOHANN.*, XI, 34. — ⁶ *LUC.*, XXIV, 41. — ⁷ *IOHANN.*, II, 25. — ⁸ *IOHANN.*, I, 16. — ⁹ *Eph.*, IV, 5. *Ps.*: **ἄλλο** « et in nobis omnibus ».

PRIMUM. EPISTOLA EIUS AD SALOMONEM, EPISCOPUM HEDATTA:
DE BAPTISMATE. (QUOD NON LIGET [RE]BAPTIZARE CYRIL-
LIANOS 1.

Canonius recto et regulae virtutis et scientiae, sancto Dei, Mar
Salomoni episcopo: Timotheus peccator, servus minimus Do-
mini, veneratur sanctitatem tuam et petit orationem tuam.

Sicut proprietates lucis est, o sancte Dei, illuminare, non illu-
minari, ita est et sapientiae docere, non doceri: etsi secun-
dum praesentiam et insertionem hae *qualitates* non sine p. 4.

causa et sine principio sunt. Unus enim unicus est sine prin-
cipio et causa: si tamen deceat ut « unus » et « unicus » di-

catur is, qui elevatus est et intelligitur esse, respere et summa
perfectione, super *terminos* « unus » et « unicus »; is cui nihil
addi aut e quo nihil tolli potest. Huiusmodi enim sunt et erunt
quaecumque ad Deum pertinent: maxime autem apud nos ho-

mines, et sine alia causa et sine principio sunt. Omnia enim
sane saliantur, si autem sal evanuerit, in quo salietur? Et si

lux obscuratur, quo illustrabitur? Pariter si sapientia stulta
evadit, quo instruetur? Ita est proprietates sanctitatis tuae, do-

cere, non discere, instruere, non instrui ab aliis. Possides enim
scientiam sufficientem ex natura et studio, immo et ex Spiritu

illo, qui omnia scrutatur, qui attrahat exacte et profunditates
Dei, qui tanquam consubstantialis Deo, aeternus ab aeterno

et aeternitater est. Non per modum nativitatis — unus enim
natus est immutabili et intemporaliter modo — sed per modum

processionis. Solus enim procedit ex Patre ante omnia saecula
et momenta rectissimo modo datus. Nobis autem revelavit Deus

in Spiritu suo *supra* dicto. Si sanctitas tua a parte Spiritus di-

R habet: « Epistula s. Mar Timothei catholici ad Salomonem epi-
scopum. Cur contineamur Cyrillianos non esse [re]baptizandos ». -
Scipit Timotheus et alteram epistolam ad eundem de eodem argu-
mento; cf. p. 19. — ? « κωνδν », — ? MATTH., v, 13. — ? I Cor., ii, 10.

B4

1929

1546
3989
50

discrimina prae se ferunt, quae amanuensium negligentiae adscribenda sunt, aut etiam solertiae: nam hic illic verba in archetypo bene deleta quae alter legere non valuit, alter aut descripsit aut fortasse tacta coniectura supplavit.

III. Ex Epistulis quae priori tomo dantur iam meis curis in lucem prodierunt quattuor, nempe: Epistula ad Mar Pethion (p. 59)¹ et tres epistulae ad Mar Sergium (p. 78, 79, 80)². Praeterea, excerptum aliud epistulae ad eundem Sergium (p. 81) recitavit H. Pognon³: excerptum epistulae ad Maranzeka (p. 96) vulgavit G. E. Khayyath⁴. Re- nonon excerptum epistulae ad Sergium (p. 102)⁵. Re-

IV. Epistularum versionem integram et litteralem tra- dere conati sumus. Vocabula graeca syriace transcripta non raro adhibet auctor: horum nativam formam restitimus, et ad imas paginas inter signa « » notavi- mus. Varios indices onomasticum, biblicum, analyticum ad calcem tomi posterioris adieciimus.

O. B.

¹ *Orrens Christianus*, t. II [1902], p. 11 et seq.

² *Op. cit.*, t. III [1903], p. 1 et seq.

³ *Une version syriaque des Aphorismes d'Hippocrate*, Leipzig, 1903: prae fat.

⁴ *Syri Orientales... et Romanorum Pontificum primatus*, p. 37 (Romae, 1870).

⁵ *Éléments de lecture*, p. 152 (Mossoul, 1869).

PRAEFATIO

I. Timotheus Nestorianorum patriarcha, huius nominis primus, anno D. 823 vita functus est. Inter scriptores syros locum non inimum tenet. Eius notitia operumque elenchus tractatibus canonicis in prima serie edendis praeponeatur. De eo fusiuse scripsit H. Labourt¹, et de Epistulis, quas nunc vulgandas suscepit, ipse peculiariter modo olim disserui².

II. In editione adornanda, duobus codicibus usus sum: Alter est codex olim Musaei Borgiani V. VI. 3, modo in bibliothecam Vaticanam translatus et ibi *Borgiano si-rvaco 81* notatus³. Scriptus est curis Iosephi David qui illum secum Romanam detulit anno 1869. Alter est codex scriptus in pago Aligō, prope Mosu-lem, manu Iosephi diaconi, filii Ionaē, A. D. 1899, et dem liberaltate Iacobi Manaa episcopi chaldei, in posses-sionem I.-B. Thabot traditus.

Sed ambo codices ad idem archetypum Mosulense, in-certae aetatis, exscripti sunt⁴; et idcirco modica tantum

¹ De *Timotheo I. Nestorianorum patriarcha*: Parisiis, 1904.
² *Der Katholikos Timotheos I und seine Briefe*, in ephemeride quae *Oriens Christianus* inscribitur, anno I [1901], p. 147.
³ Codices notitiam videas apud P. Gressoy, *Les manuscrits orientaux de Mrs David au Musée Borgin* (*Zeitschr. für Assyriologie*, t. IX, p. 361).
⁴ De hoc codice vide Addai Scher, *Notice sur les manuscrits syriens conservés dans la bibliothèque du Couvent de N.-D. des Ne-mences*, Cod. 90 (t. A., 1906, p. 55).

12685

JUN 5 - 1944

MDCCLXXXV

—
RUE BONAPARTE, 90.

J. GABALDA, BIBLIOPOLA
PARISIIS

EXCUDERAT KAROLUS DE LUIGI
ROMAE

OSCAR BRAUN

INTERPRETATUS EST

I

EPISTULAE

TIMOTHEI PATRIARCHAE I

ROMAE MDCCCXCV

VERSIO

TOMUS LXVII

SERIES SECUNDA

SCRIPTORES SYRI

I. B. CHABOT, I. FORGÈT, I. GUIDI, H. HYVERNAT

EDITORES

UNIVERSITATIS CATHOLICAE LOVANIENSIS

ET

UNIVERSITATIS CATHOLICAE AMERICAE

EDITUM CONSILIO

ORIENTALIVM

SCRIPTORVM CHRISTIANORVM

CORPVS

I

EPISTULAE

TIMOTHEI PATRIARCHAE I

SERIES SECUNDA — TOMUS LXVII

SCRIPTORES SYRI

